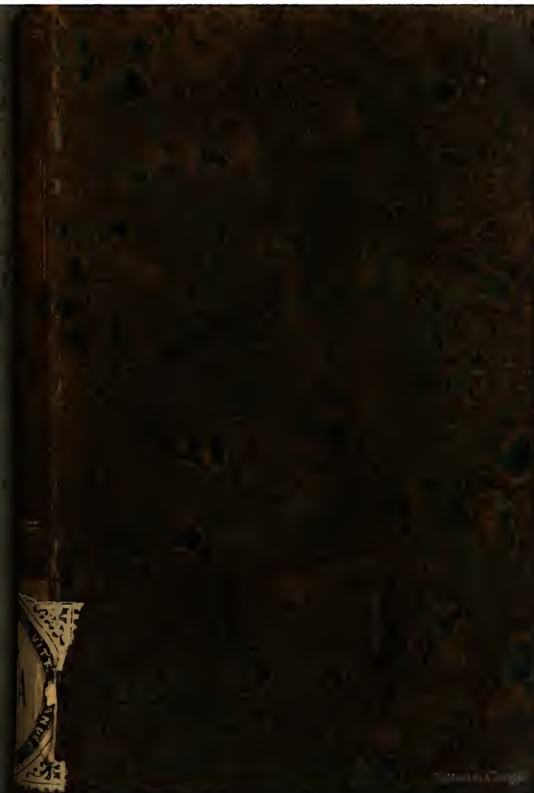



BIBLIOTECA NAZIONALE VITT EMANUELE
69
2 A
41

— 1736 —

Di Piero Soranzo

Auctor huius libri Vindiciarum esse dicitur
Hubert Languet
Bayle Diction: Hist: Crit: Tom: 4°.
pag: 2939

Raro, e Pericoloso

nel genere suo, quanto il succennato re-
latore.

Vide etiam de Réal La Science du Gouverne-
ment Tom: 8°. pag: 95



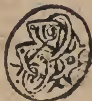
VINDICIÆ CONTRA TYRANNOS:

SIVE,

DE PRINCIPIS IN POPULUM, POPULIQUE in Principem, legitima potestate.

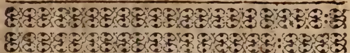
STEPHANO IVNIO BRVTO Celta, auctore.





URSELLIS
Apud Cornelium Sutorium.

M. D C.



HOC LIBRO INFRA scriptæ Quæstiones explicantur.

I. An subditi teneantur, aut debeant Principibus obedire, si quid contra legem Dei imperent.

II. An liceat resistere Principi, legem Dei abrogare volenti, Ecclesiamve vastanti. Item, quibus, quomodo, & quatenus.

III. An, & quatenus Principi Rempublicam aut opprimenti, aut perdenti, resistere liceat. Item, quibus id, quomodo, & quo jure, permissum sit.

IIII. An jure possint, aut debeāt vicini Principes auxilium ferre aliorum Principum subditis, Religionis puræ causa afflictis, aut manifesta Tyrannide oppressis.

CONQ



CONO SVPERANTIVS VASCO PRINCIPIbus Reipublicæ Piis Fidelibus.

NON *eram nescius, ô Viri Principes cum has* Stephani Iunii Bruti, *de Vero Principis in Populum, & populi in Principem, iure & potestate* QVÆSTIONES *in vulgus emitterē, fore nonnullos, qui me reprehenderent. Pugnant enim ex diametro cum* Nicolai Machiavelli Florentini, *quem in gubernanda Repub. ducem illi habent, malis artibus, prauis consiliis, & falsa pestiferaque doctrina. Mihi igitur, vt audaci, vitio vertent, opinor, quo aliquid ad calumniam rapiant, quod ego nulla vobis nominis fama cognitus, hisce tantis de rebus ad vos, hoc tempore maxime scribere non vereor. Sed constans in Rempublicam meus amor, & animus, quem in eam perpetuo defixum gero, hunc mihi metum excusserunt. Deinde judicavi, has disputationes vobis sane præcipue deberi. Nec enim de levibus rebus habentur, sed longe gravissimis, & in tot* Reip *perturbationib. cognitu necessarijs. Itaq; differunt de Vera Principis & regum, à quibus antiquum ducitis genus, tuenda Majestate, & de eo Popu-*

li conservando jure, quod optimæ leges, ac gentium probati mores uno omnium consensu constituerunt. Ac certè vestrorum quidam, quo hæc Regis Majestas, & vetusta Populorum jura in Gallis restituantur in integrum, Imperatores eò exercitum duxerunt, adversus eam gentem, quæ cælitum & hominum contemptrix, calliditatis & perfidiæ viribus artibusque subnixa, eò ingenium omne contulit, potentiã & robur, ut Gallos *naturâ liberos, & omnis antiquitatis moribus, legibus & institutis penit⁹ ingenuos, in barbaræ crudelitatis servitutem redigat. In his autem. Quæstionum decursibus veterem illam Regna gubernandi, nimirum perfectam effigiem, tanquam matronam legitimam, castam, integram, nec ullis cõptam calamistris, intuebimur, pro qua nobis. Machiavelliani illi spuriam fucatam, impudicam & improbam, substituere non dubitant. Quæ vetus* Provincias, *Regna & imperia administrandi ratio Majorum vestrorum fuit, eamque Principes omni Regiarum virtutum genere cumulatissimi, veluti per manus traditã, quandiu vixerunt, diligenter observarunt. Merito ergo has à vobis Quæstiones oportuit cognosci. Postremo mihi jure persuasi, si vobis has Dissertationes inscriberem, fore, ut à multis diligenter ob nominis ac gentis vestræ celebritatem legerentur: quas alioqui tamen non pauci cupidè propter invidiam & motus discutient, omnes peramanter ob elegantiam doctrinæ, æquitatemque causæ, etiam obvijs ulnis excipient. Et quidem ea*

restu-

re studiosius, quoq; nulla quemquam insectandi cupiditate, aut ullarum partium gratia scripta sunt, sed solo veritatis ob oculos ponendæ desiderio, ex Gallicarum calamitatum necessitate, ac ruinis, quo promptum aliquod firmumq; remedium, perpetuumque posteritati quæratur, fuerunt diffusius explicata. Id quod, qui eas attentè legent, etiam quocunque tempore legent, cujuscunque partis ij quoque sint, aut nationis, conditionisve, modo tamen Christianam Religionem, *vel quam* Pontificiam, *vel quam* Reformatam *appellent, profiteantur, facile certoque perspicient.*

Itaq; cum de Galliæ calamitatibus mihi multus cum Bruto, erudito, prudente, nobilique viro, sermo esset circiter abhinc biennium: & ultro citroque non pauca de earum originibus, causis, initijs & progressibus percurrissemus: eò tandem ventum est, ut, inter cætera, studio librorũ Machiavelli, maximè crederemus acui quorundam ingenia, quo artes perturbandi Remp. ex eorum auctoritate, qui eam regunt, amplecterentur. Quarum artium fundamenta, eum in ijs libris, sparsim pessimis ea de re præceptionibus editis jecisse, satis utriq; constitit remedium nullum certius promptiusque fore, quam si Principum imperium, ac jus populorum, qui eis subsunt, ad sua legitima certaq; prima principia referretur, intra certos fines, utrorumque potestatem, ea ratione conclusum iri, quos ultra citraque recta Reip. administratio planè non possit consistere: neque II.

tradita à Machiavello disciplina, nempe ab iis principijs prorsus eversa recipi. Mihi deinde harum Quæstionum librum, in quibus hæc principia continentur, atque probantur & exponuntur, misit quo eas ipse legerem, & sententiam de ijs meam significarem. Præclare equidem Iunius Stephanus, *qui nihil antiquius habuit, quàm ut has Quæstiones, publici commodi gratia, Christianæque Religionis sarta tecta tuendi caussa, magnis laboribus studijsque perficeret. Eas ego ô Principes Viri, Machiavellianis & hominibus & liberis, quorum sceleratis consiliis Respublica in tot civiles dissensiones, partes, motusque, disse-cta est, opponi posse censeo, tanquam Principia, quæ vocant firmissima, vel columnas, aut Regulas, ejus, hoc præsertim tempore, rectè reformandæ & collapsæ, legitima gubernandi ratione denuo sursum erigendæ, certè piis prudētiaque præstantibus viris summè placituras esse confido.*

III. *Tametsi autem Machiavellianos quosdam, vel Tyrannorum mancipia, in Iunium insurrecturos, non abs re suspicor: quia tamen id hoc nomine facturi sunt, quod per harum Quæstionum Principes rationes, si vos eas audietis, metuunt malas suas artes in ordinem quasi redactum iri, & se à vobis Regibus Principibusque, Populoq; detegendos: quiq; eorum iras Brutus, vir magnanimus, aut clandestinos susurros curet? Lætetur ille, eorum injustitiam, scelera, rapinas, fraudes, tandem aliquando, ad certissimam Regum Populorumque salutem, in quam unam rem omni-*

bus viribus incumbendum est, diligentia curaq; sua patefieri. Quod si falsa doceri dicunt, id ostendant, necesse est. Sed id quomodo, quaso, prastabunt? Nam quacunque in his Quastionibus adferuntur, ea claris equidem, nō vero detortis Sacrarum literarum testimoniis esse certa, demonstrantur, ex morali, Politicesq; scientia doctrina, & natura, ac legum jussis, jurisconsultorum responsis, Imperatorumq; rescriptis confirmantur, diversarum gentium moribus & institutis adstruuntur: in illustribus ac variis variorum Historicorum exemplis, tanquam in speculo spectanda proponuntur. Ad docendi rationem quod pertinet (Philosophos, ac disputatores alloquor) ille, quo planius & certius rem ostendat, ex effectis & consequentibus caussas & maximas illas propositiones, sive Regulas, colligit, ob oculosq; ponit, & cognoscendas exhibet, veluti gradibus quibusdam ad summa conscendens: ut Geometrarum more, quos hac in re imitari videtur voluisse, ex puncto lineam ducat, ex linea superficiem, ex superficie corpus constituat, quo genere quidquam ostendendi, vel probandi, quid clarius, aut brevius, quid denique certius firmiusq; esse potest? In quibus expendendis summā quandam animi moderationem attulit, inquirenda diligenterq; perscrutanda rei veritati, tanquam in puteum demersa, deditus. Quam erutam ex profundo, & omnium oculis expositam, si qui nolint intueri, plane sunt improbi: si qui, quam universi vident, eam conspicere nequeunt, plane ca-

tis. Ad hunc ergo modum discussis illis nostris Quæstionibus, dilucidè necessarioque consequitur: quodnam Principis in populum sit munus, & quod Populi in Principem jus & officium, *& hæc munera inter se destincta esse, mutua tamen & reciproca. Porrò utriusque certos esse terminos à Deo & natura, Gentiumque moribus constitutos; qui transibit suos, eum graviter in Deum ac leges, jusque Gentium peccare: his metis transgressis, manere in Repub. rerum confusionem; ab ea civilis humaniq; fœderis dissolutionem; inde Tyrannidem; ex Tyrãnide immanem seditionem; ex ea, civile bellum radices agere. Constituto autem vinculo illo humanæ societatis firmo, atque metis illis ac finibus positis, ut Quæstiones ostendunt; & eos veris justisque principiis decernunt atque stabiliunt; anne Machiavelli doctrina funditus, nulloq; negotio, planè corruit? &, uti futilis, impia, & humano generi perniciosissima, radicitus evellitur?* Neque *fulcra ei sic ruituræ quisquam potest subjicere, quæ illam ullo omnino modo munire queant. Veruntamen esto liberum Machiavellianis in hanc arenam descendere: prodeant. Illis, quæ diximus, Scriptura Sacra, Philosophia de moribus ac Reip. legum, Morum, Gentium, & Exemplorum veris ac legitimis armis utemur, pedemque cum ijs audacter conferemus. Si se congressuros negant, tam metum suum prodent: seque eo victos testabuntur. Si singulare certamen propter arma, cum justa sint, tamen detrectant; quid nos cum ijs porrò*

pugne-

pugnemus? Confitemur, neque palam confiteri pudet, nos esse Christianos, nec nobis cum ea gente, quæ hæc arma repudiet, commercium ullum, tanquam cum ijs, quibus sit aqua & igni interdictum, esse velle. Iam vero, quoniam, æquitate causæ destituti, nihil equidē sunt, quod obijciant, habituri, seditiosas esse Quæstiones, fortassis exclamabunt, atque falsa esse earum Principia *dissertabunt: rationibus, non gladiis, agant.* Sin *autem vera, cur* seditiosas *appellent? cur* Principum *manipulos in illas arment? An* Princeps *id quod verum est, ignoret? in re maximè, quæ & sua tanti, & Reip. quidem, interest? Veritas solis sane tyrannis, qui omnia non ex utilitate publica sed ex propria libidine metiuntur, quos adeo operose illi instituunt, seditio esse potest: Sapienti autem pioque ac fideli* Principi, *quem Quæstiones istæ docent & erudiunt, summa tantū virtus.*

IIII. *Sed ut hæc Quæstionum* Principia, *& decreta esse scitis, ô* Principes *Pij, Fideles, multo justissima: sic etiam, ea vos, re ipsa probare, tot illustres vestræ actiones, perpetuumque vestrum* Pacis *conciliandæ studium, & tot vestræ demum expeditiones, clare testantur. Itaque par est ut, indicato ex his decretis pharmaco & vero remedio, conjunctis vnà omnes virib. certe tandem aliquando medicandis hujus temporis dissidijs, & natis inde malis, salutares manus adhibeatis. Vos equidem Deus opt. max. ijs animis & consilijs erexit, & Imperatoribus armavit, atque tot gentium favoribus eo usque beavit, ut & ve-*

ſtram conſtantiam noſtri temporis adulationibus, & Veſtram fortitudinem noſtrorum Gygantum audacia, & hujus denique ſeculi ſocordia, Virtutem inclyta Veſtra familia, ac gentis, in tot Gallicis perturbatis negotiis, rebus, provinciis, Proceribusque Viris oppoſuerit. Vos igitur harum Quæſtionum principia ſecuti, juſtitiam in Gallia defendendam ſuſcepiſtis, eo exercitum conſcripſiſtis, collegiſtis, duxiſtis. Demonſtrant Vero illa, Vos non ſolum id jure potuiſſe, poſſeque facere, Verum etiam debere. Nos igitur pro Veſtra ſalute Vota libenter concipimus, atque ſperamus, Vos pijs Victorijs & rebus illuſtres tandem aliquando compoſita firma pace, cōtra crudelem illum immaniſſimum Tyrannum Turcam, diVino beneficio ex communi omnium ordinum (Vos omnes compello Chriſtiani Principes) decreto, animum, copias, militarem ſcientiam, Virtutem, auctoritatem, atque fortunam eſſe conVerſuros: quo Vobis ducibus, Reſpublica Chriſtiana de hoſte potentiſſimo, longeque ſuperbiſſimo ad ſummam Chriſti gloriam, Eccleſiæ ſalutem, & Reip. quietem triumphet. Id quod Deus opt. max. faxit, obteſtamur uniVerſi, ſupplicesque poſcimus. Valete, Kalend. Ian. MDLXXVII.

Seladuro.

IMP.

IMP. THEOD. ET VALENTIN. Cæs. ad Volusianum præfectum Prætorio.

DIGNA vox est majestate regnantis, legibus adligatum se Principem profiteri. Adeò de auctoritate juris nostra pendet auctoritas, & re vera majus imperio est, submittere legibus Principatum. Et oraculo præsentis Edicti, quod nobis licere non patimur, aliis indicamus. Dat III. Id. Jun. Ravennæ, Florentio & Dionysio Coss.

JUSTINUS LIB. II. DE Lycurgo Legislatore.

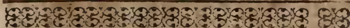
Non habentibus Spartanis leges instituit, non inventione earum magis, quàm exemplo, clarior. Siquidem nihil lege ulla in alios sanxit, cujus non ipse primis in se documenta daret. Populum in obsequia Principum, Principes ad justitiam imperiorum firmavit.



L. SCRIBONIUS SPINter Belga, Lectori.

CONTEMPTOR *Superûm Maculosi nomine notus* *(quax,*
VELLERIS, *Etruscus scurra, Sophista lo-*
Arte mala, Populi Harpyias sævosq; Tyrannos
Instituit, Pestis maxima Christiadûm.
Junius hoc Reges veros, Proceresq; libello
Efformat, Populos & sua jura docet.
Nempe caput magno Civili in corpore Reges,
Corporis & Populum catera membra, facit.
Membra sed ut languent, capiti adversantia: Sanum,
Tusce, erit an ne caput, quod sua membra premit?
Sint igitur Reges Populis re, ut fœdere, Leges,
Nomine req; Patres, justitiaq; duces.
Totus ad exemplum Regis componitur Orbis,
Rex quoque sic Populi se sciat esse caput.
Hunc veteri Reges referāt de more triumphum,
Quod Patria Patres, quod Populi socii.

QUÆ-



QUÆSTIO PRIMA.

An subditi teneantur, aut debeant principibus obedire, si quid contra legem Dei imperent?

VIDEBITUR fortasse prima fronte hæc quæstio plane otiosa & inutilis, qua nempe Christianorũ axioma certissimum, tot Scripturæ sacræ testimoniis, tot seculorũ exemplis, tot piorum Martyrum rogis comprobatum, quasi etiamnum controuersum in dubium vocari videatur. Vnde etenim, dices, tot tantæq; piorum ærumnæ, si ex una hac causa quod Deo simpliciter & absolutè, Regibus verò, quatenus aduersus legem Dei nil imperent, obtemperandum esse, perpetuò judicarint? Quorsum verò alioqui Apostolorum responsum, *Deo magis quàm hominibus parendũ esse*? Deinde, cum sola unius Dei voluntas perpetuo justa sit, cæterorum injusta subinde esse possit: quis ambigat, quin illi uni absq; ulla exceptione, his cũ aliqua semper exceptione parendum sit? At certè cum hodie multi Principes existant, etsi Christi nomen ii jactitant, qui immensam potentiam ne ab ipso quidem Deo pendentẽ sibi audacter arrogent, multi adulatores, qui quasi Deos terrenos eos adorent, multi etiam, qui seu metu occupati, seu alia vi coacti, nulla in re denegandũ esse

principibus obſequium aut cenſeant, aut cenſere videri velint : & vitium præterea noſtrorum temporum hoc eſſe videatur, ut nil tam firmũ ſit, quod non convellatur: nil tam certũ, quod non controvertatur: nil tam ſanctum, quod nõ violetur: vereor ſanè, ne cuivis rẽ accuratè perpendenti, non modo non inutilis hæc quæſtio, ſed planè neceſſaria, noſtro præſertim ſeculo, videatur. Mihi certè cauſſam tot tantarumque calamitatũ, quibus abhinc annis aliquot orbis Christianus divexatur, examinanti, ſuccurrit il-
Oſea 5. lud Oſeæ Prophetæ: *Principes Iudæi iis ſimiles*
Ver. 10. *fuerunt, qui terminũ movent. Itaq; iram meam aquæ inſtar in eos effundã. Ephraim vero conteritur in judicio, quia impia mandata ſequutus eſt.* Peccatum & principũ, & populi, uno verbo hîc habes. Terminos verò movent ij principes, qui illa jurisdictione non contenti, quam ipſis tribuit Deus opt. maximus, eam quã ſibi supremã in omnes retinuit, vi invadere conantur, quibus inquam, non ſat eſt, bonis corporibuſq; ſubditorum pro arbitrio & libidine vti, ni etiam miſerorum animas, quod Chriſti merum peculiũ eſt, ſibi vendicent, qui ſolo non contenti, cælũ etiam ipſum audacter aggrediuntur, admotiſque ſcalis inuadere conantur: nimirum, vt ait Poeta Ouidius:

Qua licet, affectãt cælũ iſti. Templa Quirinus
Liber & Alcides & modo Cæſar habent.

Populus vero impia mandata ſequitur, qui aduerſus legem Dei quicquã iubentibus aut aſ-
ſentitur,

sentitur, aut assentatur qui tanquam diis thura quodammodo adolet, qui solium Dei affectantibus, cum possit, nō repugnat: qui quæ propriè Dei sunt Cæsari tribuere non veretur. Nemo verò est, qui hæc non videat. Si quis principi impia jubenti nō obtemperat, continuo rebellis, perduellis, Maiestatis reus habetur. Iis calumniis petebatur Christus, iisdem Apostoli & primi omnes Christiani. Si quis, *Esdr. 4.* aut *Nehemias.* Ver. 7. exemplo, templū Domini extruere parat, regnum affectat, res nouas molitur, in remp. cuniculos agit. Obstrepere verò Regib. continuò adulatores innumeros audias, si semel restauratū fuerit templū istud, actū est de regno: non est, quod ulla amplius tributa, aut vectigalia ab istis hominibus expectes. Quæ verò isthæc insania est? Eæ demum Respublicæ firmæ censendæ sunt, quarum in medio Templum Dei collocatum est, quæ ipse templum Dei sunt. Ii principes verè regnāt, qui cum Deo regnant. At contra quæ cacozelia hominum est, nec Rempublicam bene constitutā, nisi euerso tēplo, nec Regnū, nisi expulso, si fieri possit, Deo opt. max. tutum firmumque putarit? Sap. 7. Hinc verò tot Gigantæi ausus, & Gigantæorū consimiles exitus, tot Principum exitia, tot Gētium excidia. Quod si nossent ii, quid inter Deum & Cæsarē intersit, inter Regem regū & Regem, inter Dominum & vasallum, quid sibi ille à subditis tributi nomine poscat, quid ipsis in subditos pmittat: proculdubio neque tot Prin-

cipes regnum Dei turbare conarentur, neq; etiam in ipso conatu, iusta Dei judicis & vindicis ira, proprio regno deturbarentur. Neque verò præterea tot calamitates, direptiones, vastationes populus pateretur. Interest ergo principum scire, quatenus imperare debeant: subditorum quatenus parere, ne aut illi alienã jurisdictionem invadendo, aut hi extra jurisdictioné jus dicenti parendo in pœnam incidant. Hic verò est quæstionis propositæ scopus, cujus sacram præcipuè scripturam judicem faciemus.

Quæritur, *an subditi teneãtur Regibus obedire, si quid aduersus legẽ Dei imperent?* id est, utri potius, Deo, an Regi obediendum sit. De Rege, cujus amplissima censetur potestas, si constiterit, de cæteris magistratibus eadem via constabit. Primum docent sacræ Literæ, Deum suapte auctoritate regnare Reges quasi precario, Deum per se, Reges per Deum, Deum jurisdictione sua uti; Reges delegata tantum. Sequitur itaque, *Sap. 6. Proverb. 8. Iob. 12. &c.* Dei immensam esse jurisdictionem, Regum dimẽsam; Dei infinitam potentiam, Regum præfinitam; Dei Regnum nullis limitibus circumscriptum esse, Regum contra certis regionibus regi, certis cancellis terminari. Deinde Deus ex nihilo creavit cœlum & terrã. Itaq; is jure cœli & terræ dominus est, & verè proprietarius. Quicunque verò terram inhabitant, ejus tanquam coloni sunt & emphyteutæ: quicumque in terra jus dicunt, & aliqua ratione terris præsunt, Dei bene-

beneficiarii & clientes sunt, ab eoque investi-
turam capere & agnoscere tenētur. Deus deni-
q; solus proprietarius est, solus dominus: ho-
mines omnino omnes, quo gradu tandem ii
sint, coloni, villici, ministri, vasalli, qui quò am
pliores fructus percipiunt, eò maiorem censū
debent: quò maiori authoritate potiuntur, eò
severius rationem reddere tenentur: quò cla-
riorem honorem consequuti sunt, eò grauiori
oneri sunt obnoxii. quod & Scriptura sacra
passim docet, & pii omnes, imò præstantissimi
quiq; Ethnici semper agnovere. *Domini*, ait Da- *Psal.24*
vid Rex, *est terra & plenitudo ejus*: ac ne homi-
nes suis vomeribus sacrificent, nil terra absque
cæli pinguedine proferre solet. Ideò verò Deus
sibi a suis omnium frugum primitias consecra-
ri poscit: & Ethnici ipsi ultro dicavere, quibus
sese colonos, ipsum verò Dominū profiteren-
tur. *Cælum Domini solium est*, ait rex Salomon, *Esa. 66.*
terra subsellium. Itaq; cum reges omnes ejus pe *Vers.1.*
dibus subjecti sint, non mirum, si Deus Rex re- *1.Reg.8.*
gum, & Dominus dominantium: Reges vero o-
mnes, ministri regni ejus, juri dicundo consti- *Sapi. 6.*
tuti, vocitentur. *Per me*, inquit Dei sapientia, *re-* *Vers.1.*
ges regnant & principes judicant terrā. At ni fa- *Prov. 8.*
xint, solvo ego baltheum regum, & cingo renes *Vers.15.*
eorum cingulo, ac si diceret: Meum est, stabili- *Iob.12.*
re reges in solio, aut deturbare pro meo arbi- *Vers.16.*
tratu. Hinc solium Regum, solium Dei dicitur. *Dan. 2.*
Benedictus ait Regina Sabæ Salomoni, *Deus* *Ver.21.*
tuus, qui te posuit super solium suum, ut regē loco *1. Chrō.*
domi-

9.V.8. *domini Dei tui, ut facias judicium & justitiam.*
1. Chrõ. Sic & Salomonem alibi in throno Domini aut
c.29. in throno regni Domini collocatum legimus.
V.23. Eadẽ ratione Populus ipse, Dei Populus & hæ-
1. Sam. reditas perpetuò dicitur. Rex verò administra-
c.9.V. tor ejus hæreditatis, & dux populi Dei quo ti-
16.c. 10. tulo David, Salomõ, Ezechias & cæteri pii Prin-
Ver.1. cipes nominatim afficiuntur. Cùm verò sanci-
2. Sam. tur fœdus inter Deum & Regem, ea conditio-
c. 6. ne sancitur, ut Populus sit, & perpetuò maneat
Ver. 21. Populus Dei, nempe ut ostẽdatur, Deum sua se
2. Reg c. proprietate & possessione non exuere, cum Po-
20.Ver.5 pulum regibus tradit: sed regendum, curandũ;
2. Chrõ pascendum tradere nõ secus ac is, qui gregi pa-
c.1.V. storem eligit, gregis nihilominus dominus ma
9.&c. net. Hoc perspicuè agnoverũt pii reges, David,
2. Reg. Salomõ, Josaphat & cæteri; qui etsi Deum Re-
c.11. gnorum & Gentium Dominum agnoscebant,
2. Chrõ. nihilo tamen minus regnabant; imò eò magis
c.33. quo alacrius Deo serviebant. Hoc idem Nabu-
V.16. chodonozor ipse, quantumvis Ethnicus & po-
2. Chrõ. tens Monarcha, tandem profitetur: quem cum
c.20. Daniel *Regem regum* vocaret, cui Deus cælorũ,
V. 6.1. regum potentiam, & gloriã dedisset. *Quin imò,*
Chrõ. c. ait, *ó Daniel, verè Deus tuus est Deus Deorum,*
29.V.11. *& dominꝰ Regum, qui regna tradit quibuscun-*
Dan.c. *que vult, vel omnium hominum vilissimis.* Pro-
2.V. pterea verò & Xenophon ipse, in inaugurando
37.c.4. Cyro Deo inprimis litatum dicit: & passim
V.14. Ethnici etiam authores Deum optimum maxi
mum regem summum prædicant. Hodie verò
in Chri-

in Christianorum Principum inauguratione,ii perpetuò Dei famuli, Populo suo regundo destinati nuncupantur. Cum itaque reges, Dei vicarii tantum sint, in Dei solio ipso authore cõstituti, Populusque sit Dei Populus; nec verò vicariis, nisi eorũ, quorũ personã gerunt, caussã honos deferatur: sequitur procul dubio, regibus propter Deum, non adversus Deum; Deo servientibus, non adversantibus; Dei jura tuentibus, non invadentibus obtemperandum.

Hîc objiciant fortè nobis assentatores aulici; *Deum suã omnẽ in reges authoritatem contulisse, cælum sibi retinuisse, terrã agendam ferendamq; pro libito regibus tradidisse: Cæsarẽ denique divisum cum Jove imperium habere.* Digna sanè vox Cleone aliquo impurissimo Alexãdri adulatore, aut Martiale, qui Domitiani edicta, *Domini Deiq; edicta* vocare non veretur. Digna & nefandissimo Principe Domitiano, quem Dominum Deumq; etiam vocari voluisse Suetonius narrat. At certè & pii Principis auribus & piorum subditorũ ore prorsus indigna. Manet semper illa DEI omnipotentis sententia: *Non dabo nomen meum alteri, non transferã gloriam meam in alium*, id est, non eam cuiquam potentiam tradam, quin summum jus mihi perpetuò recipiam. Deus sua se potentia & authoritate nunquam exuit. Sceptrum in manu tenat, quo frementes reges compescat, & contumaces cõterat. Librã in altera, qua jus iniq; distribuentes examinet. Supremi verò imperii nul-

Esa. 48. & 11.

Psal. 2. Sap. 6.

nulla certiora signa dari possunt. Quod si aut Imperator, cum Regem aliquem creat, salvo semper summo imperio id facit: aut Rex, puta, Franciæ, cum extraneo, vel etiam fratri filiove ditionem regendam possidendamve tradit: casus regios, animadversionem Regiam & supremum dominatum perpetuò recipit, quin & si minus in formula investituræ fiduciæve expresserint, ipso jure excepisse putantur. Quantò verius Deus in omnes Reges, in servos, inquam, & ministros, eam sibi authoritatem retinet, à quibus & rationem eum reposciturum, & pœnas de iis sumpturum, si suo officio malè fungantur, toties legimus? Reges itaque regis regum vasalli sunt, per gladium regiæ authoritatis insigne, investiti, vt eo gladio legem divinam tueantur, bonos protegant, malos perdant, non secus ac per ensem, scutum, vexillum vasallos à Domino superiori feudo investiri videmus, ea lege, ut ei ijsdem armis, quandocunque opus fuerit, militent. Ut verò vasallos eos definiamus, ita & quæcunque vasallis, regibus, apprimè etiam conveniunt. Vasallus feudum à domino superiore accipit, cum munere juris dicendi & onere militiæ conjunctum. Rex regum à Deo ut judicet Populum suum, & adversus hostes tueatur. Vassallus legem & conditionem à Domino superiori accipit. Rex à Deo jubente, ut legem suam perpetuò observet, & ante oculos habeat. Si fecerit, tum ipsum, tum posteros regnum diu possessuros; sin contra,

1. Sam. c.8 & c. 9. V. 20.

con-

contrarium experturos. Vassallus sese domino superiori jurejurando devincit, fidemque & obsequium promittit. Rex pariter ex legis divinæ præscripto sese imperaturum jurat. Vassallus denique, ni jusiurandum servet, feudum committit, ipsoque jure sese omni prærogativa privat. Rex quoque si Deum negligat, si ad ejus hostes transfugiat, si feloniam adversus Deum committat, & ipso iure regnum committit, & ex facto plerumque amittit. Hæc ex fœdere inter Deum & regem fieri solito (confœderatorum enim nomine seruos suos dignatur Deus) perspicua erunt. Duplex autem fœdus in Regũ inauguratione legimus: primum, inter Deum & Regem, & Populum, vt esset Populus, Dei Populus. Secundum verò, inter Regem & Populũ, vt bene imperanti benè obtemperaretur. De secundo postea videbimus: de primo hîc nobis agendum est. *Deu. 17.*

In Ioæ inauguratione legimus sanctum fuisse fœdus inter Deum & Regẽ & Populum, aut, vt alibi dicitur, inter Ioradam summum sacerdotem, & vniuersum populum & Regem, vt esset populus Dei. Similiter Iosiam & vniuersum Populum fœdus iniisse cum Deo. Vnde intelligimus in hoc fœdere faciundo stipulatũ fuisse summum sacerdotem Dei nomine, à Rege & Populo, tanquam verbis conceptis, *An non curaturi esset, ut Deus pure & rite in regno Judaico coleretur. An nõ scilicet ita regnaturus esset Rex, ut populum Deo servire sineret, inq; Dei lege con-* *Fœdus inter Deũ & Reges. 2 Reg 11 2. Chrõ. 23 & 16. 2. reg. 18.*

tineret. Deinde, *an non ita populus Regi obtemperare vellet, ut nihilo secius Deo inprimis obsequeretur. Regem verò & Populum tanquā reos promittēdi, in legē Dei jurasse, seseq́; solēni sacramento Deo colēdo inprimis obligasse.* Unde ex facto, cùm primum istud fœdus sancitum est, Josias & Joas destruunt idololatriam Baal, & cultum Dei restituunt. Capita verò fœderis hæc erant in summa: Uti tum Rex ipse, tum etiā Populus universus, Deum ex legis suæ præscripto, & singuli colerent, & universi colendum curarent: si facerent, Deum ipsis affuturum reique publicæ illorum præfuturum. Sin minus, missos facturum & disperditurum: quod ex multorum scripturæ locorum collatione apparet. Moses moriturus, eas conditiones fœderis universo Populo recenset, moxque legem, id est, ipsa pacta convēta Domini, in Arca fœderis asservari præcipit. Mose vita functo, Iosue constituitur Dux Populi Dei. Dominus itaque ipse eum admonet, si res suas prospere gerere velit, ne à lege latum unguem recedat. Is verò cùm primum Israelitæ terram Chanaan ingressi sunt, ut palam eis faciat, qua conditione in eam possessionem àDeo mittantur sacrificijs ritè peractis, legē coram universo Populo legit, moxq; mira, si ijs pactis starent, pollicitus: dira, si negligerent, minatus. In summa, si legem servarent, prospere rem gesturos: sin secus, disjectum ac pessundatum iri obtestatur. Idem quoq; moriturus, & evidentius quidem. Quotiescun-

2. Chrō. c. 23. & 16. 17.
Deu. 29. 30. 31. c.
Deu. 31. vers. 26.
Iosu. c. 1.
Deut c. 37. ver. ult.
Iosu c. 5.
Iosu c. 24

tiescunq; verò eam deserunt, in manus Chananæorum traduntur, & Tyrannis mancipantur. Jam idem omnino fœdus, quod inter Deum & Populum sub judicibus fuit, sub Regibus & cum regibus obtinuit. Postquam Saul unctus, electus & planè constitutus est, Samuel his verbis Populum affatur: *En Regem, quem elegistis, & petiistis. Ecce Deus posuit eum Regē super vos, Obedite & servite Deo tam vos, quam Rex vester qui est super vos. Alioqui & vos, & Rex vester peribitis.* Quasi dicat: Voluistis Regem, Deus hunc vobis regem dedit. Ne tamen putetis Deum quidquam de suo jure imminui velle, velim intelligatis, Regem non secus ac vos, huic legi custodiendæ devinctum esse, ac, ni fecerit, eandem pœnam passurum: denique Saulem esse Regem quidem vobis datum, qui in bellum, ut cupiistis, vobis præeat, at ea lege, ut legem Dei interim sequatur. 1. Sam. c. 2.

Ejecto Saule, quod pacto nō stetisset, David eadem lege Rex constituitur, ut & Salomon quoque Davidis filius. *Si legē meam observaris,* ait Dominus, *ego confirmabo tecum pactū? quod pepigi cum Davide.* Quodnā vero hoc est pactū? Extat in lib. Paralib. his verbis: *Nunquam avelletur à facie mea successor ex tua stirpe in solio Israelis, modo filii tui observent legem meā tuo exemplo. Sin vero idolis serviant, expellā vos è terra, quam vobis possidendā dedi,* &c. Hinc liber Legis tempore Iosiæ repertus, vocatur *liber fœderis Domini* (quem Deus Sacerdotes regi trade- 1. Reg. c. 2. Ver. 4. 2. Reg. c. 6. Ver. 12. 2. Chrō. c. 6. V. 16. c. 7. Ver 17. 1. Reg. c. 23. V. 2.

re ju-

Deu.16 re jubet, proindeq; Samuel Sauli tradit) ex cu-
V.18. jus præscripto Josias ipse init fœdus corā Do-
Sam. c. mino. Hinc etiam Lex, quæ in Arca servabatur,
10.V.25. vocatur *Factio Domini cum filiis Israël.* Deniq;
2. Chrō. Populus servitute Babylonica liberatus, fœdus
6. Ver. cum Deo renovat, & quod pactū Domini vio-
35. lasset, tot se calamitates meritò passum agno-
Nehē.9 scit. Perspicuum ergo est, Reges tanquam vasal-
los in legem Dei, tanquam superioris omnium
Domini, jurare. At verò, quod antea attigimus,
si fidem non servant, si legem violant, ut illos
feudum propter feloniam, sic hos regnum cō-
mittere legimus.

judic.9. Diximus idem esse fœdus inter Deum & Re-
V.33 ju- ges Judæorum, quod antè inter Deum & popu-
dic.c. lum sub Josue & Judicibus. Videmus verò pas-
2.V.24. sim populum, si quando legem neglexit, aut
c.4.V.1. fœdus pepigit cum Baal, mancipatū fuisse ser-
&c. vituti Regum Chanaā, Jabini, Eglonis & cæte-
1. Sam. rorum. Ut autem idem fœdus est, ita eadem est
c.13. fœdifragorum pœna. Saul contra quàm lege
Ver. 13. Dei sancitum erat sacrificia tractare audet,
1. Sam. mox etiam contra disertum Domini mandatū
c.15. Agagum Regē Amalecitarum servat. Propter-
V.26. ea & rebellis vocatur à Samuele, & rebellionis
demum pœnas luit. Sacrificasti tu, ait. At præsti
tisset te obsequutum esse Deo. Obsequium
enim præstat sacrificio. Rejecisti Dominū De-
um tuū, at ipse te rejicit, ne amplius regnes su-
per Israelem. Adeò verò hoc juris obtinet, ut
nō secus ac propter Majestatis, affectative pro-

priè regni crimen filij paterno feudo priuantur, non ipſi modo Reges, ſed ipſorum adeo liberi eaſdem ob cauſas regno ſpolientur. Salomon à vero Deo ad idola deficit. Ahias Propheta, Regnum Iſraeliticum continuo ſub Roboamo filio diuiſum iri prædicit. Complectitur denique verbum Domini ac decem tribus pars regni potiſſima, à Roboamo, ad Ieroboamum eius ſeruum deficit. Cur ita verò? *Quia* ait Dominus, *defecerũt à me ad Aſtaroth, Deum Sidoniorum, & Chamos Deum Moabitarum*, &c. diſrumpam ego viciſſim regnum eorum. Ac ſi diceret: Pactum violarunt, conditionem non impleuerunt: neque ego, itaque amplius teneor. Majeſtatem meam imminuere volunt; ego regnum ipſorum verè imminuam. Cum ſerui mei ſint, me à meo regno ejicere ſtudent: At ego per Ieroboamum, per ſeruũ, inquam, eos regno ejiciam. Quid verò, cum hic idem ſervus veritus, ne Populus Dei colendi deſiderio, Hieruſalem revertatur, vitulos in Bethel erigit, & occaſionem peccandi Iſraeli offert? cum, inquam, Populum Dei à Deo, ſervum ab hero abalienat & abducit? quænam tandem eſt tam ingrati clientis in patronum, tam nefandi plagiarij pœna? Moritur ei primum filius, deinde vniuerſa eius gens per Baaſę facinus extirpatur ad ultimum maſculum vſque, Propheta illa idcirco fieri proteſtante, quod à domino ſuo defeciſſet. Eſt igitur cauſa hæc & frequens, & idonea, propter quam Rex

2. Reg. c. 11. v. 33.

feudo à Deo accepto privetur, si legem Dei oppugnet & à Deo, ad ipsius hostes, ad deos, inquam, gentium trāsfugiat. Et ut paria crimina pares pœnæ decent, consimilem omnium Regum Israelis & Iudæ, qui talia patrarunt, exitū, summū, in sacris Literis legimus. Tametsi mutata est & Ecclesiæ Judaicæ, & Regni quoque ipsius forma, cum quæ prius Judæa terminabātur, per totū orbē diffusa esse possint: de Regibus tamen Christianis idem prorsus dicendum est. Evangelium successit legi, Reges Christiani Judaicorum loco sunt. Idem pactū est, eædem conditiones, eædem pœnæ ni impleantur, idē vindex perfidiæ Deus omnipotēs. Ut illi deniq; legi, sic hi Evangelio obseruando, tenentur. cujus propagationē singuli in primis & ante omnia se curaturos spōdent, cū inaugurantur: Herodes Christi Domini Regnū, quod prouehere debuisset, reformidans, Christum ipsum, quasi regni affectati damnat. En verò & miserè perit, & regnū ipse suum perdit. Julianus à Christo ad Gentiles transfugit. At paulo pòst idem Galilęi (ita enim Christū probrosè vocabat) vindicem dexteram experitur. Plenæ verò sunt superiorū seculorum historię consimilibus exemplis, quę nec nostro etiam seculo nobis desunt. Aliquot ab hinc lustris pleriq; Reges Babylonicis poculis inebriati, Christi hosti adversus Christū, Lupo adversus agnum militarunt, ut etiamnum pleriq; militāt. Vidimus verò nōnullos, inflagranti crimine, in ipsoq; adeò, quod agitabāt,

fcelere periisse: quosdam etiam à triumpho in tumulũ elatos fuisse. Nec cæteros melior manet exitus. Stat nempe perpetuò hæc sententia: *Conjurent licèt omnes reges terræ aduersus Christum, & Agnum nostrum diripere conentur, necesse est tandem illos manũ cedere, pedibus Christi subiici, & Agnum Regem Regum, & dominũ dominantium, velint, nolint, confiteri.* Quid verò de Regib. Ethnicis statuemus? Proculdubio & si ij extrinsecus nõ unguntur à Deo, sunt tamen ejus vasalli, & ab eo uno potentiam suam acceperunt, seu sorte, seu alia quavis forma eligantur. Si suffragio; Deus regit corda hominũ, & dirigit quo ipse vult. Si vel sorte; sors coniicitur in sinũ, inquit Salomõ, & judiciũ ejus à Domino. *Is ppetuo vnus est, qui pro suo arbitrio Reges tollit, & statuit, firmat & euertit.* Hac ratione Cyrum unctũ Domini vocat Esaias. Daniel verò Nabuchodonozor & cęteros à Deo potẽtiam accepisse ait, ut & Paulus, omnes omnino magistratus. Etsi enim Deus legem suã non ita disertè his atq; illis commendarit: est tamen q̃ agnoscant, se, quod regnãt, Deo supremo Regi debere. Itaq; si tributũ eo nomine Deo persolvere minus curent: saltem quod Deo à subditis debetur, intercipere & avertere ne tentent, aut ulla alia in re diuinã sibi jurisdictionem arrogent. Id verò propriè affectati regni crimen est, quod Deus in ipsos reges Ethnicos gravissimè ultus est. Principes, ne in tã atrox crimen incidãt, suam à divina jurisdictionem in primis di-

Psal. 2.
Ps. 110.
Apoc. c. 19.
Pro. 16.
Dan. 2. v. 21.
Esa. c. 45.
Dan. 4.
Ro. 13.

stinguant necesse est; & eò quidem accuratius, quod in eodem solo, in eadem re, in homine, inquam, Deus & Rex, ius suum ambo capiunt. Constat homo ex corpore & anima, Deus corpus finxit, & animam quoque inspirauit. Vtroque ergo optimo jure vti solus poterat. Quod si liberaliter indulsit Regibus, vt subditorum corporibus bonisq; , ad eorundem tamen conseruationẽ, vti possint: meminisse sanè debent, vsum, non abusum, concedi. In primis verò nil quod animæ, tributi nomine imperent, habere se, qui suam ipsi Deo tributariam profiteri teneantur. Rex capit tributum censumve à corpore, iisq; quæ corporis ministerio acquiruntur coluntur ve. Deus ab anima præcipuè, quæ suas etiam functiones per corpus exercet. Ad tributum illud pertinent fructus, nummorum pẽsitationes, & cętera onera tum realia, tũ personalia. Ad hoc preces, sacrificia, cõciones, cultusque adeò diuinus, tum priuatus, tum publicus. Quæ quidẽ adeò diuersa & distincta sunt, ut neutrum alteri officiat: fiscus Dei Cæsaris fisco nil adimat, sed cuiq; ius suum constet. Deniq; cælum terræ misceat, omniaq; in antiquũ chaos reducere velit, qui hæc confundat. Hæc optime distinxit Dauid, qui alios officiarios destinauit in rem Dei, alios in rem Regis. Sic & Iosaphat alios in iudicium Iehovæ, alios in litem Regis, id est, alios qui cultum Dei, alios qui iura Regis tuerentur: Quod si vtrumq; tributum sibi vendicat Princeps, perinde ac si Gigantum

1. Chrõ. 26. v. 29
2. Chro. 6. 29.

gantum more, cœlum petere & ſcandere conetur: Regni affectati reus eſt, & non ſecus ac vaſallus, qui regalia iura invadit, feudum cōmittit, ac eo ſæpiſſimè ſpoliatur: & eo æquius, quod ea vaſalli ad dominum ſuperiorem aliqua: Regis ad Deum, homuncionis ad omnipotentem nulla poteſt eſſe proportio. Quotieſcunque enim Princeps aliquis inſolenter dicit: Ego ſcandam cœlum, extollam soliū meum ſupra ſtellas Dei & ero ſimilis altiſſimo: At ego contra, Deus inquit, extollam me ipſum inſurgam aduerſus te & exſcindam nomen tuum ad vltimos nepotes vſque. Et tua quidem conſilia euaneſcent: quod verò ſemel decreui, mutari non poteſt, aut in caſſum cedere. Dicit Dominus Pharaoni. Dimitte populum meum, vt mihi ſeruiat, vt mihi ſacra faciat. Quia verò faſtu tumidus Deum illum ſibi notum non eſſe reſpondet, præceps ruit. Nabuchodonozor vult ſtatuam ſuam coli, ſibique divinos honores exhiberi. Confeſtim effrenem miſeri homuncionis audaciam reprimit Deus Qui Deus videri volebat, homo eſſe deſinit, & auia deſertaque loca aſini inſtar aberrat, Eo vſque dum, ait Daniel, Deum Iſraelis ſupremum omnium Dominū agnoſcat Balthaſar eius filius, ſacris Templi vaſis divino cultui ad ſuam ebrietatē abutitur. En verò quia Deo gloriam non tribuit, cuius in manu anima eius omneſque viæ erant, regno peſſundato, eadem nocte trucidatur. Alexander Magnus adulatorum voce dele-

Eſa. c. 34. Verſ. 22.

Exod. c. 5. & 8. &c.

Da. c. 4.
Da. c. 5. Ver. 23.

2.Machab.c.1.v.43. ctabatur, qui Jovis filium eum esse, & adorandum propterea affirmabant. En verò inchoatos quasi de domito orbe triumphos præpropera mors intersecat. Antiochus uniendi regni prætextu, unumquenq; Legem Dei missam facere, & suam sequi jubet. Templum Judæorum prophanat, altaria polluit. At multas calamitates, clades, strages expertus, fractis prostratisq; viribus animi mœrore tandem conficitur, in eoq;, quod Judæos ad impietatem adigere voluisset, tam gravia se pati profitetur. Denique si repetamus, quis Neronis exitus fuerit, qui Christianos urbis incendio insimulatos sceleratè contrucidauit: quis Caligulæ, qui sibi sacrificia instituit: quis Domitiani, qui Dominus Deusque vocari voluit: quis Commodi & eorum omnium, qui honores soli Deo debitos, aut sibi vendicare, aut Deo tollere voluerunt: exitialem eorum perpetuò exitum comperiemus. Contra verò Trajani, Hadriani, Antonini Pij, & cæterorum ejusmodi satis prosperum: qui si minus Deum coluerũt, Christianis saltem suo more colere permiserunt. In summa, ut vasalli rebelles, regnumve affectantes, & supplicium extremum merentur, & feudum ipso jure committunt: ita & hi, qui aut legem Dei ex pacto observare nolunt, aut observare volentes inaudita causa persequuntur. Cum itaq; videamus eodem fere modo Reges à Deo regno investiri, quo vasallos à domino superiore, feudo, iisdem de causis eo beneficio privari: eodem fer-

mè loco hos, quo illos esse. Reges omnes Dei vasallos esse, omnino statuẽdum est. Hoc verò posito, quæstio nostra facilè finietur. Si n. Deus est Domini superioris loco, Rex vasalli: quis nõ Domino potius, quã vasallo, obediẽdum pronunciet? Si Deus hoc præcipit, Rex contra: quis Regi adversus Deũ obsequiũ denegantẽ rebellẽ judicet? Imò verò quis nõ rebellionis dãnet, si aut Deo segnius pareat, aut Regi ea in re pareat. Deniq;, si hinc Rex, illinc Deus ad delectũ nos vocet: quis Regem, vt Deo militemus, deserendum non statuat: Ergo non modo non tenemur obedire Regi contra legem Dei quid imperanti, verum etiam si obediamus rebelles sumus, non secus ac si adversus Regem colonus, pro seniore Regis vasallo, arma sumeret, aut edicto superioris, quàm inferioris: Vicarij, quam Principis: Ministri, quàm Regis obedire mallet. Ac propterea incidimus in execrationem Micheæ Prophetæ, qui Dei voce eos omnes, qui impiis Regum mandatis obsequuntur, detestatur, & diris devovet. Legem Dei quũ dicimus, intelligimus duas Legis tabulas Mosi traditas, quibus tanquam limitibus immobilibus, authoritas Principum omnium circumscribi debet. Prima, Dei cultus, secunda officium erga proximum continetur: prima, inquam, Pietas, secunda Iustitia Charitati conjuncta, quibus Evangelij promulgatio non modo non derogavit, verum etiam authoritatem adjunxit. Prima autem ut ordine, ita &

dignitate prima censetur. Si quem innocétem Princeps occidi iubeat, si quem spoliari, si cui vim inferri, nemo cui vel tantillum conscientiæ supersit, parere velit. Si scelus suum, adulterium puta, parricidium, aut quid simile, comprobari flagitet, prodibit inter ipsos Ethnicos Papinianus aliquis, qui Caracallam coram reprehendat, & mori, quàm parere malit:

---Phalaris licet imperet ut sit
Falsus, & admoto dictet periuria Tauro,

falsum testimonium dicere non sustinebit. Quid verò, si nos Princeps cum idolis commercium habere iubeat? si Christum crucifigere? si Deum eiurare, execrari, & quantum in nobis erit, cælo pellere, an non multò æquius parere detrectabimus? Quin potius quia non satis est abstinere à malo, ni faciamus etiam bonum, non modo idola non colemus, verum Deum eo modo, quo præcipit, colemus: nec modò Baali non procumbemus, verum Deo sacra faciemus, qualia à nobis requirit. Etenim Deum quidem colere tenemur propter ipsum; at Principem honorare, vt & proximũ amare, propter Deum. Quòd si verò proximum lædere, scelus est, si Principem violare, piaculum censetur, quo tandem nomine tantum tamque atrox crimen censebimus, quo ipsa supremi omnium Domini Majestas petitur? In summa: vt longè grauius est creatorem, quam creaturam, hominem quàm imaginem lædere, & in iure gravior est pœna eius, qui Majesta-

tem Regiam læserit, quàm qui statuam ei dicatam fregerit: ita non dubium est, quin eos, qui primam legis tabulam violant, gravior & atrocior vindicta, quàm qui secundam, maneat, (etsi vna ab altera pendet) adeoque cautius adhuc in illa, quam in hac agendum sit. Exēpla verò maiorum docere nos possunt, quæ cautela hac in re sit adhibēdā. Achabus Rex, Iezabele vxore instigāte, Prophetas Dei undequaque cōprehēsos occidi iubet: Abdias nihilominus, aulæ magister, eos abscōdit & alit. In prōptu excusatio est. In omni obligatione, quantūuis stricta, Deus perpetuò excipitur. Achabus idē omnes Baali sacrificare iubet: Elias nihilo segnius arguit Regem, arguit Populum, sacerdotes Baal impietatis conuictos ad necem poscit. Inuito denique Rege vxorio, frementeque impia vxore cultum veri Dei restituere conatur. Sin Achab objicit quod hodierni Principes solent, quod Israelem turbet, quod rebellis, quod seditiosus sit, vt omnium, qui crimine vacant, hoc esse crimen solet: Imò verò, respondet, *Tu is ipse es, qui Israelem tua rebellione turbas, qui à Domino tuo ad hostes, à Deo vero ad Deos alienos transfugeris.* Eodē modo Sidrach, Misach & Abdenago, Regi Nabuchodonozor parere nolunt, vt neque Daniel Dario, Eleazar Antiocho & innumeri alii. Post vero Christi adventum, cum jubentur Apostoli Evangelij prædicationem omittere, *Iudicate*, ajunt, *vtrū justum sit coram Deo, vobis potius, quam Deo*

1. Reg. c. 18. *1. Reg. cap. 18. Vers. 17.* *Dā. c. 6. Dā. c. 3. Act. 4. Vers. 19.*

Ambr. Epist. 33 *obedire*. Ita modo mandatum Christi impleat, quid Reges sentiant, susq; deq; habent. Id denique *Euseb.* Iudæi Aquilam argenteam statuamq; Caligulæ in templo collocari non ferunt. Quid vero Ambrosius, jubente Valentiniano Imperatore, ut basilicam Mediolanensem Arrianis traderet? Cōvenior, inquit, à Comitibus & tribunis, ut Basilicæ fieret matura traditio, dicentib. Imperatorem jure suo uti, eò quod in potestate ejus essent omnia, respondi: Si à me peteret, quod meum esset, id est, fundum meum, argentum meum, jus hujusmodi meum non refragaturum: quanquam omnia, quæ mea sunt, essent pauperum: verū ea, quæ sunt divina, Imperatoris potestati non esse subjecta. Quid vero putamus responsurum eum fuisse, si de viuo Dei tēplo idolis mancipando consultus fuisset? Exempla hæc & innumerorum Martyrum, qui morī, quam parêre maluerūt, quib. plenæ sunt Historiæ, legis disertissimæ instar esse possint. At sanè ne lex quidem disertis verbis concepta nobis deest. Quotiescunq; enim Apostoli Christianos monent, ut Regibus & Magistratibus pareant, quasi de industria faciant, Deo parendum in primis & ante omnia præmonent: præposteri istius obsequii, ad ꝙ adulatores Principum simplices cohortantur, nusquam ne leve *Paul. c. 13. ad Rom.* quidem argumentum reperias. *Omnis anima*, inquit Paulus, *superiori potestati subjecta esto: nā nulla est nisi à Deo.* (*animā omnē* dicit, ne conditio ulla excipi videatur.) Satis ex hisce verbis con-

concludi poterat, Deo potius, quam Regi parẽdum esse. Si enim regi propter Deum, certè nõ contra Deum. At ambiguitatem oẽm præcidere vult. *Princeps* (subjungit) *minister Dei est, propter bonũ nostrum, ad faciẽdam justitiã.* Sequitur adhuc idem: quia Domino potius, quã ministro obtemperãdum constat. Necdum tamẽ satis esse putat. *Reddite,* ait ille tandem, *cui tributum, tributum: cui honorem, honorem: cui timorem, timorem:* ac si diceret ꝙ Christus; *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari: quæ Dei, Deo.* Cæsari tributum & honorem, Deo timorem. Cõsimiliter Petrus, *Timete Deum, honorate Regẽ. Servi obedite Dominis etiam dyscolis.* Hæc eodẽ, quo dicuntur ordine, facienda sunt. Nempe vt non tenentur dominis servi obedire, si quid adversus Regis mandata imperent: ita nec subditi Regibus, si quid adversus legem Dei. Obiiciunt nobis impij: *In iis etiam, quæ ad conscientiam pertinẽt, Regibus obediendũ esse,* & Petrum Paulumq; nobis, quasi hujus impiæ sententiæ authores, obtrudere non verentur. Indeq; quamcunque legem sanciat Rex parendum, quamcunque religionem superstitionemve sectetur, obsequendum statuunt. Quàm aut ineptè, aut impiè, nemo est, qui non videat. Ajunt, *ibi diserte obediendum esse Principibus non propter iram, sed propter conscientiam erga Deum.* Conscientiam cum opponunt iræ, perinde est, ac si dicerent: non formidine pœnæ, sed Dei amore non verborum metu, sed verbi divini reverentia,

Mat.22 ver.21. *Pet. ep. 1.c.2.* *Objectiones.* *Rom.13 ver.5.* *1. Pet. c.2.*

Col. c.3. Ver. 22. tia, parendum esse. Vt pari ratione Paulus, ad Colossenses, seruos ita heris inseruire iubet, vt non heri oculo, aut furcæ, sed ipsi Deo seruire seputent, non vt heri gratiam demereantur, cuius oculos etiam fallere possunt, sed vt officio satisfaciãt, quod illis imposuit Deus, quem nemo fallere possit. Denique aliud omnino est propter conscientiam obedire, aliud in iis, quæ ad conscientiam pertinent. Neque ii sanè, qui crucem & tormenta quævis suscipere, quam Principibus impia iubentibus parere maluerunt, nos ita docuissent. Ejusdem impudentiæ est, quod idiotis objicere solent, *Obsequium præstare sacrificio*. Nil enim est, quod causam ipsorum citius jugulare possit. Sunt illa verba Samuelis Prophetæ, Saulem Regem reprehendentis, quod præposterè sacrificando, Dei mãdatum secutus non esset. Quod si ipse, quantumuis Rex, Deo obsequi tenebatur, sequitur sanè, subditos aduersus Deum Regi non teneri. In summa: qui Barbarorũ Calucuthanorum more, Dei cultum ab hominis arbitrio, Religionem à Rege, tanquam Telluris Deo pendere volunt, si Scripturæ sacræ, quod opinor, minus tribuunt: discant saltem ab Ethnico Oratore, in omni communitate quosdam esse officiorum gradus, ex quibus quod cuiq; præstat, intelligi possit, vt prima, ait, Diis immortalibus, secunda patriæ, tertia parentibus, deinceps reliqua reliquis gradatim debeantur. Vtcunque verò crimen læsæ majestatis atrox

1.Sam. ca.15.V. 22.

Cic.2. Offic.

l.2.ad leg. Iul. Majest.

sit:

sit: proximum tamē sacrilegio, quod in Deum divinasq; res propriè committitur, a Iureconsultis vocari, adeò vt tēplum effringere, quam vitæ Principis insidiari, gravius putetur. Et hæc quidem cuivis homini, modò non prorsus impio, sufficere posse videntur.

QUÆSTIO II.

An liceat resistere Principi, Legem Dei violanti, & Ecclesiam Dei vastanti: quibus, quomodo, & quatenus.



ÆC Quęstio prima fronte difficilis & ardua videtur, eo quidē magis, quod cum sub piis Principibus supervacua, sub impiis periculosa videretur, vix quisquā eā, nisi leviusculè attigerit. Ex facto quæritur, *Principi legem Dei abroganti Ecclesiamve destruenti, aut extruendam impedienti, an resistere liceat.* Hoc verò, si eius judicio stamus, Scriptura sacra nobis definiet. Si enim, quod ex ea facilè probabitur, universo Populo Judaico licuit, imò si injūctum fuit, nemo, credo, negabit, quin idē de universo Populo Christiano alicujus Regni, idem planè statuendū sit. Considerandū est hic inprimis, Deū electo ex omnib. Populo Israelitico, vt esset sibi peculiaris Populus, fœdus cum eodē pepigisse, vt esset is Populus Dei. Extat id passim in Deuteronomio. Vis autē hujus pactionis erat hæc, Vt curarent universi, ut Deus a singulis Tribu- *Deut. c. 7. §. 6. c. 14. §. 2.*

bus & singulorum contribulibus in terra Chanaan purè coleretur, Ecclesiamque suam in medio eorum perpetuò constitutam haberet. quod tum è multis aliis locis, tum disertè Deuter. 27 apparet. Ibi Moses & Levitæ, quasi Dei nomine stipulantes universum Populum congregant, hisque verbis affantur: *Hodie, ô Israel, Populus Domini Dei tui sis. Obsequere ergo Deo tuo,* &c. *Cumq;*, ait Moses, *Iordanem transieris, stantibus, hinc ad montem Garizim sex Tribubus, illinc ad montem Hebal sex reliquis, Levitæ legem Dei perlegent, ac observaturis fausta omnia, violaturis infausta precabuntur, Universus vero Populus respondebit, Amen.* Quod à Iosue postea tum terrâ Chanaan ingresso, tum moribundo observatum legimus. Hinc animadvertimus, universum populum obligatum esse legi Dei curandæ, Ecclesiæq; tuendæ, ut è contrario idolis Gentium exterminandis è terra Chanaan, quæ stipulatio ad singulos pertinere non potest, sed ad universos tãtum. Quo etiam & illud pertinere videtur, ut omnes Tribus circa Arcam Domini castra metarentur & tentoria sua figerent: ut quæ universorum curę commendata esset, ab universis tegeretur. Usus verò pactionis istius demonstrari potest. Cives Gabaa è Tribu Benjamin Levitæ cujusdam uxorem vi constuprant ad necem usque. Levita in duodecim frusta concisam Tribubus duodecim mittit, ut tantum scelus in Israele patratum universi expient. Congregatur universus populus

Deut. 11 v. 26. Iosue c. 24. disertius. Ios. 8. v. 24. Num. 2 Iudic. c. 19. & 20.

populus in Maſpha. Poſtulat à Benjamitis tãti ſceleris conſcios noxæ dedi. Recuſant illi. Ac demum Deo approbante bellum in Benjamitas cõmuni conſilio decernitur. Hoc modo ſecunda Legis Tabula in Tribum integram, quę peccarat, vindicata. De prima verò habemus exemplum euidentiſſimum in lib. Ioſue. Poſtquam Rubenitę, Gaditę & Manaſſęi, cis Iordanẽ ad ſua ſe receperunt, eximiũ ſtatim altare in Galiloth prope Amnem extruunt. Videbatur hoc contra mandatum Domini, quo non niſi in Chanaan ſacrificare licebat, ac propterea ſuſpicio eſſe poterat, ne alienos deos colere vellent. Re univerſo populo qui trans Jordanem habitabat, nunciata, inducuntur Comitia in Siloh, ubi erat arca Domini, Conveniunt univerſi. Mittitur ergo ad illos Phinees ſacerdos, Eleazaris filius, qui de peccato in legẽ cõmiſſo corã agat. Ut verò publica authoritate hoc agi ſciant, eximii quiq; ex vnaquaq; Tribu legati mittuntur, qui cum iis expoſtulẽt, cultum Dei corrumpi eo modo, Deum ea rebellione infenſum fore, nec ipſis modò, ſed Iſraeli univerſo, ut quondam in Beelphegor: denique ni deſiſtant, bellum publicè indicant atque denuncient. Quod proculdubio conſecutum fuiſſet, ni tribus illæ proteſtatæ fuiſſent, ſe altare illud monumenti tantum inſtar extruxiſſe: ex quo cis Jordanis & trans Jordanis eãdem eſſe ac perpetuò fuiſſe religionem appareret. Quotieſcunq; vero in cultu Dei vindicando negligentius ſe geſſe-

Ioſ. c. 22.

gesserunt, gravissimè afflictos eos fuisse videmus. Nec alia sanè de causa bis à Benjamitis victi fuisse videntur, quam quod, dum injuriam privato factam ulcisci satagerēt, dum stuprum punire, in jure Dei vindicando adeò segnes essent, ac quotidie etiam adulteria cum idolis impunita sinerent. Fuit ergo primum hæc Pactio inter Deum & Populum.

Fœdus inter Deū & Populum.

2. Reg. c. 11.

2. Chro. cap. 23. Ver. 23.

Jam ex quo Reges populo dati sunt, non modò non desiit hæc eadem pactio, verum etiam perpetuò confirmata & repetita fuit. Diximus in Rege inaugurando duplex fœdus initum fuisse. Et primum quidem inter Deum, Regem & populum, siue inter summum Sacerdotem, Populum & Regem. (populus enim 2. Chrō. primo loco ponitur.) Finē verò eius eum fuisse, vt populus esset populus Dei, id est, vt is populus Ecclesia Dei esset. Quorsum sanciretur inter Deum & Regem, ostendimus. Quorsum inter Deum & universum populum, examinādum. Certissimum sanè est, Deum non frustra hoc egisse. Ni enim aliqua authoritas & ꝓmittendi, & promissa præstādi populo superfuisset, fœdus planè supervacuum fuisset. Videtur ergo Deus fecisse, quod in dubiis nominib. creditores facere solent, vt plures in eandem summam obligentur, ut ejusdem rei duo pluresve rei ꝓmittendi constituantur, à quorum vnoquoq; tāquam principali reo solidum peti possit. Ecclesiam vnico homuncioni committere lubricum erat. Eam itaque universo populo cōmendat

dat atq; committit. Poterat Rex in tam lubrico gradu cōstitutus, facile in impietatem delabi. Ne itaque collaberetur Ecclesia, populum intervenire voluit. In ea, de qua agitur, stipulatione, Deus, vel ejus vice summus Sacerdos est reus stipulādi: Rex & populus universus: puta Israel, sunt rei promittendi, ambo ex una eademq; causa, & quidē ex voluntate coniunctim obligati. Stipulatur Sacerdos, *an non promittāt, populum fore populum Dei: an non operam se daturos, vt Deus Templum suum Ecclesiam suam in medio eorū perpetuo habeat, vbi rite colatur?* Spondet Rex, spondet Israel, (vniuersitas enim hominū vnius personæ vicem sustinet) & quidem coniunctim, nō divisim, vt ex ipsis verbis apparet: incontinenti, non ex intervallo Constituuntur ergo hîc duo Rei, Rex & Israel, ideoque æqualiter in solidum obligātur. Quemadmodū ergo, cum Cajus & Titius eandē pecuniam Seio stipulanti coniunctim promiserunt, singuli ipso jure in solidum tenentur, & ab eorum alterutro solidum peti potest: ita tenetur Rex per se, Israel item per se, curare cavere, ne quid detrimenti Ecclesia capiat. Uter verò negligit, Deus ab alterutro integram rem petere potest, & eo quidem magis à populo quam à Rege, quo plures, & difficilius labuntur, & magis solvendo sunt, quā unus. Item ut in duobus correis, præsertim Fiscalis Tributi, vnus ita in solidū tenetur, vt beneficio divisionis per novellam constitutionem Iustiniani concesso vti nequeat

2. Reg c. 23. l. mortuo. 22. D. de fideicomm. l. si non singuli. C. si cert. pet. l. penult. D. de duo. reis. 2. & 3. § 1. D. eod. l. cum poss. D. de cēsib. & ibi Doctor.

nequeat:ita Rege & Israele, tributum Deo Regi Regum promittentib. vterq; in solidum tenetur. Demum, quemadmodum in duob. reis promittendi, in iis præcipuè contractib. quorum obligatio ratione culpæ cõmittitur, (qualis est hic) uni⁹ culpa nocet alteri: ita Israel Deũ deserat, Rex verò negligenter ferat, tenetur culpa Israelis. Consimiliter, si Rex ad alienos Deos transfugiat, nec transfugiat modo, sed alios etiam secum abducat: deniq; quovis modo Ecclesiã perdere conetur: ni Israel eum quasi è fuga retrahat, aut etiam coerceat, ejus culpa tenebitur. Breviter: nõ secus ac si periculum sit, ne unus è reis promittendi, sua bona prodigendo, soluendo esse desinat, alteri datur in eum utilis actio, ne correi culpa damnum patiatur; ita & Israeli in regem, Regi in Israelem, sese idolis mancipantem aut quovis modo fœdus rumpentem, ne aut hujus ille, aut vicissim hic illius culpam luat. Quod vero ea stipulatio, de qua agimus, ejus generis sit, ex aliis scripturę locis apparet. Saule Rege Israelis constituto, Samuel Sacerdos & Propheta Domini, his verbis Israelem affatur: *Tam vos, quã Rex vester, qui est super vos, sequimini Dominum Deum vestrũ, quod si perseveraveritis in malitia,* (malitiã vocat, quod hominum imperium, quàm Dei maluissent) *tam vos, quam Rex vester peribitis.* Addit verò rationem: *quia placuit Deo, vos facere populum suum.* Hîc vides duos reos, manifestè conjungi in ejúsdem pœnæ stipulatione.

d. cũ apparebit. ff. locati l. si divisa. C. eod.

1. Sam. c. 12. v. 14. & 25.

Sic

Sic Asa, Rex Juda, Azariæ Prophetæ hortatu, universum populum, Judam nẽpe & Benjamin, in Hierusalem convocat, fœdus cum Deo percutiendi causa. Intererãt & multi ex Ephraim, Manasse, & Simeon, qui Dei purè colendi causa eò se receperant. Tũ vero sacrificiis ritè peractis sancitur fœdus, his tanquam cõceptis verbis: *Quicunq; non inVocaVerit Dominum Deum Israel, seu minimus, seu maximus, morte moriatur.* Cum *maximum*, dicit, ne Regem quidem ipsum huic pœnæ eximi vides. Quis verò hanc à Rege pœnam reposcere possit (de temporali enim hîc agitur) nisi universus populus cui ipse jurat, non secus ac populus ipsi? Eodem modo legimus, Josiam Regem, viginti quinq; annis majorem, universumq; populum fœdus cum Domino sanxisse, promittentibus ambobus, se legem & statuta domini custodituros, continuoque quasi implendi, aliqua ex parte, fœderis causa Baalis idololatriam destructam fuisse. Et plura fortè accuratius legẽti testimonia succurrerent. Cur vero velimus universi populi consensum requiri cur Israelem Judamve ad legis divinæ observationẽ astringi, cur sanctè ꝓmittere, se perpetuò populũ Dei fore, nisi velim⁹ pariter, authoritatẽ facultatemve inaccessam, qua tũ se à perjurio, tũ Ecclesiã à vastitate vindicet? Quorsum enim fœdus cum populo, ut ac populus Dei; si sese ad alienos Deos per Reges abduci patitur, aut pati tenetur? Ut Deus pure colatur, si populus servi loco est,

2. Chrõ. c. 15. V. 13.

2. Reg. c. 23. V. 2. 2. Chrõ. c. 4. Ver. 29.

qua

ff.quod attinet. 32.D.de reg.jur. quo cum nulla obligatio esse possit? Si deniq; non licet ei operam dare, vt id, quod promisit, præstetur, Deus ne cum eo fœdus sanxit, qui neq; promittendi, neque rem promissam præstandi jus habuit? An verius, fœdus cum populo sanciendo, remq; eam fieri stipulando, jus ei esse, & rem promittendi, & præstandi, & præstandam curandi, evidēter ostendere voluit? Si ridemus eum & actione summovemus, qui cum servo filiovè familias contraxerit: an non impudentes simus, qui tale quid Deo tribuere velimus? Hinc verò est, quod regibus fœdus violantibus, Prophetæ Judam, domum Jacob, Samariam perpetuò alloquuntur, vt eos officij sui admoneant. Nec id tantum, ne Baali sacrifi-
Jer.c.17 v.20.& passim. cent, sed vt Baalem etiam, ejusque Sacerdotes, Rege invito & reclamante, deturbent & exterminēt. Sic cū Achab occidisset Prophetas Dei, Elias Propheta congregat populū, & quasi Cōcilium indicit, corripit, coarguit, convincit. Po-
1.Reg.c. 18.v.19. pul⁹ verò ejus hortatu, Sacerdotes Baal morte mulctat. Nēpe officiū suum deserente Rege, est qp suo fungatur Israel: nec tumultuariè aut temerè, sed publica authoritate, Cōcilio habito, causa ordine cognita. At contra, quotiescunq; Regi, cultum Dei violanti, non obstitit Israel, quod diximus de duobus reis, quorum unius culpa alteri nocet, usu venisse videmus. Ut enim Rex Idololatriæ & perfidiæ suæ, ita Israel negligentiæ, conniventiæ, socordiæ pœnas dedit: & eo quidem sæpius hoc, quam illud accidit,

dit, quod Regis plerunque exemplum Principes, Principum populus sequatur, & unius exemplo universi potius peccent, quam universorum unus resipiscat. Exemplis res dilucidior fiet. Cur, quæso, fusum deletumque Israelis exercitũ, una cum Saule Rege putemus? An Deus vlciscitur peccata Principis in populum an Patris, in filium? Acerbum est, ajunt Jurisconsulti, parentis scelera, filiorum pœnis lui. Alieni sceleris quenquam pœnas pati, jura non sinunt. Absit verò, ut is qui universam terram judicat, inquit Abraham, perdat justum cum impio. Quinimò, ait Dominus, ut patris, ita & filij anima mea est. Nec pater filij, nec patris filius culpam patietur. Anima, quæ peccaverit, morietur. An non ergo potius, quia populus Sauli legem Dei violanti non resistebat, & pios impiè persequenti, Davidem scilicet & Sacerdotes domini, applaudebat? E multis pauca similia ꝓferemus. Saul idem, vt trib. Iudæ possessiones amplificet, fidem publicam jam inde ab ingressu Chanaan Gabaonitis datam frangit, ipsosque adeò Gabaonitas, quantum quidem potest, è medio tollit. Violabatur eo facto tertium legis præceptum. Deus enim testis ejusce Pactionis fuerat. Quin & sextũ, innocuos enim injustè interficiebat. Utraq; legis Tabula vindicanda erat. Et Saul ejusq; familia quidẽ ea scelera perpetrasse dicuntur. Interea tamen, Saule, jam è vivis sublato, Davideq; Rege constituto, consultus Dominus respondet, tertium

1. Sam. c. 31.

Genes. 18. v. 25.

Deu. 24 v. 16.

2. Reg. c. 14.

Ezech. 18.

2. Sam. c. 21.

jam annum, propter idem scelus, terrã Israeliš universam fame laborare. Nec ea prius desiit, quam septem è familia Saulis, Gabaonitis tanquam noxæ dederentur. Cur verò hic, cũ unusquisq; ex suo admisso sorti subiiciatur, ne alieni criminis successor cõstituatur quisquã, universum Israelem sceleris hujus teneri dicas, ipso reo jam vita functo, & actione cum reo quasi extincta: nisi, quia cũ deberet & posset publico & manifesto sceleri sese opponere, negligenter tulit? Cur pœnã irrigari vis, quæ nemini absq; culpa jure infligitur, nisi peccarit? Qua vero peccarunt, nisi quatenus peccatum tolerarunt? Eodem modo, cũ David mandat Joabo & præfectis populi Israelitici, vt populum recẽseant, grave eo ipso crimen cõmisisse dicitur. Nempe ut Israel Dei irã provocaret, cũ Regem peteret, q; in ejus peritia salutem suam collocare videretur: ita hoc facinore David, qui ex multitudine victoriã expectabat. Id enim propriè est, q; Propheta vocat, *sacrificare retib. & hamis thura adolere:* quæ species idololatriæ est. Præfecti quidem, quia prævidebant id Israeli exitiale futurum, primum paulisper refragantur: deinde etiam judicis causa & perfunctoriè censum agũt. At populus universus plectitur. Nec David modò, sed & seniores Israelis, qui universitatẽ repræsentant, saccum induunt, seseq; cinere cõspergunt, quod tamen propter Davidis parricidium adulterio cumulatũ, neutiquam accidit. Hic quis nõ videt, universos & peccasse, & pœnitere

l. crimẽ 26. ff. de pœnis.

l. sancimus, C. de pœn.

1. Sam. c. 8.

Abac. 1. ver. 16.

2. Sam. c. ult.

2. Chrõ. c. 21.

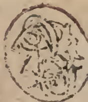
nitere debuisse, & pœnas deniq; luisse? Davidē nempe impia præcipiendo Deum provocasse; præfectos populi, quos tanquam imperij Consortes & Assessores, Israelis nomine reclamare oportuit, aut cōnivendo, aut segnius repugnādo, universos denique ad eum quasi delectum comparendo? Deum verò, non secus ac imperatorem, legionis universæ delictū, universali terrore, particulari quorundam supplicio, quadā quasi decimatione castigasse? Cur verò tandē, Manasse Rege Tēplum Dei polluente, Deū nō ipsum modo Manassem, sed universum populum alloquutum esse legimus, nisi vt Israelē, tanquam alterum ꝓmittendi reum admoneret, ni Regem in officio contineret, suo damno futurum? Ecquid enim illud alioqui apud Jeremiam, domum Juda ꝓpter impietatem & crudelitatem Manassis Assyriis mancipatam fuisse, nisi eo ipso, quod sceleri non restitit, sceleris ream fuisse statuamus? Propterea Augustinus & Ambrosius, Herodes & Pilatus condemnant Christum, Sacerdotes neci tradunt: populus ferè illachrymatur; universi tamen puniuntur. Cur ita? Quia, quem è manibus impiorum magistratuum eripere poterant, quia non fecerunt, occiderunt. Plura verò in hanc sententiam ex omnis generis Authoribus addi possent, ni Christianis Sacræ scripturæ testimonia sufficere deberēt. Cæterū quia boni legislatoris est, non tā curare, ut delicta puniantur, quā ne ulla committantur, cavere: ut boni Medici die-

2. Chron. c.33. ꝟ. 10.
2. Reg. c.24. ꝟ 4.
Ier. 15. ꝟ.4.
Aug. in Psal. 82. Amb. in Offic.

tam præscribere potius, quæ morbos arceat, quam remedia, quibus coerceantur: pius certè populus, non modo coercebit Principem, Legem Dei impiè abrogantẽ, verum etiam in primis cavebit, ne quidquam ejus culpa negligentiave sensim introducatur, quod temporis tractu purum Dei cultum corrumpere possit, nec crimina in divinam Majestatem publicè commissa, nõ tolerabit modo, verum etiam criminũ occasiones diligenter auferet. Quod in cõfringendo æneo serpente, Ezechiam Regem, in expostulãdo cum eis Iordanis, de altari erecto, Israelem, conuocato Concilio publico, fecisse legimus. Itaq; licet Israeli, si Rex legem Dei Ecclesiamve vertat, resistere: nec id modo, verũ ni fecerit ejusdem criminis tuebitur, & eandem pœnam luet. Resistet verò verbo, si verbo oppugnabitur: vi, si vi: arte, inquam, & Marte. Quin & dolo bono, si dolo: cum nihil intersit, ubi justum bellum susceperis, utrum apertè pugnes, an ex insidiis, ita tamẽ, vt perpetuò dolũ a perfidia, quę nusquã licita est, accurate distinguat. Verũ video jam, quid hîc opponi possit. Quid, inquies? An verò universam multitudinem, belluam, inquam, illã innumerorum capitum, tumultuari & concurrere in eam rem, quasi agmine facto oportebit? Quis verò in ea turba ordo esse queat? quæ consilij, quæ rerum gerendarum species? Cum de universo populo loquimur, intelligimus eos qui à populo authoritatẽ acceperunt, magistratus, nẽpe, rege, inferiores.

Aug. in Iosuam 23. q. 2. domi-nus. l. 1. D de do lo malo.

tiores à populo delectos, aut alia ratione cõstitutos, quasi imperii cõsortes & Regum Ephoros, qui vniuersum populi cœtum repræsentãt. Intelligimus etiam Comitia, quæ nihil aliud sunt, quam Regni cujusque Epitome, ad quæ publica omnia negotia referuntur. Ejusmodi erant septuaginta in Regno Israelitico, quibus quodam̃odo præerat sum̃ Sacerdos, qui de rebus summis judicabant, è LXX familiis, quę in Ægyptum descenderant, seni primum electi. Tum Duces, seu principes tribuum, in singulis singuli. Demum judices & Præfecti singularum urbiũ, id est Chiliarchæ, Centuriones & cæteri, qui totidẽ familiis præerant. Denique fortes, Purpurati, & cæteri, è quib⁹ conflabatur Concilium publicum, quod sępissimè indictum legimus, his verbis: *Et congregati sunt seniores in Roma*, ut in electione Saulis. *Et congregat⁹ est universus Israel, aut universius* Juda, *& Benjamin*, &c cum universam turbam eò convenisse, verisimile non sit.



1. Sam. c. 5.
1. Chrõ. c. 27. & 28.
1. Chrõ. c. 13.

Ejus generis sunt in omni Regno benè cõstituto, officiarii Regni, Principes, Pares, Patritii, Optimates, & cæteri ab ordinibus delegati, è quib⁹ conflatur aut Concilium ordinariũ, aut Concilium extra ordinẽ, Parlamentum, Dięta, cæterique conventus, in diversis regionibus diversa nomina sortiti: in quibus ne quid aut Respubl aut Ecclesia detrimenti capiat, providendum est. Illi verò ut singuli Rege inferiores sunt, ita universi superiores. Ut enim rectè

Basiliensis & Constantinensis Synodi, Synodũ Oecumenicam Pontifice superiorem esse statuerunt, ut Capitulum Episcopo, Universitatem Actore, Curiã decurione eum denique, qui ab aliquo cœtu authoritatem accepit, eo cœtu inferiorem esse, etsi singulis superiorem: ita dubium esse non potest, quin Israel, qui Regẽ petivit & constituit, quasi Actorem publicum, Saule superiore sit, Israele postulante, Israelisque gratia constituto, ut pluribus postea ostendetur. Itaque cum rebus benè gerẽdis, ordine opus sit, qui in tãta turba servari nequit: ea verò sæpe accidant, quæ multitudini absque publico periculo ac discrimine dici nõ possint: quicquid universo populo concedi aut committi diximus, officiariis Regni: quicquid Israeli, Principibus & Senioribus Israelis concessum commissumque dicimus, quod & usus ipse cõprobavit. Athalia Regina, Ochozia filio Rege Judæ mortuo: universam ferè stirpem Regiã delendam curat. Vix puer unicus Joas, in cunis adhuc vagiens, Josabæ amitæ prudentia simul & pietate, superest. Illa verò rerum summã invadit, & sex annos in Juda regnat. Mussabat tũ fortè populus: nec enim promere, quicquid animo præmebat, tutũ erat. Tandem Jojadas summus Sacerdos, vir Josabæ, consilio cum Principibus Israelis clanculum inito, conjurationeq; ritè peracta Joam septimo anno ætatis ungendum coronandumque curat. Matrem verò non modò è solio exturbat, verum etiam

2.Chrõ. c.23.

è me-

è medio tollit, Baalisque idololatriā continuò destruit. Probatur Jojadæ facinus, & meritò. justa causa movebatur. Tyrannidem enim, non regnum oppugnabat. Tyrannidē, inquā primum sine titulo, ut loquuntur jureconsulti neoterici. Lex enim Regni Judaici mulieres ad sceptrum non vocabat. Deinde etiam exercitio. Invaserat enim nepotum regnum summo scelere, & scelera innumera cōmittebat. quod verò caput scelerum erat, neglecto Deo vero, Baalem adorabat, adorariq; jubebat. Justè verò & ab eo, cujus munus erat, vindicabat. Jojadas enim non erat privatus, sed Pontifex summus, ad quē rerum etiam civilium cognitio tū pertinebat. Deinde habebat asseclas Principes Judæ & Levitas, denique erat affinis Regis. Quòd verò nō indicit de more comitia in Mizpah, non culpatur, ut neque etiam quod furtivè consilia iniret, & clanculum conjuraret. Alioqui enim res minimè successisset, & in incassum cessisset. Conjuratio autem bona malave est, ut bonum malumve finem spectat, & ab iis, quorum est, aut secus initur. Rectè ergo Principes Juda fecerunt: malè verò, si secus se gessissent. Ut enim tutor cavere debet, ne pupilli bona depereāt: ac ni faciat, actione tutelę tenetur: ita & hi populi salutem tueri, qui se totū ipsorū curæ tradidit, & credidit, suasq; in ipsos actiones omnes quodāmodo trāstulit. In summa: ut licet universo populo repugnare, ita & Principibus Regni, qui universum repræsentant,

Bart. de Tyrām.

Deut. 17.

Bart. in tract. de Gzelph. & Gibel.

Ulp. l. 160. D de reg. juris. nō secus ac decurionibus pro corporis utilitate, contrahere. Ut verò refertur ad universos, quod publicè per majorem partem geritur ita, quod major pars Principum seu optimatū fecerit, omnes; quod omnes universⁱ populⁱ fecisse dicetur: Verū hîc alia nobis exoritur quęstio.

An pars Regni resistere possit. Statuamus jam Regum aliquem, legem Dei Ecclesiamve abolere: Universitatē consentire, aut majorem saltem ejus partem, Principes aut omnes, aut plures connivere; partem interim aliquantulam populi, unum, inquam, aliquem ex Principibus Magistratibusq; legem Dei retinere, Deumque ritè colere velle: quid licere putes, si Rex aut eam partem ad impia sacra cōgere, aut ei piis sacris interdicere velit? Hîc de singulis, seu de privatis, non loquimur, qui universitatis partes non censentur, ut neq; tabulæ, clavi, papilli, navis: aut lapides, trabes, cęmēta, domus Sed de aliqua Provincia urbeve, quæ regni partem faciat, ut prora, puppis, carina, navim: tectum, parietes, fundamentum, domum facere dicuntur. & de aliquo Magistratu, qui ejus Provinciæ urbisve curam gerat. Equidem si exemplis certandum est, etsi ea propter assuetam hominum in cultu Dei defendendo, desidiam, rariuscula sunt: tamen nō prorsus desunt. LOBNA, urbs Sacerdotalis, sese subducit Joramo Regi Juda, ab eoq; quodammodo deficit, quia defecerat à Deo patrum suorum, à quo ipsa deficere nolebat: & fortè verebatur, ne Baali sacra facere cogeretur. Consimiliter Antiocho

Josue c. 21. Ver. 13. 1. Chrō. c. 6. Ver. 17. 2. Chro c. 21. V. 10.

juben-

jubente, ut Judæi universi, legem ipsius sequerentur, suamque à Deo acceptam desererēt: respondet Mathathias: *Non obtemperabimus, ut transgrediamur nostram Religionē* Nec verò id modo, verum Zelo Phinees correptus, eo ipso qui ad impia sacrificia concives suos adigebat, sua manu interfecto, arma capit, in mōtes sese recipit, manum colligit. Deniq; pro Religione & patria, pro aris, inquam, & focis, adversus Antiochum adeò prosperè, Deo favente bellum gerit, ut Hierusalem recuperet, & armis Gentilium, in Ecclesiæ perniciem conjuratis, fractis, debilitatis, purum Dei cultū restituat. Quod si spectemus, quis ille esset, erat Mathathias Machabæorum parēs, ex tribū Levi. Itaq; non licebat ei jure sanguinis, Regnum à Tyrānide vindicare. Qui verò cum illo initio mōtigenæ, incolæ Modin, quibus vicini, aut ii etiam ex universa Judæa, qui Ecclesiam restitui cupiebat, sese adjunxerant. Cæterum universi ferè & maximi quique Antiocho obtemperabant, ejusque imperium ultrò patiebātur: adeò ut ejus exercitu penè profligato, ipsoque demum miserè mortuo, cum excutiendi jugi perpulchra daretur occasio, filium ipsius Regem ac dominum non modò non inviti agnoscerent, verum etiam ad Regnum capessendum invitarent. Possem etiam huc adducere exemplum Deborę. Deus manciparet Israelem Jabino Regi Chanaan, jamque vicesimum annum ei serviebat. Itaque tanto tempore jus regni

quodamodo præscripserat, Israel ferè universus Deos alienos colebat. Præcipuè quæq; tribus, Ruben, Ephraim, Benjamin, Dan, Aser, & cæteræ, quarum majores erāt vires, Jabino adhærebant. Nihilominus Debora Prophetissa, quæ jus dicebat Israeli excitat ad arma tribus Zabulon, Nephtali, & Isachar, vel saltem quosdam ex illis tribubus, Duce Barac, Sisaram magistrum militiæ Jabini fundit, Israelemque tandem jugo Chananæorum, invitum, & tantum non retinentem non liberat modò, verum etiam cultum Dei veri restituit. Verū quia extraordinario motu Debora excitata videtur, nec disertis verbis Scriptura probat Lobnensiū factum, etsi tacendo consentire videatur, ut neque etiam libri Machabæorum usque adeò magna fuit in primitiva Ecclesia authoritas, ac præterea legibus magis, quàm exemplis, disceptandum vulgo dicant: ex facto, quid juris statuendum sit, examinabimus.

Diximus, *Regem jurasse in legem Dei, Ecclesiaq; conservationem, quatenus fieri posset, spopōdisse.* Universum item Israelem, tanquam unū aliquem, idem stipulante Deo, promisisse. Jam verò dicimus, singulas etiam urbes, singularumque urbium, quæ Regni partem faciebant, magistratus, idem sigillatim quatenus sua interesset, disertè spopondisse, quod & urbes & societates omnes Christianas tacitè fecisse cōsequitur. Josue senio confectus, & morti proximus, congregat universum Israelem in Sichem ad præ-

Josue 24.

ad præsentiam Dei. Erat enim in Sichem Arca fœderis Domini. Eò dicuntur cõvenisse Seniores Israel, Principes Tribuũ, Judices & Præfecti, atque ii adeò omnes, qui publicam authoritatem in singulis Israelis urbibus obtinebant, & jurasse in Legem Domini, ultroque & sponte Dei omnipotentis jugum elegisse. Unde evidenter apparet, singulos Magistratus, urbium, à quibus mittebantur, nomine spopondisse se curaturos & operam daturos, ut Deus ex Legis præscripto in medio sui coleretur. Josue verò tum fœdere inter Deum & populũ sanctè percusso, tabulisque fœderis ritè consignatis, in perpetuam rei memoriã lapidem illico erexit Itaque si Arca Domini accersenda est, convocãtur omnium regionum urbiumque Principes, Chiliarchi, Centuriones, Præfecti, & cæteri, Davidis & Synagogæ Israeliticæ decreto & mãdato. Si templum Domino extruendum, idem prorsus observatur. Ac ne quidquã Regibus creatis immutatum putetur, fœderi sub Joa inter Deum & populum, itemque sub Josia sanciundo iidem omnes intersunt, iidem omnes sigillatim adstringuntur. Itaque non Rex modò sed Regnum: nec Regnum modò universum, sed Regni partes omnes Deo sigillatim fidem & obsequium promittunt. Non, inquã, Rex modò, sed Israel: nec Israel tantum, sed singulæ Israelis vrbes earumque præfecti se sanctè Deo devinciunt, & quodam quasi hominio ligio in perpetuũ adversus quemlibet adstrin-

dicemus? primum, dicat cum Josue, *Vos quidem universi eligite, utrum malitis obedire Deo vero, an diis Amorrhæorum. At ego saltem & familia mea serviemus Domino.* Eligite, inquam, utrum huic, alienum imperium nullo jure invadēti ea in re parere velitis: ego sanè cui fidem præstiti, quoque eventu servabo. Nec ullatenus sanè dubito, quin Josue omni conatu suo, cultū Dei veri in Tamnath Serath urbe Ephraim, quę ejus possessio & familia erat, retinuisset, etiamsi Israelitæ Deum Amorrhęorum in terra Chanaan coli voluissent. *Quid si vero Rex ulterius pergat, Præfectos mittat, qui nos ad impia sacra adigant, Deum denique è medio nostri expellere jubeat; an non Regi Regiisq; portam, si possumus, occludemus potius quam Deum, Regē Regū urbe nostra excludemus?* Avertant hic Municipes, civesve & municipiorum civitatumque populi Dei Præfecti, duplex se fœdus iniisse, duplex jusjurandū præstitisse. Primū & antiquissimum Deo, uti Populus sit populus Dei: Secūdum, & proximum, Regi, uti Populus obsequatur Regi tanquam duci populi Dei. Itaq; ut Vice Regi, adversus Imperatorem Regemve suum conjuranti, quantumvis magnam ante authoritatē accepisset, si in urbe nostra obsessum dedi posceret, parendum nō foret, imò ex ipsa fidelitatis formula omni modo resistendū: Eodem pacto, summum scelus, ac vix ullo modo expiandum arbitremur, si Deū in medio nostri habitantem jubente Principe, vasallo, in-

Josua c. 14. ver. 15.

Josu. 19. ver. 50.

20. Collat. de forma fid. & c. 1. de nova fide. form.

quam, & ministro Dei, aut expellamus, aut in manus hostium, quatenus in nobis situm est, prodamus, Dices tu fortè: *Verù Vrbes ad Principem pertinent; itaq; aditum iure denegare non possit*. At, inquam ego, vrbes non consistunt in lapidum coaceruatione, sed in populo; populus verò, est populus Dei, qui Deo primum, dein Regi tenetur. Quantum verò ad ipsas vrbes pertinet, etsi ad Reges vrbium potestas, ad municipes tamen pertinet dominium. Sunt etenim vniversa in Regis imperio, nō in patrimonio: Deus verò vnus est omnium verè proprietarius dominus, à quo & ille imperium, & hic patrimonium habet. *Ergo* ais, *licebit subditis, Religionis causa à Rege deficere*? An non vera, si semel hoc statuatur, quam rebellioni fenestrā aperias, vides? Attende verò hìc patienter, & rem accuratè considera. Possem ego vnico verbo respondere, cum optio alterutriús datur, à Rege magis, quàm à Deo deficiendum esse? aut ex Augustino, vbi non est iustitia, ibi non esse Rempublicam? Iustitiam vero non esse, vbi homo ipsum hominem Deo vero tollit, & imūdis dæmonibus subdit, cū iustitia ea virtus sit, quæ sua cuiq; distribuit. Itaque qui eiusmodi dominiis sese subtrahūt, dæmoniis sese subtrahere, & latronū multitudinē potius, quā Rempublicam deserere. verum, vt altius rem repetam, videntur; qui eo modo se gerent, quo diximus, defectorum loco non esse. Deficiunt à Rege vel Republica, qui hostili animo, Regis Reipubli-

Seneca l. 7. de benef. c. 7. & c.

Aug. c. 21 l. 19. de ciuit. Dei & li. 4. c. 4.

cæ

cæ vt imperio ſeſe ſubtrahunt. Itaq;&inter hoſtes numerantur, & plerumque quibuſuis hoſtibus periculoſiores exiſtunt. Hi verò, de quibus agimus, nil ſimile habent. Primũ imperata facere non recuſant, modo ea imperẽtur, quæ iure poſſunt, aut ſaltem Deo iniuriam non faciunt. Tributa, vectigalia, munera, oneráq; conſueta non detrectãt, modo id tributi, quod Deo debent, non interuertatur, Cæſari Cæſarem agenti parent: Cæſari fines ſuos excedenti, alienum imperium affectanti, Dei ſolium invadẽti, ſuperiorem amborum Dominum bello petenti, parêre, injuſtum putãt. Deinde hoſtiliter ſe propriè nõ gerunt. Hoſtium eſt laceſſere, ꝓvocare, ulrò impreſſiones facere. Hi demum laceſſiti, armis inſidiisque petiti, vix tandem imminente undequaque morte, arma capiunt, ſeſeque adverſus illatam vim tuẽtur. Ac propterea cum hoſtibus non quotieſcunque velis pacẽ habeas. Neque enim quotieſcũnque arma depones aut laceſſere deſines, deponat ille continuò, & otiũ capeſſant. Cum his quotieſcunque optaris, præſto eſt. Deſine cædere, cedunt: deſine Deum oppugnare, deſinẽt propugnare. Arma ſi velis iis è manibus excutere, ſatis eſt, modo ne percutias. Quia enim nõ inferunt, ſed excipiũt ictus, ubi enſem repoſueris ſtatim clypeũ abjiciunt, ac propterea plerunq; inſidiis & perfidiæ patent, quod exempla recẽtia ſatis oſtendunt. Vt verò fugitiuum eũ ſervum non dixeris, qui vulnus intentãti Domino manũ opponit,

l.5.D.de c.minut.

qui furenti ſeſe ſubducit pſequenti, cellulę ſuæ januam, interea dũ furor defervescit, occludit: multo minus hos defectores cẽſere queas, (cũ ſanè ſervorũ nomine & loco nõ cẽſeantur) qui pari aut etiam vehementiori furore percito, Principi portas urbis claudãt, ubi reſipuerit, & ad ſe redierit, imperata facere parati. In eo genere eſt David dux exercituum Iſraelis, ſub Saule furibundo rege qui ſæpè & calumniis vexat⁹, & ex inſidiis petitus, montiũ aſperitate ſeſe tu-
1. Sam. c.21. ℣.22. etur, quin & Ceillam quoq; urbem furori regis opponere parat. Is enim quoſcunque poteſt, ad ſe allicit quidem, verum non ut Saulis vitã,
2. Sam. c.25. ℣.28. quod evidenter apparuit, petat, ſed ut propriam tueatur. Itaque Jonathan Saulis filius, non veretur cum Davide fœdus percutere, & itentidem renovare quod *fœdus Dei Jeho℣a* vocatur: Abigail verò disertè ait, Davidem inique petitum gerere bellũ Dei. In eo genere ſunt & Ma-
1. Mach. c.6. ℣.6ᴄ. chabæi, qui oblatam ab Antiocho pacem, ſalva Religione, tum cum bellũ commodiſſimè geri poterat, recipiunt tum à Demetrio Rége, tum etiam ab aliis. Noſtro verò etiam tempore meminimus eos, qui pro vera religione, adverſus impietatem in Germania Galliaq; pugnarunt, quotieſcunque Dei purè colendi poteſtas facta eſt, arma ultrò depoſuiſſe, & plerunque adeò, cum aut Saulẽ Philiſtini arma aliò vertere cogerent, aut Antiochum vicinorũ impetus revocarent, aut aliàs bello continuando opportuna eſſent omnia. Ejuſmodi ergo ſignis poſſint hi à
defe-

defectoribus facilè distingui. Est verò & aliud manifestissimum, si ita secedant, ut quotiescunque secessionis causa sublata fuerit, ni extrema necessitas impediat, redeundū statuant. Tum enim non à Rege, sed à Ioramo vel Antiocho: non, inquam, à Republ. sed à privata unius aut plurium Tyrannide secedere putantur. Hanc nos distinctionem Theologorum Parisiensium cœtus (*Sarbonam* vocant) sępius docuit. Anno circiter CIↃ CCC. Bonifacius octavus Pontifex, Regalia, quæ ad Regem Francorum pertinent, sibi vendicabat. Philippus Pulcher, Rex Francorum, eum per literas acerrimè objurgavit, initiū erat: PHILIPPUS, &c. BONIFACIO, *sese pro summo Pontifice gerenti*, &c. Ac tum quidem universi agnoscebant Pontificem esse vicarium Dei in terra, & Ecclesiæ universæ caput. Itaq; quod vulgò dicunt, communis error, juris loco erat. Nihilominus tamen convocata Sorbona respondit, *Regem Regnumque, absq; ulla schismatis culpa, eiusmodi Pontificis obsequio sese subtrahere posse. Schisma enim non separationem, sed causam facere.* Quod si justa causa subesset, separationem à Pontifice, non ab Ecclesia, & à Bonifacio quidem propriè nō à Pontifice fore, eo usq; dum bonus aliquis sedem Pontificiam teneret. In quę verò discrimina universi Regni animas ab Ecclesia, ni hæc distinctio vera sit, separatas conjicerent, nemo est, qui nō facilè dijudicet. An nō verò, rege jura Dei opt. max. invadente, animasq; hominū,

Annales Frāciæ, Archiva Cameræ Ratiociniorū Lutetiæ l. Farb. Philip. D. de Senat.

quas Christus sanguine suo liberavit, durissima servitute opprimere, multò æqui⁹ ea distinctione uti licebit? consimiliter anno clɔ. ccccviii. Benedicto XIII. Ecclesiam Gallicanam tributis & exactionibus gravante, Clerus Gallicanus à Carolo VI. convocatus statuit, *Regem & regni incolas Benedicto obtemperare non debere, nempe hæretico, Schismatico, ea dignitate prorsus indigno.* Quod & ordines Regni probarunt, & Senatus Lutetianus Aresto comprobavit. Quin & quos Benedictus decimus tertius, tanquam Ecclesiæ hostes & defectores anathemate perculerat, protinus absolvēdos censuit, & ipso jure Ecclesiæ communione non exclusos fuisse judicavit, & ut aliàs sæpe in Gallia & alibi quoq; factitatū passim legimus. Nempe ut evidenter ostenderent, si is, qui Principem locum obtinet, sese malè gerat, ab eo sine defectionis crimine secedi posse, & aliud omnino esse, à malo Pontifice, aliud ab Ecclesia, aliud à Rege impio, aliud à regno secedere. In ea verò causa Lobnenses fuisse videntur, quos restituto in integrū Dei cultu, inter Ezechiæ subditos annumerari legimus. Quod si verò hæc distinctio obtinet, cum Papa Principis alicujus (qui eum superiorem agnoscit) jura invadit: an nō longè justius, si Princeps, si vasallus, inquam, Regalia Dei jura ad se rapere conetur? Statuendum ergo tādem, universum populum, Principem impia jubentem, aut pia vetantem, authoribus iis, qui populi authoritatem penes se habent,

Annales Carol 6 Mōstreletus.

2. Reg. c. 19. v. 8.

Extrau de major. & obed.

aut pluribus coercere posse & debere. Deinde universos aut saltē potiores in singulis regionibus urbibus ve, autorib. præcipuis magistratibus, tanquam à Deo primum, dein à Principe constitutis, impia sacra a suis mœnibus arcere jure posse, piaque iisdē tueri: quin & Ecclesiæ, quæ una omnino est, pomœria dilatare posse: ac ni fecerint, divinæ Majestatis, si saltem potuerint, reos esse.

An privati repugnare armis possint. c. sicut 7. 1 D. quod cujusq; univers.

Superest modo ut de singulis agamus, qui *privati* dicuntur. Primum ex fœdere inter Deū & universum populum, ut sit populus Dei, singuli non tenentur. Vt enim quod universitati debetur, singulis non debetur: ita nec quod debet universitas, singuli debent. Deinde, non tenentur ex officio. Tenetur enim quisque Deo inservire in eo munere, ad quod vocatus est. Privati verò non habent potestatē, non fungūtur magistratu, non habent imperium, non ullum jus gladii. Itaq; ut gladium privatis non tradidit Deus, nec ita usum gladii áb iis reposcit. Privatis dicitur: *Mitte gladium tuū in vaginam.* At magistratibus: *Nō geritis gladium frustra.* Illis, si stringant, culpæ datur: his ni cum opus est, stringant, magna negligentia culpæ loco est. Quid verò? dices? An non singulis fœdus est cum Deo, ut universis? diotis, ut magistratibus? Quorsum ergo circumcisio, quorsum Baptismus? quorsum illa toties repetita tota Scriptura sacri fœderis mentio? Est sanè omnino: sed longè diversissimum. Vt enim omnes

Rom. 13
Mat. 26

omni-

omnino subditi justi Principis, cujuscunq; tandem gradus sint, tenentur ei obedire, quidā verò, peculiari quadam obligatione, ut magistratus, curare præterea, ut cæteri obediant: ita omnes omnino homines, Deo quidem inservire tenentur: at quidā, una cū majori munere, majus onus acceperunt, adeò ut de cæterorū culpa, si negligant, quodāmodo teneantur. Curare debēt Reges, universi, quiq; ab universis gladium habent, magistratus, ut Ecclesiæ corpus ritè gubernetur singuli, ut ejus tantū Ecclesiæ membra sint. Illi, ne Templū Domini polluatur, ne collabatur, sed adversus omnem corruptionem internam, injuriamve externā tutum
1.Cor.3. sit. Hi, ne corpus suum quod Templū Dei est, impurū sit ut in eo spiritus Dei inhabitet. Qui enim vastabit Templum Dei quod vos estis, ait Paulus, Deus quoq; eū vastabit. Illis ea de causa commissus est gladi⁹, quo extrinsecus accinguntur. His commendatus tantum gladi⁹ spiri-
Ephes.c. tus, verbum nempe Domini, quo Paulus Chri-
6.v.17. stianos omnes adversus Diaboli impetum accingit. Quid ergo facient, si Rex ipsos ad impia sacra adigere velit? Si, qui ab universo populo authoritatē habent, Optimates sese opponant, aut sui saltē magistratus, pareant, obsequantur, & omni conatu, omni industria, tanquā Deo ipsi militantes, pios piorum conatus, adjuvent?
Mat.10 Habent exēplum inter alia Centurionū & mi-
Vers.23. litū qui Principibus Juda Jojadæ hortatu, Ecclesiam ab idololatria, Regnumq; à Tyrannide
Atha-

Athaliæ Reginæ vindicantibus alacriter paruerunt. Sin optimates & magistratus furioso Regi applaudunt, aut saltē non resistunt, præsto est consilium Christi: *in aliam civitatē se recipiant.* Habent exemplum piorum è decem Tribubus Israel, qui veri Dei cultu per Jeroboamū sublato, universis convenientibus, ad Regem Juda, apud quē cultus Dei remanserat, sese recipiunt. Sin aliò fugere non datur, vitæ potius, quàm DEO renuncient, crucifigantur potius, quàm Christum, ut Apostolus loquitur, denuo crucifigāt. *Nolite*, ait Dominus noster, *timere eos, qui corpus tantum occidere possunt*: Ita verò & ipsius & Apostolorum, & innumerorū piorum Martyrū exemplo edoctisumus. *Ergo nemini privato licet armis resistere*? Quid ergo de Mose statuemus, qui Israelem, invito Pharaone rege, abduxit? De Ehod, qui decimo octavo regni demum anno, quo Regnum usucaptū videri poterat, Eglonē regem Moab interfecit, Israelemq; Moabitarū iugo liberavit? De Iehu deniq; qui Joramum Regē, cui ipse militabat intertecit, Achabi stirpem deleuit, Baalitas ad internecionem omnes excidit? An non erant illi omnes priuati? Certè si ipsos per se spectes, quia orginariè constituti non erāt, priuatos dicere queas. At ex quo extra ordinem vocatos scimus, ipso quasi Deo, suo illos gladio euidenter accingēte, non modò privatos non censebimus, verum quibusuis ordinariis potiores. Mosis vocatio & expresso Dei verbo, & signis evidentissimis comprobatur.

2. Cor. e 11. v. 13. c. 15. v. 9

Heb. c. 6 Vers. 6. Matt. 1. Vers. 21.

Exod. c. 12. &c. Iud. c. 3. Vers. 10. 2. Reg. ca. 9.

pbatur. Ehod dicitur à Deo excitatus, qui Tyrãnum occidendo, salvũ faceret Israelem. Jehu jussu Elizæi Prophetæ unctus, qui stirpem Achabi deleret, etsi præcipui quique Regem eum, antequam rem aggrederetur, salutarant. Idem de cæteris, qui ex sacra Scriptura adduci possint, ostendi possit. Jam vero cũ neque Deus ore suo, neque extra ordinem per Prophetas loquatur, est quod hac in re sobrii inprimis & circumspecti simus. Si quis enim eã sibi authoritatem, quasi divino spiritu afflatus, arroget, videat sanè, ne arrogantia inflatus sit, ne sibi ipse Deus sit, ne sibi ex se magnos illos spiritus sumat: ne itaque concipiat vanitatem & pariat mendacium. Videat verò etiam populus, ne dum sub signis Christi militare cupit, Theudæ fortè Galilæo alicui, aut Barlozbæ (quod non ita pridem in Germania Muncerianis accidit) magno suo malo militet. Nec eo quidem id dico, quod idem ille Deus, qui nobis nostro hoc seculo Pharaones & Achabos immittit, liberatores etiam aliquando aliquos extra ordinem non excitet. Certè ipsius neque justitiæ, neque misericordiæ quidquam ullo tempore decedit. At sanè si minus exteriora illa signa adsunt, interiora saltem hæc agnoscamus ex effectibus oportet, mentem ab omni ambitione vacuam, verum & fervidum zelum, conscientiã denique & scientiam, ne aut errore ductus, alienis diis: aut furore ambitionis percitus, sibi magis quam vero Deo serviat.

Porrò

Porrò ne quid scrupuli supersit respondendũ iis videtur omnino, qui Ecclesiam armis defendi non posse aut censent, aut certè, quod verisimilius est, censere videri volunt. Ajunt hi, *non sine magno mysterio Deum vetuisse in Lege, ne altare ferro politretur.* Consimiliter, *eo quod in extruẽdo Salomonis Templo nullus serræ mallei ve ferrei strepitus auditus sit: Ecclesiam, quæ vivum Templum Dei est, armis nõ esse instaurãdam,* innui volunt, quasi lapides ipsi ex lapidicinis, absque ferro excisi fuerint quod ipse Scripturę textus falsum esse arguit. Quod si speciosæ isti allegoriæ opponamus, quod Nehem. 4 cap. legimus, partem populi cæmentum, partẽ ensem quosdam etiam utrumque in extuendo secundo Templo gestasse, ne novum opus ab impiis turbaretur, nempe, non ut gladio extruerent, sed ne destrueretur, caverent: eodemque modo Ecclesiam non propagari armis quidem, sed adversus hostes, qui propagationem ejus impedire conantur, propugnari. Denique pios Reges & Principes innumeros, cultum Dei adversus Ethnicos armis, quod tota scriptura apparet, vindicasse. Obijciunt illi continuò: *Illa quidem locũ habuisse sub lege: at ex quo Christus gratiam attulit, nec phalerato quidem equo, sed asello vectus, Hierusalẽ ingredi voluit, omnino desiisse videri.* Primũ, in cõfesso apud omnes est, Christum, quandiu in terris egit non judicis, sed rei: nõ Regis, sed privati partes egisse. Itaque quod arma nõ tractarit, ad rẽ non pertinere.

An armis Ecclesia majuste pro religione capiantur.
Exo. 20. vers. 25. Deu. 27 Iosue 4. 1. Reg. 6 vers. 7.

nere. Verum hos jam rogatos velim : *An per adventum Christi, jus gladii, magistratibus ablatum putent?* Si ajunt: obstat Paulus, qui magistratus non frustra gestare gladium dicit, & aduersus plebis impetum opem eorum non recusat. Sin contra: cur ius gladii haberé eos velint, nisi vt bonos seruando, malos malè perpendo, Deo, qui ipsos gladio accinxit, inseruiant? Qua verò magis in re quàm in Ecclesia, quæ ei dicata est, aduersos impios tuẽda? in peculio Christi aduersus prædones asserendo? Rogarim deinde, an militiam omnẽ inter Christianos exauctoratã putent? Si aiunt: Cur ergo Jesus Centurionis orationem exaudit? Cur milites Ioannes stipendio contentos esse, neminem concutere iubet, militiam deserere non iubet? Cur Cornelium Centurionem, primitias, inquam, Gentium Petrus baptizat? nec tamẽ ad cingulum militiæ deponendum hortatur? Quod si verò militia iusta est, quæ tandem illa iustior esse possit, quæ superioris iussu, pro Ecclesiæ defensione, proque piorum salute suscipitur? An enim aut vlla major Tyrannis est quam quæ in animam exercetur? aut laudabilior militia, quàm qua extrema Tyrannis coercetur? Rogarim demum, *an vlla Christianis bella gerere liceat.* Si negant: cur ergo milites, Centuriones, Tribuni militum in Ecclesiã recipiuntur, quorum vnum id munus est, vt bello inserviãt? Cur integras legiones è Christianis, conflatas legimus, Melitensen, inquam, victoria tantopere,

ab antiquis Doctoribus & Historiographis decantata insignem Mauritianamq; martyrio decoratam? Quod si verò licet, vt forte tuendis finibus, arcendisq; hostibus licere fatebuntur: an non multò æquius, tuendis pijs, arcendis impijs, propugnandis deniq; Regni Christi, Ecclesiæ, inquam, finibus? Eccur enim aliqui meretricem Babylonicam decem Regum, quos ipsa fascinarit, armis exterminatum tandem iri Joannes prædicit? Adhæc, quid alias, de bello Constantini in Maxentium, Liciniumq; tot panegyricis celebrato, tot doctorũ calculis comprobato? quid denique de Principum Christianorum in Turcas & Saracenos expeditionibus statuemus? quorum unus omnium finis aut fuit, aut esse debuit, ne Templum domini aut extructum destruerent, aut extruendum turbarent? Ergo Ecclesia etsi armis non propagatur armis tamẽ justè propugnari potest. Quin non minus martyres sunt, qui in sacro illo bello moriuntur, quã qui cruce Religionis causâ patiuntur. Imò sanè eo videtur potiores, quod illi oblatam quidem mortem non recusant: hi verò ultro scientes prudentesq; suscipere videantur. Propagare conantur Turcæ suam opinionem armis, qui quamcunq; provinciã armis subegerint, Mahumetis impia dogmata, sola violentia nixi, inducunt, qui armat in Alcorano suo tantopere commendavit, ut illac rectà ad superos iri, dicere non vereantur: etsi neminem ipsi interea cogunt. At multo magis adhuc is Religionis.

Apoc. c. 17. v. 16.

gionis Christiq; hostis, & ii Reges, quos ipse fascinavit, qui luci Evangelij flammas, verbo Dei verbera, gladio spiritus acies instructas opponunt, omnesque quàntum in iis est, ad impia sacra, oblatis tormentis adigunt, qui quam suam fidē vocant perfidia, & traditiones suas assiduis proditionibus defendere & asserere nō verentur. Propugnant vero contra pii Principes & magistratus qui propagatam propagandamve Christi vineam, ne ab apris vastetur, sæpe circundant & muniunt, qui prædicatione verbi ad puram religionem conversos scuto suo protegunt, gladioq; tuentur, qui templū Dei, è vivis lapidibus extructum, dum ad fastigium usq; adsurgūt, adversus violentos impiorum impetus, vallo, fossa, aggere, omni industria cōmuniunt. Hæc hactenus, ne quis in ea quæstione hæreat. Sciāt ij à quo universi, aut qui ab iis constituti sunt, Regni officiarij; eorumve plures, aut singuli, ni Regē Legem Dei corrumpentē, restituive prohibentem, intra fines suos contineant, ex fœdere cum Deo inito graviter peccare. Cives Provinciales ve, qui Regni alicujus aliquantulam partem faciunt, ni impietatē à suis saltem finibus arceant, quam Rex intrudere velit, aut piam doctrinam quibuscunque modis, etiamsi ad tempus secedendum sit, retineant, consimiliter pœnæ obnoxios esse. Privati demum, si impia jubenti pareant, nullo modo excusari. Cæterum ni extra ordinem ad id munus vocatos evidenter appareat, suapte autoritate

thoritate arma se capere nullo jure posse. Et ea quidem omnia ex Scriptura sacra constare videntur.

QUÆSTIO III.

An, & quatenus Principi Rempublicam aut opprimenti, aut perdenti, resistere liceat. Item, quibus id, & quo modo, & quo jure permissum sit.

QUIA nobis hîc de legitima Principis authoritate agendum est, non equidem dubito, quin Tyrannis, & malis Principibus hæc quæstio odiosa futura sit. Qui enim quodcunque libet sibi licere putant; non mirum, si rationis & legis vocem sustinere nullo modo possint. At bonis saltem Principibus gratam eam fore spero, qui magistratum, qua tandem authoritate potiatur, nil nisi animatam legem esse sciunt. Nec verò si quid in illos acrius dicatur, ægrius hi ferent, quasi sua ullatenus intersit Tyranni Regibus, injusti Principes justis, è diametro opponuntur. Itaq; tantum abest, ut quod in Tyrannos dicitur, quidquam Regibus detrahat; ut contrà quò plus illis detrahitur, eò plus gloriæ his accrescat: nec illi quidem vituperari possint, quin hi laudentur. Illi sanè quid sentiant, susq; deq; habeo. Neq; enim ipsis, sed in ipsos scribo. Hi quin consentiant, vix dubitare

queam, qui non secus ac Pastores lupos, Medici veneficos, Prophetæ Pseudoprophetas, Tyrãnos & iniquos Principes odisse debẽt. Quod enim odium natura canibus in feras insevit, ratio certè Regibus in Tyrannos ingeneret omnino necesse est: cum illi rapto vivant, hi rapinę coercedæ nati & dati sint. Adulatores Tyrannorum frontem fortè, si quã habent, contrahent, quos erubescere convenientius esset. Amici Regum, scio, non modò assentientur & annuent, verum etiam adstipulari non verebũtur. Vt quis ergo hæc legẽdo, aut studio, aut irâ movebitur, ita se mentę affectum putet. Ad rẽ itaque adgrediamur.

Reges à populo. Ostendimus antea, Deum Reges instituere, Regna Regibus dare, Reges eligere. Dicimus jam, populum Reges constituere, Regna tradere, electionẽ suo suffragio comprobare. Quod quidem ita fieri voluit Deus, ut quantumcunque authoritatem & potestatem haberent, Populo, secundum ipsum acceptam ferrent. Itaq; omnem suam curam, cogitationem, industriam in utilitatem populi conferrent. Nec verò se, ob aliquam naturæ præstantiam cæteris hominibus nõ secus ac homines gregibus aut armẽtis, præesse arbitrarentur. Verũ eadẽ omnino cũ cæteris sorte natos, suffragiis & tanquã humeris populi ex humo in eum gradum sublatos meminissent, in quorum postea humeros reipublicæ onus, magna ex parte, recumberet.

Aliquot

Aliquot ante seculis, quam populus Israeliticus Regem à Deo peteret, Deus legem regni sanxerat, quæ extat Deuter. 17. *Cum perueneris in terram, quam Dominus Deus tibi possidendã dedit, in eaq; habitaveris*, ait Moses *tu dices, Cõstituã Regem super me, ut cæteræ gentes, quæ sunt in circuitu: tum vero eum Regem constitues, quem Dominus tuus elegerit è medio fratrũ tuorum*, &c. Hic vides electionem Regis tribui Deo, constitutionem populo. Postquam verò eò ventum fuit, ita prorsus observatum legimus Seniores populi Israelitici, qui populũ universum repræsentabant, (eò enim nomine cõprehenduntur, ut passim. Chiliarchi, Centuriones, Quinquagenarii, Decuriones, Judices & præfecti omnium Tribuũ Israel, tum verò maximè Principes & Capita tribuum) conveniunt in Rama ad Samuelẽ & partim filiorum Samuelis, qui inique jus dicebãt, pertæsi, partim bella eò melius gestum iri rati, Regem à Samuele postulant. Consulenti Samueli retegit Deus se Saulẽm elegisse, qui populum regeret. Samuel itaq; Saulem ungit. quæ omnia ad electionem Regis postulante populo factam pertinent. Ac satis fortè fuisse videretur: si Samuel electum à Deo Regem populo adduxisset, & ei parendum esse, monuisset. Nihilominus tamen quo se Rex à populo cõstitutum sciat, Samuel indicit Comitia in Maspha, ibíq; quasi re adhuc planè integra & infecta, quasi, inquam, nondũ cõstaret aulis Electio, sors jacitur, quæ à Tribubus

1 Sam 8. Ver. 5.

1. Sam. c. 9. Ver. 16.

1. Sam. c 10 Ver. 17. & seq.

1 Sã c. 11. Ver. 14.

Tribum Benjamin, è gentibus gentem Metri: è gente Metri, Saulem, cum ipsum, quem Deus elegerat, seligit. Tum verò demum, populo universo acclamante, Saul Rex nominatus dicitur. Attandē, ne sorti omnia tribuat, postquā liberatis Ammonitarum obsidione labezanis, suę virtutis specimen quodammodo edidit ne quicquam secedentibus quibusdam à populo ab universis in Galgal coram Domino rex confirmatur. Hic vides, eum, quem Deus ipse elegerat, quē sors à reliquis selegerat, suffragiis populi Regem constitui. Quid verò David? Evidē-
1. Sam. c. 16.
tius adhuc, Saule reprobato, Samuel Dei jussu Davidem, quem Deus elegerat, in Regem Israel ungit quo facto, Spirit[9] Domini agit in Davide, Saulem verò continuo deserit. Regnatne verò David propterea? imò errat, vagatur, exulat, extrema sæpe experitur, nec prius rex existit quā, mortuo Saule universi populi Jehudæ suffragiis, Rex Judæ primū: septem verò post annis universi Israelis consensu, Rex Israel in Hebrō ungatur. Itaq; bis ungitur, primum à Propheta, Dei jussu in electionis signum, deinde, jussu populi, dū Rex constituitur, quo semper recordentur Reges, se à Deo quidē, sed per populum & propter populum regnare: nec vero Deo tantum & gladio, ut loquuntur, regnum acceptum ferant, qui gladio ipso, per populum primum accincti fuerint. Idem prorsus in Sa-
2. Sā. 7. v. 13.
lomone observatur: etsi is filius Davidis erat. Deus elegerat Salomonē, ut sederet super
soli-

ſolium Regni ſui, & diſertè Davidi pollicitus erat, ſe illi tanquam Patrem filio affuturum. David ipſe Salomonem Regni ſucceſſorem deſignarat quibuſdam ex aulæ præcipuis præſentibus. Nec tamen id ſatis fuit. Itaq; convocat David in Hieruſalem Principes Jſrael, Principes Tribuum, Principes earum turmarum, quę ſtatis quæq; temporibus Regi miniſtrabant, Chiliarchos & Centuriones ſingularum urbium, Præfectos dominii Regii, filios ſuos, quin & purpuratos omnes, & egregios quoſq; viros, qui de Electione ſtatuerent. Ac in eo cœtu, Dei nomine invocato, ab univerſo Iſraelis agmine Salomon rex proclamatus, in Regem ungitur, inq; Iſraelis ſolio (ita enim legitur) collocatur. Tum primum vero Principes, Optimates, atq; ipſi adeo fratres, ei ſeſe jurejurando publicè devinciunt. Ne verò id in ambigua tātum fratrum ſucceſſione factum putes, eodē omnino modo alios paſſim conſtitutos legimus. Mortuo Salomone populus conveniſſe dicitur, ad conſtituendum Roboamum. Cæſo Amaſia, Ozias fili9 ejus unicus ab univerſo populo Rex conſtituitur. Poſt Joramum, Ochozias, poſt Joſiam Joachā filius, cui patris alioqui pietas nō parū patrocinari potuiſſet. Quo pertinet & illud Chuſai ad Abſolon: *Sequar*, ait, *tum Regē, quam Deus populus & univerſi ex Iſraele elegerint*, id eſt Regem legitimè & ritè conſtitutum. Itaque etſi Deus lucernam populo ſuo è ſtirpe Davidis perpetuam promiſerat, etſi, inquā. Re-

2. reg. c. 2. Chrō. c. 20. v. 5.

1. Reg. 1. v. 32. 1. Chrōc 28. v. 1. & c. 29. v. 22. & 24.

2 Reg. 10. 2. Chron. c. 16 c. 36 c. 22. 2. Sā c. 16. v. 18.

Psa. 132 gũ Iſraelis ſucceſſio ipſo Dei verbo cõprobata erat: nihilominus tamen, cum Reges non prius regnaſſe videamus, quã à populo rite cõſtituti fuiſſent: cõcludere licet, Regnũ Iſraelis, ſi ſtirpem ſpectas, hæreditarium certe fuiſſe, at ſane ſi perſonas, omnino Electiuũ. Quorſum verò hæc, ſi de Electione cõſtabat, ut in cõfeſſo eſt, niſi ut tãtę dignitatis à populo collatę recordatio ipſos ſui officii perpetuò memores faceret?

Ita verò Ethnicos etiã Reges à populo cõſtitutos legimus. Nempe cum aut foris bellum, aut domi lites eſſent, unus aliquis, cujus de fortitudine & juſtitia magna erat multitudinis opinio, communi conſenſu in Regem aſſumebatur. *Hero. lib.3.* Et apud Medos, inquit Cicero, Deioces ex arbitro judex, è judice Rex creatus, & *Cice lib 1. Offic.* apud Romanos primi Reges. Itaque cum Romulo ſublato centũ Senatorum inter regnum Quiritibus minus gratum eſſet, convenit ut poſtea Reges ſuffragiis populi, comprobante *Liu. li.1* Senatu deligerentur. Tarquinius verò Superbus ideo Tyrannus habetur, quod neque à populo neque à Senatu creatus, ſola vi & potentia nixus, imperium teneret. Propterea Cæſar etſi imperium vi inuaſerat, tamen ut aliquo ſaltem juris prætextu imponeret, imperium à populo ſenatuque accepiſſe videri volebat. Auguſtus verò etſi à Cæſare adoptatus, hæredẽ ſe imperii nunquam, quaſi ex teſtamento, geſſit. Quin potius Senatui populoq; acceptũ tulit, ut & Caligula, Tiberius, Claudius: Nero

vero,

vero, qui primis vi ac scelere invasit imperium, nullo juris colore fretus, à Senatu damnatus fuit. Omnino cum nemo Rex nascatur, nemo per se Rex esse, nemo absque populo regnare possit: Populus verò contra & per se esse queat, & Rege prior tēpore sit: Reges omnes à populo primum constitutos fuisse, certissimè cō-stat. Etsi verò, ex quo virtutem patrum imitati filii, nepotesve, Regna sibi quasi hæreditaria, fecisse videntur, in quibusdam regionibus Electionis libera facultas desiisse quodammodo videatur, mansit tamen perpetuò in omnibus regnis bene constitutis ea consuetudo, ut demortuis non prius succederent liberi quam à populo quasi de novo constituerentur, nec tā-quam sui hæredes Patribus agnascerentur: sed tum demum Reges censerentur, cum ab iis, qui populi majestatem repræsentarent, Regni investituram, quasi per sceptrum & diadema accepissent. In Regnis Christianis quæ hodie per successiionem deferri dicuntur, hujusce rei vestigia evidentissima extant. Reges etenim Franciæ, Hispaniæ, Angliæ & cæteri, ab Ordinibus Regni, Patribus, Patritiis, Magnatibus, qui universitatem populi repræsentant, inaugurari solēt, & quasi in Regni possessionē mitti: non secus ac Imperatores Germaniç ab Electoribus, & Reges Poloniæ à Vayvodis seu Palatinis, ubi jus suum Electio integrum obtinet. Nec verò illis Regius honos in urbibus Regni prius exhibetur, quam ritè inaugurati fue-

rint. Ut neq; etiam olim Regni tempus, nisi à die inaugurationis, quod in Gallia accuratè obtinuit, computabatur. Ac ne ob continuatā aliquot successionum seriem hallucinemur, in illis ijsdem Regnis, sæpe filio agnatum, primogenito secundogenitum ordines regni prætulerunt, ut in Francico, Roberto Druydarum Comiti, Ludovicū fratrem: item Roberto Capeti, nepoti, Henricum fratrem secundogenitum, & cæteros aliis. Quin & regnum idem populi authoritate, de gente in gentem, extantibus legitimis hęredibus, translatum fuit, à Merovingijs ad Carlingos, à Carlingis ad Capetanos. Quod & in cæteris factum, è verissimis historijs satis constat. Ne verò à Francico, ꝙ cæterorum exemplar semper habitū fuit, in quo inquam, successio plurimum obtinere videtur, recedamus, Pharamundū anno CCCCXIX. electum legimus: Pipinum, DCCLI. Pipini filios, Carolum Magnum, & Carolomanum DCCLXVIII. nō habita patris ratione. Sublato demum DCCLXXI. Carolomano, nō accrevit cōtinuò Carolo Magno fratris portio, ut in hæreditatib. fieri solet, sed populo & concilio publico decernente. Eodem auctore Ludovicus Pius, anno DCCCXII. quamvis Caroli Magni filius, eligitur. In ipso verò Caroli testamento, quod apud Nauclerum extat, rogat populum, è suis Nepotibus per Concilium Regni publicum, quem voluerit, eligat, patruos verò acquiescere populi decreto jubet. Unde

Annales Gilli.

Caro-

Carolus Calvus, è Ludovico Pio, & Juditha nepos, sese apud Aimoinum Historiographum, Regem electum profitetur. In summa: omnes omnino Reges, ab initio electi fuerunt. Et qui hodie per successionem regnum adire videntur, prius à populo constituantur necesse est. Deniq; etsi populus ob egregia quædam merita ex aliqua stirpe reges sibi deligere, in quibusdam regionibus solet: stirpē ipsam, non surculum deligit: nec ita deligit, quin si degeneret, aliam eligere nō possit. Qui vero ex ea stirpe etiam proximi sunt, non tam reges nascuntur, quàm fiunt: non tam Reges, quàm Regum candidati habentur.

Jam verò, cum Reges à populo cōstituantur, omnino sequi videtur, populum universum rege potiorem esse. Ea enim vis verbi est, ut qui ab aliquo constituitur, eo minor habeatur, qui ab aliquo authoritatem accepit, suo autore inferior sit. Putiphar Ægyptius constituit Josephum super familiam suam: Nabuchodonozor Danielem super Babylonicam Provinciam, Darius præsides centum & viginti super Regnum. Nempe domini servos, Reges ministros constituere dicuntur. Sic etiam populus Regem, tanquam ministrum Reipubl. constituit. Quod nomen boni reges non aspernati sunt, mali etiam affectarunt, adeò ut aliquot seculorum spacio, ex imperatorib. Romanis nemo, nisi manifestè Tyrannus, quales Nero, Domitianus, Caligula, *dominus* vocari voluerit. Deinde

Reges populi causa institutos constat. Neq; enim propter centũ plus minus homunciones, cæteris plerunq; longe pejores & inferiores universos creatos potius quam illos horũ causa, dixeris. Ratio verò postulat, ut is cujus ratione alius extitit, eodem potior censeatur. Sic navis causa gubernator à domino navis instituitur, qui, ne ipsa ad cautes frangatur, aut malè cursum teneat, ad clavum sedeat. Et ei quidem in eam rem incumbenti, cæteri inserviunt, ac dominus ipse paret, est tamen ipse navis seruus, ut mediastinus quilibet, nec à mediastino genere, sed specie tantum differt. In Republ. quæ navi cõparari solet, Rex gubernatoris, populus domini loco est. Illi itaq; publicam salutẽ curãti, populus ipse paret & obtemperat: cum tamen nõ minus sit & censeri debeat ipse Reipub. servus ac judex aut Tribunus quilibet, nec ab his alia re differat, quã quod majora onera ferre, & plura pericula obire teneatur. Propterea verò quæcunque Rex aut bello acquirit, aut cũ finitima occupat jure belli, aut jure dicundo, ut quæ in fiscum rediguntur, acquirit ipse Regno, non sibi, populo, inquam, qui Regnũ cõstituit, non secus ac servus domino, nec ulla cum illo, nisi authore populo, obligatio contrahi potest.

Præterea vivũt innumeri populi absq; Rege: Regem absq; populo ne mente quidẽ concipere possis. Nec ideo Regiam dignitatem quidã adepti sunt, quod à cæteris hominibus specie diffe-

differentiisq; tanquam Pastores gregibus quadam naturæ præstantia præesse deberent. Quin potius ex eadem massa cretos in eum gradum populus extulit, ut si quam authoritatem, si quam potentiam haberent illi acceptā ferrent ac tanquam precariam possiderēt. quod Frācorum antiquus ritus aptè ostendit, qui in clypeo sublatum regē proclamabant. Cur enim quæso, dicuntur Reges innumeros habere oculos, innumeras aures, lōgas manus, celerrimos pedes? An, quod Argo, Gerioni, Midæ, aut iis quos fabulę finxerunt, similes sint? Minimè verò. At sanè quia populus cujus interest universus suos Regi oculos, suas aures, suas vires ac facultates in Reip. usum commodat. Recedat à Rege populus: qui modo oculatus, auritus, robustus & vegetus videbatur, cæcutiet, obsurdescet, repentè concidet: qui modò magnificè triūphabat, uno momēto apud omnes vilescet: qui modò diviuis propè honoribus afficiebatur, ludimagistrum Corinthi agere cogetur. Subrue istius Gigantææ molis, ac tanquā Rhodiani Colossi imam tantum basim corruat, ac in frustra comminuatur necesse est. Cum itaq; Rex per populum & propter populum existat nec absq; populo consistere possit: cui mirū videatur si populum Rege potiorem esse concludamus?

Porrò, quod de universo populo dicimus, de iis etiam ut in secunda Quæstione, dictū volumus qui populum universum in omni Regno, *Populũ universum re-* [margin note partly cut off]

præsentatur per regni Officiarios ordinariè, per ordinũ conventus extra ordinẽ, aut annuatim.

urbe vel legitimè repræsentant, qui quidem vulgo, Regni, non Regis officiarii censentur, Regis Officiarij à Rege pro arbitrio creantur, aut exauctorantur, quin & eo mortuo nullo loco sunt, & quodammodo mortui habentur regni Officiarij contra à populo, in Concilio nempe publico, authoritatem capiunt, aut saltem olim capere solebant, nec absque eodem exauctorari possunt. Itaque pendent illi à Rege, hi à Regno: illi à supremo Regni officiario, qui Rex ipse est: hi à supremo dominio populi, à quo ipse Rex, non secus ac illi, pendere debet. Illorũ munus est, Regem curare: horum, ne quid detrimenti Respublica usquã capiat. Illorum, ut Regi, tanquam domino cuilibet domestici, adesse ac inservire: horum, populi jura & privilegia tueri, & ne quid Princeps ipse in illius perniciem cõmittat, omittatve, diligenter providere. Deniq; sunt illi Regis ministri, servi, domestici, ad obsequium tantummodo instituti: hi contra Regis in jure dicundo veluti Assessores, Regij imperij consortes adeò ut omnes quidẽ illi rempub. administrare teneantur non secus ac Rex: is tamen inter eos quasi Præses, primum tantum locum teneat, Ut verò populus universus Rege superior est; ita etiam hi, etsi singuli Rege inferiores sint, universi tamen superiores censendi sunt. Primorum ferè Regum quã lata potestas fuerit, ex eo satis apparet, quod Ephron Rex Hethæorum, jus sepulchri Abrahamo, inconsulto populo, concedere non audet:

Gen. 23. & 34.

det: neque Hemor Hævius Rex Sichem, fœdus cum Jacobo ferire: nempe graviora negotia ad populum referri solita. At in ijs quidem imperiis, quæ tunc temporis una ferè urbe circumscribebantur, facile id fuit. At ex quo Reges fines suos amplificare cœperunt, nec populus universus in unum locum convenire absque confusione potuit, Regni officiarij, qui populi jura ordinariè tuerentur, instituti fuerunt, ita tamen, ut si quãdo opus esset, aut populus universus, aut ejus saltem quædam quasi Epitome, extra ordinem convocaretur. In regno Israelitico, quod omnium fere Politicorum judicio optimè constitutum erat, eum ordinem fuisse videmus. Habebat Rex suos Pincernas, dapiferos, cubicularios, magistros domus sive œconomos qui familiæ suæ prospicerent. Habebat & regnum suos, unum & septuaginta seniores & duces ex singulis Tribubus electos, qui Rempub. sive pacis sive belli tempore curarent: suos denique in singulis municipijs Magistratus, qui ut illi universum regnum, suas singuli urbes tuerentur. Hi si quando de re maxima deliberandũ erat, conveniebat, nec ijs inconsultis, quidquam, quod ad summam Reip. pertineret, decerni poterat. Hos itaque convocat David, quando Salomonẽ investiri regno cupit, quando Politiam à se restitutam examinari & probari: quando reducenda est Arca, &c. Quia verò universum populum repræsentant, uni-

Regni officiarii in regno Israel.

1. Chrõ. c. 29. v. 1

1. Chrõ. c. 13. v. 1.

1. Sam. 14. v. 45.

versus tum populus convenisse dicitur. Idem denique Jonathan, Saulis Regis sententia damnatum, morti eximunt, ex quo à Rege ad populum appellationē fuisse apparet. Ex quo verò Regnum propter Roboami superbiam scissum fuit Synedrium Hierosolymitanum septuaginta & unius virorum, ea authoritate fuisse videtur, ut non secus ac Rex singulos, hi Regē judicare possent. Huic autem præerat Dux domus Juda, id est, Primarius quisque, ex tribu Juda electus, ut urbi Hierosolymitanæ Primarius ex tribu Benjamin. Exemplis res dilucidior fiet. Jeremias missus à Deo, qui urbi Hierosolymitanæ excidiū nunciaret, ea propter damnatur primū a sacerdotibus & Prophetis, id est, à Judicio seu Senatu Ecclesiastico. Demū ab universo populo urbis, hoc est, ab ordinariis urbis judicibus, Chiliarchis nempe & Centurionibus. tandem a Principibus Jehuda: id est, LXXI. viris assidentibus ad nouam portam Templi, causa cognita absolvitur. Ii verò, in eo ipso iudicio disertè damnant Regem Iehorabin, qui Uriam Prophetam paulò ante similia comminantem crudelissimè trucidasset. Alibi verò legimus, Sedechiā huius Synedrij authoritatē adeò reveritum esse, vt Ieremiam à LXXI. viris, in tetrum carcerem detrusum non modò non liberare, verum etiam vix in mitiorem transferre auderet. Suadentibus autem illis, vt in Ieremiæ mortem consentiret, respondet, *eum in ipsorum manibus esse, seque ipsis contradicere nulla in*

2 Chrō. c.19. ℣.1. Nehem 11. ℣.9.

Ierem. 26. ℣. 9. & 17.

Iere 37. & 38.

la in re posse. Quin & veritus idem, ne in sermones, quos cum Propheta habuerat, inquirerent quasi rationem eorum, quæ dixisset, redditurus mendacium comminiscitur. Ergo erant in hoc regno, regni officiarii rege superiores, in hoc, inquam, quod non à Platone aut Aristotele, sed à Deo ipso omnis ordinis authore, omnis Monarchiæ summo institutore, institutum & ordinatum fuerat. Tales erant in Persico imperio septem Magi seu sapientes, item *ὁμότιμοι*, quasi honoris regij consortes, & qui regum aures & oculi nuncupabantur, quorũ judicio reges acquievisse legimus. In Spartano Ephori, ad quos à rege appellabatur: quiq; ipsos etiam reges judicabant, ut est apud Aristotelem. In Ægyptiaco ministri publici regi per populum eligi tradique soliti, eo tantum ne adversus leges quidquam committerent. Ut verò Aristoteles reges, quibus ejusmodi officiarij adjunguntur, *legitimos* passim vocat, ita etiam non veretur dicere, ubi ij desint, non Monarchiam esse, sed aut planè barbaricam Tyrannidem, aut Tyrannidi quam proximam dominationem. In Romano hunc locum obtinebãt Senatores & Magistratus per populum creari soliti, Tribunus Celerum, Præfectus urbi, & cæteri, adeò ut a rege ad populum provocatio esset, quod Seneca è libris Ciceronis de Repub. citat, & historia Horatij tergemini, ob cædẽ sororis à regijs judicibus damnati, & à populo absoluti, satis indicat. Sub Imperatoribus verò, Senatus, Consules,

Esth. 1.

Aristot. libr. 5. Pol. c. 11. & c. 7. lib. 3.

Prætores, Præfecti Prætorio Præsides Provinciarum quæ populo Senatuiq; tribuebantur, qui propterea omnes Magistratus populi Romani vocabantur. Itaq; cum decreto Senatus, Maximinus Imperator, hostis Reipublicæ judicatus esset, inq; eum Maximus & Albinus à Senatu Imperatores creati essent, milites jurarunt, se fideliter obsequuturos populo Romano, Senatui & Imperatori, utcunq; sub Tyrannide hoc jus violaretur. Ad hodierna verò imperia quod attinet, (Turcicum, Moschicum, & alia hujus generis, magna latrocinia, magis, quàm imperia sunt) nullum omnino est, quod si non hoc tempore, saltem olim non ita administratum fuerit. Quod si vero illorum culpa & desidia factum est, ut quibusdam locis deteriorem Rempublicā posteri acceperint, tenentur nihilomnius, qui etsi locum hodie obtinet, ad antiquum statum omnia, quantum in se est, revocare. In Germanico, quod per Electionem confertur, sunt Electores & Principes tum Laici, tum Clerici, Comites, Barones, Civitates, Civitatumq; Legati, qui ut suis quique locis Rempublicam curant, ita etiam in Comitiis, universi Imperii Majestatem, quando opus est, repræsentant. Ubi, ne quid Resp. ex privatis Cæsaris studiis odiisve detrimenti capiat, prospicere tenentur. Itaque alius est imperii, alius Imperatoris Cācellarius, alii atq; alii hujus & illius officiarii, diversa æraria, diversi quæstores. Et adeò quidem vulgatum est Imperi-

Herod. lib. 8. in orat. Maximi & Albini ad milites.

um

um Imperatori anteferri, ut Imperator imperio hominium præstare passim dicatur. Consimiliter in Polonico eum locum obtinent? Episcopi, Palatini Castellani, Nobiles, Civitatũ regionumque Legati extra ordinem convocati quorum in cœtu tantum novæ constitutiones fiunt, & bella decernuntur. Ordinariè verò Regni Polonici Consiliarii, Cancellarius Reipub. Polonicæ, &c. etsi suos interea Rex cubicularios, œconomos, ministros & domesticos habet. Apud Polonos verò, qui disputet, uter potior sit, Rex, an universus Regni populus per optimates repræsentatus, perinde faciat, ac qui Venetiis disputet, utrum dux Repub. superior sit. Quid autem de iis Regnis dicemus, quæ ꝑ successionem deferri dicuntur? Nihilo sanè secius res se habet. Regnum Francicum quod cæteris non ita pridem legum & ordinum præstantia anteponebatur, ita olim constitutum fuit. Etsi verò qui eum locum tenent, suo officio minus satis faciunt, non eò tamen minus tenentur. Habet quidem Rex suum magnum magistrum, seu Archiœconomum, suos cubicularios, venatores, scutarios, pincernas & cæteros, quorũ officia olim à Rege adeò pendebãt, ut eo vita functo suo ipsi officio planè defuncti viderentur. unde etiamnum post finem luctus Regii, magnus Magister seu Archiœconomus quædam quasi concepta verba pronunciare solet, quibus familiam Regiam dimittit, ac sibi quemque prospicere jubet. At nihilominus suos ha-

Speculũ Saxonicum.

os habet Regnum Francicũ officiarios, Majorem Palatii, qui postea *Comes stabuli* nominatus fuit, Nareschallos, Amiralium, cancellarium seu magnum Referendarium, Secretarios, Quæstores & cæteros: qui quidem olim nõ nisi in concilio publico trium ordinum Cleri, Nobilitatis & populi creabantur, ex quo verò Parlamentum Lutetianum statarium factum est, non prius in eo gradu constituti censentur, quam à Senatu Lutetiano recepti & cõprobati sint, & neque etiam absque ejusdem consensu & authoritate destitui possunt. Isti verò omnes primũ Regno, id est, universo populo, deinde Regi, tanquam ejus curatori fidem dant. quod vel ex ipsa jurisjurandi formula perspicuũ est. *Comes stabuli vero inprimis, quando Ense liliato per Regem accingitur*, (ut ex verbis, quæ Rex ipse pronunciat, apparet) *eo accingitur, ut Rẽpub. tueatur, atq; defendat.* Habet præterea Regnum Francicum suos sive Pares, tanquam Regis consortes, sive Patricios, tanquam Reipub. Patres, singulos a singulis Regni Provinciis denominatos, quibus Rex inaugurandus, tanquam universo Regno, finem dare solet. Ex quo illos Rege superiores esse, liquet. Hi vero vicissim jurant, se non Regem, sed Regium diadema tuituros, Rempubl. consilio adjuturos, sacro Principis consilio in eã rem, pacis bellive tempore affuturos, ut ex formula Patriciatus liquidò patet. Itaq; non secus ac Pares Curiæ Longobardico jure, in sententiis ferẽdis, feudi domi-

Aimonius lib. 5. 25. in Carolo Calvo.

§ filiusfam. Inst. quib. mod. jus patria pot. solvitur.

domino non modò assidebant, verum etiam inter ipsum sæpè superioris feudi dominum & vasallum cognoscebant. Videmus etiam hosce Franciæ Patricios, inter Regem & subditos sæpe dijudicasse, adeo quidem, ut cum Carolus VI. in Ducem Britanniæ sentētiam ferre vellet, obstarent illi, dicerentq; non Regis, sed Pariū esse eiusmodi judicium, quorum autoritati nil derogare posset. Hinc etiam hodie Senatus Lutetianus, qui curia Parium seu Patriciorum nuncupatur, quasi Judex inter Regem & populum quadantenus constitutus, imò inter Regē & privatum quemlibet, singulos adversus Regis procuratorem asserere, si quid contra jus invadat, quasi obligatione tenetur. Præterea si quid Rex domi statuat edicatve, si quid cum vicinis Principibus paciscatur, si quod bellum gerendum est, si quæ pax, ut nuper cum Carolo v. facienda, authorem senatum fieri oportet, & in ejus acta omnia, quæ ad Rempublicam pertinent, referri. Quæ quidem non prius rata sunt, quàm ab eo comprobata fuerint. Ne verò Regem metuerent Senatores, neque olim in eum gradum, nisi à Senatu nominari cooptabantur, neque absque ejusdem authoritate, legitima de causa exauctorari poterant. Deniq; & literæ Regis, ni à secretario Regni subscribantur, & rescripta ni à Cancellario (qui cancellandi potestatem habet) obsignentur, nullam authoritatē habent. Sunt & Duces, Marchiones, Cōites, Vicecomites, Barones, Castellani,

atem

item in Urbibus Majores, Vicarii, Cõsules Syndici, Scabini, & cæteri, quibus aliqua sigillatim aut Regio, aut urbs commẽdata est, ut populum tueantur, quatenus eorum jurisdictio patet, etsi quædam ex illis dignitatibus hæreditariæ hoc tempore habentur. Et hæc quidẽ ordinariè. At præter hæc, quotannis olim post vero aliquanto, quotiescunque saltem necessitas postulabat, habebatur trium ordinum conventus, quo regiones urbesque omnes alicujus nominis suos Legatos mittebant, & quidem Plebei, nobiles, Ecclesiastici in unaquaque sigillatim, ubi de his, quæ ad Rempubl. pertinebant, publicè statuebatur. Ejus verò conventus ea fuit perpetuò authoritas, ut non modo, quæ ibi statuta forent, sacra sanctaq; haberentur, seu pax facienda, seu bellum gerendum, sive regni procuratio cuiquã deferenda, sive vectigal imperandum esset: verum etiam reges luxus, desidiæ, tyrannidisve causa in cœnobia detruderentur, eoque authore, universæ adeò stirpes regni successione privarentur, non secus ac primum, populo authore, ad regnũ vocatæ fuerant. Nempe quos consensus extulerat, dissensus exturbabat: quos virtutum paternarum imitatio, in eam quasi hæreditatẽ vocarat, degener & ingratus animus, ut incapaces & indignos fecerat, ita & exhæredes faciebat. Ex quo sanè liquet, successionem toleratam quidẽ ad vitandum ambitum, secessionem, interregnũ, & alia Electionis incommoda. At sanè ubi

Aimoinus.

gravi-

graviora damna consequerentur, ubi regnum Tyrannis, ubi regis solium Tyrannus invaderet: populi legitimum conventum, & Tyranni regisve ignavi expellendi, adve agnatos deducendi, & boni regis in ejus locum adsciscendi, authoritatem sibi perpetuò retinuisse. Nimirum habebant fortè hoc à Gallis Franci, authore Cæsare lib. v. de bello Gallico. Fatetur enim Ambiorix Rex Eburonum, ea fuisse tum regum Galliæ imperia, ut non minus populus ritè convocatus, in regem, quam rex in populum, authoritatis haberet. Quod etiam in Vercingetorige apparet, qui coram populi cœtu causam suam agit. In regnis Hispaniæ, præsertim Aragonum Valentino, Catalanico, ita etiam sese habet. Est enim penes justitiā Aragonicam, quā vocant, summa regni authoritas. Itaq; nō verētur magnates, qui populū repræsentant, regem his verbis tū in ipsa inauguratione tum tertio quoq; anno in conventu publico disertè compellere: TANTUM *valemus nos, quantum vos: at super nos ambos est,* (Justitiam Aragonicam intelligunt) *qui magis imperat, quàm vos.* Sæpe verò, quæ Rex rogavit. Iustitia illa abrogat: quæ edixit, vetat. Tributum verò indicere nullum usquā absq; ejus conventus authoritate ausit: In Anglico & Scotico penes Parlamentum, quotannis ferè haberi solitum, summa rerum est. *Parlamentum* verò vocant, Ordinū regni conventū, ubi Episcopi, Comites, Barones, Civitatum, Regionumve legati

Cæs. lib. 5. & 7. de bello Gallico.

comm-

communi suffragio de republ. statuunt. Cujus usque adeò sacrosancta est authoritas, ut, quæ semel sanxerit, regi abrogare sit nefas. Omnes verò regni officiarij ab eo cõventu fasces accipere solent, quiq; ordinariè regi reginęve in cõsilio assidẽt. in summa: cætera regna Christiana, Hungaricum, Bohemicum, Danicum, Suedicũ & reliqua, suos regni officiarios regij ve imperii consortes habent, quos sua autoritate aliquãdo usos esse, vel in regibus ipsis exauctorandis, aut historiæ docent, aut recens memoria satis ostendit. Nec verò est, quod idcirco potentiam regiam minui putemus, regesve quasi capitis diminutionẽ passos. Deum certè non eo minus potentem censemus, quod per se peccare non possit, neq; ejus imperiũ angustius, quod ruere, & pessum ire nequeat. Neque ergo regem, si, qui per se peccare posset, aliena ope sustinetur: si quod fortè imperium sua negligentia culpave amisisset, aliena prudentia diutissimè retineat. An etenim eo minus sanum aliquem putes, quod medici ei assideant, qui ipsum ab intemperie dehortentur, qui noxiorum ciborum esu interdicãt, qui etiã invitũ sæpe ac renitẽtem purgẽt? An vero medicos illos, qui illi⁹ salutem curant, an adulatores, qui insalubria quæq; obtrudunt, magis amicos putes? Hæc itaq; distinctio omnino adhibenda est. Alii sunt amici Regis, alii Cæsaris. Amici Cæsaris sunt, qui Cæsari inserviunt: amici regis imperatorisve, qui Regno. Cum enim quis regni causa, Rex dica-

tur, re-

tur, regnumque in populo consistat regno vero perdito, labefactatove, aut omnino rex esse desinat, aut minus saltem rex sit: qui sanè regni utilitati student, regis vere amici sunt: qui regni utilitatem negligunt aut evertunt, verè hostes. Ac ut neque regnum à populo, neque regem à regno: ita nec amicos regis à populi regnique amicis separare ullo modo possis. Imò verò cum, qui verè Cæsarem amant, regem eum, quam privatim malint: regem verò absque regno habere non possint: iidem sanè regni, qui & Cæsaris amici erunt qui verò Cæsaris magis, quam regni, sive populi amici videri volent, adulatores verè & hostes perniciosissimi censendi erunt. Quod si verò illi verè amici sunt, an non regem eo potentiorē & stabiliorem fore manifestum est, ut Theopōpus Ephoris institutis dicebat, quo plures & potentiores erunt ii, quibus populi regnive utilitas commendata commissaque fuerit? Dices verò fortasse: Tu mihi Patritios, optimates, regni officiarios narras. Ego verò contra, nil præter larvas, & antiqua, tanquam in Tragœdiis, paludamēta video: antiquæ verò libertatis & authoritatis vix ullā usquam vestigia cerno. Denique, plerosque passim sua curare, regibus assentari, populo illudere videas: vix usquā, qui populi eviscerati misereatur, nedum qui misero opem ferat, invenire possis. Quod si qui verò eo animo aut sunt, aut esse putātur, rebelles & perduelles judicantur, exulāntac tantum non vi-

An præscriptio obstet.

ctum

ctũ quæritare coguntur. Quid? ita res se habet. Tanta ferè semper, & ubique locorum fuisse videtur aut regum audacia, aut optimatum partim prævaricatio, partim ignavia, ut reges quidem eã, qua hodie pleriq; insolescunt, licẽtiam, quadam quasi longi temporis præscriptione usucepisse: populi verò authoritatem suã aut tacitè cessisse, aut non utendo amisisse videantur. Sic nempe plerunque accidit, ut quod omnes curare tenentur, curet nemo: quod omnib. commissum est, nemo sibi commendatũ putet. Nihilominus tamen adversus populum neque præscriptio, neq; prævaricatio ista quicquam facit. Vulgatum est, nullam fisco præscriptionẽ nocere: multò verò minus populo universo, qui rege potior est, cujusq; gratia Princeps id privilegium habet. Cur enim alioqui, cum fisci Princeps administrator tantum sit, populus verò, ut inferius probabitur, verè proprietarius? Deinde, an non scitũ est illud: libertati nulla, ne diutissima quidẽ servitute, violentia præscribi posse? Quod si verò reges à populo constitutos fuisse; qui ante D. forte annos vivebat, nõ ab eo, qui hodie extat, objicias: at inquã ego, etsi moriuntur reges, populus interim, ut neq; ulla alia Universitas, nunquã moritur. Vt enim perennẽ fluviũ fluxus; ita & populum immortalẽ ortus & interitus vicissitudo facit. Itaq; ut idẽ est, qui ante mille annos, Rhenus, Sequana, Tyberis: idem etiam est populus Germanicus, Gallicus, Romanus: (nisi fortè Coloniæ

l. proponebatur 76. D. de judiciis l. qui res suas 98.

Coloniæ intervenerint) nec aut aquę fluxu, aut individuorum mutatione, jus eorum ullatenus immutari potuit. Præterea si nō populo, sed patri regnum acceptum ferunt, hic verò avo, & ita deinceps: an plus juris potuit ille ad alium transferre, quàm ipse habuerit. Quod si vero non potuit: (ut certè non potuit an nō manifestum est, quicquid præterea sibi arrogarit, non magis eum, quā prædonē quemlibet usurpare posse? Populum verò contra perpetuæ evictionis jus integrum habere? Ergo, quod in aliquo regno Optimates aliquandiu oppressi fuerint, populo præjudicare non potest: quin potius ut non audiretur servus, qui, quod dominum diutissimè captivū detinuisset, non modo se liberum jactaret, verum etiam necis vitæque potestatem sibi in dominū arrogaret: neque prædo qui quod aut XXX annos prædatus, aut prædonis filius esset, sese extra culpam esse putaret: imò verò, quò diutius, eò gravius puniretur: ita sanè minimè audiēdus princeps, ferēdusve fuerit, qui, quod Tyranno successit, populumve, à quo ipse regnum accepit, mancipii loco diū habuerit, aut optimatib⁹ vim fecerit, quidquid libuerit, sibi licere, aut jure cōcedi putet. Neq; enim demunt anni quidquā juri populi, sed addunt injuriæ Regis. Quid verò, si optimates ipsi cum principe collusere? quid, si prodita causa, populum vinctum quasi in manus Tyranni prodidere? Istanc prævaricatione proditionevε authoritas populi in Regem planè translata: vide-

§. ult. de solutiō. l. inter stipul. §. 93. sacrame. D. de verbor. oblig. Ulpian. de reg. juris, l. 54.

videbitur? An, inquam, eo facto quicquã aut libertati populi demitur, aut Principis licentiæ adjungitur? Sibi ipsi imputent, dicens, qui ejusmodi hominum perfidam fidem elegerint. At enim sunt isti, tanquam patroni, qui utilitati publicæ, populique saluti & libertati patrocinentur. Itaq; non secus ac Patronus cũ clientis adversatio de quota litis, ut loquuntur, pactus, si clientis causam prodidisset, ei minimè nocerer: non potest sane ista quasi Magnatum, in damnum necemque populi inita conspiratio, quidquam ejus juri detrahere. Verum & illi in pœnam legis, quæ in prævaricatores lata est, incident, & his, ac si res omnino integra esset, & patronum alium eligere, & jus suum denuò persequi, lex permittet. Etenim si populus Romanus Imperatores suos noxæ dedit, qui ad Furcas Caudinas indecorè cum hostibus pepigerant, coacti licet, & in summas angustias redacti, nec ea se pactione ullatenus teneri judicavit: an non multò minus tenebitur populus id jugũ pati, quod non vi, sed ultro: nõ mortis metu, sed lucri cupidine, aut si qui excutere debebãt, imposuerint; aut qui poterãt, tolerarint.

Quis sit Regum finis. Jam verò cum à populo reges constituti sint, iisq; quidam quasi imperii consortes adjuncti, qui ipsos in officio continent, & singuli quidẽ rege inferiores, universi vero superiores: sequitur, ut videamus, cur primum cõstituti fuerint, & quod sit ipsorum maximè officium. Iustũ enim demum quid ac bonum censetur, cum eũ finem

finem attingit, ad quem institutũ est. Primum
sanè palã est, homines natura liberos, servitutis
impatientes, & ad imperandum magis, quàm
ad parendum natos, non nisi magnæ cujusdam
utilitatis causa imperium alienũ ultro elegisse
& suæ quasi naturæ legi, ut alienam ferrent, renunciasse. Neq; enim, ait Æsopus, equus liberè
antea vagari solitus, frenũ sessoremve unquã,
nisi tauri vincendi spe, admisisset. Non itaque
existimemus, electos fuisse reges, ut bona multorum sudore parta, in proprios usus convertterẽt: quisq; enim sua amat, suaq; sequitur, neq;
ut publica potentia ad suam libidinem abuterentur: quisq; enim ferè potentiores aut odio,
aut invidia prosequi solet. At sanè, ut tum singulos à mutuis, tum universos ab externis injuriis, seu jure dicundo, seu vim vi repellendo,
defenderent. Propterea, inquit Augustinus, qui *Aug.*
aliorum utilitati cõsulunt, imperare dicuntur, *li.19. de*
ut vir uxori, parentes filiis: ii verò, quib. consu- *Ciuit.*
litur, obedire, etsi qui ita imperant, iis verè in- *Dei. c,*
serviunt, quibus imperare dicũtur: quia, ut ait *15.*
idem, dominandi cupiditate non imperant,
sed officio consulendi: nec principãdi superbia,
sed providẽdi misericordia. Seneca verò epistola 91. *Penes sapientes*, ait, *aureo seculo regnum erat. Hi continebant manus, & inferiores à validiorib. tuebãtur. Suadebant, dissuadebantq;, & utilia atq; inutilia monstrabant. Horũ prudẽtia, ne quid deesset, suis prvidebat. Fortitudo arcebat pericula, beneficiis augebat ornabatq; subjectos.*

Officium erat imperare, non regnum. Nemo quantum posset adversus eos, experiebatur, per quos caperet posse, &c. Imperare ergo nihil aliud est, quàm consulere: Imperii finis unicus, populi utilitas. Imperatorum regumque officium unũ, ut populo consulant. Regia verò dignitas non est propriè honos, sed onus, nõ immunitas, sed munus: non vacatio: sed vocatio non licentia, sed publica seruitus: quæ ideo honore afficitur, ꝙ primis illis temporib. molestias illas, nisi honore quasi conditas, vix quisquã degustare voluisset. Ut nihil eo verius sit, quod ille dicere solebat: *Si quantis molestiis diadema regium involutum esset, omnes cognoscerent, qui vel in via repertum capiti imponere vellet, inventũ iri neminem.* Cum igitur MEUM illud, & TUUM, orbem invasissent, ac de rerum dominio inter cives, mox verò etiam de finib⁹ inter finitimos bella exorirentur, populus ad unum aliquem cõfugere cœpit, qui tum ne tenuiores à divitibus; tum, ne universi à finitimis vim paterentur, justè fortiterq; ꝓvideret. Ut verò aut lites, aut bella magis ingruebant, is etiam eligebatur, cujus de fortitudine, aut de industria, magna erat omnium opinio. Itaq; reges olim creati sunt, ut domi jus dicerẽt, foris verò exercitũ ducerent: nec modò hostiũ excursiones, agrorum depopulationes, cæterasque corporis calamitates depellerent: verũ multò magis flagitia, scelera, vitia arcerẽt à republica aut coercerent: quorũ alterum bello, alterum jure perficitur.

ficitur. Id verò ex omnib. tum ſacris, tũ prophanis Scriptoribus planum eſſe poteſt. Populus Dei primum Regem alium non habebat, quàm Deum. Quia. n. in medio populi verſabatur, & reſponſa inter Cherubim in gravioribus cauſis edebat, & duces belli extra ordinem judiceſque deſignabat: vicariis opus eſſe apud eos non videbatur, qui ſummi regis præſentia perpetuò fruerentur. Ethnici verò, qui tãtis beneficiis carebant, in eum finem reges inſtituerunt. Itaque cum populus Dei, injuſtitiæ filiorum Samuelis pertæſus, & ſenectuti Samuelis minus confidẽs, regem exemplo cæterarum Gentium, id eſt Ethnicorum, poſtulat: *Da nobis*, inquit, *regem, qui nos judicet, qualem cætera gentes habent*, ubi primum & præcipuum regis munus attingit. Paulò vero pòſt, utrumq;. *Quinimo habebimus*, ait, *Regem ſuper nos, ut cætera* Gentes, *Rex noſter nos judicabit, & exibit ante nos, & acies noſtras inſtruet*, At illud ſemper primo loco, quia ordinarium & perpetuum eſt: hoc non niſi extra ordinem, &, ut loquantur, in caſu. Hinc Ariſtoteles, temporibus Heroicis, reges omnes, judices & duces belli fuiſſe, ait: Lacedæmoniorum verò reges, ſuo etiam tempore in exercitu tantum (nec tamen ſine ſcytala, id eſt mandato Ephororum) abſolutè imperaſſe. Similiter cum Medi per effrænem licentiam mutius ſeſe injuriis perpetuò vexarent, Dejocem tandem cujus in arbitrationibus ſpectata fuerat juſtitia, primum Judicem, mox & Regem elegerunt,

1. Sam. c. 8. v. 5. & 20.

Ariſt. in Poli. c. 11. lib. 1. & 3.

runt, ſatelliteſq; ipſi, quo facilius potentiores quoſq; reprimere poſſet, attribuerunt. Cicero verò omnes olim Reges fruendæ juſtitiæ cauſa conſtitutos fuiſſe, ait: eandemque omnino Regum conſtituendorum, quæ Legum rationem fuiſſe, quo nempe jus omnibus ęquabile foret. Quæ vel ex ipſa vocum vi, in omnibus ferè linguis, manifeſta eſſe poſſunt. Reges, à regendo, regebant enim fines tum publicos, tum privatos. Imperatores, Duces, exercitus, Principes, qui primi in acie: unde *principia* apud Livium. Græcis βασιλεῖς, *columina populo*, ἀρχαὶ, *Principes*, ἡγεμόνες. *Duces exercitus*. Hebræis, *Iudices*, qui & Reges aliquoties in libro Judicum. Germanis *Konigen*, Reges, ſive à fortitudine, ſive à prudentia: *Hertzogen*, Duces, qui acies educunt: Comites, *Grauen*, quos ex antiquis Alemanorum legib. Judices fuiſſe conſtat. In ſumma: cum Homerus vocat reges δικασπόλους aut deſcribit Agamemnonem,

Homer. lib. 1. Iliad.

Ἀμφότερον βασιλεύς τ' ἀγαθὸν, κρατερός τ' αἰχμητὴν' & Ovidius Erichtheum.

Ovid. lib. 6. Metã.

Juſtitia dubium, validiſne potentior armis:

exactiſſimè duobus verbis, regũ omnium principumq; officium definiiſſe videntur. Hæc de Ethnicorum regibus, quorum quidem exẽplo Judæi reges & petiverũt, & conſtituerunt. Itaq; Regina Saba Salomoni dicit, ipſum à Deo cõſtitutũ eſſe, ut judicium & juſtitiam faciat. Ipſe verò: *Tu me Domine elegiſti in Regẽ populi tui, & judicẽ filiorum filiarumq; tuarũ*. Propterea

2. Chrõ. c. 9. v. 8.

Sap. 9. ver. 7.

boni

boni reges quales David, Josaphat, & cæteri, *2. Sam.*
quia omnib. jus ipsi dicere non potuissent (etsi *c.15.℣.2.*
in gravioribus causis, ut è Samuele apparet, su- *1. Chro.*
premũ sibi judicium recipiebãt) nil prius, neq; *23.℣.4.*
antiquius habuerunt, quam ut judices bonos, *& 1.26.*
& peritos vbiq; locorum constituerent, remq; *Vers.29.*
judiciariam sollicitè curarent, seq; gladio ma- *2. Chro.*
gis ad cives impios coercẽdos, quam ad hostes *c.19.℣.1*
arcendos, accinctos esse putaverunt. In summa: Princeps, ait Apostolus, est minister Dei, in bonum & cõmodum subditorum institutus, gladioq; tuendis bonis adversus improbos accinctus: cui in eam rem incumbenti honor debetur. Cum itaq; reges in commodũ subditorum à Deo instituti, & à populo cõstituti sint, commodum verò illud duabus maximè in rebus cernatur: justitia inter cives, fortitudine adversus hostes: eum sanè principem, qui suæ tãtum utilitati, libidinive inservit, qui jura omnia negligit & pervertit, qui in populum quovis ho-
ste sævior & truculentior est, Tyrannum pro-
priè dici posse: quę verò ita administrentur im- *Ro. 13.*
peria, utcunq; lata sint, non nisi magna latro- *Aug. li.*
cinia esse, consequitur. *4. c.4.*

Hîc nobis ulterius paulò progrediẽdum est: *& 6. de*
an etenim Rex, quia juridicũdo præest ex arbi- *Ciuit.*
trio suo jus dicet? Rexne, inquam, à lege, an *Dei.*
Lex à rege pendebit? Philonidas: οὐκ ἔστιν οὐδεὶς *Utrum*
δειλὸς ὁ δεδοικὼς νόμον, πρὸς τοὺς πολεμίους δ' ἐστὶν *præstet*
ἀνδρείας κρίσις, ὑπὸ δὲ δικαίου ἐστὶν ἡττᾶσθαι καλόν. *Rex*
Respõderet Pausanias Spartanus unico verbo: *Legi.*

Cic. lib. 2. Offic. *Legibus in homines, non hominibus in Leges authoritatē cōvenire.* Quin & Agesilaus ipse Spartæ rex, Imperatorem Legum imperata facere oportere affirmat. Verum est, quod rem ipsam altiusculè repetamus. Certè cū populus jus æquabile quæreret, id si ab uno justo & bono viro cōsequebatur, eo cōtētus erat. At quia vix id fieri poterat, & rarò contingebat: sæpe verò, dū arbitria Regum, legū instar essent, eveniebat, ut alia aliis loquerentur: Leges tū, quæ cum omnib. una eadēq; voce loquuntur, à prudētioribus & cæteris Magistratib. proximè inventæ fuerunt. Regib. verò id præcipuè muneris cōmendatum, ut legum custodes, ministri & cōservatores essent. Interdum etiam, quia lex in omnē eventum prospicere non potuerat, quædam ex eadē æquitate naturali supplerēt. Ne verò legi vim facerēt, optimates, de quib. anteà, subinde regibus à populo adjuncti fuerunt. Itaq; est ꝙ reges legi ipsi pareāt, eamq; tanquam reginam agnoscant, & impotentiam illam muliebrem magis, quàm potentiam, de qua Satyricus:

Juvenalis. *Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas.*

à se alienissimā esse debere putent. Nec verò eo se minus imperare sentiant, quod legi obsequātur. Cum enim lex quoddam quasi organū sit, divinitus datum, quo societates humanæ regantur optimè, & ad beatum finem dirigantur: perinde ridiculi fuerint reges, qui legi obsequi turpe duxerint, ac Geometra foret, qui regula, gnomone, cæterisque organis, quæ à peritissimis

mis quibuſq; ad agri menſionem adhibere ſolent, uti abſurdum & indecorum putaret: aut nauta, qui phantaſia ſua duce, temere errare & vagari, quam adverſoriam, ſeu pyxidem nauticam curſum navis rectè dirigere mallet. Quis verò ambigat, quin legi, quã regi parêre, id eſt homini, utilius & honeſtius ſit? Lex eſt boni regis anima: per hanc movetur, ſentit, vivit. Rex Legis organum, & quaſi corpus, per quod illa ſuas vires exerit, ſua munera obit, ſua ſenſa eloquitur: Animæ verò, quã corpori, parere, iuſtius eſt. Lex eſt multorum prudentum in unum collecta ratio & ſapientia. Plures autem oculatiores & perſpicatiores ſunt, quàm unus. Tutius itaq; eſt Legem, quàm hominem, quantumvis perſpicacem, ducẽ ſequi. Lex eſt ratio ſive mẽs, ab omni perturbatione vacua, non ira, non cupiditate, nõ odio, non ſtudio movetur nõ precibus, nõ minis flectitur. Homo cõtra quantũvis ratiõis particeps ſit, ira, vindicta, aliove ſubinde appetitu vincitur, rapiturq; & ita variis affectib. perturbatur, ut ſui ipſe cõpos non ſit: nẽpe, quia ex appetitu & ratione conſtat, quin hic interdum vincat, fieri nequit. Itaq; Valentinianus, Imperator bonꝰ alioqui, quia duas uxores ſimul habere voluit, idem ſingulis lege permiſit. Cambyſes Cyri filius, nuptias cum germana ſorore, quia ſororẽ deperibat, licitas eſſe voluit. Chabades Perſarum rex, adulteriorum pœnam ſuſtulit. Tales verò ſubinde leges expectemus oportet, ſi legem regi ſubjectam eſſe

volumus. Deniq; lex est mens, vel potius mentium congregata multitudo: mens verò divinę auræ particula, ut qui legi paret, Deo parere, Deumq; arbitrum quodammodo facere videatur. Contra verò, quia homo ex mente diuina, & anima illa belluina constans, sibi sæpè non constat, sæpè dementat & insanit: cum verò ita afficitur, non jam homo, sed bellua est: qui Regi parêre mavult, quàm Legi: bellulę, quam Dei imperium malle videtur. Itaq;, ait Aristoteles, Alexandri licet præceptor, Divinitatem cum nulla re aptivis, quam cũ antiqua lege societatis humanæ bene constitutæ conferre queas. Eam qui Reipubl. præficit, Deum præficit: qui hominem, verè belluam. Quò etiam Prophetę alludere videntur, qui immania illa imperia; belluarum rapacium nomine passim depingunt. An nõ verò planè bellua erit, qui cæcum, quàm oculatum: amentem, quàm mẽtis compotem: belluam, quèm Deum, ducem sequi malit? Inde verò factum est, inquit idem, vt cũ primis temporibus reges absolutè imperarent, quorum arbitrium lex erat; paulo post inter politiores & civiliores passim legitimi fierent, id est, Legibus seruandis custodiendisque obligarẽtur: absolutè verò illa potestas, penes Barbarorum reges tantum maneret. Et eam quidem tyrannidi proximam idem illè vocat, tyrannidemque absolutè vocasset, ni à belluis illis sponte recepta fuisset. *At nõ est fortè regium,* dices, *Voluntatem legibus alligatam habere:*

Imò,

Imò, inquam, *nil magis regium, quā legum vinculis coercere libidinem. Miserum est, non facere omnia, quæ velis: miserius vero, velle, quod non licet: miserrimum, posse facere, quod ita velis*. Videor mihi audire Durionium Tribunum plebis, adversus legem Sumptuariam his verbis intercedentem: *Freni sunt injecti vobis, Quirites, alligati & constricti estis durissimo servitutis vinculo. Periit libertas: Lex data est vobis, quæ vos frugi esse iubet.* Quid vero opus est libertate, si volentib. luxu perire, non licet? Idem ferè hodie reges pleriq; regū́q; adulatores: Periit regia dignitas, nisi regnum nobis perdere liceat. Perierunt reges, si leges conseruantur. Miserum fortè est vivere, ni quotiescunq; insania vexaris, tibi manus conscire conceditur. Quid enim, quæso, aliud faciunt reges, qui legibus vim faciunt, sine quibus nulla unquam non modo imperia, verum etiam latrocinia consistere potuerunt? Valeant ergo Auliculorum assentatorum impia nugamenta, qui reges numina, regum responsa oracula vocant: nec verò verentur regibus suadere, nil per se iustum esse, sed ut rex ita vel secus jusserit, justum injustumve fieri: quasi Deus ipse sit, qui peccare nullo modo possit. Certè justum est quicquid Deus vult, eo tantum quia vult. At quicquid rex vult, justum prius esse debet, quam ipse velit. Neque enim quid justum est, quia rex sanxit: sed justus est rex, qui quæ per se iusta sunt, sancta esse jubet. Itaque non dicemus,

Cic. lib. 2. Offic.

quod Anaxarchus Alexandro, de Clyti, quem interfecerat, nece vehementer anxio: Themin atque Justitiam assidere regi non secus ac Jovi, quę quicquid ei cordi fuerit, confestim sanciăt. Quin potius regnis præsidere, quæ, si reges legum majestatem violent, lædantve, pœnas ab illis gravissimas reposcat. Non, ꝙ Thrasymachus ille Chalcedonius, Principum utilitate & libidine jus omne definiri: quin imò Principũ utilitatem jure terminari, libidinem legib. coerceri. Non, quod mater Antonino Caracallæ, quodlibet licere: verum, quod per leges licet, collibescere debere. Non deniq;, quod ipse Caracalla, *Imperatores leges dare, non accipere.*

Reges à Populo leges accipiunt. Quin potius in omnibus regnis benè constitutis, regẽ à populo leges, quas tueatur, quasq; intueatur, accipere? ꝙ si quid contra eas, inve earum fraudem faciat, injustum judicari. Hæc exemplis demonstrari possunt. Antequam rex

Deu.17 esset in Israele, Deus illi Legem per Mosen pręscripserat, tum Sacram, tum Civilem, quã perpetuò ante oculos haberet. Ubi verò Saul electus est, & à populo constitutus, Samuel eam ipsi descriptam tradit, quam diligenter custodiat, nec prius cæteri reges, quàm in ipsius verba jurati, recipiuntur. Ritus verò erat hic, ut unà cum diademate testimonium (quod Legem Dei doctissimi quiq; interpretãtur) regium capiti imponeretur. Cyrus, si quis leges patrias rũpere tentet, tanquàm legum custos, legibus auxilium promittit, seque, cum inauguratur

1. Sam. c.10.v. 25. & passim. 1. Chro. c.12.v.3.

iisdem colẽdis obnoxium facit, vtcunq; Cambysi filio, Cyri, adulatores quidvis licere obstreperent. Reges Spartæ, quos legitimos vocat Aristoteles, jurejurando singulis mensibus renovari solito, Ephoris regni nomine stipulantib. se juxta leges patriæ à Lycurgo latas, regnaturos jurabant. Hinc Archidamus, Zeuxidami filius, rogatus, quinam essent Spartanæ civitatis præfecti? Leges, ait, & legitimi magistratus. Ne verò leges contemptui essent divinitus inspiratas, vel potius à Deo ipso cœlitus acceptas jactabant, quo non ab hominibus homines, sed à Deo opt. maximo se judicari putarent. Ægyptiorum reges omnia agebant juxta Legum decreta, seq; legibus parendo beatos fore profitebantur. Romulus Romanũ regnum instituens, cum Senatu ita paciscitur, ut populus leges ferat, ipse iis utrumque pareat, provideat, legumq; custos habeatur. Antiochus III. Asiæ rex, omnibus regni sui urbibus scripsit: si quid in literis, quæ ejus nomine scriberentur, legibus repugnaret, crederent, se ignaro scriptas fuisse, & propterea non parêrent. Etsi verò Jureconsulti quidam dicunt, Cæsarem Octavianum Senatus decreto solutum fuisse legibus: Theodosius tamen, & omnes justi Imperatores sese legibus alligatos esse professi sunt, ne, quod vi extortum fuerat, juris locum haberet. Nimirum armis & potentia Cæsaris prostrata respublica, nil aliud poterat liberè dicere, nisi se libertatem amisisse. Quia verò Cæsarem, Tyrannum

2. Reg. 6. 11. & 17. & 12. Xenophon. lib. 8. Pædias. Xenophon. de reb. Laced.

Dionys. Hali. lib. 1.

nominare non audebat, legibus solutum, quod idem erat, ac planè exlegem prædicabat. Idem verò jus in omnibus orbis Christiani benè moratis imperiis perpetuò obtinuit. Neq; enim Imperator, Rex Franciæ, reges Hispaniæ, Angliæ, Poloniç, Hungariç, & omnes omnino legitimi principes, Archidux Austriæ, Dux Brabantiæ, Comites Flandriæ, Hollādię, & reliqui prius in principatū recipiuntur, quā Electorib. Palatinis, Patriciis, Paribus, Optimatibus, Baronib. se secundum leges patrias jus cuiq; suum reddituros, promiserint. Et hæc quidem adeò, ut provinciarum, imò ne vrbium singularum quidem municipalia jura, in cōsulis provinciis municipiisve ipsis, ulla ten⁹ immutare possint.
Si[illegible] fecerint, nō minus crimē Majestatis in le-
[illegible] committāt quàm populus in ipsos, si secun-
[illegible] leges imperantib. parēre recusent. In sum-
[illegible] Principes legitimi, leges à populo accipi-
[illegible] diadema verò honoris: sceptrum, potesta-
[illegible] insigne, ut & acceptas tueatur, & ex earum
[illegible] tutela gloriam sibi quærant.
[illegible] est? *An non licebit principi novas*
[illegible] *abrogare?* Sanè, quia regis
[illegible] n modò, ne quid contra, inve
[illegible] fiat verum etiam, ne quid in i-
[illegible] det, ne vetustate obsolescāt,
[illegible] tur: si quid abrogandum,
[illegible] dum putabit populum,
[illegible] ut Ordinarios, aut extra
[illegible] admonebit, legemque
rogabit.

rogabit. At ſanè non prius jubebit, quā ab iiſdē ritè expenſa cōprobataq; fuerit. Ubi verò juſſerit, non eſt amplius pœnitentſæ locus eidem omnino parêre tenetur. Quia enim plus exempla, quàm verba monent: quam tulerit, ipſe ferat oportet, cum fruſtra ſanè & iniq; quodammodo Princeps à ſubditis poſtulare videatur, ut leges curent, qui quas cuſtodire tenetur, ipſe negligit. Neque.n. reges à ſubditis impunitate, ſed ęquitate & juſtitia differre côuenit. Propterea Auguſtus, etſi decreto Senatus legib. ſolut' dicebatur: cū adoleſcētem reprehenderet, ꝙ in legem Juliā de adulteriis peccaret: ac ille eandē ab Auguſto, qui legem tuliſſet, violari objiceret, erratum agnovit, ac præ mœrore cibo abſtinuit: adeò nil magis naturæ convenit quàm ut, ꝙ verbo doces, exemplo ipſe doceas. Solebat legislator Solon leges cōferre cum numiſmatis, quia illæ ſocietatem hominum, ut hæc commercium conſervant, nec ineptè. Quod ſi verò ſemel probata mutare, aut extenuare reges jure non poſſunt, abſq; Reip. conſenſu, an non multo minus leges figere & refigere, ſine quibus neque reges, neq; homines uſquam eſſe poſſunt, ſed ferarum inſtar, aut per ſylvas vagātur, aut in antris deliteſcunt? Itaque in imperio Germanico, ſi quam legem neceſſariā eſſe putet Imperator, rogat primum in Comitiis. [illegible] probatur. Principes, Barones, Civitatum le-[illegible] ſubſignāt, ac demum lex rata eſſe ſolet. Ju-[illegible], ſe & leges latas ſervaturum, & novas

Demoſth. Orat. contra Timocratem.

Innoc. 3 ad Regē Tarrac. in c. quādo de iurejurādo.

 non

Renovata ann. 1454. & 1538. non nisi de communi consensu, ullas laturum. In regno Polonico lex est, *ne ulla nova constitutiones fiant, praeterquam de publico consensu, aut alibi, quàm in Comitiis.* In Francico, ubi tamen amplissima vulgò censetur, regum authoritas, ferebantur olim Leges in trium Ordinum cōventu, regiove consilio ambulatorio. Ex quo verò Parlamentum statarium est, frustra sunt omnia regum edicta, nisi Senatus ille comprobet, cum tamen Senatus seu Parlamenti Aresta, si lex desit, legis vim passim obtineant. Et in Anglico, Hispanico, Hungarico, & cæteris idem juris est, ut & in antiquis quoque fuit. Etenim si à legum conservatione regna pendent, leges verò ipsæ ab homuncionis libidine: an non certissimum est, nullius unquam imperii statum stabilem futurum? An nō, si quod quibusdam accidit, aut continenter, aut per intervalla mente titubet: regnum etiam titubare, brevique ruere necesse erit? Quod si verò, ut ostendimus leges regibus potiores sunt, si reges legibus, ut servi dominis, parêre tenentur: quis non legi, quam regi parêre malit? quis regi legem violanti obsequatur? quis violatæ auxilium ferre recuset? Jam cum Princeps legum dominus minimè sit: in aliis quatenus dominus censeri debeat, videndum est. Adulatorum aulicorum axioma percelebre est, *Principes in subditos eam, quam domini olim in servos potestatem, vitæ, inquam, & necis habere.* Adeò verò istis nugis principibus imposuerunt

An princeps vitæ necisq; potestatē in subditos habeat.

ut

et pleriq; etsi ea sævitia non utatur, non eo minus tamē sibi licere putent, sed de suo iure quodammodo cedere videantur. Dicimus verò nos contra, *Principem tanquam legis ministrum & executorem, in eos tantum, quos Lex jusserit, gladium stringere posse. Sin fecerit, non regem amplius, sed tyrannum, non judicem, sed prædonem, non legis custodem, sed violatorem esse.* Hic cōsiderandum est in primis certissimum totius hujusce disputationis fundamentum, quo reges utilitatis publicæ causa constitutos fuisse statuimus. Eo enim posito, tota lis finita est. Quid enim? An regem quæsisse homines verisimile est, qui quotiescunq; collibitum esset, quos vellet, temerè necare posset? qui, ut ita vindictave corriperetur, obvios quosq, ad mortē raperet? *qui in lingua acie*, ut inquit Sapiēs, *mortem circumferret?* Minimè omnium. Nemo est, qui salutem suam ab alieno arbitrio ultrò pendere velit; vix quisquam amico, vix fratri vitam suā concredere ausit. Multo minus itaq; extraneo, quamvis præstantissimo, cum Athamas in filios, Ajax in amicos, æmulatione, odio, furore correptus interdum desæviat. Sin verò quilibet, ut vitam suam diligit, ita maximè conservatam cupit: quam, quæso, securitatem putes, si mucro tenui de filo suspensus, cervici tuæ perpetuò immineat? quas dapes non fastidias, si iste metus adsit? Quod verò tenuius filū deligere queas, quàm si homuncioni in dies, in horas, in momenta mutari solito, milites quotidie

tidie frenum rationis, ut variis perturbationibus rapitur, excutienti, vitam, salutemq; tuam commiseris? Quæ, quæso, spes hunc metum, quæ utilitas hoc damnum periculumq; compensare ullo pacto queat? Innocentes ergo tantum, quos Legis vox damnarit, gladium stringere possunt. An non verò fortè, quia vitę causa favorabilior est, quos lex damnarit, absolvere saltem rex poterit? Nihilo sanè magis. Quid enim? Grassatores, prædones, sicarios, raptores, veneficos, magos fortè, & alios humani generis pestes, quod tyrannos passim fecisse legimus, & facere etiamnum videmus, præpostera ista clementia foveret. Itaq; quod unum lex violata perfugium habet, Asylum sceleratorum omnium foret. Qui vindicando sceleri gladiū à Lege accepit, scelus ipsum adversus legem armaret: lupos deniq; in ovile accerseret, qui arcessere deberet. At certè, quia interdū ea accidere possunt, in quibus lex muta, lege loquente, legis ratio, regis oratione, quasi interprete, opus habet, cum quis nempe in legis verba magis, quā in ipsius sentētiam incidit, licebit regi, ne summū jus summa injuria fiat, adhibita in cōsilium ratione, quæ legis anima ipsa est, legē interpretari: nimirum quia, quod, ex legis sententia est, ex lege ipsa esse judicatur. Ne tamen perturbatio ulla sedem rationis occupet, inconsultis sapientibus, quod Alexandrum Severum Imperatorē Romanum solitū facere legimus, nil planè definiēdum putabit. Hoc modo homi-

l. nominis & rei. §. Verbū ex lege. D. de Verb. signif.

homicidam quidem ſevere puniet: ei tamē indulgebit, qui excuſſa è manib. ſecuri tranſeuntem fortè aliquem occiderit. Graſſatorē morte mulctabit: qui graſſatorem, vim vi repellēdo, interfecerit, abſolvet. In cæteris deniq; caſum à dolo, bonam fidem à ſtricto jure, quodā quaſi boni viri arbitrio diſtinguet: dolo, aut malæ fidei nunquam patrocinabitur. Nec verò propterea minus poterit clementis nomen aſſequi. Clementior certè eſt paſtor, qui lupū necat, quàm qui ſervat: rex, qui ſontem carnifici tradit, quàm qui eripit. Si necas, unius nece innocentes multos morti eripis: ſin parcis, quia & iſtum ſua impunitate, & alios paris impunitatis ſpe ad quodvis ſcelus patrandū audaciores facis, innocuos poſtea innumeros illorū manibus interficis, nempe quoſdam necare clementia eſt, quoſdam ſervare, crudelitas. Itaq; ut regi, tanquam cuſtodi Legis, verba, interpretari interdum licet, ita & Senatui, in omnib. regnis benè conſtitutis, injunctum eſt, & ex officio convenit, tum interpretationem regis examinare, tum etiam ejuſdem ſeveritati clementiæve modum adhibere. Quod ſi verò hominum corruptela factum eſt, vt hæc minus re ipſa obſeruentur, idem tamē perpetuò jus eſt quod in libertatem vindicari oportet. Ne plura exempla in re tam manifeſta accumulemus, in Francico regno ita obſervatum fuit. Quos enim rex abſolverat, capite plecti, quos occiſos voluerat, abſolui ſæpe vidimus. Interdum etiam ſcelera

teſte

teste rege cõmissa, impunita fuerunt, quia plures testes nõ succurrebant, quod sub Henrico II. in cujusdam extranei, gravissimi criminis à rege ipso accusati, persona accidit. Cum quis verò reus amicorum precibus veniam à rege impetravit, Cancellarius, causa cognita, recusare potest. Sin & hîc cõnivet, ad judices nihilominus veniat oportet, qui quidem non modò an obreptitia venia sit, sed etiã an civilis & legitima diligenter examinare debent. Reus verò, qui codicillos illos veniales impetravit, non prius iis uti & niti potest, quàm sese coram judicibus steterit capite aperto, genibus flexis, carceresq; ultro subierit, interim dum causæ, quæ regem impulerunt, pensitantur. Hæ si minus idoneæ sunt, mulctatur reus, perinde ac si rex non condonarit. Si contra, est sanè, quod non regi, sed legi ejusq; æquitati, vitam acceptam ferat. Hęc partim, ne reges aut privata odia, publica potentia freti, exerceant, aut publicas injurias authoritate propria remittant, partim etiam ne subditi reges adversus leges exorari posse putẽt rectissimè instituta fuerunt. Quæ si hoc sęculo malè observantur; manet tamen id perpetuò ratum, quod dicimus, *Leges in regni incolas, vitæ necisq; potestatem habere, non reges, qui legum tantum ministri & custodes sunt.* Enimvero subditi regis servi, ut vulgò dicitur, minimè sunt, neq; enim aut bello capti sunt, aut precio empti. Quin potius, ut universi domini, quod anteà probavimus, ita singuli fratrũ, seu agnatorum

Subditi sunt regis fratres, nõ servi.

torum & consanguineorum loco cēsendi sunt. Ne quis miretur: hęc est vox Dei, legem regibus præscribentis: *Ne cor suum super fratres suos extollāt è quorū medio delecti sunt*, è qua Barthol* ipse, licet in seculo tyrannorū feracinatus, non veretur elicere, subditos non esse regis servos, sed fratres, & fratrum loco & conditione etiam habendos. Itaq; Davidem subditos eo nomine compellare non pudet. Prisci verò reges vocabantur *Abimelech*, quod Hebraicè sonat, *Pater meus rex*. Nimirum Deus opt. maximus, cujus quotidie clementiam, rarò severitatem, etsi justissimam, semperque cum misericordia conjunctam experimur, Principes vicarios suos docere voluit non metū, sed amore subditos retinendos esse. Nec verò nobis ipsi succenseāt, quasi eo pacto quid regię dominatiōi detrahatur. Verè eò amplior est, quo diuturnior. *Malus vero*, inquit ille, *diuturnitatis custos metus, cum oderint, quem metuant? &, quem quisque odit, periisse expetat.* At contra, cum ad opes tuendas nil aptius sit, quàm diligi, benevolentia vel ad perpetuitatem fidelis est. Itaque qui subditos fratrum loco habet, in mediis periculis tutus videatur, qui servorum, in eo metu versetur necesse est, in quo proculdubio dominus esset, qui in medio servorum agmine, solus in aliqua sylva relinqueretur. Quot enim quis servos, tot & hostes habet quod omnes ferè tyranni, à subditis cæsi experti sunt; cum bonorum regum contra subditi non minus

Deu. 17.
1. Chro. c. 28.
Bart. in tract. de regim. Civit.
Cic. li. 1. Off.
Plato lib. 8. de Republ.
Seneca.

Cic. lib. 2. Offic. *Legibus in homines, non hominibus in Leges autoritatē cōvenire.* Quin & Agesilaus ipse Spartæ rex, Imperatorem Legum imperata facere oportere affirmat. Verum est, quod rem ipsam altiusculè repetamus. Certè cū populus jus æquabile quæreret, id si ab uno justo & bono viro cōsequebatur, eo cōtētus erat. At quia vix id fieri poterat, & rarò contingebat: sæpe verò, dū arbitria Regum, legū instar essent, eveniebat, ut alia aliis loquerentur: Leges tū, quæ cum omnib. una eadēq; voce loquuntur, à prudētiorib. & cæteris Magistratib. proximè inventæ fuerunt. Regib. verò id præcipuè muneris cōmendatum, ut legum custodes, ministri & cōservatores essent. Interdum etiam, quia lex in omnē eventum prospicere non poterat, quædam ex eadē æquitate naturali supplerēt. Ne verò legi vim facerēt, optimates, de quib. anteà, subinde regibus à populo adjuncti fuerunt. Itaq; est quod reges legi ipsi pareāt, eamq; tanquam reginam agnoscant, & impotentiam illam muliebrem magis, quàm potentiam, de qua Satyricus:

Juvenalis. *Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas.*

à se alienissimā esse debere putent. Nec verò eo se minus imperare sentiant, quod legi obsequātur. Cum enim lex quoddam quasi organū sit, divinitus datum, quo societates humanæ regantur optimè, & ad beatum finem dirigantur: perinde ridiculi fuerint reges, qui legi obsequi turpe duxerint, ac Geometra foret, qui regula, gnomone, cæterisque organis, quæ à peritissi-

mis quibuſq; ad agri menſionem adhibere ſolent, uti abſurdum & indecorum putaret: aut nauta, qui phantaſia ſua duce, temere errare & vagari, quàm adverſoriam, ſeu pyxidem nauticam curſum navis rectè dirigere mallet. Quis verò ambigat, quin legi, quā regi parêre, id eſt homini, utilius & honeſtius ſit? Lex eſt boni regis anima: per hanc movetur, ſentit, vivit. Rex Legis organum, & quaſi corpus, per quod illa ſuas vires exerit, ſua munera obit, ſua ſenſa eloquitur: Animæ verò, quā corpori, parere, iuſtius eſt. Lex eſt multorum prudentum in unum collecta ratio & ſapientia. Plures autem oculatiores & perſpicatiores ſunt, quām unus. Tutius itaq; eſt Legem, quàm hominem, quantumvis perſpicacem, ducē ſequi. Lex eſt ratio ſive mēs, ab omni perturbatione vacua, non ira, non cupiditate, nō odio, non ſtudio movetur nō precibus, nō minis flectitur. Homo cōtra quantūvis ratiōis particeps ſit, ira, vindicta, aliove ſubinde appetitu vincitur, rapiturq; & ita variis affectib. perturbatur, ut ſui ipſe cōpos non ſit: nēpe, quia ex appetitu & ratione conſtat, quin hic interdum vincat, fieri nequit. Itaq; Valentinianus, Imperator bonus alioqui, quia duas uxores ſimul habere voluit, idem ſingulis lege permiſit. Cambyſes Cyri filius, nuptias cum germana ſorore, quia ſororē deperibat, licitas eſſe voluit. Chabades Perſarum rex, adulteriorum pœnam ſuſtulit. Tales verò ſubinde leges expectemus oportet, ſi legem regi ſubjectam eſſe

volumus. Deniq; lex est mens, vel potius mentium congregata multitudo: mens verò divinę auræ particula, ut qui legi paret, Deo parere, Deumq; arbitrum quodammodo facere videatur. Contra verò, quia homo ex mente diuina, & anima illa belluina constans, sibi sæpè non constat, sæpè dementat & insanit: cum verò ita afficitur, non jam homo, sed bellua est: qui Regi parêre mavult, quàm Legi: bellueę, quam Dei imperium malle videtur. Itaq;, ait Aristoteles, Alexandri licet præceptor, Divinitatem cum nulla re aptivis, quam cũ antiqua lege societatis humanæ bene constitutæ conferre queas. Eam qui Reipubl. præficit, Deum præficit: qui hominem, verè belluam. Quò etiam Prophetę alludere videntur, qui immania illa imperia; belluarum rapacium nomine passim depingunt. An nõ verò planè bellua erit, qui cæcum, quàm oculatum: amentem, quàm mẽtis compotem: belluam, quèm Deum, ducem sequi malit? Inde verò factum est, inquit idem, vt cũ primis temporibus reges absolutè imperarent, quorum arbitrium lex erat; paulo post inter politiores & civiliores passim legitimi fierent, id est, Legibus seruandis custodiendisque obligarẽtur: absolutè verò illa potestas, penes Barbarorum reges tantum maneret. Et eam quidem tyrannidi proximam idem illè vocat, tyrannidemque absolutè vocasset, ni à belluis illis sponte recepta fuisset. *At nõ est fortè regium,* dices, *Voluntatem legibus alligatam habere:*

Imò,

Imò, inquam, *nil magis regium, quā legum vinculis coercere libidinem. Miserum est, non facere omnia, quæ velis: miserius vero, velle, quod non licet: miserrimum, posse facere, quod ita velis.* Videor mihi audire Durionium Tribunum plebis, adversus legem Sumptuariam his verbis intercedentem: *Freni sunt injecti vobis, Quirites, alligati & constricti estis durissimo servitutis vinculo. Periit libertas: Lex data est vobis, quæ vos frugi esse iubet.* Quid vero opus est libertate, si volentib. luxu perire, non licet? Idem ferè hodie reges pleriq; regũq; adulatores: Periit regia dignitas, nisi regnum nobis perdere liceat. Perierunt reges, si leges conseruantur. Miserum fortè est vivere, ni quotiescunq; insania vexaris, tibi manus conscire conceditur. Quid enim, quæso, aliud faciunt reges, qui legibus vim faciunt, sine quibus nulla unquam non modo imperia, verum etiam lattrocinia consistere potuerunt? Valeant ergo Auliculorum assentatorum impia nugamenta, qui reges numina, regum responsa oracula vocant: nec verò verentur regibus suadere, nil per se iustum esse, sed ut rex ita vel secus jusserit, justum injustumve fieri: quasi Deus ipse sit, qui peccare nullo modo possit. Certè justum est quicquid Deus vult, eo tantum quia vult. At quicquid rex vult, justum prius esse debet, quam ipse velit. Neque enim quid justum est, quia rex sanxit: sed justus est rex, qui quæ per se iusta sunt, sancta esse jubet. Itaque non dicemus,

Cic. lib. 2. Offic.

quod Anaxarchus Alexandro, de Clyti, quem interfecerat, nece vehementer anxio: Themin atque Justitiam assidere regi non secus ac Jovi, quę quicquid ei cordi fuerit, confestim sanciāt. Quin potius regnis præsidere, quæ, si reges legum majestatem violent, lædantve, pœnas ab illis gravissimas reposcat. Non, ꝙ Thrasymachus ille Chalcedonius, Principum utilitate & libidine jus omne definiri: quin imò Principū utilitatem jure terminari, libidinem legib. coerceri. Non, quod mater Antonino Caracallæ, quodlibet licere: verum, quod per leges licet, collibescere debere. Non deniq;, quod ipse Caracalla, *Imperatores leges dare, non accipere.* Quin potius in omnibus regnis benè constitutis, regē à populo leges, quas tueatur, quasq; intueatur, accipere? ꝙ si quid contra eas, inve earum fraudem faciat, injustum judicari. Hæc exemplis demonstrari possunt. Antequam rex esset in Israele, Deus illi Legem per Mosen pręscripserat, tum Sacram, tum Civilem, quā perpetuò ante oculos haberet. Ubi verò Saul electus est, & à populo constitutus, Samuel eam ipsi descriptam tradit, quam diligenter custodiat, nec prius cæteri reges, quàm in ipsius verba jurati, recipiuntur. Ritus verò erat hic, ut unà cum diademate testimonium (quod Legem Dei doctissimi quiq; interpretātur) regium capiti imponeretur. Cyrus, si quis leges patrias rūpere tentet, tanquām legum custos, legibus auxilium promittit, seque, cum inauguratur iisdem

Reges à Populo leges accipiunt.

Deu.17

1. Sam. c.10.v. 25. & passim.

1. Chro. c.12.v.3.

iisdem colēdis obnoxium facit, vtcunq; Cambysi filio, Cyri, adulatores quidvis licere obstreperent. Reges Spartæ, quos legitimos vocat Aristoteles, jurejurando singulis mensibus renovari solito, Ephoris regni nomine stipulantib. se juxta leges patriæ à Lycurgo latas, regnaturos jurabant. Hinc Archidamus, Zeuxidami filius, rogatus, quinam essent Spartanæ civitatis præfecti? Leges, ait, & legitimi magistratus. Ne verò leges contemptui essent divinitus inspiratas, vel potius à Deo ipso cœlitus acceptas jactabant, quo non ab hominibus homines, sed à Deo opt. maximo se judicari putarent. Ægyptiorum reges omnia agebant juxta Legum decreta, seq; legibus parendo beatos fore profitebantur. Romulus Romanū regnum instituens, cum Senatu ita paciscitur, ut populus leges ferat, ipse ne rumpantur, provideat, legumq; custos habeatur. Antiochus III. Asiæ rex, omnibus regni sui urbibus scripsit: si quid in literis, quæ ejus nomine scriberentur, legibus repugnaret, crederent, se ignaro scriptas fuisse, & propterea non parêrent. Etsi verò Jureconsulti quidam dicunt, Cæsarem Octavianum Senatus decreto solutum fuisse legibus: Theodosius tamen, & omnes justi Imperatores sese legibus alligatos esse professi sunt, ne, quod vi extortum fuerat, juris locum haberet. Nimirum armis & potentia Cæsaris prostrata respublica, nil aliud poterat liberè dicere, nisi se libertatem amisisse. Quia verò Cæsarem, Tyrannum

2. Reg. c. 11. v. 17. & 12. Xenophon. lib. 8. Pædias. Xenophon. de reb. Laced.

Dionys. Hali. lib. I.

nominare non audebat, legibus solutum, quod idem erat, ac planè exlegem prædicabat. Idem verò jus in omnibus orbis Christiani benè moratis imperiis perpetuò obtinuit. Neq; enim Imperator, Rex Franciæ, reges Hispaniæ, Angliæ, Poloniæ, Hungariæ, & omnes omnino legitimi principes, Archidux Austriæ, Dux Brabantiæ, Comites Flandriæ, Holládiæ, & reliqui prius in principatũ recipiuntur, quã Electorib. Palatinis, Patriciis, Paribus, Optimatibus, Baronib. se secundum leges patrias jus cuiq; suum reddituros, promiserint. Et hæc quidem adeò, ut provinciarum, imò ne vrbium singularum quidem municipalia jura, in cõsulis provinciis municipiisve ipsis, ulla ten⁹ immutare possint. Sin fecerint, nõ minus crimẽ Majestatis in leges committãt quàm populus in ipsos, si secundum leges imperantib. parêre recusent. In summa: Principes legitimi, leges à populo accipiunt, diadema verò honoris: sceptrum, potestatis insigne, ut & acceptas tueatur, & ex earum præcipuè tutela gloriam sibi quærant.

An princeps novas leges ferre possit.

Quid ergo est? *An non licebit principi novas leges ferre, veteresve abrogare?* Sanè, quia regis est, advertere non modò, ne quid contra, inve fraudem legum fiat: verum etiam, ne quid in ipsis desit, aut redundet, ne vetustate obsolescãt, ne oblivione sepeliantur: si quid abrogandum, surrogandum, derogandum putabit populum, populive Optimates aut Ordinarios, aut extra ordinem convocatos admonebit, legemque

rogabit.

rogabit. At sanè non prius jubebit, quã ab iisdẽ ritè expensa cõprobataq; fuerit. Ubi verò jusserit, non est amplius pœnitentiæ locus eidem omnino parêre tenetur. Quia enim plus exempla, quàm verba monent: quam tulerit, ipse ferat oportet, cum frustra sanè & iniq; quodammodo Princeps à subditis postulare videatur, ut leges curent, qui quas custodire tenetur, ipse negligit. Neque.n. reges à subditis impunitate, sed ęquitate & justitia differre cõuenit. Propterea Augustus, etsi decreto Senatus legib. solut⁹ dicebatur: cũ adolescẽtem reprehenderet, ꝙ in legem Juliã de adulteriis peccaret: ac ille eandẽ ab Augusto, qui legem tulisset, violari objiceret, erratum agnovit, ac præ mœrore cibo abstinuit: adeò nil magis naturæ convenit quàm ut, ꝙ verbo doces, exemplo ipse doceas. Solebat legislator Solon leges cõferre cum numismatis, quia illæ societatem hominum, ut hæc commercium conservant, nec ineptè. Quod si verò semel probata mutare, aut extenuare reges jure non possunt, absq; Reip. consensu, an non multo minus leges figere & refigere, sine quibus neque reges, neq; homines usquam esse possunt, sed ferarum instar, aut per sylvas vagãtur, aut in antris delitescunt? Itaque in imperio Germanico, si quam legem necessariã esse putet Imperator, rogat primum in Comitiis. Si probatur. Principes, Barones, Civitatum legati subsignãt, ac demum lex rata esse solet. Jurat verò, se & leges latas servaturum, & novas

Demosth. Orat. contra Timocratem.

Innoc.3 ad Regẽ Tarrac. in c. quãdo. de iurejurãdo.

non nisi de communi consensu, ullas laturum. In regno Polonico lex est, *ne ulla nova constitutiones fiant, præterquam de publico consensu, aut alibi, quàm in Comitiis.* In Francico, ubi tamen amplissima vulgò censetur, regum authoritas, ferebantur olim Leges in trium Ordinum cōventu, regiove consilio ambulatorio. Ex quo verò Parlamentum statarium est, frustra sunt omnia regum edicta, nisi Senatus ille comprobet, cum tamen Senatus seu Parlamenti Aresta, si lex desit, legis vim passim obtineant. Et in Anglico, Hispanico, Hungarico, & cæteris idem juris est, ut & in antiquis quoque fuit. Etenim si à legum conservatione regna pendent, leges verò ipsæ ab homuncionis libidine: an non certissimum est, nullius unquam imperii statum stabilem futurum? An nō, si quod quibusdam accidit, aut continenter, aut per intervalla mente titubet: regnum etiam titubare, brevique ruere necesse erit? Quod si verò, ut ostendimus leges regibus potiores sunt, si reges legibus, ut servi dominis, parêre tenentur: quis non legi, quam regi parêre malit? quis regi legem violanti obsequatur? quis violatæ auxilium ferre recuset? Jam cum Princeps legum dominus minimè sit: in aliis quatenus dominus censeri debeat, videndum est. Adulatorum aulicorum axioma percelebre est, *Principes in subditos eam, quam domini olim in servos potestatem, vitæ,* inquam, *& necis habere.* Adeò verò istis nugis principibus imposuerunt

Renovata ann. 1454. & 1538.

An princeps vitæ necisq; potestatē in subditos habeat.

et pleriq;,etſi ea ſævitia non utātur, non eo minus tamē ſibi licere putent,ſed de ſuo iure quodammodo cedere videantur.Dicimus verò nos contra, *Principem tanquam legis miniſtrum & executorem,in eos tantum,quos Lex juſſerit,gladium ſtringere poſſe. Sin fecerit, non regem amplius,ſed tyrannum,non judicem,ſed prædonem, non legis cuſtodem,ſed violatorem eſſe.* Hic cōſiderandum eſt in primis certiſſimum totius hujuſce diſputationis fundamentum, quo reges utilitatis publicæ cauſa conſtitutos fuiſſe ſtatuimus.Eo enim poſito,tota lis finita eſt.Quid enim? An regem quæſiſſe homines veriſimile eſt,qui quotieſcunq; collibitum eſſet,quos vellet,temerè necare poſſet? qui, ut ita vindictave corriperetur, obvios quoſq, ad mortē raperet? *qui in lingua acie*,ut inquit Sāpiēs, *mortem circumferret*?Minimè omnium.Nemo eſt,qui ſalutem ſuam ab alieno arbitrio ultrò pendere velit, vix quiſquam amico, vix fratri vitam ſuā concredere auſit. Multo minus itaq; extraneo, quamvis præſtantiſſimo, cum Athamas in filios, Ajax in amicos,æmulatione, odio, furore correptus interdum deſævìat. Sin verò quilibet, ut vitam ſuam diligit, ita maximè conſervatam cupit: quam, quæſo, ſecuritatem putes,ſi mucro tenui de filo ſuſpenſus,cervici tuæ perpetuò immineat? quas dapes non faſtidias, ſi iſte metus adſit? Quod verò tenuius filū deligere queas, quàm ſi homuncioni in dies, in horas,in momenta mutari ſolito, milites quotidie

tidie frenum rationis, ut variis perturbationibus rapitur, excutienti, vitam, salutemq; tuam commiseris? Quæ, quæso, spes hunc metum, quæ utilitas hoc damnum periculumq; compensare ullo pacto queat? Innocentes ergo tantum, quos Legis vox damnarit, gladium stringere possunt. An non verò fortè, quia vitę causa favorabilior est, quos lex damnarit, absolvere saltem rex poterit? Nihilo sanè magis. Quid enim? Grassatores, prædones, sicarios, raptores, veneficos, magos fortè, & alios humani generis pestes, quod tyrannos passim fecisse legimus, & facere etiamnum videmus, præpostera ista clementia foveret. Itaq; quod unum lex violata perfugium habet, Asylum sceleratorum omnium foret. Qui vindicando sceleri gladiũ à Lege accepit, scelus ipsum adversus legem armaret: lupos deniq; in ovile accerseret, qui arcessere deberet. At certè, quia interdũ ea accidere possunt, in quibus lex muta, lege loquente, legis ratio, regis oratione, quasi interprete, opus habet, cum quis nempe in legis verba magis, quã in ipsius sentẽtiam incidit, licebit regi, ne summũ jus summa injuria fiat, adhibita in cõsilium ratione, quæ legis anima ipsa est, legẽ interpretari: nimirum quia, quod, ex legis sententia est, ex lege ipsa esse judicatur. Ne tamen perturbatio ulla sedem rationis occupet, inconsultis sapientibus, quod Alexandrum Severum Imperatorẽ Romanum solitũ facere legimus, nil planè definiẽdum putabit. Hoc modo homi-

l. nominis & rei. §. Verbũ ex lege. D. de Verb. signif.

homicidam quidem ſevere puniet: ei tamē indulgebit, qui excuſſa è manib. ſecuri tranſeuntem fortè aliquem occiderit. Graſſatorē morte mulctabit: qui graſſatorem, vim vi repellendo, interfecerit, abſolvet. In cæteris deniq; caſum à dolo, bonam fidem à ſtricto jure, quodā quaſi boni viri arbitrio diſtinguet: dolo, aut malæ fidei nunquam patrocinabitur. Nec verò propterea minus poterit clementis nomen aſſequi. Clementior certè eſt paſtor, qui lupū necat, quàm qui ſervat: rex, qui ſontem carnifici tradit, quàm qui eripit. Si necas, unius nece innocentes multos morti eripis: ſin parcis, quia & iſtum ſua impunitate, & alios paris impunitatis ſpe ad quodvis ſcelus patrandū audaciores facis, innocuos poſtea innumeros illorū manibus interficis, nempe quoſdam necare clementia eſt, quoſdam ſervare, crudelitas. Itaq; ut regi, tanquam cuſtodi Legis, verba, interpretari interdum licet, ita & Senatui, in omnib. regnis benè conſtitutis, injunctum eſt, & ex officio convenit, tum interpretationem regis examinare, tum etiam ejuſdem ſeveritati clementiæve modum adhibere. Quod ſi verò hominum corruptela factum eſt, vt hæc minus re ipſa obſeruentur, idem tamē perpetuò jus eſt quod in libertatem vindicari oportet. Ne plura exempla in re tam manifeſta accumulemus, in Francico regno ita obſervatum fuit. Quos enim rex abſolverat, capite plecti, quos occiſos voluerat, abſolui ſæpe vidimus. Interdum etiam ſcelera

teſto

teste rege cõmissa, impunita fuerunt, quia plures testes nõ succurrebant, ꝙ sub Henrico II. in cujusdam extranei, gravissimi criminis à rege ipso accusati, persona accidit. Cum quis verò reus amicorum precibus veniam à rege impetravit, Cancellarius, causa cognita, recusare potest. Sin & hîc cõnivet, ad judices nihilominus veniat oportet, qui quidem non modò an obreptitia venia sit, sed etiã an civilis & legitima diligenter examinare debent. Reus verò, qui codicillos illos veniales impetravit, non prius, iis uti & niti potest, quàm sese coram judicibus steterit capite aperto, genibus flexis, carceresq; ultro subierit, interim dum causæ, quæ regem impulerunt, pensitantur. Hæ si minus idoneæ sunt, mulctatur reus, perinde ac si rex non condonarit. Si contra, est sanè, quod non regi, sed legi ejusq; æquitati, vitam acceptam ferat. Hęc partim, ne reges aut privata odia, publica potentia freti, exerceant, aut publicas injurias authoritate propria remittant, partim etiam ne subditi reges adversus leges exorari posse putét rectissimè instituta fuerunt. Quæ si hoc seculo malè observantur; manet tamen id perpetuò ratum, quod dicimus, *Leges in regni incolas, vitæ necisq; potestatem habere, non reges, qui legum tantum ministri & custodes sunt.* Enimvero subditi regis servi, ut vulgò dicitur, minimè sunt, neq; enim aut bello capti sunt, aut precio empti. Quin potiùs, ut universi domini, quod anteà probavimus, ita singuli fratrũ, seu agnatorum

Subditi sunt regis fratres, nõ servi.

torum & consanguineorum loco cẽsendi sunt. Ne quis miretur: hęc est vox Dei, legem regibus præscribentis: *Ne cor suum super fratres suos extollāt è quorū medio delecti sunt*, è qua Barthol⁹ ipse, licet in seculo tyrannorū feracinatus, non veretur elicere, subditos non esse regis servos, sed fratres, & fratrum loco & conditione etiam habendos. Itaq; Davidem subditos eo nomine compellare non pudet. Prisci verò reges vocabantur *Abimelech*, quod Hebraicè sonat, *Pater meus rex*. Nimirum Deus opt. maximus, cujus quotidie clementiam, rarò severitatem, etsi justissimam, semperque cum misericordia conjunctam experimur, Principes vicarios suos docere voluit non metū, sed amore subditos retinendos esse. Nec verò nobis ipsi succenseãt, quasi eo pacto quid regię dominatiōi detrahatur. Verè eò amplior est, quo diuturnior. *Malus vero*, inquit ille, *diuturnitatis custos metus, cum oderint, quem metuant? &, quem quisque odit, periisse expetat.* At contra, cum ad opes tuendas nil aptius sit, quàm diligi, benevolentia vel ad perpetuitatem fidelis est. Itaque qui subditos fratrum loco habet, in mediis periculis tutus videatur, qui servorum, in eo metu versetur necesse est, in quo proculdubio dominus esset, qui in medio servorum agmine, solus in aliqua sylva relinqueretur. Quot enim quis servos, tot & hostes habet quod omnes ferè tyranni, à subditis cæsi experti sunt; cum bonorum regum contra subditi non minus

Deu. 17.

1. Chro. c. 28.

Bart. in tract. de regim. Civit.

Cic. li. 2. Off.

Plato lib. 8. de Republ.

Seneca.

de

Aliud est servire, aliud obedire: aliud libertas, aliud licentia. de illorum, quam de propria salute soliciti sint. Huc pertinet, ꝙ passim apud Aristotelem legitur, & ab Agasicle rege Spartæ pronunciatum fuit, *Reges imperare tanquam patres filiis, Tyrãnos tanquam dominos servis.* Quod ita accipiendum est, ut patriam potestatem, nõ in atrocitate, sed in pietate, ut ait Martianus Jurisconsultus, consistere intelligamus. Quod enim sub glandibus obtinuit, ut patri filium mancipare & occidere impunè liceret, non modo inter Christianos locum non habet, sed inter Ethnicos bene moratos etiam erga servos iam pridẽ obsoleuit. Itaque & pater inauditum filium occidere nequit, quin in Corneliam de sicariis incidat: & l. Pompeiã de parricidiis, non minus tenetur pater, qui filium, quàm filius, qui patrem occiderit, adeo vt Hadrianus imperator patrem, qui filium suum in venatione necaverat, quia nouercam adulterare dicebatur, tanquam latronem, in insulam deportari iussertt. Ad seruos verò quod attinet, admonemur in Sacris literis, eos tanquam fratres tractare: in prophanis saltem vt mercenarios quosque; jure verò civili tum Ægyptiorũ, tum Romanorum, ex Antoninorum constitutione, non secus in eum, qui proprium servum occiderit, pœna dicitur, quàm qui alienum. Quin & servus, cui dominus ægrotanti non prospexerit, quemve esurire patiatur, liberatur ejus potestate: & libertus, cui patronus atrocem injuriam intulerit, potest actionẽ criminis ei intendere.

l. 1. ff. de parricidii.
l. 2. ad l. Cornel. de sica. ubi Vlp.
leg. 1. C. de parricid.
Eccl. 33.
Cic. lib. 3. Off.
Diod. Sic. li. 2. c. 2.
l. 1. ff. de his, qui sunt sui vel al. juris.

dere. Quod si verò longè interest inter servos & filios, inter dominos & patres, nec tamen olim apud Ethnicos dominis in seruos sæuire licuit; quid quæso, de eo patre dicemus qui cum Atreo tragicè exclamabit: *Natis sepulchrum ipse est parens*: de eo principe, qui subditorum inauditorũ cæde adeò recreatur, ut aliquot millia uno die interficiat, qui cruore nunquam satiatur, qui Caligulæ, qui propterea orbis Phaëthon vocitabatur, exemplo, unã populo cervicem, quam unico ictu amputare possit, subinde exoptat? An non adversus hanc rabiem legis auxilium implorare, & eum gladium, quẽ legi custodiendæ tuendisque bonis acceptum, in bonorum necem, legisq; cõtemptum stringit, tanquam tyranno extorquere licebit?

Sequitur jam, ut videamus, *si minus vitæ an bonorum saltem dominus dici possit?* ac primum in bonis cujusque privatis dispiciendum est. Nulla verò hodie in principum Comitatu vox crebrior est, quàm eorum, qui regis omnia esse dicunt. Itaque quod ipse à subditis capiat, non auferre, verum quod non auferat, utendum donare: adeoq; pervasit hæc opinio quorundam principum mentes, vt miseros subditos, non secus ac boves aratorios, quicquid arent, quicquid terant, sibi arare terereq; dicere non vereantur. Et quidem ita ex facto sese habet, etsi jus planè contrariũ sit. Meminerimus hîc perpetuò, Reges in vtilitatem populi creatos esse, & qui populi commodis student, reges qui suis,

An omnia sint Regis.

quod

quod ait Aristoteles, tyrannos verè cēseri. Cum igitur sua quisq; amet, pleriq; etiam aliena appetant, an verisimile est homines aliquem quęsivisse, cui omnia sua magno labore cōquisita, ultrò donarent, an potius, qui, ut sua cuiq; diviti æquè ac pauperi constarent, operam daret? qui sibi cuncta attribueret, an potius, qui sua cuiq; æquabili jure tribueret, qui tanquam fucus inutilis, apū labores exhauriret: an potius, qui mella conservaret? quid deniq; propria cujusq; invaderet an qui ne ab hostib. invaderentur, prospiceret? Qui, quæso, mea refert, dicat Agricola, hostis, an rex mea mihi rapiat, si ęque fame pereo? peregrinus, an cives horreum meū evertat, cellam exhauriat, domum diruat, si æquè esurio, contabesco, compluor, barbari militis, an Romani manu cadam, si æquè occido? Cur hostis, dicet ille, barbarus, si tu civis? Cūr tyrannus ille, si tu rex? Imò verò quo homicidio parricidium gravius est, eo scelus regis scelere hostium in pari damno superat. Quod si verò homines regem creando sua quiq; regibus nō donarunt, sed conservanda cōmendarunt, quo tandem, nisi prædonum titulo, ea sibi vendicare queant? Propterea Pharaones Ægyptiorum,
Gen. 45
rerum privatarum cujusq; ipso jure domini nō erant, sed tum demum fuisse dicuntur, cum suæ quiq; frumento commutassent. Etsi de ejus cōtractus vi disputari sanè & ambigi potest. Non poterat enim Achabus rex Israel Nabothum cogere, ut vineam suam venderet: quin potius
1 Reg. c. 21.
etiamsi

etiamsi voluisset vendere, ex lege divina nō poterat. Imperatores Romani, quorum immensa jactatur authoritas, nihilo plus juris habuerūt. Hodie verò nullum regnum est, in quo non liliceat singulis, etiam vilissimis, adversus regem apud Judices jus suum persequi, ita ut sæpius rex, quàm privatus causa cadat: ubi verò cecidit, legi parêre æquè teneatur. Nec obstat ꝙ quidam ex Imperatorum familiaribus scripsere, *Jure civili omnia regis esse, Cæsaremq; omnia habere.* Iidem enim suam ita sententiam interpretantur, ut ad reges universorum imperium pertineat, ad singulos proprietates, omniaque Cæsar imperio, singuli dominio possideant. Scitum verò est illud apud Jureconsultos, non si quis navem aut domum in universum vindicare potest, idcirco singulas tabulas, vel singulos lapides posse vendicare. Itaq; regnum Germaniæ, Franciæ, Angliæ rex asserere, vindicare, evincere jure poterit: neminem tamen probum, nisi cùm manifesta injuria, proprio lare excludet, quasi idem, qui universorum, singulorum etiam possessor esse debeat, aut jure possit.

l. Venditor. 13. ff. de com. præd. divid.

Seneca lib. de benef. 7. 1. 4. 5. 6.

l. naves 36. ff. de evictionibus.

An verò patrimonii regii, publici, inquā, dominii proprietari⁹ domin⁹ est? Hoc sanè caput paulò accuratius nobis tractandum est. Nōtādum hoc primum, aliud esse fisci, aliud principis patrimoniū: alias, inquā, res imperatoris, regis, principis, alias Antonini, Henrici, Philippi. Res regis sunt quas ipse, ut rex, possidet: res Antonini,

An Rex sit regni proprietarius.

tonini, quas ut Antoninus. Et illas quidem à populo, has à parentibus accepit. Hæc distinctio in jure Civili crebra est, in quo aliud imperii, aliud Cæsaris patrimonium dicitur: alius fiscus Cæsaris, aliud Reip. ærarium: alius Cæsaris, alius fisci imperatorii procurator: alii Comites sacrarum largitionum, alii rerum privatarum: adeò ut, qui tanquam imperator præfertur privato in hypotheca, tanquam Antoninus postponi interdum possit. Consimiliter in imperio Germanico alię sunt res Maximiliani Austriaci, alię Maximiliani Imperatoris & alii imperii, alii ipsius quæstores, ut etiam alio jure sunt gentilitiæ principum ditiones, alio quæ Electoratus dignitatibus annexę sunt. Quin & alii sunt apud Turcas fundi seu horti patrimoniales Selimi, alii fundi fiscales: & illi quidem in mensam principis, hi in sustentationem Imperii tantum impenduntur. Sunt tamen regni, ut Francicum, Anglicum & cætera, in quibus privatum patrimonium reges non habent, sed publicum tantum à populo acceptum: in quib. ꝑpterea ea distinctio non adhibetur. Ac quantũ ad res privatas principis, si quæ sunt attinet: non dubium est, quin earum proprietarii sint, nõ secus ac singuli cives, quiq; eas jure civili vẽdere distrahereque pro arbitrio possit. At certè fisci, regni, patrimonii regalis, quod *domanium* vulgato vocabulo nuncupatur, proprietarii domini nulla ratione censeri possunt. Quid enim? An quia te aliquis pastorem gregis causa fecit,

l. bene à Zenone. C. de quad. præsc. l. unus, de quæst. Mag. li. 12. C. l. fiscus. ff. de jure fisci.

l. cũ servus, 32.

fecit, gregem ipsum deglubendum, dividendũ, agendum ferendumque pro libito tradidit? An quia te populus ducẽ judicemve urbis regionisve alicujus constituit, urbis regionisve alienandæ, vendundæ, perdendæ potestatem fecit? Cum verò populi vnà cum regione fiat alienatio, an sui distrahendi prostituendi, mancipãdi cui volueris, idcirco tibi authoritatẽ dedit? Deinde, num regia dignitas possessio est, an potius functio? Si functio, quid cum proprietate commune habet? sin possessio, an nõ saltem ejusmodi, ut is, à quo traditur, populus sibi perpetuò ꝓprietatem retineat? Deniq; si patrimonium fisci, seu domanium, reip. dos verè dicitur, & ea quidẽ dos cujus distractione, dilapidationeve & respublica ipsa & regnum, & rex denique ipse perit; qua tandem lege dotem istam alienare licebit: Infatuetur ergo wenceslaus Imperator, insaniat Carolus VI. Galliæ rex regnumque, aut ejus partem Anglis donet vendatve: prodigat Malcolmus Scotiæ rex regios fundos, regiamque Gazam exhauriat: quid sequetur. Qui regem adversus exterorum impetus elegerunt, regis dementia servi exterorum fient: qui suis sigillatim opibus ea ratione caveri voluerunt, universi prædæ exponẽtur: quæ sibi quisq;, quęve pupillis, ut in Scotia, ademerit ut remp. dotaret, leno aliquis abliguriet. Si verò, quod jam sępius diximus, reges in usum populi creati sunt: quis tandẽ usus erit, si non modò usus, sed etiã abusus cõcessus est? Cui bono tot mala, cui uti-

§ ult. D. de leg. 1. l. universi. 9. & l. seq. C. de fund. patrimonio.

litati tot damna, totq; pericula? Si, inquā, dum libertati meæ incolumitative prospicere volo, memet ipse mancipo, memet ipse unius libidini expono, memet in cōpedes numellasq; induo? Itaq; hoc juris ut natura insitum, ita & usu apud omnes ferè gentes comprobatum videmus, ut rempub. regi suo arbitratu minuere nō liceat: isq;, qui contra faxit, non regem, sed tyrannum agere censeatur. Certè cum reges crearentur, aliquas opes iis tribuere necesse fuit, quibus tum regium decus servarent, tū verò maximè regia onera sustinerent. Ita etenim & honestas & utilitas poscere videbatur. Ad munus regium pertinebat, judices ubique locorum cōstituere, qui munera non caperent, quiq; jus venale nō prostituerent: prętereà vim, quæ juri, si quando opus esset, opem ferret, præsto habere; tutas vias, tutum cōmercium præstare, &c Sin bellum moveretur, adversus hostes urbes præsidio munire, valloq; cingere, exercitum alere armamētaria instruere. Scitū verò est illud, neq; pacē absque bello, neque bellum absq; milite, neq; militem absque stipendio, neque stipendium absque tributo consistere posse. Ad pacis itaq; onera sustinēda, institutum fuit domanium (qui apud Jureconsultos *Canō* vocitatur) ad belli *tributum*: ita tamen, ut si quid gravius ingrueret, extra ordinē indictio succurreret. Quorum quidem omnium finis est, utilitas Reipub. ut qui in privatā ea convertat, regis nomine planè indi-
Rō.13. gnus sit. Est enim Princeps, ait Paul[9], Dei mini-
ster.

ſter in bonum populi, eiq; ut id incumbat, tributa & vectigalia perſolvūtur. Et verè omnia ferè olim hanc originem habuiſſe videntur vectigalia Romanorum, ut tutæ eſſent merces prætioſæ, ex India, Arabia, Æthiopia advehi ſolitæ, adverſus piraticas incurſiones, quarū cauſa claſſis publicè inſtruebatur: quo in genere erat vectigal maris Rubri, Pedatica, Navigia, Portoria & cætera, ut viæ publicæ, quæ propterea Prætoriæ, Conſulares, Regiæ vocabātur, tutæ a latronibus planæq; & faciles præſtarentur. Quod etiamnum onus regio cognitori incūbit, ut Pontes publici reſtaurarētur, ut ex conſtitutione Ludovici Pii, duodecim ſuper Sequanā ut naves trajiciēdis fluminibus pręſto eſſent, &c. Salinarum vectigalia nulla erāt, imò plerę que in privatorum dominio erāt: quia quæ natura ultrò dabat, nō magis quàm lux, aura profluens vendi poſſe videbantur. Cumq; rex quidā Lycurgus nomine in Aſia minore, ſalinis vectigal imponere cœpiſſet, quaſi natura ſuam liberalitatem reſtringi non patiente, derepentè exaruiſſe dicuntur. Etſi verò hodie,

Si quid Palphurio, ſi credimus Armillate, (eſt,
Quicquid conſpicuū pulchrumq; ex æquore toto
Res fiſci eſt, ubicunque natat.

Qui primus tamē hoc vectigal Romę inſtituit, Livius cēſor, unde Salinatoris cognomē adeptus eſt ob neceſſitatem reip. præſentiſſimam fecit. In Gallia verò Philippus Longus ob eandē cauſam, in quinquenniū tantum obtinuerat,

Plin. li. 19. c. 4. Archid. in Can. ſi quis Romipetas & peregr. 24. q. 3. Bald. in c. 1. §. cōventicula de pace jure. jur. fir. l. 2. D. ne quid in loco pu. viarum l. mugis puto. D. de reb. eorum. Juvenalis.

rat, cujus continuatio quos motus pepererit, nemo nescit. Tributa deniq; in bellica stipẽdia instituta fuisse, vel ex eo apparet, quod stipẽdiariam & tributariam Provinciam facere, idẽ re ipsa sit. Sic Salomon tributa imperat muniẽdis urbibus, & armamentario publico instruendo, quib⁹ propterea, iis confectis, populus sub Roboam levari cupit. Turcæ verò ipsi tributũ provinciarum, *Saarum populi sanguinem* appellãt, quem profundere, aut alio, quàm ad populum defendendum convertere, sit nefas. Itaq; quæcunque rex bello acquirit ubivis gentium, quia communib⁹ opibus acquirit, populo acquirit, non sibi, quasi servus institor domino. Quin etiam si quid per matrimoniũ fortè adipiscitur, (quod, inquã, purè simpliciterq; uxoris sit) regno acquiri putatur: quia præsumitur non eã ipsam uxorẽ ducere, quatenus Philipp⁹ aut Carolus est: sed quaten⁹ rex cõtra verò, ut Reginæ partẽ habent eorũ, quæ mariti nondũ in regnũ cooptati, acquisiverunt cõstante matrimonio, ita eorũ quæ post regnũ adeptum, nullã planè: quia publicis, opibus, non privatis regis nummis parta censentur: quod in regno Francico inter Philippũ Valesium & Joannã Burgundã uxorẽ judicatũ fuit. Ne verò pecuniæ in aliũ usum extorqueãtur, jurat Imperator, se nulla, nisi convẽtus publici autoritate vectigalia impositurum, tributave indictũ. Idem reges Poloniæ, Hungariæ, Daniæ, Angliæ cõsimiliter, ex Leg. Eduardi primi. Francorũ reges olim in trium ordinũ conven-

2. Reg. c. 9. & 12.

Postell. lib. 3. de rep. Turc.

conventu vectigalia imperabant. Unde etiam eſt lex Philippi Valeſii, ne collectæ indicantur, niſi ſumma neceſſitate urgente, deq; trium Ordinū conſenſu. Quin & olim collectę illę in arcis p ſingulas diœceſes recōdebantur, ſelectisq; viris (Electos etiamnū vocant) cuſtodiendæ tradebantur, quibus militib. oppidatim cōſcriptis per eorundem manus ſtipendia numerarentur quod & in aliis regionib. ut puta Belgicis, fieri ſolebat. Hodie ſaltē, ni Senatus cōſentiat, rata nō ſunt quæcunq; imperētur. Sunt verò quædā provinciæ, quæ non niſi de ordinum conſenſu, ex pacto tenentur, ut Linguadocana, Britannica, Provincia, Delphinatus & cæteræ quædam: ut & in Belgio planè omnes. Denique ne fiſcus, quo tanquam liene tumente, cætera membra contabeſcunt, omnia ad ſe rapiat, ſuum ubique locorū fiſco demenſum tribuitur. Cum itaque tandem conſtet, quæ regibus ordinariè aut extra ordinem tribuuntur, tributa, vectigalia, domaniumque adeò quod vocatur, univerſum (quo nomine Portoria, iſagogica, exagogica, regalia, bona ἀκληρονόμητα, caduca, commiſſa, & cætera hujuſmodi comprehendimus) in populi utilitatem & defenſionē, regniq; ſuſtentamentum attributa fuiſſe: & ita quidem ut iis nervis ſucciſis, populū labaſcere, iis ſubrutis fundamētis regnum corruere neceſſe ſit: ſequitur ſanè, eum, qui in diſpendium populi, populum onerat, qui è publico damno lucrum captat, ipſumque adeò proprio gladio jugulat,

regem non esse: contra, verum regem, ut publicorum negotiorum curatorem: ita & publicarũ opum administratorẽ, non autẽ proprietarium dominũ esse, qui quidẽ domanium regium nõ magis quàm regnum ipsum alienare, aut dissipare possit. Quod si verò aliter se gesserit, sanè si reipub. interest, ut quisque sua propriaque re bene utatur, multo magis, ut republica quis bene utatur, reipub. interest. Ac propterea si dominus, qui sua ꝓdigit, ad agnatos & gẽtiles authoritate publica deducitur, suisq; rebus abstinere cogitur: multo sanè æquius curator Reip. qui rempubl. in publicã perniciẽ convertit, aut funditus euertit, ab iis quorum interest, quibusq́ue ex officio cõvenit, omni administratione, ni admonitꝰ desinat, spoliari poterit. Quod autem rex in omnib. legitimis imperiis, patrimonii regii proprietarius dominus non sit, facile est ostensu. Ne antiquissima illa secula petamꝰ, quorum imaginẽ habemus in ꝑsona regis Hethæorum Ephrõ, qui ne agrum quidẽ suum inconsulto populo Abrahamo vendere audet. In omnibus imperiis id juris hodie usurpatur. Imperator Germaniæ, antequã coronetur, sanctè jurat, se ex his, quæ ad imperium imperiiq́ue patrimonium ꝑtinent, nihil alienaturum, distracturum, oppigneraturumve. Si quid verò recuperet, aut acquirat viribus publicis, Imperio, non sibi quæsitum iri. Itaq; cum Carolus quartus, ut Wenceslaus filius designaretur imperator, Electorum cuiq; centum coronatorũ mil-

sa pollicitus; quia pecuniam innumerato non habebat, illis eo nomine telonia, vectigalia imperialia, oppida, proprietates & jura, pignoris titulo obligasset: acerrima dissertatio coorta est, & pleriq; oppignerationem irritã esse judicarunt. quæ sanè non valuisset, nisi iis ipsis, qui imperiũ tueri debebãt, eamq; oppignerationẽ imprimis oppugnare, quæstuosa fuisset. Propterea verò Wenceslaus ipse coactus est tanquã incapax, sese imperio abdicare, quod regalia jura, ducatus præsertim Mediolanẽsis, sibi eripi passus esset. In regno Polonico lex vetusta est, de nõ alienãdis terris regni Poloniæ, renovata cIↃ CCCLXXV. per Regẽ Ludovicũ. Est eadẽ in Hũgarico. unde legim⁹, Andreã Pãnoniæ regẽ circa annũ cIↃ CCXXI. apud Honoriũ tertium Pontificẽ postulatũ fuisse, quod neglecto jurejurando dominica prædia distraxisset. In Anglico, lege Eduardi, anno cIↃ CCXCVIII. In Hispanico pariter ex cõstitutione sub Alfonso facta renovata demũ cIↃ ICLX. in Toletanis comitiis, quæ quidem leges sancitæ fuerũt, cum longo antè tempore cõsuetudo vim legis obtinuisset. Ac certè in Frãcico, in quo, tanquã cæterorum exemplari, diutius hæreo, hoc jus perpetuò sacrosanctum erat. Lex est regni antiquissima, jura, inquam, cum ipso regno nata, de domanio nõ alienando, anno cIↃICLXVI. etsi malè observetur, renovata. Excipiũtur tantum duo casus, *Panagium* sive *Appennagiũ* (alimenta) liberis fratribusve attribuendum: ita

titul.20. tamẽ, ut jus clientelare perpetuò retineatur: de
Act. 4. inde, si necessitas bellica postulet, cũ pacto tamen redhibitorio. Quod interim utrũq;, irritum olim censebatur, ni triũ Ordinum cõventus jussisset: hodie verò, ex quõ Parlamentum
Paragr. statarium factum est, ni Senatus Lutetianus,
11.&16 qui Senatus Parium est, & Camera ratiociniorum
legis re- publicorum comprobarint & perfecti fisci
giæluta etiam, edicto Caroli VI. & IX. Usque adeò verò
1566. hoc verũ est, ut si quam Ecclesiam prisci Galliæ reges dotare vellent, etsi ea tũ causa favorabilis in primis videbatur, optimatum cõsensum adhibere tenerentur: ut exemplo esse potest Childebertus rex, qui absque Francorum & Neustrusiorum consensu monasterium divi Vincentii Parisiensis dotare ausus non fuit, ut neq; Clodoveus II & cæteri. Quin ne regalia quidẽ, aut jus nominandi prælatos cuiquã Ecclesię remittere possunt. Si qui verò fecerunt, ut in gratiam Senonensis Ecclesiæ Ludovicus XI. Altissinodorensis Philippus quartus: Nivernensis Philippus Augustus Senatus, irritum pronunciavit. In hanc legem rex Francorum Rhemis inaugurandus jurat: quã si violet, perinde valeat,
Ipeio. ac si de Turcico Persicove imperio contrahat.
69. Hinc Cõstitutiones, sive, ut vocant, statuta Phi-
§.pradi lippi Sexti, Ioãnis Secundi, Caroli Quinti, Sex-
um. D. ti, Octavi, de revocandis iis, quæ per majores
deleg. 2. suos alienata fuerãt. Hinc rescissę in Turonico
Ann. 13 triũ Ordinũ conventu, cui Carolus VIII. inter-
29. erat, Ludovici undecimi patris, alienationis

pleræ-

plereq; & hæredib. ablata, quæ Tācredo Castella- *1360.*
no, de ipso benè merito, ꝓpria autoritate dona- *1374.*
rat, oppida. Quod & in postremo trium ordinū *1401*
conventu Aureliæ habito, denuò sancitū fuit. *1583.*
Hæc de fundis publicis. At quo regnum Regi *Anno*
præferri evidentius appareat, eumque, quam a *1483.*
populo accepit majestatem, privata authorita- *1522.*
te minuere non posse, neminē suo imperio ex- *1531.*
imere potest, neque ulla regni in parte, summi *1549.*
imperii jure cedere. Conatus est aliquando Ca- *Arestis*
rolus Magnus, Francicum regnū Germanico *etiam*
imperio subjicere. Frāci veró verba faciēte Va- *Curiæ*
scone quodam principe, acriter restiterunt. Ac *Anno*
res ad arma prolapsa fuisset, si Carolus ulterius *1560.*
perrexisset. Consimiliter, cum pars aliqua regni *Paulus*
Francici, Anglis tradita fuit, summū jus ꝑpetuò *Æmili-*
ferè exceptū fuit. Si quando vero vis extorsit, ut *us lib. 3.*
fœdere Britiniaco, quo rex Joānes, in Vasconia *Anno*
& Pictonibus summo jure cessit: neq; pactum *1195.*
servavit rex, neque magis potuit aut debuit ser- *1200.*
vare, quàm tutor curatorve captivus, ut tum il- *1269.*
le erat: qui ut se redimeret, bona pupillorū ob- *1297.*
ligaret. Eodem jure Senatus Lutetianus fœdus *1303.*
Confluentinum rescidit, quo Carolus Burgū- *1325.*
dus Ambianū & vicinas urbes regi extorserat: *1330.*
nostro etiam tempore Madritianum pactū, in- *Anno*
ter Franciscum primū captiuum, & Carolū V. *1360.*
Imperat. de Ducatu Burgundiæ. Caroli VI. verò *Anno*
donatio regni Franciæ mortis causa in Henri- *1467.*
cum Angliæ regem collata, summę ipsius infa- *& 1525.*
niæ argumentū, si alia desint, idoneum esse po-

Anno 1420. Monstrelet. c.225. l. liber homo, 103.D. de Verb. obligat. l.si emp. 34.§.1. D.de contr. empt.l. penul. C.de oper.lib. An rex sit regni usufructuarius.

test. Ut autem alia omittam, quæ in hanc rem dici possent, quo jure tandem regnum regnive partem ullam donare aut vendere Rex possit: cum illa in populo, non in mœnibus consistát: liberorum verò hominum non sit commerciũ; cum ne libertos quidẽ patroni cogere possint, ut alio loco, quàm illis placeat, domicilium suum ponant. Maximè verò, cum nõ servi, sed fratres, nec fratres modò reges singuli sint, sed universi domini regni dici debeant?

An verò si minus regni ꝑprietarius rex est, regni saltẽ domaniiq; usufructuarius dici potest? Sanè ne usufructuarius quidem. Fructuarius pignori dare potest. Diximus verò, reges fisci patrimonium oppignerare non posse. Fructuarius de fructu donare suo arbitrio potest. Regis contra dona immẽsa, irrita cẽsentur: impensæ non necessariæ rescinduntur, superfluæ resecantur: quod in alium, quàm in publicũ usum cõverterit, rapuisse censetur. Nec verò minus lege Cincia tenetur, quã privatus civis apud Romanos quilibet: in Gallia præsertim, absq; Cameræ ratiociniorum, quam vocant, cõsensu, nulla donavalét. Hinc Cameræ ordinariæ sub prodigis regibus annotationes: *Trop donné soit repeté:* d est *immẽsa est hac donatio, itaque repetatur.* Hęc eadem verò qualecunq; tandem rescriptum à rege accipiat, se nil, quod regno reiq; publicæ damnosum sit, admissurã sanctè jurat? etsi certè parum sanctè observat. Fructuarius denique, quomodo fructib. suis utatur fruaturq;, lex

non

nō curat. Regi cōtra quo modo, & in quē usum iis uti debeat, lex præscribit. Itaque prisci Galliæ reges, dominicos reditus quadrifariam partiri tenebantur. Pars una impendebatur in sustentationem ministrorum Ecclesiæ, & inopum: altera in mēsam pncipis: tertia, in familiarium stipendium: postrema in refectionem arcium, pontium ædiumque regiarum. Residuū si quod erat, in ærario reponebatur. Qui verò motus anno circiter cIↃCCCCXII. in Lutetiano trium Ordinum conventu fuerint, quod Carolus VI. in suam libidinem suorumve, omnia cōvertisset. quodque domesticæ rationes, quæ antea nonaginta quatuor Francicorum numerorum millia non excesserant, in tam misero reipub. statu ad quingentorum quadraginta Francicorum millia excrevissent, ex Historiis satis constat. Ut autem dominici reditus ita impendebantur, ita & oblationes seu auxilia in bellū, ut & in dictiones seu taleæ in militū stipendia tantū destinatæ erāt. In cęteris regnis nihilo sanè plus authoritatis rex habet: imò in plerisq; minus: ut in Imperio Germanico & Polonico. Hoc verò ideò in Frācico probare voluimus ita se habere, ne, quò quis plus injuriæ audet, eò plus etiā juris habere putetur. In summa, quod antè diximus, regis nomē non hæreditatē non proprietatem, nō usum fructum, sed functionē & procurationem sonat. Ut Episcopus ad animæ, rex ad corporis curā salutemque (in iis, quæ ad bona publica attinēt) institut⁹ est: ut illebo-

Mōstrelētus in Carolo 6.

Ex Cōcil. Valent. in

c. 2. de his. quæ fiũt à prælatis absque cons. capit.

le bonorum sacrorum, hic profanorũ dispensator est: &, quæ ille in Episcopalib⁹, hic in dominicis prędiis potestatẽ, & nihilo majorẽ habet: prędiorum Episcopalium, absq; consensu capituli, alienatio nõ valet: ut nec dominicorũ absque consilio publico optimatumve senatu: fructuum sacrorũ pars una ędificiis, altera pauperibus, tertia sodalibus, quarta Episcopo ipsi dicatur: idem verò fermè in reditibus regni dispensandis regem præstare debere videmus. Nõ obstat, quod hodie passim cõtra usurpetur. Etenim non, quod Episcopi plerique pauperibus tollant, quæ in leones profundant, aut prędia omnia nemoraque vastent, officiũ Episcoporum ullatenus immutatũ est. Non, quod imperatores nonnulli omnimodã potestatẽ sibi tribuerunt: neq; enim quisquã in sua causa judex esse potest. Quod si verò Caracalla aliquis dixit: *quãdiu gladius superesset, pecuniam nõ defuturam*: aderit & Hadrianus Cęsar, qui dicat, *se sic gesturum principatum, ut sciat rẽ populi esse non suã*, quod unum ferè regem à tyranno distinguit. Nõ, quod Attalus Pergamenorũ rex, populum Romanũ, regni hæredẽ instituerit: quod Alexander Ægypti, Ptolemęus Cyrenorũ regnũ, populo Romano, aut Prasutagus Icenorũ Cęsari legaverint. Ista sane magna vis, Juris vim debilitare nõ potest: imò, quò major est, eò min⁹ jus nostrũ lædit. Quę etenim Romani juris prętextu capiebãt, si is prętextus defuisset nihilominus vi occupassent. Videmus verò nostro

Flor. li. 2. Liu l. 70. Tac. lib. 14

ſtro ferè tempore, Venetos imaginariæ cujuſdam adoptionis prætextu, quæ abſque vi ridicula planè fuiſſet, regnum Cypri occupaſſe. Nō obſtat quoque donatio Conſtantini in Sylveſtrem Pontificem; iſta enim palea Gratiani jā pridem exolevit, ignique damnata eſt. Non donatio Ludovici Pii in Paſchalem, Romæ nempe, cum parte Italiæ; quia enim donabat Pius, quæ non poſſidebat, nemo reſtitit. At Carolo patri, Francorum regnum imperio Germanico ſubdere volenti, Franci jure reſtiterunt: & ſi perrexiſſet, vi reſiſtere parabant. Nō, quod Salomonem Hiramo regi Tyri, viginti oppida tradidiſſe legimus: neque enim ea donavit, ſed creditori in ſolutum tradidit, ac intra certum tempus recuperavit. quod ex ipſo textu liquet. Erant verò præterea fundi ſteriles, à reliquiis Gentium culti, quos ab Hiramo receptos Jſraelitis demum excolendos incolendoſque dedit. Nihilo magis obſtare poteſt, quod in quibuſdam ferè regnis ea pactio inter regē & populum non ita diſertè intercedat. Etenim ut ea etiam nulla ſit, conſtat tamen jure naturæ, reges reipubl. nō everſores, ſed moderatores eſſe, jus reipublicæ ſuis pactionibus mutare nō poſſe: dominos tantum, cum pupillis proſpiciūt, non ſecus ac tutores haberi: dominum verò eum non cenſeri, qui civitatem libertate ſpoliat, & mancipii inſtar divendit. Non denique, quod quædam regna ſint à regibus ipſis parta, quia enim non ſuis, ſed publicis manibus, viri-

Volater li. Greg. 3.

1. Reg. c. 9. 2. Chron. c. 8.

l. 2. § jus reipub. D. de admini ſtrat. re. ad ciu. pert. l tutor. 27. D. de

bus, opibus regna acquirunt: nil verò magis rationi consentaneū est, quàm ut ea, quæ publicis opibus, & communibus civium periculis parta sunt, absque communi consilio non alienentur: quod & inter ipsos prædones obtinet. Societatem humanam dirimit, qui contrà facit. Itaque etsi imperium Germanicum Franci, iidemq; Gallicum regnum vi occuparint: id tamen juris in utroq; obtinet. In summa: statuamus tandem oportet, reges patrimonij regij non proprietarios, non fructuarios, sed administratores tantum esse: cumq; ita sit, multò sanè minus, aut rerum privatarum cujusque, aut rerum publicarum, quæ ad singula municipia pertinent, proprietatem, usumfructumve sibi tribuere posse.

ff. de admin. tutor. l. si fundū §. si tutor. D. depositi & expressius Extra. Vag. de rejudic. c. intellecto. l. 2 & passim C. de interdict. comm. rer. alienan.

Hic tamen nobis, antequā ulterius progrediamur, scrupulus eximendus est. Cum populus Israeliticus regem postulasset, dixit Deus Samueli: *Audi vocem populi: verùm significa ei primùm, quodnam sit futurum jus Regis, qui regnabit super eos.* Tum verò Samuel hoc Regis jus futurum inter alia exposuit, ut agros, vineas, oliveta cujusq; capiat, quæ ministris suis donet, res cujusq; privatas in suum usum convertat: deniq; ipsos in servitutē redigat. Mirum verò, quanti hunc textum Aulici nostri faciant: qui aliàs universam Scripturam ludibrio habent. Vult hîc Deus opt. max. populo Israelitico ipsius levitatem ostendere, qui cum Deum ipsum præsentem haberet, qui judices, ducesq; belli,

1. Sam c 8. v. 14.

belli: quotiescunque rogabatur, pios & probos ipsi eligeret, lubricum tamen homuncionis, in horas mutari soliti, quam Dei immortalis immutabile imperium mallet. Indicat itaque illis quàm lubrico in loco sit rex constitutus, quàm proclivis virium in violentiam lapsus, quam præceps regni in tyrannidē mutatio. Regem etenim, quem ei tradat, gladium in ipsos strictum, sua potestate præposterè usurum, jus in vi omne positurum. Hoc verò, quod ultro sibi accersant malum, tum demum sensuros, cum remedio locus non fuerit. Deniq; nō quod sit jus regum, sed quod jus sibi reges tribuere soleant: nō quid facere ex officio debeant, sed quid plerumq; ex maleficio usurpent, hoc in textu describitur. Id autem ex Deuteron. 17. quo Deus Legem regibus præscribit manifestè liquet. Hîc dicit Samuel, Regem subditos loco servorum habiturum: illic præcipit Deus, ne cor suum *Deu. 17.* super fratres extollat: ne inquam, in subditos, quos consanguineorum loco habere tenetur, insolescat. Hîc, currus fabricaturū, equites instructurū, propria cujusq; invasurum dicit: illic, ne equos congreget, ne aurū argentumve accumulet, ne populum in Ægyptum, id est, in servitutē reducat, monetur. Hic Achabus depingitur, qui Nabothi vineā scelere acquirit: illic Da- *1. Re. 21* vid, qui ne aquam quidem periculo suorū hau- *2. Sam. 23. v. 16.* stam, bibere justum putat: hîc prædicit Samuel, Regem, quē juri custodiendo postularint, ex legem futurum: illic contra Deus, Legem suā regi per sacerdotes tradi jubet, quā describat, per-

petuoque ante oculos habeat. Itaque Samuel ipse sacerdos summus, Legem ipsam regiam, quæ Deuter.17 extat, Sauli in volumine descriptam tradit, quod certè minimè fecisset, si eandem violare jus fuisset. In summa: perinde est, ac si dixisset Samuel: Petiistis regem exemplo cæterarum gentium, pleriq; verò sunt tyranni. Regem, qui vobis jus diceret: plerique verò quicquid velint, sibi licere arbitrantur. Interim tamen Deum, cujus ipsa voluntas justitiæ regula est, ultrò deseritis. Extat autē apud Herodotū Historia, è qua facilè cognoscitur, quā proclivis sit regni in tyrannidem mutatio, cujus Samuel populum admonitum volebat. Dejoces propter insignem justitiæ commēdationem a Medis Judex primum eligitur mox, ut, si qui juri resisterent, eos compescere posset, cū idonea potestate Rex constituitur. Tum satellites petit, dein arcem Ecbatanā, adversus contumaciam injurias sibi extrui curat: demum in proprijs injurijs vel minimis ulsciscendis totus est: ad extremum verò regis vultum intueri, regis in conspectu ridere, aut spuere, crimen judicatur. Usque adeō periculosum est, impotenti animo, qualis est plerorumque hominum, nimiam potentiam concedere. Non ergo docet eo in loco Samuel, absolutam esse regis potentiam: imò contra populum, ne dissolutæ hominis impotentiæ, nimiū potentiæ tribuat, admonitum cupit. Non regis vim exaggerat, sed aggere coercendam dicit: non effrænē aliquem

quem licentiam regi concedit: quin potius frę- num inijciendum tacitè suadet. Hac verò oratione moti Israelitæ, regum suorum potentiam temperasse videntur: quod & omnes prudentes nationes, sive proprio, sive hoc eodem exemplo, sive etiam alieno periculo edoctæ, sapienter fecerunt, ut ex ijs, quæ sequuntur, manifestum erit.

Diximus in constituendo rege duplex fœdus *Fœdus* initum fuisse: primum, inter Deum & regem & *sive pa-* populum, de quo supra: secundum, inter re- *ctum in* gem & populum, de quo nobis jam agendum *ter regẽ* est. Saule rege constituto, traditur ei lex regia *& po-* secundum quam imperet. David in Hebron *pulum.* init fœdus coram Domino, id est, Deo teste ad- *Deu.17* hibito, cum omnibus senioribus Israel, qui uni- *1.Sam.* versum populum, repræsentabāt; tum verò de- *10.v.25.* mum in regem ungitur. Joas quoque cum uni- *2. Sam.* verso populo terræ, in domo Domini, Jojada *c.5.v.3.* summo sacerdote verbis præeunte. Impositum *2.Reg.c.* verò dicitur ei unà cum diademate testimoni- *11.v.17.* um: quod plerique legem Dei, quæ passim eo *& 22.* nomine vocatur, interpretantur. Consimiliter *2. Chrõ.* Josias promittit, se observaturum præcepta, te- *c.23.v.3.* stimonia & statuta, in libro fœderis compre- *2.Reg.c.* hensa. Quibus nominibus intelliguntur leges, *23.v.3.* quæ tum ad pietatem, tum ad justitiam perti- *1. Chrõ.* nent. Quibus omnibus in locis dicitur fœdus *11.v.3.* initum cum universo populo, universa multitudine, omnibus senioribus, omnibus hominibus Judæ: ut intelligamus, quod etiam sigillatim ex-

tim exprimitur,non modo principes Tribuum verum etiã omnes Chiliarchos, Centuriones, magiſtratuſque inferiores adfuiſſe,urbium nomine; quæ ſingulæ per ſe cum rege paciſcerentur.In eo pacto agebatur de creando rege. Populus enim regem faciebat, non rex populum. Itaq; non dubiũ eſt,quin populus ſtipularetur, rex promitteret. Stipulatoris verò partes in jure potiores cenſentur. Stipulabatur ille à rege, an non juſtè & ſecundum leges regnaturus eſſet?hic, facturum ſpondebat. Populus demum ſe juſtè imperanti fideliter obſequuturum reſpondebat.Itaq;promittebat rex purè,populus ſub conditione: quæ ſi non impleretur, populus ipſo jure omni obligatione ſolutus cenſeretur. In primo fœdere ſeu pacto, Pietas in obligationem venit: in ſecundo, Juſtitia:illo promittit rex, ſe piè obediturum Deo: hoc, ſe juſtè imperaturum populo, illo, ſe gloriam Dei: hoc,utilitatem populi curaturum: in illo ineſt conditio, *Si legem meam obſervaris*: in hoc, *Si jus unicuique ſuum tribueris.* Illius, ni impleatur,Deus propriè vindex eſt: hujus, legitimè univerſus Populus, quive univerſum populũ tuendum ſuſceperint,regni proceres.In omnibus verò legitimis imperijs ita perpetuò obſervatum fuit.Perſæ,ſacrificijs ritè peractis, hanc cũ Cyro conventionem faciunt:*Tu primum Cyre, ſi quis Perſis bellum faciat, aut leges violet, promittiſne auxilium patriæ tuæ,omnibus virib. tuis?*Ac ut reſpondit: *Nos Perſæ*, ajunt illi, *viciſſim ti-*

Xenophon lib 8 Pæd.

sim tibi auxilio erimus, si quis tibi patriam tuenti obsequi nollet. Xenophon verò hanc conventionem *συμμαχίαν*, id est confœderationē vocat, quomodo Isocrates orationem de officio subditorum erga principem *συμμαχικὸν λόγον*. Inter reges Spartanorum & Ephoros fœdus singulis mensibus renovabatur, etsi illi semper ex Heraclidis erant. Ut verò jurabant reges, se secundum leges patriæ regnaturos: ita Ephori, si fecissent, regnum in ipsorum manu stabilituros. Consimiliter in regno Romanorum Romulus cum senatu & populo hoc pactum facit. Populus leges ferret, ipse rex latas custodiret: Bellum populus decerneret, ipse gereret. Etsi verò Imperatores plerique vi & ambitu magis, quàm ullo jure imperium Romanorum adepti sunt, & lege regia, quam vocant omnimodam potestatem sibi arrogarunt: quæ tamen extant legis illius fragmenta tum in libris, tum in Romanis inscriptionibus, satis docent, Reipublicæ curandæ & administrandæ, non evertendæ, & per tyrannidem opprimendæ facultatē concessam illis fuisse. Quin & legibus sese teneri, professi sunt boni imperatores & senatui imperium acceptum tulerunt, & ad senatum gravissima quæque retulerunt, eoque inconsulto, quidquam, quod ad summam rei pertineret, decernere nefas putarunt. Quod si verò hodierna imperia spectemus, nullum sanè est, quod eo nomine dignum censeatur, in quo inter Principem & subditos pactū ejusmodi non intercedat.

Xenophon de Rep. Lacedam.

Dionys. Halic. lib. 1.

dat. In imperio Germanico, non ita pridem solebat rex Romanorum, in imperatorem coronandus, fidem & hominium præstare imperio, non secus ac vasallus seniori, cum investiturā feudi accipit. Licèt verò per Pontifices verba concepta, in quę jurabat, paulò immutata fuerint, res tamen eadem perpetuó manet. Itaque Carolum v Austriacum certis legibus & conditionibus in imperatorem cooptatum scimus ut & alios, qui sequuti sunt, quarum summa erat: *leges latas custoditurum: novas, inconsultis Electoribus, non laturum: publica publico consilio curaturum: nil alienaturum oppignoraturūve ex iis quæ ad imperium pertinent*: & cætera, quę sigillatim ab Historiographis recensentur. Cū verò imperator Aquisgrani coronatur, Coloniensis Archiepiscopus stipulatur primum: *an non sit Ecclesiam defensurus, justitiam administraturus, imperium conservaturus viduas, orphanos, omnesq; omnino miseratione dignos protecturus*? Quod ubi solenniter ante aram juravit, rogantur principes, quiq; imperium reprę- sentant, an ipsi eidem promittere velint. Nec veró prius aut ungitur, aut gladiū, reipubl. defendendę nomine, aliave imperii insignia accipit, quā jusiurandum illud præstiterit. Ex quo sanè manifestum est, imperatorem purè, principes imperii sub conditione obligari. In regno Polonico quin idem observetur, dubitabit nemo, qui ritum in Henrici Andegavensis electione coronationeq; nuper admodum observa-

Specul. Saxon. libr. 3. art. 54.

Sleid. li. 1. & 2.

tum intellexerit. In primis cum conditio de utraq; religione, tum Evangelica, tū Romana, conservāda apposita fuit, quam conceptis verbis ter stipulantib. proceribus, ter sponpōdit. In Hungarico, Bohemico & cæteris, quæ recensere longum esset, idem planè fit. Nec verò tantū ubi electionis jus integrū hactenus mansit, verum etiam ubi successio mera vulgò obtinere putatur, eadem prorsus stipulatio intervenire solet. Rex Franciæ quando inauguratur rogant primū Laudunensis & Bellovacus Pares Ecclesiastici, populum, qui adest, universum, eumne regem esse cupiat jubeatq;? vnde etiam à populo eum eligi in ipsa inaugurationis formula dicitur. Ubi populus consensisse videatur, jurat, se leges Franciæ privilegiaq; ac jura in universum omnia tuiturum, domanium non alienaturum, & cætera: quæ etsi interpolata fuerunt, & longè diversa ab antiqua formula, quæ extat in Bibliotheca capituli Bellovacensis, in quam Philippus primus jurasse comperitur; nihilo minus tamen disertè satis exprimuntur. Nec verò prius accingitur gladio, ungitur, coronatur à Paribus, (qui & ipsi corollis ornati sunt) sceptrumque & virgam justitiæ accipit, aut rex proclamatur, quam populus jusserit: neque etiam prius ei Pares jurant, quàm ipsis fidem dederit, se leges accuratè custoditurum. Eæ verò [illegible] ne patrimonium publicum dilapidet, ne vectigalia, portoria, tributa suopte arbitrio imponat indicatve, ne bellum

decer-

decernat, pacemve faciat: denique, ne quid in publicum, nisi publico consilio statuat. Item sua senatui, sua Comitiis, sua regni officiariis constet authoritas: & cætera, quæ perpetuò in regno Francico observata fuere. Vbi verò provinciam aliquam, urbemve ingreditur, privilegia ejusdem confirmare tenetur, inque ejus leges & consuetudines sese sacramento devincit. Quod nominatim apud Tholosates, Delphinates, Armoricos, Provinciales, Rubellanos ipsos obtinet; quorum cũ regibus conventiones disertissimæ sunt: quę frustra omnes essent nisi locum conditionis in contractu tenere cẽserentur. Extat antiquorum regum Burgundiæ jurisjurandum, his verbis: *Omnibus legem justitiam: mamburgiũ*, id est tutelam, *conserVabo.* In Anglia, Scotia, Suedia, Dania idem ferè mos est, qui in Francia. At certè nusquam disertius, quam in Hispania. In Regno enim Aragonico, peractis multis ceremoniis inter eum qui justitiam Aragonicam, seu publicam majestatem repræsentat, in sublimiori quodam solio, & regem inaugurandum, qui illi fidem & hominium præstat, lectisque legibus & conditionibus, quibus implendis obligatur, his tandem verbis Proceres lingua vernacula regem affantur: *Nos, qui tandum Valemus, quantum Vos,* (ita enim fert idioma Hispanicum) *& plus possumus, quam Vos, regem Vos eligim. [illegible] con his & his cõdiuonibus. Inter Vos & nos imperat magis quã Vos.* Ne verò se perfunctoriè tantum aut consuetu-

In Annal. Burgund.

ſuetudinis antiquæ obſervandæ cauſa juraſſe putet, tertio quoque anno in publico convẽtu hæc eadem verba ei repeti ſolent. Quod ſi regia potentia fretus inſoleſcat, leges publicas violet fidem datam denique negligat: tum ſanè ipſo jure; ſummo eo anathemate devotus cenſetur, quo olim Eccleſia Iulianum imperatorem apoſtatam devovit. Cujus quidem ea vis eſt, ut non pro eo amplius, ſed in eum preces concipiantur: ipſi verò ſua fide & obligatione planè ſoluti ſint, eo jure, quo vaſallus ſeniori excõmunicato parêre neque ex officio debet, neq; ex ſacramento tenetur. quod tum Concilii tũ Conventus publici apud eos decreto ſancitum eſt. Conſimiliter in regno Caſtellæ, Concilio indictio rex inaugurandus publicè primum admonetur ſui officii: mox perleguntur conditiones diſertiſſimę quæ ad reipublicæ utilitatem pertinent. Tum jurat rex, ſe eas diligẽter & fideliter obſervaturum. Demum vero magnus Equitum magiſter illi ſeſe jurejurando adſtingit, quem cæteri deinde principes civitatumq; legati ſuo quique ordine ſequuntur. Quod & in Luſitanico, Legionenſi, cæteriſque Hiſpaniæ regnis perinde obſervatur. Neque verò minores principatus alio jure inſtituti fuerũt. Extant Brabantinorũ cæterorumq; Belgię populorum, Auſtriacorum, Carinthiorũ & cæterorum cum Principibus ſuis diſertiſſimè cõventiones, quę ſanè conditionum locũ obtinẽt. Brabantini verò in primis, ne ulli ambiguitati locus;

In Cõcil. Tolet. 4. c. 74 & in Tolet. 6. li. 2. Feud. tit. 28. §. 2.

La ioyeuse entrée.

eus daretur, conditionem istam expresserunt. In duce enim suo inaugurando, conventionibus antiquis, quibus nil ferè ad reipubl. cõservationem deest, coram duce perlectis, ni eas omnes observarit, sibi integrum esse alium quémlibet suo arbitratu eligere, palam ei diserteque protestantur. Ipse verò tum in eas, accepta conditione ultroque agnita, sese sacramento devincit. Quod etiam postremò in Philippi Hispaniarum regis inauguratione observatum fuit in summa: inter regem & subditos contractũ mutuò obligatorium esse, nemo negare possit: nempe ut bene imperanti bene obediatur, qui quidem jurejurando ab illo primum, deinde ab his confirmari solet. Quæro verò hîc, cur jurat aliquis, nisi ut ex animo se ac serio loqui ostendat? An vero quidquam naturæ magis consentaneum est, quàm ut ea, quæ placuerunt, serventur? Deinde cur rex primis jurat, stipulante populo, nisi ut conditionem sive tacitam sive expressam recipiat? Cur verò cõditio contractui apponitur, nisi eò tantum, ut, ni ea impleatur, contractus ipso jure solutus sit? Quod si verò conditionis implendæ defectu contractus ipso jure solutus est, quis periurum populum vocet, qui regi conditionem, quam implere debuit & potuit, negligenti, legemq; in quam juravit, violanti, obsequium deneget? Quis verò cõtra eum regem fœdifragum, perjurum, eo beneficio prorsus indignum non censeat? Etenim si vasallum clientelæ nexu lex libe-

Ludovicus Guicciard.

l. 1 D. de pact. l. nõ minorẽ 20. D. de trãsact.

lib. 2. Feudor t. 26. §. 24. & tit. 47.

liberat, in quem senior feloniam commisit, etsi sanè senior fidem propriè nō dat vasallo, sed vasallus ipsi: si patronum clienti fraudem facientem lex duodecim Tabularum sacrum esse jubet: si liberto adversus patroni atrocem injuriam actionem civilia jura permittunt: si servum ipsum iis casibus potestate herili liberant, cum tamen naturalis tantum, non civilis obligatio insit: an non multò magis solutus erit populus ea fide, quam regi præstitit, si rex, qui primis ipsi tanquam domino procurator, solenniter juravit, fidem fregerit? An non verò etiam si non isti ritus, non ea sacra, nō ea sacramenta intervenirent: satis tamen ipsa natura docet, Reges ea conditione a populo constitui, ut benè imperent? judices, ut jus dicant? duces belli, ut exercitum adversus hostes educant? Quod si verò sæviunt, injuriam inferunt, hostes ipsi fiunt: ut reges non sunt, ita nec agnosci à populo debere. Quid si, inquies, populum aliquem vi subactum, in sua verba, jurare princeps coegit? Quid si, inquam ego, prædo, pirata, tyrannus, cū quo nulla juris ullius societas esse censetur, admoto gladio, syngrapham ab aliquo extorserit? An non scitum est, fidem vi elicitam non obligare? maximè verò, si cōtra bonos mores, contra Naturæ jus quidquam promittatur? Quid verò magis cum Natura pugnat, quā si populus sibi ipse catenas & compedes injiciat? si jugulum se suum mucroni objecturum, si manus sibi ipsi se violenter allaturum,

Dionys. Halic. lib. 2

Cic. I. Off.

rum, principi (quod idem planè est) promiserit? Itaq; inter regem & populum mutua obligatio est, quæ sive civilis, sive Naturalis tantum sit, siue tacita, siue verbis concepta, nullo pacto tolli, nullo iure violari, nulla vi rescindi potest. Cujus quidem tanta vis est, vt princeps, qui eã contumaciter violet, tyrannus; populus, qui ultrò rumpat, seditiosus verè dici possit.

Qui sint tyranni. Jam cum hactenus regẽ descripserimus: sequitur, ut Tyrannũ paulò accuratius describamus. Regem eum esse diximus, qui regnum sive per stirpem, sive per electionẽ delatum, riteque cõmissum, legitimè etiam regit atq; gubernat. Eum itaq; tyrannũ, utpote regi planè contrarium esse, sequitur, qui aut vi malisque artibus imperiũ invasit, aut ultrò sponteq; delatum regnum contra jus & fas regit, contraq; leges & pacta, quibus sese sacrosanctè devinxit, pervicaciter administrat. Quod etiam utrumq; in unum eundemq; hominẽ cadere potest. Ille vulgò dicitur Tyrannus absque titulo, hic Tyrannus exercitio. Potest verò fieri, ut & vi occupatum regnum, justè: & jure delatum, injustè quis regat. At certè cum regnũ jus sit magis, quam hæreditas: & functio, quam possessio videtur, qui suo munere malè fungitur, quam qui munus nõ ritè accepit, eo nomine dignior. Sic Papa malè ingressus, dicitur intrusus: malè gubernans, dicitur abutẽs. Dicebat ille, Ξένος ἀνὴρ δίκαιος ὐ μόνον πολίτυ, ἀλλὰ ϗ συγγενῦς διαφέρει. *Præstat extraneus quivis justus, non modo civi,*

Arist. c. 10. lib. 5. Polit. Bart. in tract. de tyrannide.

Pythagoras.

Verum & consanguineo. Ita etiam nobis dicere liceat: Princeps non ritè constitutus, modo justus sit, cuivis ritè inaugurato, qui injustè gubernet, longissimè præstat. Cum etenim reges pascendo, judicando, curādo populo sint instituti: malo sanè me fur pascat, quā pastor devoret: malo mihi prędo jus dicat, quam judex vim faciat: malo me empiricus curet, quam medicus ritè infulatus veneno interimat: malo falsus tutor mea bona bene administret, quam legitimis dilapidet. Deinde utcunque illum ambitio solicitet, videri possit quodammodo vim primò fecisse, ut postea justitiam exerceret, ut Cyrus, Alexander, Romani, qui victis plerunq; autonomiam & immunitates privilegiaque concedebant: cum hic sanè eò tantum, ut injustè regnet jus suum jactare videatur, quod hodie non modò Moschi, Turcæve: verum & Christiani principes permulti faciunt. Itaque illorum factum tractu temporis interdum convalescit: horum quò senescit magis, eo deterius evadit. Quòd si verò, ait Augustinus, sunt illa regna, magna tantum latrocinia, in quibus justitia locum non habet: sunt in eo quidem pares, quod uterque latro, uterq; prædo, uterque injustus possessor est, cum sanè non minus fur injustus possessor sit, qui rem alienam invito domino capit, quam qui oblata malè utitur. At ejus certè longè gravius flagitium est, qui interimendum, quam qui conservandum cœpit: ejus, inquam, qui vano titulo

Xenophi. *Plutarchus in Alex. in Æmilio, Cæsare. Suetonius in Cæsare, c.75.* *August lib.4 de civitat. Dei c.4.*

fretus, injuſtè, quàm qui eo titulo planè deſtitutus, juſtè tamen regnum vi occupatum gubernat. Jam verò & Tyranni abſq; titulo, differre inter ſe poſſunt. Sunt enim qui fines alienos ambitioſe invadunt, quales Nimbrodus, Ninus, Chananæi, ut ſuos dilatent. Hi etſi inter ſuos reges dicantur, in illos tamen, quos ultro nec laceſſiti invadunt, tyrannidem exercent. Sunt qui regnum ſuffragiis deferri ſolitum, adepti, hæreditarium fraude, ambitu, corruptela alijſve artibus facere conantur, quorum exempla non longè petenda forent, qui ſanè eò pejores illis exiſtunt, quo fraus, quamvis odioſior, ait Cicero, eſſe debet. Sunt qui nefando parricidio patriam ipſi invadunt, ac viperarum inſtar matrem in ipſo enixu eviſcerant, quales qui duces belli creati à populo, Rempublicam invadunt, ut Cæſar Romæ Dictaturæ prætextu, ac plerique Italiæ principes. Sunt & fœminæ, quæ regna legibus patrijs maſculis tantum deferri ſolita, occupant, eorumve adminiſtrationem ad ſe rapiunt; ut Athalia Judaici, Semyramis Aſſyrij, Agrippina Romani imperij ſub Neronis filio; Mammea ſub Alexandro Severo; Semiamira ſub Heliogabalo; Brunechildes aliquot Francici regni. Quæ quidem impuberes filios ita educari curabant, ut puberes facti voluptatibus tantum indulgerent: itaque omnium rerum poteſtas penes eas tantum earumve ſervos, miniſtros & pædagogos remaneret. Sunt denique ij, qui deſidia, i-

gnavia,

gnavia, luxu, legitimorum alioqui principum abutentes, ipsosq; voluptatibus, delicijsq; inescantes, quales sub Gallicis præsertim Merovingijs quidam Majores palatij ob illa egregia ministeria creati, regiam authoritatem ad se totam transferunt, nudumque nomen regibus relinqunt Qui quidem omnes ejus generis sunt, ut quamvis cętero quin justè gubernarent, eo tamen ipso, quod jurisdictionem illam prædonum tantum jure habent, meritò tamen tyranni sine titulo censeri possint. Jam Tyranni exercitio qui dicantur, non tam facilè, ac, quinam verè reges, definire possis. Etenim quia illis libido, his ratio imperat: & hæc quidem ipsa sibi suos limites præscribit, illa verò contrà nullis finibus circumscribi potest: quod sit propriè regum jus, facile: quæ verò quantęq; tyrannorum injuriæ, difficulter admodum explicari queat: nimirum, ut rectum uniforme atq; unicum est: obliquum contra varium & multiplex: ita jus simplex est, & paucis verbis explicabile, cum injuriæ nullis casibus definiri possint, quin perpetuò plures omittantur, quàm explicentur. Etsi verò certæ regulæ sunt, quibus eos si non depingere, saltem ut agnosci possint, aptè delineare queas: nulla tamen certior, quàm si artes tyrannicas cum regijs virtutibus actionibusq; contuleris. Tyrannus eminentes in segete spicas demetit: primores Reipubl. dolo, fraude, calumnijs opprimit: conspirationes in se initas subinde, quo citius eos

ff. de admin. tutor. l. si fundũ §. situtor. D. depositi & expressius Extravag. de rejudic. c. intellecto. l. 2 & passim C. de interdict. comm. rer. alienan.

bus, opibus regna acquirunt: nil verò magis rationi consentaneũ est, quàm ut ea, quæ publicis opibus, & communibus civium periculis parta sunt, absque communi consilio non alienentur: quod & inter ipsos prædones obtinet. Societatem humanam dirimit, qui contrà facit. Itaque etsi imperium Germanicum Franci, iidemq; Gallicum regnum vi occuparint: id tamen juris in vtroq; obtinet. In summa: statuamus tandem oportet, reges patrimonij regij non proprietarios, non fructuarios, sed administratores tantum esse: cumq; ita sit, multò sanè minus, aut rerum privatarum cujusque, aut rerum publicarum, quæ ad singula municipia pertinent, proprietatem, usumfructumve sibi tribuere posse.

1. Sam c 8. v. 14.

Hic tamen nobis, antequã ulterius progrediamur, scrupulus eximendus est. Cum populus Israeliticus regem postulasset, dixit Deus Samueli: *Audi vocem populi: verùm significa ei primùm, quodnam sit futurum jus Regis, qui regnabit super eos.* Tum verò Samuel hoc Regis jus futurum inter alia exposuit, ut agros, vineas, oliveta cujusq; capiat, quæ ministris suis donet, res cujusq; privatas in suum usùm convertat: deniq; ipsos in servitutẽ redigat. Mirum verò, quanti hunc textum Aulici nostri faciant: qui aliàs universam Scripturam ludibrio habent. Vult hìc Deus opt. max. populo Israelitico ipsius levitatem ostendere, qui cum Deum ipsum præsentem haberet, qui judices, ducesq; belli,

belli, quotieſcunque rogabatur, pios & probos ipſi eligeret, lubricum tamen homuncionis, in horas mutari ſoliti, quam Dei immortalis immutabile imperium mallet. Indicat itaque illis quàm lubrico in loco ſit rex conſtitutus, quàm proclivis virium in violentiam lapſus, quam præceps regni in tyrannidē mutatio. Regem etenim, quem ei tradat, gladium in ipſos ſtrictu-rum, ſua poteſtate præpoſterè uſurum, jus in vi omne poſiturum. Hoc verò, quod ultro ſibi acceſſant malum, tum demum ſenſuros, cum remedio locus non fuerit. Deniq; nō quod ſit jus regum, ſed quod jus ſibi reges tribuere ſoleant: nō quid facere ex officio debeant, ſed quid plerumq; ex maleficio uſurpent, hoc in textu deſcribitur. Id autem ex Deuteron. 17. quo Deus Legem regibus præſcribit manifeſtè liquet. Hîc dicit Samuel, Regem ſubditos loco ſervorum habiturum: illic præcipit Deus, ne cor ſuum ſuper fratres extollat: ne inquam, in ſubditos, quos conſanguineorum loco habere tenetur, inſoleſcat. Hic, currus fabricaturū, equites inſtructurū, propria cujuſq; invaſurum dicit: illic, ne equos congreget, ne aurū argentumve accumulet, ne populum in Ægyptum, id eſt, in ſervitutē reducat, monetur. Hic Achabus depingitur, qui Nabothi vineā ſcelere acquirit: illic David, qui ne aquam quidem periculo ſuorū hauſtam, bibere juſtum putat: hîc prædicit Samuel, Regem, quē juri cuſtodiendo poſtularint, ex legem futurum: illic contra Deus, Legem ſuā regi per ſacerdotes tradi jubet, quā deſcribat, per-

Deu. 17. *1. Re. 21* *2. Sam. 23. v. 16.*

petuoque ante oculos habeat. Itaque Samuel ipse sacerdos summus, Legem ipsam regiam, quæ Deuter. 17 extat, Sauli in volumine descriptam tradit, quod certè minimè fecisset, si eandem violare jus fuisset. In summa: perinde est, ac si dixisset Samuel: Petiistis regem exemplo cæterarum gentium, pleriq; verò sunt tyranni. Regem, qui vobis jus diceret: plerique verò quicquid velint, sibi licere arbitrantur. Interim tamen Deum, cujus ipsa voluntas justitiæ regula est, ultrò deseritis. Extat autē apud Herodotū Historia, è qua facilè cognoscitur, quā proclivis sit regni in tyrannidem mutatio, cujus Samuel populum admonitum volebat. Dejoces propter insignem justitiæ commēdationem à Medis Judex primum eligitur mox, ut, si qui juri resisterent, eos compescere posset, cū idonea potestate Rex constituitur. Tum satellites petit, dein arcem Ecbatanā, adversus contumaciam injurias sibi extrui curat: demum in proprijs injurijs vel minimis ulsciscendis totus est: ad extremum verò regis vultum intueri, regis in conspectu ridere, aut spuere, crimen judicatur. Usque adeō periculosum est, impotenti animo, qualis est plerorumque hominum, nimiam potentiam concedere. Non ergo docet eo in loco Samuel, absolutam esse regis potentiam: imò contra populum, ne dissolutæ hominis impotentiæ, nimiū potentiæ tribuat, admonitum cupit. Non regis vim exaggerat, sed aggere coercendam dicit: non effrænē ali-

quem

quem licentiam regi concedit: quin potius frę-num inijciendum tacitè suadet. Hac verò oratione moti Israelitæ, regum suorum potentiam temperasse videntur: quod & omnes prudentes nationes, sive proprio, sive hoc eodem exemplo, sive etiam alieno periculo edoctæ, sapienter fecerunt, ut ex ijs, quæ sequuntur, manifestum erit.

Fœdus sive pactum inter regẽ & populum.

Diximus in constituendo rege duplex fœdus initum fuisse: primum, inter Deum & regem & populum, de quo supra: secundum, inter regem & populum, de quo nobis jam agendum est. Saule rege constituto, traditur ei lex regia secundum quam imperet. David in Hebron init fœdus coram Domino, id est, Deo teste adhibito, cum omnibus senioribus Israel, qui universum populum, repræsentabāt; tum verò demum in regem ungitur. Joas quoque cum universo populo terræ, in domo Domini, Jojada summo sacerdote verbis præeunte. Impositum verò dicitur ei unà cum diademate testimonium: quod plerique legem Dei, quæ passim eo nomine vocatur, interpretantur. Consimiliter Josias promittit, se observaturum præcepta, testimonia & statuta, in libro fœderis comprehensa. Quibus nominibus intelliguntur leges, quæ tum ad pietatem, tum ad justitiam pertinent. Quibus omnibus in locis dicitur fœdus initum cum universo populo, universa multitudine, omnibus senioribus, omnibus hominibus Judæ: ut intelligamus, quod etiam sigillatim ex-

Deu. 17
1. Sam. 10. v. 25.
2. Sam. c. 5. v. 3.
2. Reg. c. 11. v. 17. & 22.
2. Chrõ. c. 23. v. 3.
2. Reg. c. 23. v. 3.
1. Chrõ. 11. v. 3.

tim exprimitur, non modo principes Tribuum verum etiã omnes Chiliarchos, Centuriones, magistratusque inferiores adfuisse, urbium nomine; quæ singulæ per se cum rege paciscerentur. In eo pacto agebatur de creando rege. Populus enim regem faciebat, non rex populum. Itaq; non dubiũ est, quin populus stipularetur, rex promitteret. Stipulatoris verò partes in jure potiores censentur. Stipulabatur ille à rege, an non justè & secundum leges regnaturus esset? hic, facturum spondebat. Populus demum se justè imperanti fideliter obsequuturum respondebat. Itaq; promittebat rex purè, populus sub conditione: quæ si non impleretur, populus ipso jure omni obligatione solutus censeretur. In primo fœdere seu pacto, Pietas in obligationem venit: in secundo, Justitia: illo promittit rex, se piè obediturum Deo: hoc, se justè imperaturum populo, illo, se gloriam Dei: hoc, utilitatem populi curaturum: in illo inest conditio, *Si legem meam observaris*: in hoc, *Si jus unicuique suum tribueris*. Illius, ni impleatur, Deus propriè vindex est: hujus, legitimè universus Populus, quive universum populũ tuendum susceperint, regni proceres. In omnibus verò legitimis imperijs ita perpetuò observatum fuit. Persæ, sacrificijs ritè peractis, hanc cũ Cyro conventionem faciunt: *Tu primum Cyre, si quis Persis bellum faciat, aut leges violet, promittisne auxilium patriæ tuæ, omnibus virib. tuis?* Ac ut respondit: *Nos Persæ*, ajunt illi, *vicissim ti-*

Xenophon lib 8 Pæd.

sim tibi auxilio erimus, si quis tibi patriam tuenti obsequi nollet. Xenophon verò hanc conventionem *συμμαχίαν*, id est confœderationẽ vocat, quomodo Isocrates orationem de officio subditorum erga principem *συμμαχικὸν λόγον.* Inter reges Spartanorum & Ephoros fœdus singulis mensibus renovabatur, etsi illi semper ex Heraclidis erant. Ut verò jurabant reges, se secundum leges patriæ regnaturos: ita Ephori, si fecissent, regnum in ipsorum manu stabilituros. Consimiliter in regno Romanorum Romulus cum senatu & populo hoc pactum facit. Populus leges ferret, ipse rex latas custodiret: Bellum populus decerneret, ipse gereret. Etsi verò Imperatores plerique vi & ambitu magis, quàm ullo jure imperium Romanorum adepti sunt, & lege regia, quam vocant omnimodam potestatem sibi arrogarunt: quæ tamen extant legis illius fragmenta tum in libris, tum in Romanis inscriptionibus, satis docent, Reipublicæ curandæ & administrandæ, non evertendæ, & per tyrannidem opprimendæ facultatẽ concessam illis fuisse. Quin & legibus sese teneri, professi sunt boni imperatores & senatui imperium acceptum tulerunt, & ad senatum gravissima quæque retulerunt, eoque inconsulto, quidquam, quod ad summam rei pertineret, decernere nefas putarunt. Quod si verò hodierna imperia spectemus, nullum sanè est, quod eo nomine dignum censeatur, in quo inter Principem & subditos pactũ ejusmodi non intercedat.

Xenophon de Rep. Lacedam.

Dionys. Halic. lib. 2.

dat. In imperio Germanico, non ita pridem ſolebat rex Romanorum, in imperatorem coronandus, fidem & hominium præſtare imperio, non ſecus ac vaſallus ſeniori, cum inveſtiturã feudi accipit. Licèt verò per Pontifices verba concepta, in quę jurabat, paulò immutata fuerint, res tamen eadem perpetuó manet. Itaque Carolum v. Auſtriacum certis legibus & conditionibus in imperatorem cooptatum ſcimus ut & alios, qui ſequuti ſunt, quarum ſumma erat: *leges latas cuſtoditurum: novas, inconſultis Electoribus, non laturum: publica publico conſilio curaturum: nil alienaturum oppignoraturũve ex iis quæ ad imperium pertinent:* & cætera, quę ſigillatim ab Hiſtoriographis recenſentur. Cũ verò imperator Aquiſgrani coronatur, Colonienſis Archiepiſcopus ſtipulatur primum: *an non ſit Ecclesiam defenſurus, juſtitiam adminiſtraturus, imperium conſervaturus viduas, orphanos, omnesq; omnino miſeratione dignos protecturus?* Quod ubi ſolenniter ante aram juravit, rogantur principes, quiq; imperium repręſentãt, an ipſi eidem promittere velint. Nec veró prius aut ungitur, aut gladiũ, reipubl. defendendę nomine, aliave imperii inſignia accipit, quã in juſiurandum illud præſtiterit. Ex quo ſanè manifeſtum eſt, imperatorem purè, principes imperii ſub conditione obligari. In regno Polonico quin idem obſervetur, dubitabit nemo, qui ritum in Henrici Andegavenſis electione coronationeq; nuper admodum obſervatum

Specul. Saxon. libr. 3. art. 54.

Sleid. li. 1. & 2.

tum intellexerit. In primis cum conditio de utraq; religione, tum Evangelica, tũ Romana, conservāda apposita fuit, quam conceptis verbis ter stipulantib. proceribus, ter spōpōdit. In Hungarico, Bohemico & cæteris, quæ recensere longum esset, idem planè fit. Nec verò tantũ ubi electionis jus integrũ hactenus mansit, verum etiam ubi successio mera vulgò obtinere putatur, eadem prorsus stipulatio intervenire solet. Rex Franciæ quando inauguratur rogant primũ Laudunensis & Bellovacus Pares Ecclesiastici, populum, qui adest, universum, eumne regem esse cupiat jubeatq;? vnde etiam à populo eum eligi in ipsa inaugurationis formula dicitur. Ubi populus consensisse videatur, jurat, se leges Franciæ privilegiaq; ac jura in universum omnia tuiturum, domanium non alienaturum, & cætera: quæ etsi interpolata fuerunt, & longè diversa ab antiqua formula, quæ extat in Bibliotheca capituli Bellovacensis, in quam Philippus primus jurasse comperitur; nihilominus tamen disertè satis exprimuntur. Nec verò prius accingitur gladio, ungitur, coronatur à Paribus, (qui & ipsi corollis ornati sunt) sceptrumque & virgam justitiæ accipit, aut rex proclamatur, quam populus jusserit: neque etiam prius ei Pares jurant, quàm ipsis fidem dederit, se leges accuratè custoditurum. Ea verò [illegible], ne patrimonium publicum dilapidet, ne vectigalia, portoria, tributa suopte arbitrio imponat indicatve, ne bellum decer-

ſuetudinis antiquæ obſervandæ cauſa juraſſe putet, tertio quoque anno in publico conventu hæc eadem verba ei repeti ſolent. Quod ſi regia potentia fretus inſoleſcat, leges publicas violet, fidem datam denique negligat: tum ſanè ipſo jure; ſummo eo anathemate devotus cenſetur, quo olim Eccleſia Iulianum imperatorem apoſtatam devovit. Cujus quidem ea vis eſt, ut non pro eo amplius, ſed in eum preces concipiantur: ipſi verò ſua fide & obligatione planè ſoluti ſint, eo jure, quo vaſallus ſeniori excommunicato parêre neque ex officio debet, neq; ex ſacramento tenetur. quod tum Concilii tũ Conventus publici apud eos decreto ſancitum eſt. Conſimiliter in regno Caſtellæ, Concilio indictio rex inaugurandus publicè primum admonetur ſui officii: mox perleguntur conditiones diſertiſſimę quæ ad reipublicæ utilitatem pertinent. Tum jurat rex, ſe eas diligẽter & fideliter obſervaturum. Demum vero magnus Equitum magiſter illi ſeſe jurejurando adſtringit, quem cæteri deinde principes civitatumq; legati ſuo quique ordine ſequuntur. Quod & in Luſitanico, Legionenſi, cæteriſque Hiſpaniæ regnis perinde obſervatur. Neque verò minores principatus alio jure inſtituti fuerũt. Extant Brabantinorũ cæterorumq; Belgię populorum, Auſtriacorum, Carinthiorũ & cæterorum cum Principibus ſuis diſertiſſimè cõventines, quę ſanè conditionum locũ obtinẽt. Brabantini verò in primis, ne ulli ambiguitati locus;

In Cõcil. Tolet. 4. c. 74 & in Tolet. 6. li. 2. Feud. tit. 28. §. 1.

La ioyeuse entrée.

eus daretur, conditionem istam expresserunt. In duce enim suo inaugurando, conventionibus antiquis, quibus nil ferè ad reipubl. cõservationem deest, coram duce perlectis, ni eas omnes observarit, sibi integrũm esse alium quẽlibet suo arbitratu eligere, palam ei diserteque protestantur. Ipse verò tum in eas, accepta conditione ultroque agnita, sese sacramento devincit. Quod etiam postremò in Philippi Hispaniarum regis inauguratione observatum fuit in summa: inter regem & subditos contractũ mutuò obligatorium esse, nemo negare possit: nempe ut bene imperanti bene obediatur, qui quidem jurejurando ab illo primum, deinde ab his confirmari solet. Quæro verò hîc, cur jurat aliquis, nisi ut ex animo se ac serio loqui ostendat? An vero quidquam naturæ magis consentaneum est, quàm ut ea, quæ placuerunt, serventur? Deinde cur rex primis jurat, stipulante populo, nisi ut conditionem sive tacitam sive expressam recipiat? Cur verò cõditio contractui apponitur, nisi eò tantum, ut, ni ea impleatur, contractus ipso jure solutus sit? Quod si verò conditionis implendæ defectu contractus ipso jure solutus est, quis periurum populum vocet, qui regi conditionem, quam implere debuit & potuit, negligenti, legemq; in quam juravit, violanti, obsequium deneget? Quis verò cõtra eum regem fœdifragum, perjurum; eo beneficio prorsus indignum non censeat? Etenim si vasallum clientelæ nexu lex libe-

Ludovicus Guicciard.

l.1 D. de pact. l. nõ minorẽ 20. D. de trãsact. lib. 2. Feudor. l. 26. §. 24. & tit. 47.

liberat, in quem senior feloniam commisit, etsi sanè senior fidem propriè nõ dat vasallo, sed vasallus ipsi: si patronum clienti fraudem facientem lex duodecim Tabularum sacrum esse jubet: si liberto adversus patroni atrocem injuriam actionem civilia jura permittunt: si servum ipsum iis casibus potestate herili liberant, cum tamen naturalis tantum, non civilis obligatio insit: an non multò magis solutus erit populus ea fide, quam regi præstitit, si rex, qui primis ipsi tanquam domino procurator, solenniter juravit, fidem fregerit? An non verò etiam si non isti ritus, non ea sacra, nõ ea sacramenta intervenirent: satis tamen ipsa natura docet, Reges ea conditione a populo constitui, ut benè imperent? judices, ut jus dicant? duces belli, ut exercitum adversus hostes educant? Quod si verò sæviunt, injuriam inferunt, hostes ipsi fiunt: ut reges non sunt, ita nec agnosci à populo debere. Quid si, inquies, populum aliquem vi subactum, in sua verbe, jurare princeps coegit? Quid si, inquam ego, prædo, pirata, tyrannus, cũ quo nulla juris ullius societas esse censetur, admoto gladio, syngrapham ab aliquo extorserit? An non scitum est, fidem vi elicitam non obligare? maximè verò, si cõtra bonos mores, contra Naturæ jus quidquam promittatur? Quid verò magis cum Natura pugnat, quã si populus sibi ipse catenas & compedes injiciat? si jugulum se suum mucroni objecturum, si manus sibi ipsi se violenter allaturum,

Dionys. Halic. lib. 2

Cic. 1. Off.

rum, principi (quod idem planè est) promiserit? Itaq; inter regem & populum mutua obligatio est, quæ sive civilis, sive Naturalis tantum sit, siue tacita, siue verbis concepta, nullo pacto tolli, nullo iure violari, nulla vi rescindi potest. Cujus quidem tanta vis est, vt princeps, qui eā contumaciter violet, tyrannus; populus, qui ultrò rumpat, seditiosus verè dici possit.

Qui sint tyanni. Jam cum hactenus regē descripserimus: sequitur, ut Tyrannū paulò accuratius describamus. Regem eum esse diximus, qui regnum sive per stirpem, sive per electionē delatum, riteque cōmissum, legitimè etiam regit atq; gubernat. Eum itaq; tyrannū, utpote regi planè contrarium esse, sequitur, qui aut vi malisque artibus imperiū invasit, aut ultrò sponteq; delatum regnum contra jus & fas regit, contraq; leges & pacta, quibus sese sacrosanctè devinxit, pervicaciter administrat. Quod etiam utrumq; in unum eundemq; hominē cadere potest. Ille vulgò dicitur Tyrannus absque titulo, hic Tyrannus exercitio. Potest verò fieri, ut & vi occupatum regnum, justè: & jure delatum, injustè quis regat. At certè cum regnū jus sit magis, quam hæreditas: & functio, quam possessio videtur, qui suo munere malè fungitur, quam qui munus nō ritè accepit, eo nomine dignior. Sic Papa malè ingressus, dicitur intrusus: malè gubernans, dicitur abutēs. Dicebat ille, Ξένος ἀνὴρ δίκαιος οὐ μόνον πολίτου, ἀλλὰ καὶ συγγενοῦς διαφέρει. *Præstat extraneus quivis justus, non modo civi,*

Arist. c. 10. lib. 5. Polit.

Bart in tract de tyrannide.

Pythagoras.

verum & consanguineo. Ita etiam nobis dicere liceat: Princeps non ritè constitutus, modo justus sit, cuivis ritè inaugurato, qui injustè gubernet, longissimè præstat. Cum etenim reges pascendo, judicando, curãdo populo sint instituti: malo sanè me fur pascat, quã pastor devoret: malo mihi prędo jus dicat, quam judex vim faciat: malo me empiricus curet, quam medicus ritè infulatus veneno interimat: malo falsus tutor mea bona bene administret, quam legitimis dilapidet. Deinde utcunque illum ambitio solicitet, videri possit quodammodo vim primò fecisse, ut postea justitiam exerceret, ut Cyrus, Alexander, Romani, qui victis plerunq; autonomiam & immunitates privilegiaque concedebant: cum hic sanè eò tantum, ut injustè regnet jus suum jactare videatur, quod hodie non modò Moschi, Turcæve: verum & Christiani principes permulti faciunt. Itaque illorum factum tractu temporis interdum convalescit: horum quò senescit magis, eo deterius evadit. Quòd si verò, ait Augustinus, sunt illa regna, magna tantum latrocinia, in quibus justitia locum non habet: sunt in eo quidem pares, quod uterque latro, uterq; prædo, uterque injustus possessor est, cum sanè non minus fur injustus possessor sit, qui rem alienam invito domino capit, quam qui oblata malè utitur. At ejus certè longè gravius flagitium est, qui interimendum, quam qui conservandum cœpit: ejus, inquam, qui vano titulo fretus:

Xenophi. Plutarchus in Alexã. in Æmilio, Care. Suetonius in Casa rec.c.75. August. lib.4 de civitat. Dei c.4.

fretus, injustè, quàm qui eo titulo planè destitutus, justè tamen regnum vi occupatum gubernat. Jam verò & Tyranni absq; titulo, differre inter se possunt. Sunt enim qui fines alienos ambitiose invadunt, quales Nimbrodus, Ninus, Chananæi, ut suos dilatent. Hi etsi inter suos reges dicantur, in illos tamen, quos ultro nec lacessiti invadunt, tyrannidem exercent. Sunt qui regnum suffragiis deferri solitum, adepti, hæreditarium fraude, ambitu, corruptela alijsve artibus facere conantur, quorum exempla non longè petenda forent, qui sanè eò pejores illis existunt, quo fraus, quamvis odiosior, ait Cicero, esse debet. Sunt qui nefando parricidio patriam ipsi invadunt, ac viperarum instar matrem in ipso enixu eviscerant, quales qui duces belli creati à populo, Rempublicam invadunt, ut Cæsar Romæ Dictaturæ prætextu, ac plerique Italiæ principes. Sunt & fœminæ, quæ regna legibus patrijs masculis tantum deferri solita, occupant, eorumve administrationem ad se rapiunt; ut Athalia Judaici, Semyramis Assyrij, Agrippina Romani imperij sub Neronis filio; Mammea sub Alexandro Severo; Semiamira sub Heliogabalo; Brunechildes aliquot Francici regni. Quæ quidem impuberes filios ita educari curabant, ut puberes facti voluptatibus tantum indulgerent: itaque omnium rerum potestas penes eas tantum earumve servos, ministros & pædagogos remaneret. Sunt denique ij, qui desidia, i-

gnavia,

gnavia, luxu, legitimorum alioqui principum abutentes, ipsosq; voluptatibus, delicijsq; inescantes, quales sub Gallicis præsertim Merovingijs quidam Majores palatij ob illa egregia ministeria creati, regiam authoritatem ad se totam transferunt, nudumque nomen regibus relinqunt Qui quidem omnes ejus generis sunt, ut quamvis cętero quin justè gubernarent, eo tamen ipso, quod jurisdictionem illam prædonum tantum jure habent, meritò tamen tyranni sine titulo censeri possint. Jam Tyranni exercitio qui dicantur, non tam facilè, ac, quinam verè reges, definire possis. Etenim quia illis libido, his ratio imperat: & hæc quidem ipsa sibi suos limites præscribit, illa verò contrà nullis finibus circumscribi potest: quod sit propriè regum jus, facile: quæ verò quantęq; tyrannorum injuriæ, difficulter admodum explicari queat: nimirum, ut rectum uniforme atq; unicum est: obliquum contra varium & multiplex: ita jus simplex est, & paucis verbis explicabile, cum injuriæ nullis casibus definiri possint, quin perpetuò plures omittantur, quàm explicentur. Etsi verò certæ regulæ sunt, quibus eos si non depingere, saltem ut agnosci possint, aptè delineare queas: nulla tamen certior, quàm si artes tyrannicas cum regijs virtutibus actionibusq; contuleris. Tyrannus eminentes in segete spicas demetit: primores Reipubl. dolo, fraude, calumnijs opprimit: conspirationes in se initas subinde, quo citius eos

è medio tollat, comminiſcitur, ut Tiberius, Maximinus & cæteri, denique, ne conſanguineis quidem ac fratribus parcit: Rex contra, nō fratres modo quaſi conſortes agnoſcit, verum etiam optimates omnes fratrum loco habet, iiſque dignitatem ſuam acceptam ferre non veretur. Tyrannus adverſus nobiles, ignobiles & quaſi terræ filios ex tollit: qui quod ſua omnia ipſi debeant, quibuslibet in rebus adulentur & inſerviant: Rex unumquamq; in ſuo gradu tuetur, Proceres tanquam regni amicos fovet, iiſque non minus, quam ſibi conſultum cupit. Tyrannus viros graves & juſtos odio proſequitur, ſuſpectosq; habet, ac ne qui tales evadant, omni arte curat: quia verò non prius ſe tutum putat, quam omniū mores corruperit, popinas, ganeas, lupanaria, ludos, ut Cyrus domandis Sardis, inſtituit: Rex cōtrà viros bonos undequaq; accerſit, invitat, invitos ad ſe trahit: ne uerò deſint, literarios ludos aperit, gymnaſia inſtituit, ſeminaria virtutū ubiq; locorum excolit. Tyrannus congregationes publicas, quantū in ſe eſt, aut vitat, aut tollit, cōvent⁹ Ordinū, Comitia, diætas reformidat, ac
Ariſtot. c.11.li.5 Polit. veſpertilionis inſtar lucē hominū refugit, quin & colloquia, ſermones geſtusq; ſubditorū ſuſpecta habet: Rex, quia teſte cœlo vivit, in multitudine Senatorū gloriatur iiſq; incōſultis nil agendum putat: nec modò eos conventus non veretur, verum reveretur inprimis & honorat. Tyrann⁹ ſubditos inter ſe collidit, factiones in
rep.

rep ſerit, fovet & alit: unius ope alteram delet, ac ſuperſtitem tandem opprimit, ex eoq; tanquam ulcere, quod perfidi chirurgi ſolent, lucrum perpetuũ captat: deniq;, quod Vitellius ille, olere hoſtem mortuum, præſertim civem dicere non veretur, aut ſaltem ſentit. Rex pacem inter ſubditos, ut pater concordiam inter liberos, conſervat, rixarũ ſemina ſuffocat, cicatricem quam citiſſimè obducit, ne rebelliũ quidem cædem abſq; lachrymis audire poteſt. Itaq; quos hic adverſus hoſtium impetus tuetur & defendit: ille, quovis hoſte pernicioſior, proprium mucronem in ſua viſcera ut adigant, cogit. Tyrannus exteros in præſidiis collocat, arces adverſus cives extruit, populum exarmat & arce expellit, barbaris & ſtigmaticis ſatellitibus circumſtipatur, ac locuſtas & delatores in ſubditos, tanquam exploratores in hoſtem, publico ære conducit. Rex adverſus hoſtes non tam ſe mœnibus, quàm populi benevolentia tuetur: quot cives habet, tot ſe ſatellites habere putat: nõ tam quot circum ſe habeat, quam ne quos habere cogatur, cogitat: arces arcendis hoſtibus, non coercendis civibus extruit: in populo denique præſidium ſuum omne collocat. Itaque etſi habet ille lictores & ſatellites innumeros, qui turbam ſummoveant, non ſummovent ii tamen metum, ſuſpicionem, miſeroſque miſeræ mentis tumultus: utcunque arcem urbis muniat, arcem interea ſummam, mentem inquam, tyranno-

Liu.l.2. c.1.
Dionyſ. Halic.li 5. de Arunte filio Porſena.
Prou. 14 verſ. 28.

 rum

Bartol. in tract de Tyrannid. rum tyrann⁹ Metus & Pavor occupat. Hic neque in turba, animo turbatus eſt, neque in ſolitudine ſolicitus, ipſa conſcientia tutus, ipſa turba ſtipatus, urbem, forũ, plateas ſecurè obambulat. Tyrannus, ſi civiles diſſenſiones deſint, bellũ foris gerit, munimenta extruit, qualia Pharao, ut Judæos, Polycrates, ut Samios occuparet, quo cætera minus attenderent: ideoque bellum ſemper aut parat, aut minatur, aut imminere ſimulat: accerſit denique potius, quàm arceſſat. *Ægyd. Rom. de reg. prin.* Rex nunquam niſi coactus, nũquam niſi reipublicæ cauſa, bellum facit, nunquam denique hamo aureo piſcatur; aut bellum ſuſcipit, è quo plus reſpublica periculi metuere, quàm lucri ſperare poſſit. Ille demum artes omnes init, quibus opes ſubditorum exhauriat, ut in victu quærendo anxii, de libertate recuperanda minus cogitent: itaq; omnia in fiſcum convertit: hic in privatorum opibus ſuas conſiſtere ratus, apud ſubditos ſuas quodammodo opes deponit, ſeque tum ampliſſimum theſaurum habere putat, cum ſubditi divitiis affluunt. Demit ille multis, quod paucis iiſque indignis donet: exhaurit omnes, vt in paucos profundat: publica diruit, ut ſua ædificet; ſangvinem populi ad deliquium uſque elicit, quem adulatoribus aliquot ebibendum propinet: hic ſibi ſuiſq; cõmodis demit, ut populo largiatur, publica extruit atq; ornat univerſos locupletat, ſanguineq; adeò ſuo populum alit & ſuſtentat. Si ille, quod interdum

Tibe-

Tiberius. Nero Commodus & cæteri, viſcerationes populo concedit, facit ut populũ eò facilius poſtea eviſceret, ipſique ſua quaſi viſcera comedenda apponit: cum hic ſanè, ſi venam fecet interdum, ſi ſanguinem eliciat, ad incolumitatem populi ſalutemque tuendam, non propriam libidinem exatiandam, faciat. Itaque ut hunc Scriptura ſacra paſtori, ita & illũ leoni rugienti comparat, cui tamen vulpes ſæpiſſimè copulata eſt. Quæ enim totius injuſtitiæ, ait Cicero, capitaliſſima eſt, etſi re ipſa id facit Tyrannus: id tamen ita ferè curat, ut tũ, cum maximè fallit vir bonus eſſe videatur. Itaque pietatem erga Deum ſimulat, quam Ariſtoteles *artium tyrannicarum potiſſimam* vocat. Verum ut populus quidquam in eum moliri vereatur, quem, quia Deum reveretur: Deo charum eſſe veriſimile ſit. Studium erga rempublicam: verum non tam ut reipublicæ proſit, quàm ne ſibi ipſi noceat. Iuſtitiæ quoq; & fidei laudem in quibuſdam rebus, nimirum levioribus, affectat: verum, quò facilius in gravioribus injuriam façere & fallere poſſit: non ſec' ſanè, quam latrones, & qui maleficio & ſcelere paſcuntur, qui ſine juſtitiæ portiuncula ſaltem aliqua diu conſiſtere nullo modo poſſent. Clementiæ denique: verum ita ut ſceleſtis quibuſdam veniam indulgeat, quos morte mulctare, clementia ſumma eſt. Breviter, quod rex ipſe eſt, tyrãnus callidus videri vult: & ut virtutis amore homines incendi ſcit, ita & virtutis

Prou.18 *Ger. 5.*

Ariſt. c. 11. li. 5. Polit.

umbra aliqua decipiendos esse novit: at certè utcumque vultum fingat, vulpina cauda semper prominet: utcunque obganniat, rictus & rugitus leonem prodit. Porrò ut regnum bene constitutum omnia cæterorum bonorum regiminum commoda in se habet: ita & tyrannis omnium pravorum incommoda & vitia continet. Habet ab aristocratia regnum, quod optimates quique in consilium adhibentur: habet & ab oligarchia tyrannis, quod pessimi & corruptissimi quique. Ut illic multitudo regum, hîc tyrannorum caterva dominatur. Habet regnum à politia, quod omnium ordinum conventus habentur, ad quos optimi quique, de republica deliberaturi, mittendi deligũtur: habet & à democratia seu ochlocratia tyrannis, quod, si minus eos cõventus impedire possit, saltem ut corruptissimi quique ambitu & malis artibus eò mittãtur, sollicitè curet, quod nostris etiam temporibus factitatum scimus. Sic passim regis vultum tyrannus, regni speciẽ tyrannis imitatur: & quò astutius, eò diutius durat: cum tamen vix ulla, teste Aristotele, ad centesimum usque annum pervenisse legatur. In summa: Rex studet utilitati publicæ, tyrannus propriæ. At sanè cum, ut sunt homines, nusquam reperiri queat, qui omnibus in rebus utilitatem publicam spectet, nec diu consistere quin ullatenus ejus rationem habeat: ubi utilitas publica prævalet, rex & regnum: ubi propria, tyrannus & tyrannis locum habere dicentur.

Thom. Aquin. in secũd. q. 12. art. 11.

tur. Hæc de tyrannis exercitio, in quibus depravatissimorum morum rationem non habemus qui non tam malum principem, quā malum virum facere dicuntur. Si cui verò hæc descripsio usque quaque nō satis faciet, præterquā quod accuratiores fortè tyrannorū imagines in Historiis inveniet, vivos & spirantes tyrannos, omnibusque numeris absolutos hoc tempore, quos intueatur, multis in regionibus, quod & Aristoteles suo seculo conqueritur, habet. Ac tandem ad summam quæstionē his tanquam gradibus pervenimus.

Bart. in tract. de Tyrān. & de Regim. civit.

Vidimus, quomodo reges, sive secundū capita, sive etiam secundum stirpes eligantur à Deo, & constituantur ab universo populo quid rex, quid regni officiarii pręstare teneantur, quantum pateat illius potentia, quantum etiam horum munus & officium, quæ pacta quamque sancta in rege constituendo intercedant, & quæ iis conditiones insint, sive tacitæ, sive expressæ: demum, quis tyrannus absque titulo, quis etiam exercitio: sequitur modo tandem, cum legitimo Regi, suoque officio tum erga Deum, tum etiam erga populū bene fungenti, tanquam Deo obediendum esse constet: ut, an & per quos, tyranno resisti, quibusq; modis jure possit, edisseramus. Ac de eo, qui absq; titulo tyrannus vulgò vocitatur, primum agendum est. Ergo Ninus aliquis populum nullo sibi jure devinctū, nulla injuria lacessitus vi invadat: Cæsar patriam remq; publicam Ro-

Qui tyrānos absque titulo coercere teneantur.

Otto Frising. Chr. 5. c. 7. manam opprimat: Populus dolo parricidioq; regnum Polonicum ex electivo hæreditarium facere conetur: Brunichildis aliqua Francici administrationem unà cum Protadio suo totã *Aimon. li. 4. c. 1. Greg. Turon. lib. 4. c. 5 lib. 5. ca. 30. lib. 8. cap. 29.* ad se transferat: aut Ebroinus, Theodorici ignavia fretus, gubernacula regni invadat, populumq; servitute opprimat: quid hîc juris statuemus? Primum docet nos jus Naturale, vitã & libertatem nostram, qua sine vita vix vitalis est, adversus omnem vim & injuriam conservare & tueri. Insevit id Natura canibus adversus lupos, tauris adversus leones, columbis adversus accipitres, pullis adversos milvos: longè verò magis homini adversus hominem ipsum, si ipsi fiat lupus. Itaque repugnare, necne liceat, qui ambigit, cum natura ipsa pugnare videtur. Accedit jus Gentium, quo distincta sunt dominia, fixi limites, constituti fines, quos, quisque adversus quoslibet defendere tenetur. Itaq; non minus licebit resistere Alexandro, si nullo jure fretus, nulla injuria lacessitus, gentẽ aliquã cum potentissima classe invadat, quàm Diomedi piratæ, si uno myoparone mare infestum reddat. Nec enim, eo posito Diomedẽ Alexander jure, sed impunitate tantũ superat. Non minus Alexandro regionẽ aliquam depopulanti, quàm grassatori pallium involanti: non minus, si urbem machinis subruat, quàm latroni, qui parietem suffodiat. Accedit verò potissimũ jus Civile, quo societates hominum, quæque certis legibus constitutæ sunt, ut illæ uno, hæ

alio

alio modo gubernentur: aliæ ab vno, vel paucis, aliæ ab universis regantur: quædam imperium muliebre respuant, nonnullæ admittant: quædam reges ex quadam stirpe, quędā promiscuè eligant, &c. Hoc jus si quis vi dolove rumpere tentet, qa societatē, cui debet omnia, violat, quia in patriā cuniculos agit, cui natura cui legib. cui sacramento devincti sumus, ei omnes resistere tenemur: adeò ut, si negligamus, proditores patriæ, desertores societatis humanæ, juris cōtemptores verè simus. Ut verò nos adversus hosce tyrannos, jura naturæ, gentiū, civilia arma capere jubent: ita nec ulla omnino ratio dehortari potest Non intervenit jusjurandū, non pactum ullum, non ulla obligatio neq; publica, neq; privata. Itaq; vel privato cuilibet tyrannidē hujusmodi, si intrudatur, depellere licet. Non habet hîc locum lex Julia majestatis, quæ perduelles in patriam, aut in principē punit. Neq; enim Princeps is est, qui rempub. alienosve fines, nullo jure fretus, invadit: neq; perduellis, qui patriam armis defendit. Quin potius huc pertinet jusjurandum, quod Athenis puberes omnes præstare in Aglauræ templo solebant: *Pugnabo pro sacris, pro legibus, pro aris & focis, sive solus, sive cum multis, & ne patriam meam deteriorem, quam accepi, posteris tradam, omnibus viribus enitar.* Non leges de seditiosis seditiosus est is, qui contra publicam disciplinā populum defendendum suscipit. Seditionē autem nō facit, sed tollit, qui eversorē patriæ, pu- blicæq;

l. ult. D. ad leg. Jul. majestat.

Bart. in tract. de

Guleph & Gibel. blicæq; disciplinæ coerceret. Habet verò contra locu lex de Tyrannicidis, quæ & vivos præmijs, & mortuos epitaphijs, & statuis honorat, ut Harmodiũ & Aristogitonem Athenis, Brutum & Cassium in Græcia statuis æneis, publico decreto; Aratum Sycioniũ quoq; quod patriam illi à Pisistrati, Cæsaris, Nicoclis tyrannide liberassent. Quod quidẽ usq; adeò probavit antiquitas, ut Xerxes ipse, Athenis devictis, Harmodij & Aristogitonis statuas, in regnum suũ transferret: Seleucus in pristinam sedem reportandas curaret: Rhodij verò easdẽ urbi suæ appulsas, cũ in hospitiũ publicè invitassent, sacris etiam in pulvinaribus collocarent. Habet etiã Lex de desertoribus & proditoribus adversus eos, qui patriã oppressam neglexerint, cum eos qui metu hostium languorem simulant, clypeumve abijciunt, pari cum illis pœna afficiendos esse statuat. Ad hoc itaq; tanquam incendium publicum, omnes singulosque conclamare, cum hamis & falcibus concurrere, aquam conferre oportet. Non expectandus præfectus vigilum, si obdormiat: non prefectus urbi, si cunctetur: certatim quisq; aquam hauriat, tectum scandat, flammam arceat oportet. Si etenim, dum Capitolium furtim conscendunt Galli, consopiti sunt milites, dormiunt vigiles, muti sunt canes: anseres ipsi excubent, vigilent, ad arma conclament, oportet. Et illi quidem exauctorabuntur, infamia mulctabuntur, inq; perpetuam rei memoriam suspendentur: hi contra

Plin lib 4. Alexan. ab Alex. li.6.c.4. Plutar. in Arato. Valer. Maxim libr.2.c. ult.

l.3. & l. omne delictũ, §. ult. D. de re milit.

ra, & in Capitolio perpetuè nutrientur, & immortali laude decorabuntur.

Hæc dum tyrannis, ut loquuntur, est in Fieri, id est, dum Tyrannus molitur, machinatur, cuniculos agit. At certè si semel ita rerum potiatur, ut populus victus, sese jurejurãdo ei devinciat, respublica oppressa, suum in eum potestatem transferat, regnum in suarum legũ mutationem ritè consentiat: tum sanè, quia titulum, quem anteà nullum habebat, adeptus est, nec ex facto tantum, sed jure possidere videtur, etsi populus ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ, id jugũ recepit: æquum tamen est, ut obtemperet, & Dei voluntati, qui regna de gente in gentem suo arbitrio transfert, placidè acquiescat. Alioqui enim nullum est regnum cuius jurisdictio in dubium revocari non possit: id tamen, modó, qui prius sine titulo tyrannus erat eum titulum adeptus, legitimè gubernet, & tyrannidem non exerceat. Itaq; jure optimo restitit regis auspiciis populus Judaicus Senacheribo Assyriorum regi, Palæstinam invadenti. At damnatur puniturq; Sedechias rex, unaque universus populus, qui post fidem ritè datam, nulla injuria lacessitus, a Nabuchodonozore deficit, nimirum ubi fides data est, non est ullus amplius pœnitentiæ locus: ac ut in prælis quidem quisque, quantum viribus potest, eniti debet; ubi verò captivus fidem dederit, præstare tenetur: ita & contendat populus omni conatu, ut sua jura retineat: at ubi sese alieno juri, nõ tam nolens, quam

2. Reg. c. 4. & 25 Jerem. 37.

quàm non volens, ſubjecit, imperium victoris ęquo animo patiatur. Sic Pompejus, Cato, Cic. &c. bonorum civium officio fungebantur, cū arma adverſus Cæſarem rempublicam evertentem arripuerunt: nec excuſari poſſint ii, quorum deſidia factum eſt, ut illorum conatus minus felicem exitum conſequerentur. Auguſtus ipſe cuidam Catonē conviciis proſcindenti, reſpondiſſe legitur: *bonum civem fuiſſe Catonem, qui præſentem reipubl. ſtatū mutari nollet, qui quidem abſq; ſummo omniū diſcrimine mutari nequeat.* Quin & Brutus, Caſſius, Caſca, & cæteri, qui, re adhuc flagrante, Cæſarē interfecerunt, accuſari non poſſint. Itaq; publico decreto ſtatuæ æneę Athenis ipſis erectæ fuerunt, juxta Harmodii & Ariſtogitonis ſtatuas, cum Auguſtum & M. Antonium cæſo Cæſare fugerent. At certè ſeditioſus fuerit Cinna, qui lege regia jam lata, qua populus ſuam in Auguſtum omnem poteſtatē contulerat, in eū conſpiraſſe legitur. Conſimiliter dum regnum Francorū Carlingi à Merovingiis, aut Capetani à Carlingis ad ſe rapere conabantur, abſq; ulla ſeditionis culpa reſiſtere licuit: ex quo publico cōſilio, ordinumq; authoritate translatum fuit regnum, non amplius licuit Idem verò prorſus juris eſt, ſi quæ fæmina regni Salici gubernacula occupet, ſi quis merè electiuum regnum hæredibus aſſerat, quamdiu leges illę publicæ, authoritate Conſilii univerſi, id eſt eorū qui populum univerſum repræſentant, abrogatæ nō ſunt.

Xiphilinus in Auguſto.

sunt. Nec verò spectare hîc oportet, utra factio major sit, utra potentior, utra clarior. Plures libidine, quàm ratione reguntur: itaq; plures fermè tyrannidi, quam reipublicæ inserviunt. At Roma est, inquit Pompejus, ubi Senatus. Senatus ubi legū reverentia, libertatis amor, patriæ cōservandę studium. Itaq; etsi Romā Bremius occupare videtur: Roma interim Veiis est ubi camillus, qui Romam vindicet à servitute. Vejos itaque migrent Quirites oportet, eumq; omni studio, omni conatu, omni industria adjuvent. Etsi, inquam Themistocles, relictis Athenis, in classem c c. triremium cum bonis omnibus sese recepit, non ideo quisquam ex illis civitate privatus est. Quin potius, ut ille respondisse legitur: Ducentæ hæ triremes, sunt nobis vice civitatis totius Gręcię maximę, quia ad defensionem eorum omnium, qui salutem publicam tueri volunt, comparatæ sunt. Non etenim ubi arca fuerit, ibi cōtinuò ecclesia Dei erit: potest enim capi à Palæstinis: Non, inquā, ubi aquilæ visentur, ubi legionum nomina audientur, ibi continuò Romanum exercitū esse consequitur. At omnino sanè, ubi qui patriam adversus tyrannidem tueatur, qui servitute oppressum populum ad pileum vocet, qui muliebrem impotentiā coerceat, qui adulatores ignavia principis ad omnē injuriā abutentes cōprimat, qui ambitionē intra suos limites manere jubeat. Et hæc quidem de tyrannis absq; titulo dicta sunto.

Plutar. in Themist.

Ad eos

Ad eos verò, qui tyrannidem exercent, sive ii jure primū, sive vi imperiū adepti sunt, quantum attinet, cautè admodum nobis examinādum est. Primum sanè consideremus oportet, Principes omnes homines natos esse: propterea non minus à perturbatione rationem, quā animam à corpore separari posse. Non est ergo, quod non nisi præfectos Principes habere velimus: sed potius nobis optimè consultū putemus, si vel mediocres nacti fuerimus. Itaq; non, si quibusdam in rebus princeps modum non servat; non, si rationi interdum non obtemperat; non, si segnius utilitatem publicam curet; non, si aut in jure dicundo minus diligens, aut in bello propulsando minus acer: cōtinuò tyrannus erit. Equidem cum non ut bobus, homo hominibus deus aliquis, sed homo eadem sorte natus præsit: ut superbus Princeps fuerit, qui hominibus tanquā bestiis abuti voluerit: ita iniquus populus, qui in principe Deū in lubrica ista natura divinitatem quæsiverit. At certè si rempublicam consulto evertat, si jura protervè pervertat, si nullam fidei datæ, nullam conventionum, nullam justitię, nullā pietatis curam habeat: si suorū ipse sit hostis, si denique eas artes quas enumeravimus, aut omnes, aut præcipuas ineat: tum sanè tyrannus, (etsi id nomen antè nō malè sonabat) id est Dei hominumque hostis, judicari poterit. Ergo non de minus bono principe, sed de pessimo: non de minus prudēti, sed de malitioso & veterato-

Adversus Tyrannos exercitio quantū jura cōcedatur

te: non de juris imperito; s.d de juris contēptore: non de imbelli, sed de populi hoste regniq; vastatore agimus. Illum juvare posset prudētiâ senatus, juris cognitione prætor, belli peritia tribunus: hic optimatibus, senatoribus, ducibus belli unam cervicem optat, quā unico ictu amputare possit, nec ullos magis odio prosequitur. Et ille quidem etsi jure tolli etiā posset, tolerari tamen utcunq; queat: hic contra, quod diutius toleratur, eò intolerabilior evadit. Præterea, ut principi nō quodlibet licet: ita nec populo sæpe, quod licet, expedit. Sępe etenim accidere potest, ut remedium, quod adhibetur, ipso morbo deterius sit. Itaq; omnia prius, quā ferrū adhibere: omnia prius quā arma experiri, sapientem decet. Si quid ergo per vim fraudemve, adversus remp. geri videant, qui populum repræsentant, principem admoneant primum: nec verò expectent, dum malum ingravescat, & vires acquirat. Est tyrannis febri hecticæ similis quę primò facilis curatu, difficilis cognitu, postea verò cognitu facilis, curatu inprimis difficilis evadit. Itaq; principiis obstabūt, nec quidquā vel minimū prætermittent. Si verò pergat, nec sæpius admonitus resipiscat, sed eò tantum tendat, ut impunè quidvis patrare possit: tum sanè tyrannidis reus peractus est, & quecunq; adversus tyrannū seu jure, seu justa vi licent, adversus eū adhiberi possunt. Est tyrannis nō modò crimen, sed omnium criminum caput, & quidem veluti acervus. Tyrannus rempubl.

subvuit,

subruit, ex universis prædam agit, omnium vitæ insidiatur, omnib. fidem violat, omnem sacri jurisiurandi religionem contemnit. Itaque quovis latrone, prædone, homicida, sacrilego, tanto est sceleratior, quãto plures & universos, quam singulos offendere, gravius est. Quod si censentur illi omnes infames, si capite plectuntur, si morte pænas luũt: si quis pœnas tam atroci crimine dignas comminisci queat? Deinde probavimus, reges omnes regiam dignitatem à populo accipere: populum universum rege potiorem & superiorem esse: regem regni, imperatorem imperii supremum tantum ministrum & actorem esse: populum verò verè dominum existere. Sequitur ergo, tyrannũ in populum, tanquã feudi dominum, feloniam committere, regni imperiique sacram Majestatem lædere, rebellem esse: ac propterea in easdẽ leges incidere, & longe graviores pœnas mereri. Itaque ait Bartolus, poterit is deponi à superiori, vel ex l. Julia de vi publica, justissimè puniri. Superior veró universus populus est, quive eum repræsentant, electores, palatini, patricii, ordinum conventus, &c. Quod si verò eó progressus fuerit, ut non absq; vi armata expelli possit: tum sanè licebit illis populũ ad arma vocare, exercitum conscribere, & tanquam adversus hostem patriæ reique publicæ judicatum, vim, dolum, omnemque machinam experiri. Denique de eo tandem sententiam quæ de Mãlio Capitolino lata fuit, ferre licebit: Mã-

In tract. de Tyran. & in tract. de Regim. civit.

Valeri⁹ lib. 6. c. 3

lius

lius fuisti mihi, cum præcipites ageret Senones. Jam quia unus factus es ex Senonibus, unde eos depulisti, tu ipse precipitandus es. Non incidenht propterea regni officiarii in crimē seditionis. In seditione enim duas omnino partes esse necesse est: quæ cum de contradictoriis plerunque certent, unius justam, alterius injustá causam esse consequitur. Justa sanè erit, quæ leges defendet, quæ communem utilitatem tuebitur, quæ regnum iis præsertim authoribus conservabit. Injusta contra, quæ leges violabit, legum violatores defendet, patriæ eversores tuebitur. Justa, inquit Bartolus, quæ tyrannicum regimē deponere volet: injusta quę justum. Licita, quæ ad bonum publicum: illicita, quæ ad privatum tendet. Itaque, ait Thomas, quia regnum tyrannicum, quod non ordinatur ad bonum commune, sed ad privatum regentis, non est justum: perturbatio istius regni non habet rationem seditionis. Non incident quoque in crimen Majestatis. Committitur hoc crimen in ligitimum principem. Legibus verò Princeps, nil nisi lex animata est. Itaque cum is, qui leges, quantum in se est, exanimat, eo nomine censeri non possit: hi, qui in ipsum arma capient, eo crimine non tenebuntur. Cōmittitur & in rempub. At quia illa demum ibi est, ubi legum authoritas valet, non ubi privata tyranni libido rempub. absorbet; tyrann⁹ eius criminis reus erit, qui publicam majestatem lædit: vindices reipub. hi, qui tyrannū, sua autho-

Bartol. in tract. de Guelph. & Gibell. arg. 1 §. cogitur. D. de Si & Si ar- Thō. Aquin. in secūd. secund. q. 12. art 11 in fine. l. 1 D. ad leg. Iul. majest.

Cic. Parad. 4. authoritate freti, exque officio oppugnabunt. Neq; enim hoc casu singuli, sed universi: non inquã subditi, sed domini ab actore suo rationem rei gestæ repetere videntur. Nihilo magis perfidi censebuntur. Est inter principem & populum ubiq; locorum mutua & reciproca obligatio: promittit ille, se justum principem futurũ: hic, si talis fuerit, se obsequuturum. Obligatur ergo populus principi, sub conditione. Princeps, populo purè. Itaque si minus adimpletur conditio, solutus est populus, irritus cõtractus, obligatio ipso jure nulla. Perfidus ergo rex, si injustè imperet: perfidus populus, si justè imperãti nõ obtemperet. At omni perfidiæ crimine vacuus populus, si injustè imperanti publicè renunciet, aut regnum retinere illegitimè cupienti, armis euincere conetur: Ergo licet regni officiariis aut omnibus, aut saltẽ pluribus, tyrannũ coercere. Nec verò modò licet, verum ita quidem illis ex officio incumbit, vt ni fecerint, nullo pacto excusari possint. Neque enim putẽt Electores, Palatini, Patricii, cæteriq; Optimates, eò tantum creatos & institutos esse se, ut semel fortè in rege inaugurãdo sese antiquo more paludatos conspiciendos exhibeant, ut palliatam quandam fabulam ludant, vt Rolandi, Oliuarii, Renaldi, cæterorumque procerum personam eo die, quasi in scena induant. vt Arthuri mensam rotundam, quam vocant, specie quadam repræsentent: cæterum, postquam dimissa est turba, & Calliopius, Vale, dixit:

xit:

xit, suis se partibus optimè functos arbitrentur. Non ista per locū dicuntur, nō ista perfunctoriè fiunt, nō sunt isthæc puerorum ludi, qui regem, vt est apud Horatium, per fabulā creant: quin potius sciant Optimates, vt in honoris, ita & in oneris partem se vocari, & rempub. commissam & commendatam esse regi quidē, vt supremo ejus ac præcipuo tutori: ipsis verò, vt cōtutorib⁹. Itaq; vt tutores (etiam honorarii) dati sunt, quasi obseruatores actus ejus, qui tutelā præcipuè gerit, qui rationem ab eo assiduè exigant & sollicitè curent, qualiter conuersetur: ita & hi, vt obseruent regem, (qui quantum ad providentiam pupillarem, tantum domini loco habetur) ne quid in populi detrimentum gerat. Item vt contutoribus imputatur, tutoris qui gerit, factum, ni, cum deberent & possent, suspectum fecerint, remouendumq; etiam curarint, nempe si cum iis administrationem nō communicet, si non ex fide tutelam curamve geret, si dolū admittet, si quid sordidè aget, vel perniciosè pupillo, si quid intercipiet ex rebus pupillaribus, si pupillo inimicus esset: deniq;, si nimis rusticus, segnis, imperitus, &c. ita & optimates ex principis facto tenebuntur, ni ipsius tyrannidem aut tollant, ant antevertant, aut segnitiem sua vigilantia & diligētia suppleant. Denique, vt, quotiescunq; non facit tutor nomine pupilli, quod quivis paterfamiliâs idoneus faceret, nō videtur defendi: vt verò melius defendatur, cōtutores prospicere tenentur: ita

Vlp. l. 3. D. de adm. et peric. tut. & curat. l. 27 D. eod. l. 14. D. de adm. & peri. tut. l. 3. D. de suspect. tut. & cur.

multò

multò æquius, si non patremfamiliàs, sed hostem agat Princeps, optimates in ipsum agere poterût ac debebunt, cum sanè nihilominus ex ipsius facto, ac è proprio teneantur. Attendant optimates præterea, regẽ in administranda rep. primas partes tenere quidẽ; at ipsos secundas, tertias, suas quosq; suo loco. Non ergo, si ille suas malè agat, hi sequentur: non, si rempub. perdat, connivebunt, Respublica enim ijs non secus, quàm illi concredita est: & ita quidem, ut non modò ipsi per se suo officio benè fungantur, sed principem in officio suo cõtineant. Denique, ut rex utilitatem reipubl. curaturum se promittit: ita & illi. Non igitur, si fidẽ frangat, suo se propterea sacramento absolutos putabunt, nõ magis ac episcopi si Pontifex hæresim tueatur, aut Ecclesiã perdat: imò eò magis implendo sacramento sese obligari putabũt, quò ille magis fœdifragus fuerit. Itaq; si colludunt, prævaricatorum: si connivent, desertorum & proditorum: si rempub. à tyrannide non vindicant, tyrannorum numero censentur, ut certè patroni tutores, reguli denique sunt, si quam tuendam susceperunt, omnibus modis tueantur atq; defendant. Hæc verò etsi satis per se firma, exemplis etiam demonstrari possunt. Reges Chananæi, qui populum Israeliticum dura servitute, tum corporali, tum spiritali, premebant, (commeatu enim & armis interdicebant) tyranni verè erant, exercitio, inquam, non absque titulo. Eglon enim & Jabin vicesimum fere an-

l.10 & 33. D. de admin. & peric. tut. & cur.

Judic. 5.

fere annum placidè imperabant. Deus verò excitat extra ordinem Ahod, qui Eglonem ex insidiis confodiat: & Deboram, quæ exercitum Jabini profligat, atq; eo ministerio populum ex tyrannide liberet. Non id quidem, quod magistratibus ordinariis, principibus tribuum, & cæteris minus liceret: quin potius Debora suâ ipsis ignaviam desidiamq; improperat, & nonnullos etiã propterea execratur. At certè Deus, populi sui misertus, desidiæ ordinariorũ extra ordinem succurrebat. Roboamus Salomonis filius, tributis non necessariis populum levare recusat, rogatus ab universo populo in Comitiis insolescit, adulatorumque consilio fretus graviora etiam arroganter minatur. Ambigit nemo, quin juxta fœdus inter regem & populum primum initum, eam superbiam coercere optimates potuerint. At in eo peccatum fuit, quod per secessionem fecerunt, quæ in Comitiis faciunda erant: deinde, quod à stirpe Juda (cui regnum Deus ipse attribuerat) ad aliã sceptrum transtulerunt. Denique quod sæpe alias accidit, rem justam & legitimam, injustè fecerunt. In aliis imperiis crebra ejusce rei exempla occurrunt. *Aug. li. 17. de Ciuit. Dei. c. 22.*

Brutus tribunus celerum, & Lucretius præfectus urbi, adversus Tarquinium Superbum populum convocant: cujus authoritate regno pellitur. Quin & bona ejus in fiscũ rediguntur. Unde satis apparet, ipsum, si prehensus fuisset, secundum leges publicas proculdubio mulcta- *Liu. lib. 1.*

tum fuisse. Causę verò narrantur hæ; quod morem tolleret, quo rex senatum consulere solebat, q sua arbitrio pacem bellumque faceret, quod fœdera inconsulto populo, senatuq; iniret: quod leges, quarum custos esse debuerat, violaret: in summa, quod fœdus inter reges & quirites, ut antè retulimus, sancitum negligeret. Ad imperatores verò Romanos quod attinet, palam est sententia, qua senatus Romanus Neronem hostem reipubl. judicavit, uncoque & gemoniis damnavit: qua Vitellium ignominiosè mutilatum, perq; urbem tractum, morte mulctavit: qua Maximinum imperio spoliavit, Maximum verò & Albinum in ejus locum sufficit. Quibus aliæ ex probatissimis authoribus adjungi possint. Nec verò Trajanus imperator se aut legibus solutum putavit, aut pœnæ tyrannorum exemptum voluit: qui cum gladium præfecto Prætorii traderet: *Si benè*, inquit, *imperavero, pro me: sin contrà, adversus me stringito.* Consimiliter Franci, Concilii publici authoritate, curantibus regni officiariis, Childericum primum, Sigibertum, Theodoricum, Childericum tertium regno expulerunt, aliosque ac nonnullos ex alia stirpe, propter tyrannidem iis suffecerunt. Quin & propter desidiam, ignaviam, insaniam, quam aut exterorum injuriis, aut adulatorū mulierumve libidini & impotentiæ parebant, quosdam exauctorarunt, & quasi Phaethonti habenas abstulerunt, ne universi incendio eodem conflagrarent:

grarent: ut Theodoricum Ebroini causa, Dagobertum Plectrudis & Theobaldi ipsius amasij, & cæteros: nempe perinde esse rati, sive mulier, sive mulierosus princeps imperaret, seu tyrannus, seu sub ignavo principe tyrannuli dominarentur, seu denique ipsi diabolus esset, seu à diabolo ipso possideretur. Non ita verò pridem Ludovicum undecimum, principem imperiosissimum, curatores triginta sex recipere coegerunt, quorum consilio rempublicam gerere teneretur. Ecquid autem aliàs juris habuerint aut Carlingi Merovingiorum loco in regnum cooptati; aut qui hodie obtinent, Capetani, Carlingis publici Concilii decreto antelati: nisi populo universo, per regni Concilium, quod trium Ordinum conventum vocat, quasi per epitomen repræsentato, & illos exauctorare, & hos auctoritate sua in solio stabilire jure licuit? Eodem pacto Imperio Germanico spoliatos legimus. Adolphũ CIↃ CCXCVI. quod pecunia corruptus, bellum fecisset regi Galliæ in gratiam Angli. Wenceslaum CIↃ.CCCC. etsi non tam mali principes hi dici possunt, *Froiss. li. 1. c. 1. & seq.* quàm minus boni. Anglico Eduardus secundus ob tyrannidem in subditos, præsertim Proceres, quos inaudita causa de medio tollebat, Elisabetha uxore ipsius Parlamentum regni adversus eundem implorante: quo authore, regno indignus judicatus est. Non ita pridem Christiernus Danico, Ericus Suedico, Maria regina Scotico nuper admodum, quod

Ant. de But. Consil. quod positũ est inter Consil. Paul. de Cast. Vol. antiq. nu. 412. incip. Viso puncto. Mart. Laudens. in tract. de Card. in 2. q. 35. Philip. Dec. in quodã consilio cujus verba fuerũt Andr. Bartol.

& in Polonico, Hungarico, Hispanico, Lusitanico, Bohemico, & cæteris, factitatum historię fide dignæ testantur. Quid verò de Pontifice ipso? Cardinales, inquiunt, quia ipsum elegerũt, aut si minus officio suo fungãtur, patriarchæ, qui primates sunt post Cardinales, possunt, eo invito, certis de causis convocare Concilium, in eoq; pontificem judicare. Si per notoriũ delictum scandalizet universam Ecclesiam: si sit incorrigibilis, si reformatio necessaria sit tàm in capite, quàm in membris; si contra juramentum præstitum Concilium congregare nolit, & cętera. Ex facto verò multos Concilii auctoritate destitutos fuisse legim⁹. Sin verò, ait Baldus, pervicaciter abutãtur: primò utendum est verbis, secũdo, herbis, id est, medicamentis, postremò, lapidibus, & ubi non sufficit virtutis ingeniũ, valere debet armorum præsidiũ. Quod si verò & doctorum ferè omnium calculis, & Conciliorum decretis, & ipsis rebus gestis probatur, Concilium Papam deponere, ut loquũtur, jure posse, qui tamen regem sese regum jactat, & quãto sol luna. tãto imperatore superiorem venditat, quin etiam regum imperatorumq; pro libito exauctorandorum authoritatem sibi arrogat: quis tandem dubitare queat, quin à Concilio publico cujusque regni, non modò tyrannus, sed rex regno, ob suam insaniã perniciosus, deponi & exauctorari possit?

Age verò, in navi ista nostra politica vino sese ingurgitet navarchus, adjutores plerique aut dormi-

dormiant, aut mutuis poculis inebriati immi- *in d cōs. 1. lib. 1. cap. 6.* nentem scopulum ludibundi intueātur. Navis interea aut eum cursum non teneat, quem domino expedit, aut brevi pessum itura videatur: quid hîc sub præfecto alicui, vigili & sollicito; faciendum putes? An dormientib. aurem vellicabit, aut latus fodiet tantum: interim verò, ne quid cæterorũ injussu facere videatur, periclitanti navi opem atq; operam suam non prȩstabit? Quæ verò isthæc aut amentia, aut potius impietas fuerit? Agedum, inquam, cum tyrannis, ut ait Plato, quædam phrenesis sit & ebrietas, princeps rempublicam funditus evertat, optimates pleriq; colludant, conniveant, saltem consopiti sint: populus, qui reipubl. dominus est, ministrorum illorum aut fraude, aut negligentia, quæ ipsa culpa est in summas angustias redactus sit: existat interea optimatum unus aliquis; qui grassantem tyrannidem animadvertat, & ex animo execretur, quid huic adversus illam faciendum putes? An collegas sui tantum officii admonebit, qui ipsi, quantum possunt, officiunt? At, præterquam quod admonere periculosum est, & eo rerum statu crimen capitale censetur: perinde faciat, ac qui, cæteris auxiliis spretis, projectis armis, apud prædones, in media sylva leges citet, & orationem de justitia habeat; id verò verè est, quod dicitur, cum ratione insanire, quid ergo? ad gemitus populi obsurdescet, ad latronum ingressum obmutescet, & oscitabit denique,

l.3.& l. omne delictū. §.ult.ff. de re milit.

& manus in ſinum inſeret? At ſi vel in caligatum, qui metu hoſtium languorem ſimularit, proditoris pœnam jura ſtatuunt: quam tandem in eum ſtatuemus, qui, quos ipſe tuendos ſuſcepit, ſive malitia, ſive ignavia prodit? Quin potius, cautis per celeuſma, quæ opus erit, imperabit: curabit, ne quid reſpubl. detrimenti capiat, ac rege etiam invito & renitente, regnum per quod ipſe rex exiſtit, conſervabit, regemq; ipſum, tanquam phreneticum, aut furioſum ni aliàs poſſit, pedib⁹ manibuſq; revinctum, ſanabit. Enimvero non eſt, ut diximus, univerſa regni adminiſtratio regi à populo commendata: ut nec pontifici univerſalis eccleſiæ epiſcopatus, (ajunt) ſed optimatum cuique pro virili. At certè, quia concordia ab civitate proficiſcitur, ne qua inter Pares æmulatio eſſet, rex inſtitutus fuit, qui ſupremum, in adminiſtratione reipubl. locum teneret. Jurat rex, ſe ſalutem regni curaturum, idem optimates etiam ſinguli per ſe. Num ergo, ſi rex, aut optimates plerique, neglecta fide, rempublicam aut perdant, aut periclitantem deſerant, debebunt propterea cæteri rempubl. deſerere, aut ſaltem minus defendere tenebuntur, quaſi ſuo jurejurando ſoluti ſint? Quin potius tum maximè fidem ſuam præſtare debent, cùm cæteri negligunt, præſertim cum in eum finem præcipuè, tanquam ephori, ſint inſtituti: ac quidque demum juſtum cenſeatur, cum finem ſuum attigit. Num etenim ſi plu-

res eandem rem promiserunt, unius perjurio alterius obligatio perimitur? num, si plures ejusdem summæ correi sunt, unius fraude cæteri liberantur? Num, si plures contutores pupillum malè tuentur, ibi illorum culpa unus aliquis vir bonus tutelæ onere minus tenetur? Quin potius, nec illi perfidiæ infamiam vitare possunt, ni quatenus in iis positum est, fidei suæ satisfacere conentur: nec hi sese periculo tutelæ malè gestæ judicioque eximere, ni cæteros contutores suspectos agant: cum sanè non modò tutor unicus cæteros suspectos agere possit, & removendos curare, verum etiam remotus. Itaq; qui regno imperiove universo opẽ operamque suam promiserint, quales Comes stabuli, Mareschalli, Patricii & cæteri, aut qui alicui speciatim regioni, urbive, quæ regni partem faciat: quales Duces, Marchiones, Comites, Majores & cæteri, universæ reipublicæ, cive reipublicæ parti, quam ipsis secundum regem populus cõmiserit, tyrannide oppressæ succurrere tenẽtur. Et illi quidem universum regnum à tyrannide vindicare debent, si possunt: hi tanquam tutores per regiones dati, eam regni partem, cujus tutelam susceperunt. Illi, inquam, tyrannum coercere, hi à suis finibus arcere tenentur. Itaque Mathathias, tanquam optimatum unus, cæteris partim conniventibus, partim colludentibus, Antiocho regnum Judæorum tyrannicè opprimente, populũ arma capturis his verbis affatur: *Restauremus statum* *Machab. lib. 1. cap. 3. v. 45.*

 populi

populi nostra, dimicemus pro populo nostro, proq; sanctis locis nostris. Unde non pro religione tãtum; sed pro patria, pro focis, inquam, non minus justè, quàm pro aris arma capi posse adversus tyrannum, (qualis is erat) liquidò apparet. Neq; enim reprehenduntur à quoquam, quod regnum evicerint, sed quod regiam dignitatẽ, quæ ad tribum Judæ pertinebat, sibi vendicarint. Exempla eodem pertinentia apud historiographos plurima occurrunt. Arbactus Mediæ præfectus, Sardanapalum inter mulieres pensa distribuentem, opesq; regias in meretrices profundẽtem interficit. Vindex Galliarum, & Galba Hispaniarum Præsides, à Nerone cõnivente ad ipsius tyrannidem senatu deficiunt, vnaque Gallia & Hispania universa. Verum insigne est inprimis Laconicum illud judicium quod sanè ab eo senatu profectum, apud omnes gentes in rem judicatam transire debet. Cum Lacedæmonii Byzantium possiderent, Clearchum ducem exercitus urbi præfecerant, qui frumentum civibus ereptum, militibus extraneis distribuebat. Interea verò familiæ civium fame peribant. Anaxilaus igitur, unus ex urbis optimatibus, ea tyrannide commotus, de patriæ deditione cum Alcibiade paciscitur: atque is paulò post in urbem recipitur: Anaxilaus Spartę accusatus ob Byzantii deditionem, causam suam ipse agit. Spartani hominem absoluerunt: quia, ajunt, bella gerenda sunt cum hostibus, non cum rerum natura. Nil verò ma-

gis

gis naturæ repugnat, quã ſi, qui urbem aliquã defendere tenentur, ipſis hoſtibus iniquiores ſint. Hæc Lacedæmonii qui juſtè regnabant, quibus vix ulli boni reges non aſſentiantur. Nimirum, qui bene regnare cupiunt, quid in tyrãnos ſtatuatur, quid optimates jure poſſint, quid populus ipſe, ſuſq; deq; habent. Verum ulterius adhuc nobis progrediendum eſt.

Tenetur nautarum quilibet, ſi navarchi culpa negligẽtia ve navis periclitetur, manum admouere. Tenetur Optimatum quilibet, ſi principis collegarumque ſcelere, vel deſidia reſpub. pereat, laboranti ſuccurrere, regnum denique in ſolidum, ejúſve ſaltem eam partem, quæ ſibi commiſſa fuerit, à tyrannide vindicare. An verò tandem mediaſtino cuilibet idem licebit? An Herdonio Sabino, Euno Suriano, Spartaco gladiatori fortè, an, inquam, privato cuilibet ſervos ad pileum vocare, ſubditos ad arma ciere, manus denique cum principe conſerere, ſi tyrannis vrgeat, licebit? Minimè verò. Singulis ſeu privatis reſpubl. commiſſa non eſt: imò ipſi optimatum & magiſtratuum curæ, non ſecus ac pupilli, commiſſi ſunt. Itaque non tenentur rempubl. tueri, qui ſeipſos tueri non poſſint. Singulis neque à Deo, neque à populo gladius conceſſus eſt. Itaque ſi gladium injuſſi ſtringant, ſeditioſi ſunt, quamvis cauſa juſta videatur. Singuli denique principem non conſtituunt, ſed univerſi. Itaque univerſorum, corum, inquam, qui univerſos in regno, regio- *l. 1. C. de ſeditioſis.*

ne, urbeve, quæ regni partem faciat, repræsentant, jussum expectent oportet, aut unius saltem ex illis, antequam adversus principem quidquam moliantur. Etenim ut pupillus, non nisi tutore authore, actionem intẽdere potest, etsi pupillus quidem dominus verè est, tutor verò pro domino tantum, quantum ad pupillarem providentiam attinet, habetur: ita neq; populus, nisi iis authoribus, in quos suam authoritatem & potestatem transtulit, sive ii ordinarii magistratus sint, sive in conventu publico extra ordinem creati: quos, inquam, gladio suo in eam rem accinxit, quibus se regendum curandumque tradidit: qui denique, non secus ac prætor ille Romæ, qui inter servos & dominos jus dicebat, eo loco verè constituti sunt, ut si quæ lis inter regem & subditos oboriatur, judices & vindices se præstent, ne ipsi subditi in sua ipsorum causa sententiam pronuncient. Itaque si vectigalia & tributa iniqua imperari, si quæ contra pacta inve fraudem fieri videãtur, nec tamen optimatum ullus reclamet aut repugnet, conquiescendum sibi putent, ac cogitent, optimos medicos morbum ut antevertant, aut tollant, venæ sectionem, humorum evacuationem scarificationem sæpe imperare. Ita enim rerum natura comparatum esse, ut vix ullum malum absque altero curari, vix quicquam boni absque improbo labore acquiri possit. Habent exemplum populi Israelitici sub Salomone, qui tributa

l. 8. l. 9. ff de auctor. & cons. tutor. curat.

Seneca lib. 1. de Benef.

-buta, quæ ad templum extruendum, regnumque muniendum gravissima imperabantur, non recusavit: quia publico consilio, ad Dei gloriam reique publ. decus & ornamentum ea imperari judicabat. Habent & Christi Servatoris nostri, qui etsi Rex ipse regum erat, quia tamen privatam personam tum sustinebat, tributum libenter persolvit. Si manifestæ tyrannidi faveant optimates ipsi, aut saltem non repugnent, recordentur, propter peccata populi, Deo permittente, regnare hypocritas, qui, nisi se ad Deum ipsi ex corde convertant, nullis machinis everti possint. Itaq; non pedibus, nō manibus, sed genibus flexis opus esse. Deniq; malos principes ferant, meliores optent, & nō secus ac grandinem, illuviones, tempestates, cæterasq; naturales calamitates, tyrānidem illam sibi æquo animo ferendam, aut sedes mutādas putent. Si David in montes sese recipit, & Sauli tyrāno parcit, quia non erat ex optimatib. populi: Christus, quia regnū ipsius nō erat de hoc mundo, in Ægyptum fugit, seseq; tyrānidi subducit: Paulus, quia singulorū Christianorum, non magistratuum officium describit, vel Neroni ipsi obediendum esse docet. At si optimates omnes, aut plerique, aut unus saltem aliquis manifestam tyrānidem coercere, aut magistratus ab ea regni parte, quæ sibi commissa fuerit, arcere conetur, & ita quidē, ut is sit, qui ejus expellendæ prętextu aliā non invehant, tū sanè, tanquam agmine facto, certatim ad de- *Ioh. 34. Ver. 30.*

lectum concurrant, obnixè pedibus manibusque opem ferant, ac tanquam Deus ipse cælitus signum pugnæ adversus tyrannos dederit, rempub. regnumque à tyrannide vindicare conentur. Etenim ut populum per tyrannos, ita & tyrannos per populum punit & castigat Deus: ratumque perpetuò est, quod Syrachus dicit, *Regna transferri de gente in gentem, propter iniquitates, injurias & scelera principum; omnem vero tyrannidem parum diuturnam existere.* Sic Cēturiones & milites, Jojadæ summi sacerdotis jussa alacriter exequūtur in vindicanda Athaliç reginæ tyrannide. Sic pij omnes ex Israele, ad Machabæos sese recipiūt, partim ut verū Dei cultum, partim ut rempubl. adversus impios & iniquios conatus Antiochi tueantur: Deus verò justis eorum conatibus favet, & prosperum exitum largitur. Quid verò? An non etiam aliquando ex ipsis privatis vindicem tyrannidis aliquem Deus excitare potest? An nō idem ipse, qui tyrannos è plebe, nullo titulo, nullo prætextu fretos, puniendo populo excitat, liberatores etiam vel ex ima plebe excitare poterit? An non idem, qui Jabino, qui Egloni populum mancipavit, per Ehodem, Baracum, Deboram, eundem ab optimatib. derelictum liberavit, & quasi manumisit? Quid ergo jam obstat, dices, quin idem Deus, qui nobis tyrannos hoc tempore immisit, tyrannorum vltores etiam extra ordinem mittat? Cur, si Achab sævit in viros bonos, si Jezabel Nabatho falsos

Eccl. 10.

testes subornat, non erit & Jehu, qui familiam Achabi deleat, qui sanguinem Nabothi vindicet, qui Jezabelem canibus lacerandam projiciat? Certè, quod antea respondi, ut justitiæ ita neq; misericordiæ divinæ, ullo tempore quidquam decedit. At verò, cum evidentia illa signa, quibus extraordinariam illorum heroũ vocationem Deus confirmare solebat, nobis hoc seculo ut plurimum desint, videat populus, ne, dum sicco pede duce aliquo impostore, mare transfretare cupit, in gurgitem, quod Judæis accidisse aliquando legimus, præceps ruat: ne, dum vindicem tyrannidi quærit, sequatur fortè aliquem, qui, eo tyranno expulso, tyrannidem ipsam ad se transferat: ne denique, dum reipubl. merere gestit, privatæ alicujus libidini militet: itaque, quod multis rebusp. præsertim Italicis accidit, dum præsens malum arcere conatur, longè gravius accersat.

In summa, ut hunc tandem tractatum concludamus, principes eliguntur a Deo, constituuntur à populo. Ut singuli principe inferiores sunt, ita universi, & qui universos repræsentant, regni officiarij, principe superiores sunt. In constituendo principe intervenit fœdus inter ipsum & populum, tacitum, expressum, naturale, vel etiam civile, ut bene imperanti bene pareatur, vt reipubl. inservienti omnes inserviant, ut legibus obtemperanti omnes obsequantur, &c. Hujus verò fœderis seu pacti regni officiarij vindices & custodes sunt. Qui hoc

pactum perfidè & pervicitate violat, is verè exercitio tyrannus est. Itaque regni officiarij ipsum & secundum leges judicare, & renitentē vi coercere, si aliàs non possunt, ex officio tenentur. Hi duorum generum sunt. Qui regni universi tutelam susceperunt, quales Comes stabuli, Mareschalli, Patricii, Palatini & cæteri, singuli per se cæteris conniventibus aut colludentibus, tyrannum coercere debent: qui alicujus partis, regionisve, quales duces, marchiones, comites, consules, majores, tyrannidem tyrannumque ab ea regione urbeve arcere jure suo possunt. Porrò, singuli sive privati adversus tyrannos exercitio, gladium nō stringent: quia non à singulis, sed ab universis constituti sunt. At adversus eos, qui absque titulo sese intrudunt; quia nulla pactio intercessit, promiscuè admittuntur. Quo in genere censeri possunt ii, qui ignavia desidiave legitimi principis abutentes, tyrannidem in ipsius subditos exercent. Et hæc hactenus: quibus ex secunda quęstione, quæ fortè desunt, adjungi possunt.

QUÆSTIO IIII.

An jure possint, aut debeant vicini Principes auxilium ferre aliorum Principum subditis, religionis pura causa afflictis, aut manifesta tyrannide oppressis?

Succe-

SVccedit jam alia quæstio, in qua certè definiẽda, cõſcientia magis, quã ſcientia opus eſt, quęq; ſi charitas hoc ſeculo locũ ſuũ obtineret, planè otioſa eſſet. At quia, ut nũc ſunt mores, charitate ipſa nil quidquã eſt inter homines aut carius aut rarius: videtur etiam à nobis breviter tractanda. Tyranni, tum animarum, tum corporum, tũ eccleſiæ, tum reipublicæ regnive, coerceri, expelli, & puniri per populum poſſunt. Utrunq; jam rationib. evicimus. Verũ, quia vel ea fraus tyrannorum, vel ea ſubditorũ ſimplicitas plerunq; eſt, ut vix antè cognoſcãtur illi, quã rapuerint: aut hi de ſua ſalute cogitent, quam fermè perierint, in eaſq; anguſtias redacti, hi, à quib. ſuis virib. emergere non poſſunt, alienas implorare coguntur: quæritur, *utrũ iis religionis, aut reipub. regni Chriſti, aut regni ſui cauſam tuentibus, principes Chriſtiani auxilium ferre jure poſſint?* Et multi quidem, cum afflictis opem ferendo ſuas ſe opes aucturos ſperarunt, protinus licere judicarunt. Sic enim Romani, Alexander Magnus, & cæteri multi, tyrannorum coercendorũ prætextu, pomœria ſæpe ſua protulerunt. Nec ita pridem vidimus Henricum II. Franciæ regem, bellum intuliſſe Carolo V. Principum Imperij, & quidem Proteſtantium liberandorum defendendorumq; prætextu: ut etiam Henricum VIII. Angliæ regem Proteſtantibus Germaniæ opem ferre paratum, ut Carolo V. negotium faceſſeret. At

si aut periculi aliquid inde metuatur, aut lucri minus sperari possit, tum sanè plerosq; principes, liceat, nec ne, disputantes audias. Et ut illi pietatis prætextu, aut ambitionem, aut quæstum tegebant: sic hi desidiæ suæ justitiam obtendunt, cum sanè nec illos verè hortaretur pietas, quæ aliena tantum quærit, nec hos justitia dehortari debeat, quæ tota foràs spectat, & quasi projecta est. Ergo, utrisq; posthabitis, in religionis primum causa quid vera pietas, quidq; justitia suadeat, videamus. Primum ratum sit, Unicam esse ecclesiã, cujus caput Christus, cujusq; ita membra inter se cohærēt consentiuntque, ut nullum ex illis vel minimum, vim læsionemve pati possit, quin cætera lædantur & dolorem percipiant, ut universa Scriptura docet. Propterea comparatur Ecclesia corpori. Corpus verò sæpè non brachii modo, aut cruris, sed minimi etiam digiti læsione afficitur, aut vulnere perit. Frustra itaque jactet aliquis, hujus sibi corporis salutem cordi esse, qui, quod totum tueri potest, membratim dilaniari & discerpi patitur. Comparatur ædificio. Ædificium verò, quamcunque in partem cuniculi agantur, totum sæpe corruit: quamcunq; contignationem flamma invadat, in universum periclitatur. Ridiculus itaque fuerit, qui fortè quod in hypogæo habitet, flammam à tecto arcere cunctetur. Malè sanus, qui cuniculos contrariis eludere nolit: quod in hunc, non in illum parietem admoveantur. Comparatur

ratur & navi. Navis verò tota simul periclitatur, tota simul perit. Itaq; æquè tuti sunt, qui in prora, ac qui in puppi, qui in carina, ac qui in transtris, si tempestas sæviat, cum certè vel vulgato proverbio, qui in eodem periculo versantur, in eadem navi esse dicantur. His positis, certè qui ejus dolore, incendio, jactatione non commovetur, ex eo corpore non est, in familia Christi non censetur, locum in Arca nullum habet. Qui verò vel tãtillum commovetur, nihilo magis dubitare debet, an ecclesiæ mẽbris vexatis opẽ ferre debeat, quã, an sibi ipsi, an seipsum juvare, cum oẽs in ecclesia unũ simus. Quin potius quisq; in suo munere suam iis opem, operamq; prȩstare tenetur: & eo utiq; majorem, quò ampliores à Deo opes, nec tam possidendas, quàm dispensandas accepit.

Hæc Ecclesia ut vnica est, ita etiam singulis Principib. Christianis in universum & in solidũ commendata atq; commissa est. Quia enim uni alicui uniuersam committere, lubricum erat, singulis verò singulas ejus partes, ab ejus unitate planè alienum: uniuersam singulis, singulas ejus partes universis commisit Deus. Nec verò ut propugnent eam tantum, verum etiam, ut, quantum possint, propagandam curent. Itaque si unam ejus partem, Germanicam fortè, aut Anglicam, princeps regionis illius curet, alteram verò oppressam, si opem ferre possit, deserat & negligat, Ecclesiam deseruisse cẽsetur: cum sanè spõsa Christi unica sit,

quam

quam, ne usquam violetur, corrumpaturve, omnibus viribus protegere ac tueri debeat. Hujus universæ instaurationem vt privati quique genib. flexis, ita magistrat⁹, pedib. manib. totis, inquam; virib. promovere tenētur. Neq;.n. alia est ecclesia Ephesina, alia Colossensis, & cętere sed singulæ illæ universæ ecclesiæ partes sunt: universa verò regnum Christi est, quod omnes privati optare debent: reges verò, principes, magistratus, amplificare, dilatare, propugnare & propagare ubique, & adversus quoscunque tenentur. Propterea apud Judæos unicum templum erat, à Salomone extructum, quod unitatem ecclesiæ repræsentabat. Ridiculus verò & plectendus foret æditu us, qui partem tantùm aliquam sartam tectam curaret, cæteras complui pateretur. Consimiliter reges Christiani omnes, cum inaugurantur, gladium tuendæ nominatim catholicæ seu uniuersæ ecclesiæ accipiunt, quo in manum accepto, omnes plagas Orbis designant, inque orientem, occasum, meridiem, septentriones eum vibrant, ne ulla ejus pars excepta censeatur. Cum verò ecclesiæ protectionem eo ritu suscipiunt, veram procul dubio intelligūt, non falsam. Itaque ei, quam veram & puram esse profitentur, in integrum restituendę operam suam præstare debent. Ita verò à piis principibus observatum fuisse, exempla docere possunt. Tempore Ezechiæ regis Juda, jampridem mancipatum erat regnum Israel regi Assyriorum nimi-

2. Chro. 31.

rum

rum inde ab Osea rege. Itaque si ea Ecclesia Dei tantum, quæ in regno Juda erat, non etiam universa Ezechiæ commissa fuisset: si, inquam, eodem modo custodiendi fuissent limites agrorum in ecclesia defendenda, ac in tributo fortè imperando: Ezechias proculdubio, ea præsertim tempestate, qua Assyrii orbis imperio potiebantur, sese continuisset. At videmus, eum invitasse per veredarios universum Israelem, subditos, inquam, regis Assyrii, ad Pascha celebrandum in Jerusalem, quin & pios in Israele, in diruendis excelsis suis, in ditionibus nimirum Ephraim & Manasse & cæteris, quæ Assyriis parebant, adjuvisse. Sic etiam legimus Josiam regem, in primis pium, non regnum suum modò, verùm & Israeliticum, regi tum Assyriorum planè addictum, cultu idolorum repurgasse. Nimirum ubi Dei gloria, ubi Christi regnum agitur, nulli limites, nulli fines, nulli cancelli, piorum principum zelum arcere debent. Sin vis fortè major immineat, recordentur horum exemplo, qui verè Dominum timent, neminem metuere posse. Hæc piorum principum exempla, ex quo ecclesia, quæ prius Palæstinâ circumscribebatur, per universum orbem diffusa fuit, Christiani principes multi insequuti sunt. Erant Constantinus & Licinius imperatores ambo; ille Orientis, hic Occidentis. Erant & collegæ pari potestate præditi. Notum verò est, quod vulgo dicitur: *Parem in parem non habere imperium.* Nihilominus

2. Reg. c. 22.
2. Chro. 34. 7. 6. & 35.

tamen

tamen Constantinus Licinum Christianos, in iisq; nobiles plerosq;, religionis sive causa, sive prætextu, relegantem, divexantem, contrucidantem, bello petit, religionis liberum cultum Christianis vi impetrat: fidem denique frangentem, & ad pristinam sævitiam revertentem Thessalonicæ morte mulctari jubet. Constantinus, inquam, ille Magnus, cujus usque adeò pietas ab omnibus illius seculi Theologis celebratur, ut de eo quidam dictum velint, quod est apud Esaiam Prophetam: *Reges Ecclesiæ nutricios & pastores futuros.* Eo mortuo, divisum fuit Romanum imperium inter filios, æquo jure, nulla cuiquam adjuncta prærogatiua: ex his Constans Orthodoxos, Constantius natu major Arrianos fovebat. Et hic quidem Athanasium Arrianorum hostem, Alexandriâ expulerat. Certè si limitum ulla ratio haberi debuit, inter fratres debuit. Interim tamen minatur ille fratri, ni Athanasium restituat, vi facere paratus, ni quàm primum eum hic in integrum restituisset. Quod si verò unius episcopi restituendi causa hæc facere non dubitavit: an non multò æquius, cum pars populi aliquanta opprimitur, cum auxilium implorat, Optimatibusque authoribus, religionem suam tueri cupit? Sic & Theodosius, Attico episcopo suadente, adversus Chosroem Persarum regē bellū suscepit, ut Christianis religionis causa vexatis succurreret, etsi ij privati verè erant. Quod sanè iustissimi illi principes, qui tot le-

Sozom. lib. 7. c. 18.

ges

ges ſanxerunt, quique tam juris curam habuerunt, minimè feciſſent, ſi eo facto alienos fines & jura gentium violari judicaſſent. Quorſum verò tot expeditiones principum Chriſtianorũ in Syriam adverſus Saracenos, quorſum toties imperatę decimę illę Saladinides, quorſum tot bella ſocialia adverſus Turcas, tot adverſus eoſdẽ indictæ cruciatæ, ſi quibuſvis Chriſtianis principib. etiã remotiſſimis, eccleſiã Dei tyrannidẽ, Chriſtianos captivos ſervitutis jugo liberare non licuit? Quib. vero argumẽtis impellebãtur ad id bellũ, quibus rationib. urgebãtur? niſi, quod eccleſia una eſſet, ꝙ Chriſtus omnes omnino ad delectũ undiquaq; vocaret? quod communia pericula communib. armis depellenda eſſent? quæ omnia pariter huic noſtræ cauſæ planè conveniunt. Quod ſi verò licuit illis adverſus Mahometem, nec modò licuit, verum ut alacribus præmium, ita & ignavis & cũctatoribus pœna ſtatuta fuit: cur non & adverſus Chriſti hoſtem? Si, inquam, in Græcos Trojam noſtram obſidentes, cur non & in Sinonem incendiarium? Denique, ſi Chriſtianos ſervitute corporea (neminem.n.cogunt Turcæ) liberare pium fuit; an non multò magis miſerorum animas manumittere, inq; libertatem reſtituere? Et hæc quidem tot piorum principũ exempla, legis inſtar eſſe poſſunt. Verum quid Deus ipſe per os Prophetarum in eos qui Eccleſiæ inſtaurationem non promoveãt, aut afflictionem negligant, paſſim decernat,
audien-

Nu. 32. audiendum est. Gaditæ, Rubenitæ, & dimidia
Iosue c. tribus Manasse, petunt à Mose suam sibi suis-
4. 7. 12. que familiis portionem tribui cis Jordanem.
Deut. c. Et Moses quidem tribuit: verum ea lege atque
3. v. 20. conditione, ut Fratres, cæteros, inquam, Israelitas, in consequenda terra Ghanaan non adjuvent modò: verùm, quia primi portionem obtinuerunt, præcedant eos, & in prima acie sint collocati. Sin minus, eosdem diris devovet, anathemate percutit, atque iis comparat, qui ad Cadesbarne rebelles judicati fuerant. Quid enim? ait. Fratres vestri belligerabuntur, vos verò interea hîc quiescetis? Quin potius traiicietis Jordanem, nec prius huc ad penates vestros regrediemini, quàm Deus hostes suos expulerit a facie sua; requiemque fratribus vestris, non secus ac vobis, concesserit: Tum demum verò innocẽtes eritis coram Domino & Israele: nimirum quos primos tanto beneficio dignatus est Deus optimus maximus, ni fratres adjuvent, ni laborum socii sint, ni præcedant, gravissimæ pœnæ proculdubio manent. Con-
Judic. 5. similiter cum Debora duce, Nephthalitæ & Zabulonenses in Jabinum tyrannum arma cepissent, ac interim tribus Ruben, quæ prima in armis esse debuerat, sese fistula inter gregũ pascua oblectaret; Galaad intermedio amne sese tutũ putaret: Dan maris imperiũ jactaret: Asser deniq; montium asperitate confideret, Spiritu Dei per Prophetissam loquente, disertissimè omnes damnantur. *Maledicite Merez*, ait Ange-

lus Domini, *diris devovete habitatores eius, quia non venerūt in auxilium Domini cū strenuis.* At benedicta Jahel uxor Heberi Cinæi, quæ (licet fœdus cum gentibus causari potuisset) Sisaram nihilominus ipsum hostilis exercitus ducem confodit: itaq; piè Urias: *Area*, inquit, *Israel, Juda, habitant sub tentoriis, sub pellibus degunt, noctē sæpe insomnum sub dio transigunt: ego vero cum uxore epulabor, genio indulgebo, deliciabor? Vivit Deus, nunquam hoc faciam.* Impiè contrà principes Israel, qui montiū Samariæ difficultate, Sionisq; munitione freti, luxu diffluunt, convivantur, comessantur, in eburneis lectis dormiūt, capillitium perungunt. Interea verò Josephum contritum, cruciatum, mirè vexatum despiciunt, nec ejus afflictione ullo modo commoventur. *Propterea vero*, ait Deus exercituum, *superbia domus* Jacob *odi, magnificas ipsius ædes detestor. Juravi per animam meam: Tradam civitatem, & circuitum ejus.* Qui verò tantopere luxuriabantur, in transmigratione mox primi erunt. Impiè quoq; Ephraimitæ, qui Gedeoni & Jephthæ victoriam adeptis & triūphantibus non modò non gratulantur, verum invident: quos tamen periclitantes deseruerant. Item Israelitæ, qui Davide rerū potito, exclamant: *En caro tua, & ossa tua sumus nos:* qui prius, eodem in angustias redacto, dicebāt: *Non est nobis pars in Davide, nō in filio Isai.* Impiè Christiani illi nomine tenus oēs, qui sacris Ecclesiæ epulis communicare volunt, calicem

2. Sam. c. 1. v. 11.
Amos 6.
Judic. 8. & 12.
2. Sam. c. 5.

amaritudinis cum fratribus ne deguſtant quidem; qui ſalutem in Eccleſia quærunt, ſalutem & incolumitatem eccleſiæ & membrorum ſuorum non curant. Denique unum Patrem Deum; nam familiam eccleſiam agnoſcunt, unum ſe in Chriſto corpus eſſe profitentur: neque tamen aut Chriſto in membris affecto opem ferunt, aut inopi opes ſuas impertiuntur. Quam verò ejus impietatis pœnam futuram putamus? Moſes comparat deſertores fratrũ, rebellibus Cadesbarne. Horum verò nemo, ita decernente Deo, terram Chanaan ingreſſus eſt. Ne ullam itaque in Chanaan cœleſti ſibi ſedem quærant; qui Chriſto miſerrimè cruciato, ac millies quotidie morienti, opemque illorum oſtiatim quaſi imploranti non ſubveniunt. Chriſtus ipſe æterno igni damnat eos, qui ipſum peregrinantem non exceperunt, frigentem non foverunt, nudum non veſtierunt, inopem non juverunt, captivum non liberarunt. Ignem itaque æternum paratum ſibi ſciant oportet, qui quotidie talia patientem, ſurda aure prætereunt, quãtumvis magna interim miracula edere videantur: & adeo quidem, ut quibuſvis infidelibus tolerabilius, quàm illis futurum ſit. Quid enim? Judæine propriè, Scribæ, inquam, & Phariſæi, Chriſtum crucifigunt, Ethnicine, Turcæ, Chriſtiani denique quidam in membris ſuis perſequuntur, cruciant, divexant? Minimè ſanè. Judæi impoſtorem, Ethnici maleficum, Turcæ infidelem, alij hæreticum.

Nu. 31.

ticum credunt & profitentur. Itaque si mentem illorum omnium spectes, è qua vulgo crimen metimur, noxios illi omnes, impios & pœnam meritos persequi, Christum propriè occidere non videntur. At verè persequũtur, verè occidunt ii tantũ, qui quem Messiam, Redemptorẽ, Deum profitentur, in suis membris torqueri ac crucifigi, cum impedire possint, ultrò patiũtur. In summa qui quem neci eripere potest, nõ eripit, æquè tenetur, ac qui occidit. Quia enim noluit opem ferre: voluit occidi. In crimine verò voluntas ipsa spectari debet. At certè eo gravius est Christianorũ præsertim Principum qui Religionis causa vexatis opẽ nõ ferũt, homicidium, quò plures, quos liberare possent, interficiũt: & quo fratrem, quã quẽlibet, interficere, sceleratius est. Atrocius, quàm ipsorum Tyrannorũ scelus: quo virum bonũ, justum, piũ, innocentẽ, quàm latronẽ, impostorem, magum, hæreticum interficere: quo Deum quàm quemlibet hominem petere, flagitiosius est, quo denique perfidia in pari facto ignorantiam superat.

August in Psal 82.
Ambr. li.1 de Offic.
Gratiã. in Decret.

An verò de iis, qui tyrannide oppressis rẽve publicam adversus tyrannidem defendentibus, non opem ferunt, idem statuere licebit? cum non tam arctæ necessitudinis, non tam arcti fœderis ratio habeatur: cum, inquam, non de Ecclesia quæ una omnium est, quæ una universæque singulis commissa est; sed de Republica, quæ alia aliorũ esse potest, alia aliis sigillatim commendata est, hìc agatur? Proximus est, ait

Christus, non Judæus Judæo tantum, sed Samaritano & cuivis homini. Proximum autem debemus, ut nos ipsos, amare. Itaque nõ Judæus Judæum tantùm, sed & quemlibet peregrinum etiam & ignotum, latroni, si possit, eripere tenetur si officio suo satisfacere velit. Nec disputabit quisquam, an liceat alium defendere, qui seipsum tueri justum judicabit; cum sanè alium, quàm semetipsum, defendere eò justius sit, quo quæ mera charitas, quam quæ aut ira, aut vindicta, aut alia animi perturbatio facit, justiora existunt & in propriis injuriis ulciscendis, nemo modũ teneat: in alienis, licèt gravioribus immoderatissimi quique modum tenere possint. Verum, est quod ab Ethnicis ipsis discamus, quid à nobis humana societas hac in re, quidque communis omnium natura requirat. Quia, ait Cicero, una omnium hominum natura est, hoc vel natura ipsa præscribit, ut homo homini, quicunque sit, ob eam ipsam tamẽ causam, quod homo sit, consultum velit. Sin minus, omnis humana consociatio dissolvatur, necesse est. Itaq; ut justitię duo fundamẽta sunt: primum ne cui noceatur: deinde, ut omnium, si fieri possit, utilitati serviatur, ita & injustitiæ duo genera sunt: unum eorũ, qui inferũt; alterum eorũ, qui ab iis, quibus infertur, si possunt, non propulsant injuriam. Nam qui injustè in quempiã facit, aut ira, aut aliqua perturbatione incitatus, is quasi manus violenter videtur afferre socio: qui autem nõ defendit, nec

obſiſtit, ſi poteſt, injuriæ, tam eſt in vitio, quàm ſi aut parentes aut amicos aut patriam deſerat: ita quod ille facit, ira facere judicatur, quæ furor brevis cenſetur: quod hic, mala mens verè & malus animus, qui tyrannus perpetuus eſt. Et illius furor utcunque, hujus deſtinatum conſilium nulla ratione excuſari queat. Dices; Vereor, ne dum ab illo injuriam depello, huic faciam injuriam. Imò verò juſtitiæ prætextu injuſtitiam tuam tegere vis; cum ſi te ipſe conſulas, nõ te juſtitia, ut officium deſeras, ſed quævis alia cauſa potius moveat. Etenim, ut ait ille alio loco, aut inimicitias, aut laborẽ, aut ſumptus ſuſcipere non vis, aut etiam negligentia, pigritia, inertia aut uis ſtudiis, quibuſdamve occupationibus ſic impediris, ut eos quos tutari debeas, deſertos eſſe patiaris. Dum verò tuum te negotium agere dicis, ne cuiquam facere videaris injuriam, in alterũ injuſtitiæ genus incurris. Deſeris enim vitæ ſocietatem: quia nil confers in eam ſtudii, nil operę, nil facultatũ. Hæc Ethnici philoſophi & Politici, piè ſanè magis, quã multi hoc ſeculo Chriſtiani. Hinc vicinus ni domino ſęvienti ſervum eripiat, legib. Romanorũ tenetur. Apud Ægyptios verò, qui obiter hominẽ à latronib. cædi, aut quãlibet injuriam pati cõperiſſet, neq; ſubveniſſet, ſi potuiſſet, mortis erat reus: ſin minus latrones corã magiſtratu accuſare tenebatur. Quod ſi neglexiſſet, plagis ad certum nu- *Diod. Sic. lib. 2. cap. 2.*

merum, triduanoq; jejunio plectebatur. Quod si id verò vicino in vicinum jure licet; imò ex officio incumbit, si obvio cuique in latronem, an non multò magis licebit bono principi, nō servis quidem adversus sævientem dominum, aut filiis adversus furentem patrem: sed regno adversus tyrannum: reipublicæ adversus privatam unius libidinem, populo, domino, inquam adversus servum & actorem publicum, opem ferre & patrocinari? imò vero si neglexerit, an non ut ille latronis, hic tyranni nomen pœnasque merebitur? Hinc Thucydides, *Non ii mōdo*, ait, *tyranni sunt, qui alios in servitutem redigunt, verum longè potius ii, qui cum eam violentiam reprimere possint, non curant, inprimis verò, qui defensores Græciæ & communis patriæ vocitari volunt: patria verò oppressæ non opitulātur*: & rectè. Tyrannus enim quàm violenter invadit tyrannidem, violenter retinere quodammodo cogitur. Quia lupum, ut dicebat Tyberius auribus tenere sibi videtur, quem neque absque vi retinere, neque absque periculo dimittere potest. Itaque crimen crimine ut extinguat, multa scelera patrat, ac aliis injuriam inferre cogitur, ne sibi ipse injuriosus sit. Hic verò princeps, qui tyranni scelera, innocentumque cædem, quæ impedire potest, otiosus spectat, quia ex eo quasi gladiatorio ludo voluptatem captat, tanto tyranno criminosior est, quanto qui gladiatores committit, ipso homicida gladiatore, quantò qui volu-

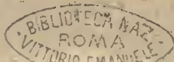
Thucydid. li. 2.

ptatis

ptatis causa, eo qui metu necessitateve coactus, hominem interficit. Si opponunt quidam: *Verum culpa est, rei alienæ sese immiscere*: respondeat Terentianus Chremes. *Homo sum, humani à me nihil alienum puto.* Si quod alii, ut latebras impietati quærant, distinctos esse limites, distinctas jurisdictiones; in alienam verò messem falcem injicere non licere: nec ego sanè consulo, ut eo prætextu fines alienos invadas, jurisdictionem alterius ad te rapias, messem vicini in aream tuam traducas, quod plerique eo prætextu faciunt. Nō, inquā, ut arbitri illius exemplo, de quo Cicero, rem controversam tibi ipse adjudices. Quin potius principem regnum Christi invadentem coerceas, tyrannum intra limites suos contineas, populo afflicto, reipublicæ prostratæ, manum auxiliarem porrigas. Ita verò id præstes, ut nō tuæ utilitati, sed humanæ societati omnino cō sulas. Cum enim justitia tota forâs spectet, injustitia sui tantùm rationem habeat: justè demum id feceris, si commodorum tuorum rationem ullam habueris. Breviter, si princeps fixos pietatis & justitiæ limites violenter transilit, poterit vicinus piè justèq; extra limites suos prosilire, non ut invadat aliena, sed ut suis illum contentum esse subeat: quin impius & injustus erit, si negligat. Si princeps in populum tyrannidem exerceat, non minus aut segnius illi opem feret, quàm illi, si populus seditionem moveat: imò eò promptius debebit, quo plu-

Pompō. de reg. jur. leg. 39.

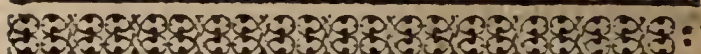
res, quàm unum pati, miserabilius est. Si Porsena Tarquinium Superbum Romam reducat, multò æquius Constantinus a populo senatuque Romano accersitus, Maxentium Tyrannũ urbe expellet. Denique si homo homini lupus fiat, quin & homo homini Deus, ut est in proverbio esse possit, nil planè vetat. Itaque Herculem in deorum numerum retulit Antiquitas, quod Procrustem, Busyridem, & alios tyrãnos, humani generis pestes, orbisq; mõstra ubiq; terrarũ puniret & domaret. Sic & imperiũ Romanum quamdiu liberum stetit, Orbis terræ adversus tyrannorum latrocinia patrocinium vocitabatur: quia regum, populorum, nationum portus & refugium erat Senatus. Sic Constantinus à Romanis in Maxentium tyrannum accersitus, ducem exercitus Deum habuit, cujus expeditionem universa Ecclesia miris laudibus extulit, cum tamen eandem haberet authoritatem Maxentius in Occidente, quam in Oriente Constantinus, Carolus Magnus quoque in Longobardos bellum suscepit à Patriciis Italiæ in auxilium vocatus, cum tam & Longobardorum regnum jam pridem stabilitum esset, & nihil ipse juris in illos sibi venbicare posset. Consimiliter cum Carolus Calvus rex Francorum, præsidem ejus regionis, quæ Sequanam & Ligerim amnes interjacet, Lambertum ducem & Jamætium per tyrannidem de medio sustulisset, ac cæteri Galliæ optimates ad Ludovicum Germaniæ Regem, Caroli ex alia



ex alia matre fratrem, confugissent, auxilium in Calvũ ejusq; matrẽ Juditham, sceleratissimã fœminam petituri: is in amplissimo principum Germaniæ cœtu supplices audivit, quorum unanimi consilio, restituendis exulibus, bellum in Calvum publicè decretum fuit. Denique, ut tyranni ubique locorum extiterunt aliqui: ita & apud omnes Historiographos vindicatæ per Principes vicinos tyrannidis, defensique populi exempla passim extant, quæ principes hodierni, in tyrannis tum corporum, tum animæ, tum reipublicæ, tum Ecclesiæ Christi, coercendis, imitari debent, ni ipsi tyranni meritissimo jure nominari velint.

Ac (ut tandem uno verbo hunc tractatum concludamus) jubet pietas, legem Dei custodiri, Ecclesiamque tueri: justitia tyrannos, juris reique publicæ eversores, coercere: charitas, oppressis succurrere, manumque adjutricẽ præbere. Qui verò hæc tollunt pietatem, justitiam, charitatem de medio tollere & extinguere omnino volunt.

FINIS.



ALPHONSVS MENESIVS BENAVIDES, TARRACONensis, Galliam alloquitur.

GALLIA, quid sævo toties fremis horrida motu
Relligio sanctas fles laniata comas?
Cur populus bello regẽ populumq; vicissim
Rex petit? indigno terra cruore rubet?
Cur fratrem frater lacerat? cur viscera civis
In sua crudeles ipse acuit gladios?
Vnde animis novus iste furor? quæ tanta libido,
Sanguine cognato commaculare manus?
Scilicet, ut quondam, stabulis emissus Iberis,
Prata, per & campos, & juga fertur equus,
Aut ratis in scopulos errat peritura latentes,
Nullus ubi celsa puppi magister adest:
Haud aliter, legum populo dum frena relaxas,
Dum Regi solvis vincula, tota ruis.
At, populum & regem solitis tu siste lupatis,
Ilicet antiquus restituetur honos.
Si ponas illi leges, hic servet easdem
Adtolles sursum, Gallia læta caput.
Tu modo ne monitis aures præbere recusa,
Divino Brutus quæ pius ore canit.
Candida pax primum coeat, Concordia surgat,
Fœdere sacrorum consocianda tibi:
Bis seni, ut solitum, Proceres moderẽtur habenas,
Quos Patriæ patres dicitis, atque Pares:

Queis

Queis olim ducibus Rex atq; auctoribus usus,
Arma foris rexit templa, forumq; domi.
Moribus antiquis, Regni *Conventus agatur*
Legitimus STATVVM *nomine* TERGEMINUM.
Hoc Regum indomitos freno distringere gressus,
His placeat loris colla superba regi.
Nam si nec leges, nec publica commoda rerum,
Vnius arbitrio cuncta licere sinunt.
Quis novus hic mos est? qua tanta licentia? Gallus
Cur Princeps legum vincula nulla ferat?
Non licuit Regi, jus, vectigalia, censum,
Aut pacem, aut forti bella gerenda manu,
Connubii aut tada, nova vel decernere pacta,
Ni populus, veteri more, juberet idem.
Ah! anne ille tamen, nostri ô grave dedecus avi,
Tunc Mahometanis miscuit arma pia,
Et pepigit sibi, captivas urbesq; domosq;,
At capita & pradam, barbare Turca tibi.
Germana thalamos an tunc laniena, suorum
Sanguine fœdabat? Marsq; Hymenaus erat.
Non ita Rex Populo semper tutorq;, paterq;:
Et Populus, Proles Regis amica fuit.
Tunc potuit Pietas Regem, Populumq; fidelis
Commēdare animus, tunc benè junctus amor,
Fraudibus atq; dolis te non instruxerat ille
Tuscus adhuc, vitiis imbueratq; suis.
Fregerat arte fidem nemo, jurataq; Pacis
Numina non ulli, fallere, ludus erat.
Sed Rex, Trajano similis: si jura secutus,
Et Patrias leges, impero, Galle, tibi,
Hoc pro me, dixit, gladio Dux utere in hostem:

Sin secus, hunc ipsum pectore conde meo.
Felix ô nimium, Pietas dum provida, Regni
Ordine tergemino te moderata fuit.
Verum ubi successit senibus scelerata iuventus?
Consiliis pravis, stultitiaq; peris.
Nonne ego jam video, crudelibus undiq; flammis
Sacra triumphari? non tua, jura rapi
Non ego nobilibus cædes: aconita parari?
Et nullum priscis legibus esse locum?
Justitiaq; decus temni? Virtutis honores?
Et pessum Christi funditus ire fidem?
Sume animos fortes tamē, & patria adsere jura
Præsto erit, audeto, numen ab arce Poli.
Fœdus ini, leges renova, duce & auspice Christo,
Hic tua certa salus, præsidiumq; tuum.
Si levis anxietas, si te spes vana moratur,
Eximit has Brutus, Gallia rite tibi.
Quin ego, te, quamvis telluris alumnus Iberæ,
Hostis & a patrii conditione soli,
Si licet, hortor idem, miseratus damna tuorum,
Tot populi cædes, tot fera fata Ducum. (rū,)
Credo equidē: hac vincēs immania mōstra malo-
Inscribes domitis, BRVTE MAGISTER ERAS.

DE

DE JURE MAGISTRATUUM IN SUBDITOS, ET OFFICIO SUBDITORUM ERGA MAGISTRATUS.

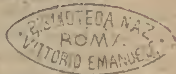
TRACTATUS BREVIS ET perspicuus his turbulentis temporibus, utrique ordini apprimè necessarius.

Ad Reges & Principes parænesis Davidis.

Psal.2.

Servite Jehovæ in timore & exultate in tremore: Osculamini filium, ne fortè irascatur & pereatis via, cum exarserit furor ejus.

Ad subditos.



1.Pet. 2.13.

Proinde subjecti estote cuilibet humanæ ordinationi propter Dominum.



DE IVRE MAGISTRATVVM IN SVBDITOS ET OFFICIO SVBDITORVM ERGA magistratus.

QVÆST. I.

SOLA unius Dei opt. max. voluntas cum perpetua sit & immutabilis omnis Justitiæ regula, illi sine exceptione parendũ esse dicimus. Quod verò ad obedientiam Principibus debitam attinet, utiq; si ex Dei ore perpetuò imperarent tanquam Deo illis quoque semper & sine exceptione obediendum esset. At cum plerunque contrarium illis eveniat, addẽda est ad illam hæc cõditio, *dum nihil vel impiũ, vel iniquum præcipiant*. Impia mandata voco, sive irreligiosa, quæ aut ea jubẽt quæ Deus in prima Legis suæ tabula vetat, aut ea vetant quæ in illa Deus præcipit. Iniqua verò præcepta dico, quibus id fieri inhibetur, vel non fieri jubetur, quod quisque pro sua vocatione, aut publica, aut privata proximo ex charitate debet.

Hoc porro tum rationibus tum manifestis exemplis probare nõ erit difficile: Ait Dominus

nus per Esaiam Prophetam, *Gloriam meam alteri non dabo.* Quamvis autem non ita perspicuè Dominus locutus esset, reipsa tamen constat non posse sine scelere edicta ex solo hominum arbitrio manantia, ijs exæquari quæ Deus ipse mandavit. At par esset, æqualisq; Dei & hominum authoritas, si hominib. perinde ac Deo, sine exceptione parêre semper esset necesse. Addo etiam quoties DEI jussa hominum mandatis postponuntur, toties homines supra DEI thronum evehi. Jam ad exempla veniamus.

Humana mādata divinis æquiparari sine Dei injuria non posse.

Pharaonis edictum de occidendis omnibus pueris masculis Hebræorum, iniquum erat, ciq; meritò obstetrices parêre recusarunt, quarum domibus seu familiis idcirco Deus benedixit. Nabuchadnezaris autem de statua aurea adoranda edictum, planè impium & irreligiosum fuit: Et ideo Danielis socij illi obtemperare nolentes, pietatis & constantiæ suæ Deū approbatorem, idq; manifesto miraculo, habuerunt. Mandatū autem Jesabelis de occidendis Dei prophetis & impium, & sibi iniquum fuit: pie ergo fecit Abdias, qui illos non modò non occidit, sed vivos & occultavit & aluit. Cum porrò Antiochus juberet Idolis sacrificia offerri, sacrosanctas ceremonias violari, & divina scripta Prophetarum, legisq; igne comburi sanctè tandem illius furori, qui reliqui erant fideles Duce Mathathia sese opposuerunt, Principes etiam sacerdotum & summum scribarū

Exod. 1. 21. Mādatum iniquū Mandatum impiū Dan. 3.

consilium cum Evangelij prædicationem suis minis prohibere conarentur: tantum abest, ut illis Christus, aut post eum Apostoli, morem gesserint, ut ille quidem sæpe publicè in templo illis invitis concionaretur: Hi verò apertè responderint, *se malle Deo obsequi quàm hominibus*. Quorum exemplum constantissimè postea sancti Martyres sunt secuti. Itaq; rursus infero, Magistratuum omnium authoritatem (quantumvis magna potentia & imperio sint præditi) duabus hisce metis à Deo ipso positis veluti septis concludi, Pietate scilicet & Charitate: Quas si transilire ipsis cõtigerit, meminisse juvabit Apostolici illius dicti, *præstat Deo quã hominibus obedire*: ne vel ex eorum simus caterva, quibus Dominus per Michæam maledicit, quod impijs regis sui mandatis obediissent: vel perversa eorum exempla imitemur, qui immanissimos etiam tyrãnos tanquam Deos adorarunt, Dei & titulos & effecta illis tribuentes. Quod de Domitiano præcipuè testatur impurus ille Poeta Martialis, quum scribere ausus est.

Joan. 9. 22.

Pietas & charitas humana obedientia metæ.

Mich 6. 16.

Edictum Domini Deique nostri.

Utinã verò hoc nostro seculo non inveniantur qui ab adulatione ejusmodi haud longè absint.

Quæst. II.

Hoc verò jacto fundamento: Lubet etiã inquædam alia inquirere, quę ad hoc argumentũ pertinere videntur, ut multorũ conscientijs satisfiat

tisfiat, Primò autē quæritur, *num Magistratus teneatur omnium legum suarum cuivis rationē reddere, ut & aquas & pias esse comprobet*? Respondeo, non teneri: Quinimò æquum esse ut probi omnes subditi probè de dominis suis sentiant, nihilq; injusti de illis aut præsumant aut suspicētur: imò nec decere ut de rebus etiā dubiis nimis curiosè privati homines inquirāt, prꝫter suum vel captum, vel conditionem. Si quorum tamen hæsitat conscientia, possunt illi ac debent etiā (modestè tamen & pacificè) scutari quid rationis & justitiæ mandato insit, quo aliquid facere vel jubentur vel inhibenrur: stat enim firmum Apostoli dictum; *Quicquid fit sine fide* (id est dubitante conscientia justéne id fiat, an secus) *peccatum est*. Cæterum si apertè irreligiosum, aut iniquum est quod præcipitur tum quæ suprà dicta sunt, locum habeant.

QUAEST. III.

Præterea quꝫritur, *quousque hæc sententia de non observandis irreligiosis iniquisve Magistratuum edictis, extendenda sit*? Hìc respondeo: Unicuique considerandum quid sua ferat conditio ac vocatio, sive generalis ea sit ac publica, sive privata. Edicitne Magistratus, ut id agas, quod Deus prohibet? (quemadmodum Pharao Ægyptiacis obstetricibus & Herodes suis satellitibus mandans ut bimulos omnes trucidarent) tum rectè officio fungeris, si mandatum ejusmodi non fueris executus. Sicut de cla-

Christus, non Judæus Judæo tantum, sed Samaritano & cuivis homini. Proximum autem debemus, ut nos ipsos, amare. Itaque nō Judæus Judæum tantùm, sed & quemlibet peregrinum etiam & ignotum, latroni, si possit, eripere tenetur si officio suo satisfacere velit. Nec disputabit quisquam, an liceat alium defendere, qui seipsum tueri justum judicabit; cum sanè alium, quàm semetipsum, defendere eò justius sit, quo quæ mera charitas, quam quæ aut ira, aut vindicta, aut alia animi perturbatio facit, justiora existunt & in propriis injuriis ulciscendis, nemo modū teneat: in alienis, licèt gravioribus immoderatissimi quique modùm tenere possint. Verum, est quod ab Ethnicis ipsis discamus, quid à nobis humana societas hac in re, quidque communis omnium natura requirat. Quia, ait Cicero, una omnium hominum natura est, hoc vel natura ipsa præscribit, ut homo homini, quicunque sit, ob eam ipsam tamē causam, quod homo sit, consultum velit. Sin minus, omnis humana consociatio dissolvatur, necesse est. Itaq; ut justitię duo fundamēta sunt: primum ne cui noceatur: deinde, ut omnium, si fieri possit, utilitati serviatur, ita & injustitiæ duo genera sunt: unum eorū, qui inferūt; alterum eorū, qui ab iis, quibus infertur, si possunt, non propulsant injuriam. Nàm qui injustè in quempiā facit, aut ira, aut aliqua perturbatione incitatus, is quasi manus violenter videtur afferre socio: qui autem nō defendit, neç

obsi-

obsistit, si potest, injuriæ, tam est in vitio, quàm si aut parentes aut amicos aut patriam deserat: ita quod ille facit, ira facere judicatur, quæ furor brevis censetur: quod hic, mala mens verè & malus animus, qui tyrannus perpetuus est. Et illius furor utcunque, hujus destinatum consilium nulla ratione excusari queat. Dices; Vereor, ne dum ab illo injuriam depello, huic faciam injuriam. Imò verò justitiæ prætextu injustitiam tuam tegere vis; cum si te ipse consulas, nō te justitia, ut officium deseras, sed quævis alia causa potius moveat. Etenim, ut ait ille alio loco, aut inimicitias, aut laborē, aut sumptus suscipere non vis, aut etiam negligentia, pigritia, inertia aut [illegible]uis studiis, quibusdamve occupationibus sic impediris, ut eos quos tutari debeas, desertos esse patiaris. Dum verò tuum te negotium agere dicis, ne cuiquam facere videaris injuriam, in alterū injustitiæ genus incurris. Deseris enim vitæ societatem: quia nil confers in eam studii, nil operę, nil facultatū. Hæc Ethnici philosophi & Politici, piè sanè magis, quā multi hoc seculo Christiani. Hinc vicinus ni domino sęvienti servum eripiat, legib. Romanorū tenetur. Apud Ægyptios verò, qui obiter hominē à latronib. cædi, aut quālibet injuriam pati cōperisset, neq; subvenisset, si potuisset, mortis erat reus: sin minus latrones corā magistratu accusare tenebatur. Quod si neglexisset, plagis ad certum nu- Diod. Sic. lib. 2. cap. 2.

merum, triduanoq; jejunio plectebatur. Quod si id verò vicino in vicinum jure licet; imò ex officio incumbit, si obvio cuique in latronem, an non multò magis licebit bono principi, nō servis quidem adversus sævientem dominum, aut filiis adversus furentem patrem: sed regno adversus tyrannum: reipublicæ adversus privatam unius libidinem, populo, domino, inquam adversus servum & actorem publicum, opem ferre & patrocinari? imò vero si neglexerit, an non ut ille latronis, hic tyranni nomen pænasque merebitur? Hinc Thucydides, *Non ii modo*, ait, *tyranni sunt, qui alios in servitutem redigunt, verum longè potius ii, qui cum eam violentiam reprimere possint, non curant, inprimis verò, qui defensores Græciæ & communis patriæ vocitari volunt: patria verò oppressa non opitulātur*: & rectè. Tyrannus enim quàm violenter invadit tyrannidem, violenter retinere quodammodo cogitur. Quia lupum, ut dicebat Tyberius auribus tenere sibi videtur, quem neque absque vi retinere, neque absque periculo dimittere potest. Itaque crimen crimine ut extinguat, multa scelera patrat, ac aliis injuriam inferre cogitur, ne sibi ipse injuriosus sit. Hic verò princeps, qui tyranni scelera, innocentumque cædem, quæ impedire potest, otiosus spectat, quia ex eo quasi gladiatorio ludo voluptatem captat, tanto tyranno criminosior est, quanto qui gladiatores committit, ipso homicida gladiatore, quantò qui volu-

Thucyd. li. 2.

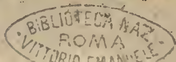
ptatis

ptatis causa, eo qui metu necessitateve coactus, hominem interficit. Si opponunt quidam: *Verum culpa est, rei alienæ sese immiscere*: respondeat Terentianus Chremes. *Homo sum, humani à me nihil alienum puto.* Si quod alii, ut latebras impietati quærant, distinctos esse limites, distinctas jurisdictiones; in alienam verò messem falcem injicere non licere: nec ego sanè consulo, ut eo prætextu fines alienos invadas, jurisdictionem alterius ad te rapias, messem vicini in aream tuam traducas, quod plerique eo prætextu faciunt. Nō, inquā, ut arbitri illius exemplo, de quo Cicero, rem controversam tibi ipse adjudices. Quin potius principem regnum Christi invadentem coerceas, tyrannum intra limites suos contineas, populo afflicto, reipublicæ prostratæ, manum auxiliarem porrigas. Ita verò id præstes, ut nō tuæ utilitati, sed humanæ societati omnino cōsulas. Cum enim justitia tota forâs spectet, injustitia sui tantùm rationem habeat: justè demum id feceris, si commodorum tuorum rationem ullam habueris. Breviter, si princeps fixos pietatis & justitiæ limites violenter transilit, poterit vicinus piè justèq; extra limites suos prosilire, non ut invadat aliena, sed ut suis illum contentum esse subeat: quin impius & injustus erit, si negligat. Si princeps in populum tyrannidem exerceat, non minus aut segnius illi opem feret, quàm illi, si populus seditionem moveat: imò eò promptius debebit, quo plu-

Pompō. de reg. jur. leg. 39.

res, quàm unum pati, miserabilius est. Si Porsena Tarquinium Superbum Romam reducat, multò æquius Constantinus a populo senatuque Romano accersitus, Maxentium Tyrannũ urbe expellet. Denique si homo homini lupus fiat, quin & homo homini Deus, ut est in proverbio esse possit, nil planè vetat. Itaque Herculem in deorum numerum retulit Antiquitas, quod Procrustem, Busyridem, & alios tyrãnos, humani generis pestes, orbisq; mõstra ubiq; terrarũ puniret & domaret. Sic & imperiũ Romanum quamdiu liberum stetit, Orbis terræ adversus tyrannorum latrocinia patrociniũ vocitabatur: quia regum, populorum, nationum portus & refugium erat Senatus. Sic Constantinus à Romanis in Maxentium tyrannum accersitus, ducem exercitus Deũ habuit, cujus expeditionem universa Ecclesia miris laudibus extulit, cum tamen eandem haberet authoritatem Maxentius in Occidente, quam in Oriente Constantinus, Carolus Magnus quoque in Longobardos bellum suscepit à Patriciis Italiæ in auxilium vocatus, cum tam & Longobardorum regnum jam pridem stabilitum esset, & nihil ipse juris in illos sibi venbicare posset. Consimiliter cum Carolus Calvus rex Francorum, præsidem ejus regionis, quæ Sequanam & Ligerim amnes interjacet, Lambertum ducem & Jamætium per tyrannidem de medio sustulisset, ac cæteri Galliæ optimates ad Ludovicum Germaniæ Regem, Caroli

ex alia



ex alia matre fratrem, confugissent, auxilium in Calvũ ejusq; matrẽ Juditham, sceleratissimã fœminam petituri: is in amplissimo principum Germaniæ cœtu supplices audivit, quorum unanimi consilio, restituendis exulibus, bellum in Calvum publicè decretum fuit. Denique, ut tyranni ubique locorum extiterunt aliqui: ita & apud omnes Historiographos vindicatæ per Principes vicinos tyrannidis, defensique populi exempla passim extant, quæ principes hodierni, in tyrannis tum corporum, tum animæ, tum reipublicæ, tum Ecclesiæ Christi, coercendis, imitari debent, ni ipsi tyranni meritissimo jure nominari velint.

Ac (ut tandem uno verbo hunc tractatum concludamus) jubet pietas, legem Dei custodiri, Ecclesiamque tueri: justitia tyrannos, juris reique publicæ eversores, coercere: charitas, oppressis succurrere, manumque adjutricẽ præbere. Qui verò hæc tollunt pietatem, justitiam, charitatem de medio tollere & extinguere omnino volunt.

FINIS.

Queis olim ducibus Rex atq; auctoribus usus,
Arma foris rexit templa, forumq́; domi.
Moribus antiquis, Regni *Conventus agatur*
Legitimus STATVVM *nomine* TERGEMINVM.
Hoc Regum indomitos freno distringere gressus,
His placeat loris colla superba regi.
Nam si nec leges, nec publica commoda rerum,
Vnius arbitrio cuncta licere sinunt.
Quis novus hic mos est? qua tanta licentia? Gallus
Cur Princeps legum vincula nulla ferat?
Non licuit Regi, jus, vectigalia, censum,
Aut pacem, aut forti bella gerenda manu,
Connubii aut tæda, nova vel decernere pacta,
Ni populus, veteri more, juberet idem.
Ah! anne ille tamen, nostri ô grave dedecus avi,
Tunc Mahometanis miscuit arma pia,
Et pepigit sibi, captivas urbesq́; domosq́;,
At capita & prædam, barbare Turca tibi.
Germana thalamos an tunc laniena, suorum
Sanguine fœdabat? Marsq́; Hymenæus erat.
Non ita Rex Populo semper tutorq́;, paterq́;:
Et Populus, Proles Regis amica fuit.
Tunc potuit Pietas Regem, Populumq́; fidelis
Commẽdare animus, tunc benè junctus amor,
Fraudibus atq; dolis te non instruxerat ille
Tuscus adhuc, vitiis imbueratq́; suis.
Fregerat arte fidem nemo, jurataq; Pacis
Numina non ulli fallere, ludus erat.
Sed Rex, Trajano similis: si jura secutus,
Et Patrias leges, impero, Galle, tibi,
Hoc pro me, dixit, gladio Dux utere in hostem:

Sin secus, hunc ipsum pectore conde meo.
Felix ô nimium, Pietas dum provida, Regni
Ordine tergemino te moderata fuit.
Verum ubi successit senibus scelerata iuventus?
Consiliis pravis, stultitiaq; peris.
Nonne ego jam video, crudelibus undiq; flammis
Sacra triumphari? non tua, jura rapi
Non ego nobilibus cædes: aconita parari?
Et nullum priscis legibus esse locum?
Justitiaq; decus temni? Virtutis honores?
Et pessum Christi funditus ire fidem?
Sume animos fortes tamē, & patria adsere jura
Præsto erit, audeto, numen ab arce Poli.
Fœdus ini, leges renova, duce & auspice Christo,
Hic tua certa salus, præsidiumq; tuum.
Si levis anxietas, si te spes vana moratur,
Eximit has Brutus, Gallia rite tibi.
Quin ego, te, quamvis telluris alumnus Iberæ,
Hostis & a patrii conditione soli,
Si licet, hortor idem, miseratus damna tuorum,
Tot populi cædes, tot fera fata Ducum. (rū,)
Credo equidē: hac vincēs immania mōstra malo-
Inscribes domitis, BRVTE MAGISTER ERAS.

DE

Sn. a: de Bürgen. tium

DE JURE MAGISTRATUUM IN SUBDITOS, ET OFFICIO SUBDITORUM ERGA MAGISTRATUS.

TRACTATUS BREVIS ET perspicuus his turbulentis temporibus, utrique ordini apprimè necessarius.

Ad Reges & Principes paræ-
nesis Davidis.

Psal. 2.

Servite Jehovæ in timore & exultate in tremore:
Osculamini filium, ne fortè irascatur & pereatis via, cum exarserit furor ejus.

Ad subditos.



1. Pet. 2. 13.

Proinde subjecti estote cuilibet humanæ ordinationi propter Dominum.



DE IVRE MAGISTRATVVM IN SVBDITOS ET OFFICIO SVBDITORVM ERGA magiſtratus.

QVÆST. I.

SOLA unius Dei opt. max. voluntas cum perpetua ſit & immutabilis omnis Juſtitiæ regula, illi ſine exceptione parendũ eſſe dicimus. Quod verò ad obedientiam Principibus debitam attinet, utiq; ſi ex Dei ore perpetuò imperarent tanquam Deo illis quoque ſemper & ſine exceptione obediendum eſſet. At cum plerunque contrarium illis eveniat, addẽda eſt ad illam hæc cõditio, *dum nihil vel impiũ, vel iniquum præcipiant.* Impia mandata voco, ſive irreligioſa, quæ aut ea jubẽt quæ Deus in prima Legis ſuæ tabula vetat, aut ea vetant quæ in illa Deus præcipit. Iniqua verò præcepta dico, quibus id fieri inhibetur, vel non fieri jubetur, quod quiſque pro ſua vocatione, aut publica, aut privata proximo ex charitate debet.

Hoc porro tum rationibus tum manifeſtis exemplis probare nõ erit difficile: Ait Dominus

nus per Eſaiam Prophetam, *Gloriam meam alteri non dabo.* Quamvis autem non ita perſpicuè Dominus locutus eſſet, re ipſa tamen conſtat non poſſe ſine ſcelere edicta ex ſolo hominum arbitrio manantia, ijs exæquari quæ Deus ipſe mandavit. At par eſſet, æqualiſq; Dei & hominum authoritas, ſi hominib. perinde ac Deo, ſine exceptione parêre ſemper eſſet neceſſe. Adde etiam quoties Dei juſſa hominum mandatis poſtponuntur, toties homines ſupra Dei thronum evehi. Jam ad exempla veniamus.

Humana mādata diVinis æquiparari ſine Dei injuria non poſſe.

Pharaonis edictum de occidendis omnibus pueris maſculis Hebræorum, iniquum erat, eiq; meritò obſtetrices parêre recuſarunt, quarum domibus ſeu familiis idcirco Deus benedixit. Nabuchadnezaris autem de ſtatua aurea adoranda edictum, planè impium & irreligioſum fuit: Et ideo Danielis ſocij illi obtemperare nolentes, pietatis & conſtantiæ ſuæ Deũ approbatorem, idq; manifeſto miraculo, habuerunt. Mandatũ autem Jeſabelis de occidendis Dei prophetis & impium, & ſibi iniquum fuit: pie ergo fecit Abdias, qui illos non modò non occidit, ſed vivos & occultavit & aluit. Cum porrò Antiochus juberet Idolis ſacrificia offerri, ſacroſanctas ceremonias violari, & divina ſcripta Prophetarum, legiſq; igne comburi ſanctè tandem illius furori, qui reliqui erant fideles Duce Mathathia ſeſe oppoſuerunt, Principes etiam ſacerdotum & ſummum ſcribarũ

Exod. 1. 21. Mādatum iniquū

Mandatum impiū

Dan. 3.

consilium cum Evangelij prædicationem suis minis prohibere conarentur: tantum abest, ut illis Christus, aut post eum Apostoli, morem gesserint, ut ille quidem sæpe publicè in templo illis invitis concionaretur: Hi verò apertè responderint, *se malle Deo obsequi quàm hominibus.* Quorum exemplum constantissimè postea sancti Martyres sunt secuti. Itaq; rursus infero, Magistratuum omnium authoritatem (quantumvis magna potentia & imperio sint præditi) duabus hisce metis à Deo ipso positis veluti septis concludi, Pietate scilicet & Charitate: Quas si transilire ipsis cõtigerit, meminisse júvabit Apostolici illius dicti, *præstat Deo quã hominibus obedire*: ne vel ex eorum simus caterva, quibus Dominus per Michæam maledicit, quod impijs regis sui mandatis obediissent: vel perversa eorum exempla imitemur, qui immanissimos etiam tyrãnos tanquam Deos adorarunt, Dei & titulos & effecta illis tribuentes. Quod de Domitiano pręcipuè testatur impurus ille Poeta Martialis, quum scribere ausus est.

Joan. 9. 12.

Pietas & charitas humana obedientia meta.

Mich 6. 16.

Edictum Domini Deique nostri.

Utinã verò hoc nostro seculo non inveniantur qui ab adulatione ejusmodi haud longè absint.

QUÆST. II.

Hoc verò jacto fundamento: Lubet etiã in quædam alia inquirere, quę ad hoc argumentũ pertinere videntur, ut multorũ conscientijs satisfiat

tisfiat, Primò autẽ quæritur, *num Magistratus teneatur omnium legum suarum cuivis rationẽ reddere, ut & aquas & pias esse comprobet*? Respondeo, non teneri: Quinimò æquum esse ut probi omnes subditi probè de dominis suis sentiant, nihilq; injusti de illis aut præsumant aut suspicẽtur: imò nec decere ut de rebus etiã dubiis nimis curiosè privati homines inquirãt, prę ter suum vel captum, vel conditionem. Si quorum tamen hæsitat conscientia, possunt illi ac debent etiã (modestè tamen & pacificè) scutari quid rationis & justitiæ mandato insit, quo aliquid facere vel jubentur vel inhibenrur: stat enim firmum Apostoli dictum; *Quicquid fit sine fide* (id est dubitante conscientia justéne id fiat, an secus) *peccatum est*. Cæterum si apertè irreligiosum, aut iniquum est quod præcipitur tum quæ suprà dicta sunt, locum habeant.

Quaest. III.

Præterea quęritur, *quousque hac sententia de non observandis irreligiosis iniquisve Magistratuum edictis, extendenda sit*? Hic respondeo: Unicuique considerandum quid sua ferat conditio ac vocatio, sive generalis ea sit ac publica, sive privata. Edicitne Magistratus, ut id agas, quod Deus prohibet? (quemadmodum Pharao Ægyptiacis obstetricibus & Herodes suis satellitibus mandans ut bimulos omnes trucidarent) tum rectè officio fungeris, si mandatum ejusmodi non fueris executus. Sicut de cla-

de clarissimo Jurisconsulto Papiniano legimus, qui etsi Christianus nō erat, maluit tamen à tyranno Caracalla occidi, quàm fratricidium quod patrarat, vel probare, vel suo patrocinio defendere. Sin verò id Tyrānus vetat, quod Deus mādat, nequaquam te officio defunctum putes, si simpliciter obedire tyranno recusaveris, nisi &
1. Reg. 18.13. Dei simul mandato obtemperes, sicut Abdiam fecisse diximus, qui non solum prophetas Dei non interemit, sed etiā servavit & educavit, contra Achabi & Jesabelis mandatum: quoniam scilicet jubet Dominus fratribus periclitantibus quantum pro sua cuiq; vocatione licet, opē
Act. 5. ferre. Sic & Apostoli, ut suprà diximus, non solum non cessarunt ab Evangelij prædicatione ut sacerdotibus obsequerentur: sed contrà constanter prædicarunt ubique, quoniam hoc mādatum expresse à Domino exceperant: *Ite & prædicate Evangelium omni creaturæ: &c.* Cum ergo hodie videmus plerosque Magistratus ita fascinatos ab Antichristo Romano, ut severissimis mandatis subditos execrando Missæ sacrificio adesse cogant, piorum omnium officium requirit, non solum ut id non præstent, verum etiam ut Eliæ ac Elisæi, totius deniq; veteris puræ & veræ Ecclesiæ exemplo, sese pijs cœtibus adjungant, ibi verbum Dei audiant, sacramentisq; cōmunicent, prout Christus id fieri in Ecclesia præcepit. Idem quoq; observare convenit in officijs, quæ homines hominibus tam jure divino quàm naturæ debent, utpote liberi parentibus,

Mat. 28

rentibus,

rentibus, uxor marito, Pastor gregi, & in summa proximus proximo. Ab ijs enim non decet nos ullis vel edictis, vel minis, vel etiam injustissimis pœnis, absterreri, aut abduci: modo ne quicquam obedientiæ (quam inprimis Deo debemus, qui his omnibus major est) ex hujusmodi præstitis officijs, decedat.

QUÆST. IV.

Quomodo á Magistratu injuriam passus sese adversus illum tueri possit?

HINC etiã quæri solet, *Quid bona consciẽtia vir pius tum agere debeat, aut possit, quum Magistratus ipsum quidem ministrum suæ iniquitatis non facit, sed in illum ipsum injurius est?* Hæc quæstio quia pluribus constat membris, distinctione opus habet. Si ergo Magistratus qui subdito injuriã intulit, alteri superiori Magistratui subest, licebit per leges injuriã passo ad supremum Magistratũ recurrere: sicut Paulũ fecisse legimus, cum a Festo Judææ præfecto ad Cæsarem provocavit, ut illius injustitiã declinaret. Verum qui privatæ sunt conditionis subditi, duo hîc potissimum observent: primũ, ne quid nisi juridicè experiantur. Deinde videant non solum quid liceat, sed maximè quid expediat. Is ipse enim Paulus, cum Philippis cõtra jus civium Romanorum virgis ignominiosè indicta causa per Magistratus impudentiam cæsus fuisset: judicans se sua patientia Dei glori-

gloriam magis promoturum: jus suũ ulterius prosecutus non est, sed satis illi tum fuit, Magistratum injustitiæ contra leges commissæ, admonere.

At verò si contingat (quod nimis frequẽter nostro tempore usuvenit) inferiorem Magistratum in alterum Magistratum inferiorẽ violenter aliquid moliri cõtra superioris expressam voluntatem; tum certè dixerim licere læso magistratui, tentatis prius omnibus legitimis & pacificis mediis, sese legibus armare & justam defensionem, injustæ violentiæ opponere, quemadmodum à Nehemia adversus Sanabalatum & ipsius socios factitatum est.

Quid *si autem supremus Magistratus is est, à quo injuria proficiscitur*? Dominus Jesus & post eum omnes Martyres suo exemplo satis docuerunt, injurias patienter ferendas: & hæc summa est Christianorum gloria, injuriã ab omnibus pati, nemini autem inferre. Quid igitur, dixerit quispiam, nihilne remedii ergo superest adversus summum Magistratum sua authoritate & potentia abutentem, contra omnia jura tum divina tum humana? Superest sanè etiam à rebus humanis petitum. Hoc veró cum dico, nemo putet me vel fanaticis Anabaptistis, vel aliis seditiosis ac turbulentis hominib⁹ favere velle, quos ego potius dignissimos censam omnium reliquorum hominũ odio, & severissimis etiam suppliciis. Verum enim verò dicendum mihi quod res est in hoc argumento: nec

existi-

existimandum est, eos qui docent quibus viis, salva conscientia, manifestæ tyrannidi obsisti possit, bonos & legitimos magistratus, vel ea spoliare authoritate, qua à Deo donati sunt, vel seditionib⁹ viã sternere. Quinimò certũ est neq; Magistratuum authoritatẽ stabiliri, neq; publicã tranquillitatẽ posse conservari (qui tamen pręcipuus finis est omniũ benè constitutarum politiarum) nisi & studiose caveatur ne irrepat tyrannis, & si jam ĩrepsit, diligẽter aut aboleatur, aut propulsetur. Quæritur ergo, an subditi justo aliquo modo, sine Dei offẽsa manifestam tyrannidem summi Magistratus reprimere, vel etiam armis, si opus est, propulsare possint?

Qaæst. V.

An armis reprimi manifesta tyrannis jure possit.

Hanc quæstionem ut dilucidi⁹ solvã, quędam mihi prius ponenda sunt, tanquam totius quęstionis bases. Nempe, Populus non à Magistratib⁹ primũ dimanasse, sed quicumq; vel ab uno principe, vel ab electis à se primatibus regi voluerũt, eos antiquiores suis Magistratibus fuisse. Unde consequitur nõ populos ꝑpter Magistratũ, sed cõtrà, Magistrat⁹ propter populum fuisse creatos: sicut tutor pupillo, nõ pupillus tutori constituitur: & pastor ob gregem, non grex propter pastorem. Id cũ per se satis manifestum est, tũ ex omnium ferè *De Magistratuũ origine.*

natio-

nationum historis confirmari potest. Adeò ut
1 Sam Deus ipse etsi Saulem precibus populi elegisset,
10.11. quem Samueli substitueret, voluerit tamen eũ
populi suffragiis in Regem & creari & suscipi.
2 Sam. Sic David etsi Rex à Deo ipso primum electus
2.& 5. esset, noluit tamen Regni administrationem
suscipere, nisi prius & suffragiis & libero tribuum Israeliticarum consensu confirmatus.
Simili ratione factum est, ut postea etiam, quamvis regnum ex Dei constitutione familiæ Davidis esset addictum, is demum tamen ex Davidis posteris regnaret, quem populus approbasset, & non alius (nisi fortè aliquid extra ordinem accideret, quod impedimentũ afferret, ut cum modò Ægyptii, modò Syrii reges in populum Dei tyrannidem exercebant,) Ad-
a 1. Pa- eo, ut hoc quidem regnum hæreditarium es-
ral. 29. set, si familiam spectes, sed si personam, electi-
22. vum, id est, ab electione populi pendens. Quod
b 1. Reg. videre est ex historiis *a* Salomonis, *b* Roboam, *c*
12.1. Joas, *d* Ozias & *e* Joachaz. Unde & Absalon oc-
c 2. Reg. casionem paterni regni usurpandi captavit. Sic
11. 12. *g* enim ei respondit Chusai amicus Davidis,
d 2. Par. *Nequaquam, sed quem elegerit Deus & populus*
26.1. *iste, nempe universus Israel, illius ero, & cũ illo*
e 2. Par. *manebo.* In summa: si libet veteres historias, à
36.1. prophanis etiam scriptorib. literis mandatas,
f 2. Sam scrutari, constabit (id quod natura etiã ipsa al-
15.4. ta voce acclamare videtur) Magistratus, quo-
g 2. Sã. rum authoritate inferiores regerentur, ideò
16.18. creatos: quod necesse esset vel totum huma-

mum genus perire, vel mēdium aliquē ordinē constitui, quo unus pluresve reliquis imperarent, qui bonos tuerentur, improbos autē pœnis coercerent. Atque hoc est quod non solum Plato, Aristoteles & reliqui naturales philosophi (sola rationis humanę luce instructi) & docuerunt & probarunt: verum etiam Deus ipse, ore Pauli ad Romanos, totius ferè mundi dominos scribentis, claris verbis confirmavit. En quæ sit omnium tum Rerumpublicarum; tum Potestatum origo, à Deo omnis boni auctore optima ratione repetita. Quod & Homerus agnovit, & liberè testatus est, *Reges Jovis alūnos & populi pastores* appellans. Quid igitur obstabit quin de Magistratuum; maximè supremorū potestate sermonem instituentes ad primā illā originem, ex qua fluxerunt, transcendamus, & ad quem finem cōstituti fuerint consideremus? Cum certissimum sit omnem de rebus justis, vel injustis disputationem à fine & ordiendam & finiendam. Tum enim rectè & ordine aliquid factum censendum est, cum ad eum finem pertingit, ad quem destinatum fuerat. *Rō.13.5.*

Cum igitur de Magistratuum officio quæritur, fatebuntur omnes, fas quidem esse illos & officii admonere, & liberè quoque quoties ab eo deflectunt, reprehendere. At verò ubi agitur de manifestissimis tyrannis, vel cohibendis vel pro ipsorum merito plectendis, tum plerique adeo patientiam, & preces ad Deum commendant, ut pro seditiosis, & pseudochristianis habeant,

beant, & damnent: quotquot cervices suas ad carnificinam non submittant. Locus hic sanè lubricus est, ideò rursus lectores obsecro meminerint eorum quæ proximè à me dicta sunt, ne ex ijs quæ deinceps dicenda erunt malas nectant consecutiones. Probatur quidem mihi maximè Christiana patientia, ut præ cæteris omnibus virtutibus laudabilis, & nunquã satis commendata, ad quã fateor studiosè, homines esse adhortandos, quia plurimũ ad consequendam æternam beatitudinẽ habeat momenti: seditiones, & omnem confusionem ceu immania monstra detestor: in afflictionibus præsertim, ab uno Deo pendendum esse cẽseo: preces cum seria resipiscentia conjunctas, agnosco necessaria & vera esse remedia ad profligandam tyrannidem, quandoquidem malum hoc inter flagella à Deo immissa ad populum castigandum meritò connumeratur. Sed nego hæc omnia obstare, quo minus liceat populis manifesta tyrãnide oppressis, simul cũ precibus & pœnitentia, aliis justis adversus illam remediis sese tueri: idq; firmissimis hisce rationibus nixus, confirmo.

His positis quæ suprà de origine Regum & aliorum Magistratuum probata sunt, consequitur non esse Reges legitimos, eos qui vi vel fraude eam potestatẽ usurpant, quæ nullo jure ad ipsos pertineat. Duo sunt verò ejusmodi Tyrannorum genera: alii enim in concives suos dominationem usurpant contra leges positas

& recc-

& receptas, sicut Julius Cæsar sub ficto Dictatoris perpetui titulo, Romanam Rempubl. invasit: & multi alii Tyrāni, in Græcia præserim, patriæ suæ libertatem oppresserunt. Alii autem non contenti ea, qua jure in suos potiuntur dominatione, suas ditiones cū dispendio libertatis vicinorum suorum dilatāt, & limitibus ampliant, qua ratione Monarchiæ jam à mundi initio in tantam pervenerunt amplitudinem: cujus rei nobis sacræ literę exemplum in Nimbroto exhibent: sicut etiā hac via videmus Israelitas plerunq; à vicinis populis oppressos fuisse. Itaq; cum Tyranni illi nihil juris haberent in Dei populum, Israelitis dico licuisse non solum edictis irreligiosis harum nationū non parêre, sed etiam justam defensionem, illorum iniquæ violentiæ opponere: ideoque præfectos tribuum graviter peccasse, quoties conjunctis animis & viribus peregrino hosti pro patria libertate non occurrerunt, siquidem obsistendi facultas illi daretur: constat enim etiam privatos homines jure tam divino, quam humano, teneri, laboranti & oppressæ patriæ suæ totis viribus succurrere, præsertim verò cū & de Religione, & simul de libertate periclitatur. Verum est enim quod pirata ille captivus ad Alexandrum ductus dicere ausus est: *Nihil differe se ab illo, nisi quod ille magna navium copia mundum depradaretur, ipse autē unica navicula.* His nō adversatur, quod quidam solent objicere: à Deo scilicet, transferri & permutari regna ac imperia.

Gen. 10. 18.

Objectio.

peria: ideoque ſæpe Tyrannos potiri victoria, Deo annuente. Abſit enim ut propterea vel Lucani ſententiæ ſubſcribam, qui hoc modo, jus ſceleri datum fuiſſe, canere auſus eſt: vel Demoſthenis cauſam ut iniquam damnem, quod patriæ ſuæ libertatem adverſus Philippi Macedonis violentiam defendens, victus ſuccubuerit. Philippus autem victor evaſerit. Quib⁹ exemplis ideo utor, non ut iis tanquam regulis piorum conſcientiæ nitantur, ſed quia & celebria ſunt & pleriſq; notiſſima: atq; etiam quod etſi hęc inter profanas gentes acciderint, nō tamen uſque adeò ab æquitatis norma diſtent, ut meritò dici non poſſit ab altera parte jus ſtetiſſe, ab altera injuſtitiam. Nec enim à ſolo eventu proſpero aut infelici (ut etiam Demoſthenes Æſchini adverſario ſuo; infelicē ipſi ſucceſſum Chæronenſis prælii exprobanti, reſpondit) judicandum cenſuerim, num juſtè quid an injuſtè ſuſceptum ſit. Nam (ut magis Chriſtianè loquamur) ſolet plerunq; Deus vel hominū peccata ita ulciſci, vel ſuos eouſq; experiri, ut ipſorum conſiliis quamvis per ſe bonis & juſtis longè alium exitum tribuat, quā ipſi cogitarint: ut videre eſt potiſſimum in eo bello quod reliquæ tribus Iſraeliticæ in Benjamitas geſſerunt. At Deus interim nō minus juſt⁹ manet: quocunq; inſtrumento ſua judicia exequatur: nec populi minus legitimā cauſam adverſus hoſtes tyrannos habuiſſe ſunt exiſtimandi, quia juſto aliquo Dei judicio proſtrati corruerint.

Solutio

Judic. 20

rint.

rint. Quamobrē probari mihi nunquā potuit eorum opinio, qui sine discrimine aut exceptione ulla, omnes simul tyrannicidas uno calculo damnant, quibus olim Græci tam egregia præmia decernebāt. Nec magis placet eorū sententia, quibus pleræq; liberationes in libro Judicum notatæ, ita exoticæ videntur atq; extraordinariæ: ut eas nullo modo in exemplum trahi posse putent. Nam utut verum sit, illos populi Israelitici Judices divino quodam ac extraordinario instinctu ad ea præclara facinora patranda commotos & excitatos fuisse, non tamen statim consequitur, ipsos Israelitas (vel magistratum gerentes, vel etiam privatos) non potuisse jure ordinario exterorum tyrannidem propulsare, qui à populo neq; electi neq; probati essent. Quod verò liberationes illæ per eos duntaxat acciderint, quos Deus extra ordinem excitavit, meæ sententiæ non refragatur, sed potius stuporem & fractum justo Dei judicio Israelitarum animum, ob sua scelera, coarguit. Ut igitur ea exempla rectè ac jure imitari liceat, vera hæc media tenenda existimo, nempe: si quis in alios injustam dominationem vel captet, vel jàm usurparit (sive alienigena is sit, sive tanquam vipera ex patriæ visceribus prorumpat, ut eam nascendo interimat) tum privati homines ante omnia Magistratus suos legitimos adeant, ut, si fieri potest, publicus hostis publica authoritate, & communi omnium consensu depellatur. Sin autem magi-

Non omnes tyrannicida promiscue damnandi.

stratus vel conniveat, vel alioqui officium prę-stare recuset, tunc privatus quisque legitimum patriæ suæ (cui, post Deum, totum se debet) statum tueri pro viribus satagat, adversus eum qui legitimus magistratus censeri non potest, cum eam dignitatem contra leges publicas, vel jam usurparit, vel usurpare tentet.

Injust° dominationis alicujus usurpatur legitimus effici magistratus potest. Hic porrò animadvertendum est, vitium quod ab initio usurpationi inerat, posse postea emendari, adeò ut qui ab initio Tyrannus fuit, possit legitimus & inviolabilis Magistratus effici, si videlicet postea liber & legitimus accesserit eorum consensus, qui verum & legitimum Magistratum creare, & constituere possunt. Exempli gratia: justum erat bellum duce Pompejo adversus Cæsarem susceptum, quamvis in eo Cæsar victor extiterit: sed si verum fuit populi Romani postea libero & voluntario assensu, Cæsarem dominium illud summum, prætextu perpetuæ Dictaturæ consecutum fuisse, jam quærendũ amplius non esset, an conjuratio in eũ facta justa ac legitima fuerit, nisi statim probetur, eũ dictatura ipsa manifestè abusum. Audeo id quoq; certissimè affirmare, optimates illos cives Romanos potuisse, ac etiã debuisse, Rempublicam adversus Triumviratum defendere: sed non ausim dicere Cinnam, & socios jure potuisse in necẽ Augusti conjurare, post Regum legẽ (quam vocant) promulgatam & receptã. Verum hic quoq; distinctione opus est. Nam dabitur hoc mihi, opinor, con-

ſenſum, ſive à toto, ſive majore populi parte, vel ultrò præſtitum, vel vi aut metu extortum, potius reſcindendum eſſe, quàm obſervandum ſi certò conſtet illum cum ęquitate & honeſtate manifeſtè pugnare. Quis enim ſibi perſuadeat, populum aliquem ſponte ac ſcienter, nulla vi adactum, ſeſe Principi alicui ſubijcere voluiſſe, hoc conſilio ut poſtea ab ipſo juguletur & penitus exſcindatur? At enim duo hic rurſus ſunt obſervanda, quoties ea vel reſcindenda vel corrigēda ſunt, quibus inconſideratè cōſenſus eſt pręſtitus. Primū ne quid temerè, deinde ne quid per ſeditionem tentetur, aut fiat: ſed juſto ordine, ac modeſtè, quantum ejus fieri poterit. Præſens Reipublicæ Chriſtianæ ſtatus duo nobis hujus rei exempla ſuppeditat, utraque ſanè maximi momenti. Primum eſt, injuſtæ illius ac irreligioſæ ſubjectionis, qua ſeſe Reges, & populi Antichriſto Romano jurejurando obſtrinxerunt: quo jurejurando ipſos nō magis teneri aſſero, quam ſi nominatim & apertè Satanæ juraſſent, ſeſe omnia jura tum divina, tum humana everſuros. Alterum eſt, temporariæ illius, ut vocant, Juriſdictionis, quam Prælati eccleſiaſtici ſibi vendicarunt. Quia enim ex diametro pugnat tum cum Chriſti mandato tum cum ipſius & Apoſtolorum omnium apertiſſimis exēplis (ut præ cæteris D. Bernhardus manifeſtè oſtendit) cōſequitur profectò, ut per ſe ipſa nulla ſit: quandoquidē nec Principes ea ſe exuere aut ſpoliare, nec Eccleſiaſtici eam

Tēporaria juriſdictio Eccleſiaſticorū manifeſtus eſt abuſus.

vel à Regibus vel à populis suscipere potuerunt, vel pretio acquirere: nedum ut vi ac dolosis artibus eā usurpare debuerint, ut eos fecisse constat in potissima mundi parte: Hæc verò dicta sint in tyrannos qui dominium vel in concives suos, vel in exteros populos, sibi injustè vendicarunt.

Quæst. VI,

Quod sit officium subditorum erga superiores, qui in tyrannidem sunt prolapsi.

SUperest ut jam alteram quæstionem tractemus, quæ non immeritò his nostris temporibus à plerisq; est agitata. Quid, scilicet, liceat bona conscientia subditis, quoties summi ipsorum Magistratus, alioqui legitimi, in Tyrannos degenerant manifestos: an tum supremorum Magistratuum, in Tyrannos apertos conversorum, authoritas, tam sacra & intemerata esse debeat, ut eam ferre subditi omnino teneātur, adeo ut nullo modo illi resistere possint vel si resistere quidem aliquo modo licet, an fas sit illis ad arma usq; progredi? Respondeo, Tria omnino esse subditorum genera, seu subditos in triplici esse differentia. Alij enim privati sunt homines, nulla publica administratione fungentes: alij magistratum quidem gerunt, sed hi summis Magistratibus subijciuntur, (ut quos subalternos & inferiores Magistratus appellamus:) tertii, etsi summum quidem Imperium

Tria subditorum genera.

perium non habeant, nec suprema ac ordinaria potestate fungantur, constituti tamē sunt in eo ordine, ut sint quasi frena & habenæ ad supremum Magistratum in officio continēdum. Ut verò diversa sunt hæc genera, ita de singulis diversè est respondendum.

SIVE igitur qui privatæ sunt cōditionis, spontè & apertè dominationi injusti usurpatoris consenserint (ut populus Rom. volens sese Augusto & ipsius successoribus submisit) sive is qui legitimus erat ipsorum magistratus, in tyrannum evaserit manifestum (qualis fuit inter Israelitas Abimelech, & triginta Athenis, ac Decemuiri Romæ, aliique alibi) non liceret um dico, cuiquam privato (citra extraordinariam à Deo ipso vocationem, quam hîc non attingo) sua privata authoritate vim vi adversus Tyrannum opponere, sed oportere omnino, ut aut ab illius ditione discedat, & sedes mutet, aut ad Deum per preces confugiens, jugum Tyranni patienter ferat: modo ne (sicut ab initio diximus) vel Tyrannidis ipsius adversus quempiam, minister esse cogatur, vel quicquā eorum omittete, quæ aut Deo, proximo debētur. Verū responderi posset adversus hoc meum responsum, id quod suprà statu imus, de duplici illo Tyrannorum genere, quibus diximus etiā privatos homines posse ac debere totis viribus obsistere. Nam eodem primō intuitu recidere videtur, sive quis privatus dominium usurpet, sive quis sua dominatione legitima *Objectio.*

non contentus, tyrannidem exerceat: unde conſequens videri poſſit, eandem etiam utroq; caſu deciſionem locum habere. Sed ſi penitius in res ipſas intueamur, conſpicuum eſt, quam maximè hæc duo genera differre, licèt prorſus ſimilia videantur. Is enim qui alienos invadit nullo modo ſibi ſubditos, etſi cupiat juſtè & ex bono, & æquo dominari (ſicut de Piſiſtrato & Demetrio Phaleræo apud Atheniẽſes legimus) poteſt tamen jure impediri, etiam armata manu, & à quibuſvis vel infimæ ſortis, quibus vim inferre voluerit, quum nullo jure illi obſtringuntur. Qui autem à populo ſuo ſemel probatus & ſuſceptus fuit, etſi ſuo jure abutitur, retinet tamẽ authoritatis ſuæ fundamentũ in proprios & privatos ſubditos, quoniam mutuo conſenſu, ac publicè contracta obligatio, nullius privati voluntate ſolvi, dirimive poteſt. Quod ſi ſecus fieret, infinitæ rerum perturbationes, ipſa etiam Tyrannide pejores, ſequerẽtur: & in locũ unius tyranni, quem profligare mens eſſet, mille ſuccederent. Præterea unica ratio, ex authoritate verbi Dei petita majoris hîc eſſe debet momenti, quàm quicquid in cõtrariũ adduci poſſet. Paulus privatis officiũ prę-ſcribens, non modò Magiſtratibus (tam ſummis quàm ſubalternis) reſiſtere prohibet, ſed illis etiam propter conſcientiã obedire præcipit. D. Petrus quoq; jubet Regem honore afficere, memor, ut veriſimile eſt, ejus reprehenſionis, quam à Magiſtro audierat, cum gladium pri-

vatus

vatus adverſus publicam poteſtatem (ſua tamē authoritate in Dominum abutentem) ſtrinxiſſet. At nemo neſcit quales tum Cæſares eſſen[illegible]erius, & Neró, reliquique provinciarum p[illegible]fecti. Hoc poſtea exemplū ſancti Martyres ſunt ſecuti, dum eos immaniſſimi Tyranni crudeliſſimè inſectarentur, non ſolum ſub imperatoribus, qui in Chriſtianos ex Romanorum legibus ſæviebant, verum etiam ſub illis qui perfidè edicta in gratiam Chriſtianorū promulgata, violabant, ut accidit ſub Juliano Cæſare Apoſtata. In ſumma (ut hanc quæſtionis partem tandem abſolvam) non licere dico cuiquam privato vi aperta ſeſe tyranno opponere, cujus dominationi prius populus volens conſenſum præbuerit: ſi enim in privatis contractibus, pactis conventis, & promiſſis eouſque ſtandum eſt, ut potius damnum patiamur, quàm fidem fallamus: quantò magis privati cavere debent, ne ab obligatione ſolenni, ac publico conſenſu contracta, ullo modo reſiliant?

Venio nunc ad inferiores Magiſtratus, qui ſunt velut intermedii, & ut vulgus loquitur, ſubalterni, inter ſummum magiſtratum, & populum. Quorum appellatione intelligo, non domeſticos Regis ipſius officiarios (qui ſcilicet munus aliquod in Baſilica Regia exercent, & ipſius perſonæ, potius quàm Regno inſerviunt) ſed eos potius qui publicis muneribus, id eſt, ad Regni ſtatum, vel judiciorum cau-

ſa, vel rerum bellicarum pertinentibus funguntur, qui ideo in ipſis Monarchiis nō Regis, ſed coronæ ſive Regni (inter quæ ſummum eſt diſcrimen) adminiſtri nuncupantur. Cujuſmodi Romæ quidē erant Cōſules, Prætores, Præfectus urbi, Præſides provinciarum (quæ tum ipſi populo, tum Senatui etiā tempore Imperatorum tribuebātur) & ſimiles Reipublicæ, vel Imperii officiales, qui propterea Pop. Rom. Magiſtratus, ſub noviſſimis etiā Imperatoribus, dicti ſunt. Tales quoque erant apud Jſraelitas duces ſingularum tribuum, Millenarii, Centuriones Quinquagenarii, Decuriones, & ſeniores populi. Quæ politica munera à Moſe primùm ordinata nequaquam poſtea ſunt abrogata, cum ſtatus ille Ariſtocraticus in Monarchicum mutaretur, quin imò ſub Salomone exactè conſtituta & obſervata. Ejus generis varii magiſtratuum ordines ſunt etiā hodie in pleriſque Chriſtianorum Regnis, inter quos jure cenſendi ſunt, qui Duces, Marchiones, Comites, Vicecomites, Barones, Caſtellani vocātur, ut qui olim officia & munia publica exercerēt, ad ea certo ordine legitimeq; allecti. Quæ etſi poſtea in dignitates hæreditarias tranſierunt, nequaquam tamen priſtinum jus & authoritatem amiſerunt. In hunc ordinem præterea connumerandi ſunt, qui in civitatibus ad varia munera eliguntur, quales ſunt quos vulgo *Majores, Viguerios*, (ſeu Vicarios) *Conſules, Capitolinos, Syndicos, Scabinos,* & ejuſmodi, nuncupant.

Pleraq; munia publica in dignitates hæreditarias permutata.

Hi

Hi porrò omnes etſi ſupremo Magiſtratui ſubſunt, ab eoque mandata accipiunt, ab eo denique inaugurantur, & approbantur, non tamen ab eo propriè pendent, ſed ab ipſa (ut ita loquar) ſupremitate: id eſt, à ſumma illa Imperii ſeu regni δυνάμει & authoritate: ideoq; defuncto eo qui ſummum Magiſtratum geſſit, manent hi in ſuo quiſq; gradu, ut prius: quemadmodum & ipſa ſuprema poteſtas eadem manet. Quod enim is qui in demortui locum ſuccedit ejuſmodi inferiores magiſtratus, ut & civitatum privilegia, confirmat (quam conſuetudinem in Romano Imperio primũ invexiſſe Tyberium Cæſarem, tradit Suetonius in Veſpaſiano: quæque nec prioribus ſeculis in uſu erat in Gallia, niſi fortè cum regnum à parentibus, non ad filios tranſibat, ſed ad exteros) id verò, inquam, non efficit ut ſummus Magiſtratus, eorum ἀρχικὸς, id eſt, primarius auctor ſit habendus, à quo principium habeant: cum & ſupremus ipſe antequam in poſſeſſionem ſummę ſuæ adminiſtrationis verè mittatur, jusjurandũ viciſſim ipſi ſupremę poteſtati præſtet, juxta conditiones in juriſiurandi formula expreſſas: ſicut poſtmodum ipſe à ſingulis quoque officiariis juramentum ſuſcipit; adeo ut ejuſmodi confirmatio nullum jus novum conferat (quemadmodum nec inveſtitura novi Vaſſalli, aut à novo Domino facta) ſed nova eſt duntaxat veteris juris agnitio, propter mutationem perſonæ. Hinc apparet mutuam eſſe obligatio-

Inferiores magiſtratus non à perſona ſupremi, ſed ab ipſa ſupremitate pẽdent.

Mutuā esse supremorum ad inferiores, & inferiorum ad supremos magistratus obligationem.

nem inter Regem & Regni officiarios: neque totam regni administrationem Regi soli esse commissam, sed supremum duntaxat ejus gradum, & singulos officiarios inferiores, ejus partem obtinere pro suo quemque gradu, idque certis utrinq; conditionibus. Quæ conditiones si ab inferioribus magistratibus non serventur, supremi est Magistratus illos vel officio abdicare, vel coercere, causa tamen cognita, & non nisi eo ordine, quem regni leges præscribũt, nisi & ipse à jurejurando, quo se ex legibus regnaturum promisit, discedere velit. E diverso verò si is qui regiam dignitatem vel electione, vel jure hæreditario adeptus est, manifestè ab ijs conditionibus deflectat, sub quibus nomatim rex est & agnitus & approbatus: quis dubitet inferiores Regni Magistratus, ipsasque adeo provincias, ac civitates, quarum administratio illis commissa est, à suo jurejurando hactenus saltẽ esse ipso jure liberatos, ut ipsis liceat sese manifestæ ejus regni oppressioni opponere, cujus tutelam & protectionem pro suo quisque munere, cum jurejurando susceperunt? Quid igitur? dicet quispiam, an qui modò pro summo Magistratu habebatur (cujus authoritas esse debet inviolabilis) mox pro cujusq; inferioris nutu, tanquam privatus homo reputabitur, ut liceat in eum tanquam in publicum hostem irruere? Minimè verò, inquam: hoc enim esset fenestram, ut ajunt, ad quasvis impias seditiones, & conjurationes aperire. At enim nos de publica

& ma-

& manifesta tyrannide, deq; ejusmodi Tyrannis sermonem habemus, qui nullas omnino commonefactiones admittere aut ferre possunt. Deinde non agimus hîc de tyranno prorsus è suo solio deturbando, & abijciendo: sed quærimus, an ne quisquã ipsius manifestè violentiæ, pro suo gradu sese opponere possit, ac debeat, cum jam prius ostensum sit, æquum nõ esse quempiã pro suo arbitrio publicè contractam obligationem solvere, quisquis tandem is fuerit, & quantumvis etiam justam de tyranno conquerendi causam habeat. Verum cum vicissim isti inferiores regni administri, à potestate ipsa suprema hoc munus acceperint, ut de observatione & custodia legum inter eos caveant, qui ipsorum curæ sunt commissi: seseque ipsi ad id omni fide præstandũ jurejurando obstrinxerint (à quo nulla illius culpa absolvi possunt, qui ex Rege Tyrannus factus, apertissimè eas conditiones transgreditur, sub quibus Rex designatus fuerat, quarumque observationem ipse juraverat) an non æquum omni jure tam divino quàm humano fuerit, aliquid istis inferioribus Magistratibus amplius concedi, ratione præstiti ab ipsis juramenti de procuranda legum observatione, quàm illis qui privatæ sunt omnino conditionis & absq; ullo publico munere? Dico igitur si eò necessitatis fuerint adacti, teneri ipsos omnino adversus manifestam Tyrannidem salutem eorum procurare (etiam armata manu si possunt) qui ipsorum

Inferiorũ magistratuum officiũ.

fidei & curæ sunt traditi: tantisper dum excommuni statuum, vel νομοφυλάκων id est eorum, penes quos est omnis legũ Regni illius, aut imperij de quo agitur, authoritas) consilio, melius rebus publicis consultum sit, & ut decet provisum. Hoc porrò non est sediciosum, aut in supremum suum Magistratum perfidũ esse, sed potius fidelissimum juramenti sui observatorem, erga eos quorũ gubernationẽ quisq; susceperit, adversus perjurium, & Regni illius oppressorem, cujus protector esse debuerat. Isto jure meritò usi sunt Romæ Brutus, & Lucretius adversus Tarquinium Superbum, Tyrannidẽ apertè exercentem, etsi privatim quoque ad illos hæc causa pertineret (cum hic quidem Præfectos urbi: ille verò Tribunus Celerum, populum Rom convocassent, cujus authoritate Tyrannus Regno pelleretur, bonaque ejus publicarentur. Nec dubium est; si reprehẽdere eum potuissent, quin & juxta leges, quas violarat (cum earum defensor esse debuisset) eũ fuissent damnaturi: falsissima enim, & execrandi potius adulatoris, quam fidi subditi in principem, vox est, *supremum Magistratum nullis legibus subijci*: cum contra ne unica quidẽ lex sit secundum quam gubernationem suam instituere non debeat, qui omnium legum se defensorem ac vindicem fore, est juramento pollicitus. Itaq; tenenda est potius præclara illi Marci Aurelii Imperatoris sententia : *Digna vox est, Principem se legibus subditũ esse profiteri.* Quod

Marcus Aureli-us.

etiam

etiam facto comprobavit potentissimus ille nec unquam satis laudatus Imperator Trajanus, qui cum Suræ (quem Tribunum militum creabat) pro more parazonium nudum porrigeret: *Talem*, inquit: *ensem accipe, quem pro me ita demum strinxeris si juste imperavero: quod si perperam quicquam per me fieri cognoveris, eo in perniciem meam utaris velim.* Sed nunc ad sacram historiam convertamur, quæ vera & irrefragabilia multa exempla nobis suppeditabit, quibus obfirmentur piorum conscientiæ. Cum David ad necem quæreretur à Saule crudelissimo, & perfidissimo Tyranno, neminem habuit ex ducibus Tribuum, Millenariis, Centurionibus, aut senioribus populi, qui causam suam tutaretur adversus tam impotentem Tyrannidem, non solum in ipsius Davidis, sed etiam in totius Regni (maximè post summorum sacerdotum horrendam cædem) perniciem vergentem: itaque ut Tyranni furorum devitet, atque illuc profugus vagatur, sed cum privatus amplius non esset (quinimo unus è regni ministris, dux scilicet exercituum Israelis) & præterea jus successionis à Deo illi promissum fuisset (quod nec Saulū latebat) armis sese & militibus communivit, tentatis prius omnibus alijs medijs: interim tamen suis limitibus se continens, tantum abest ut vel in regis personam quicquam moliatur, cum etiam deprehensum, vivum salvumque è manibus suis dimiserit: vel regnum ipsum invadat, ut etiam Saule regē mortuo,

Trajā. Dion. Cassius in vita Traja.

1. Sam. 24. 21.

1. Sam. 22. 2.

1. *Sam. 24. 7.*

1. Sam. 24.7. 2. Sa. 2.1 mortuo, cui se successurum certò sciebat, ne pedem quidem extulerit ad regiam sedem occupandam, nisi quantum Deus ipse eum promovet, & totius populi consensu advocatur. Attamen satis constat propositũ illi fuisse armis sese tueri ob prædictas causas. Quorsum enim alioqui illæ militum copiæ quibus comitabatur? Quod verò tam anxiè Deum consulit, num cives Xeilæ eum, & milites suos in manus Saulis sint tradituri, apertè ostendit, statuisse illum omnino mœnijs oppidi illius Sauli obsidẽti opponere, si in tuto se illic fore cognovisset. Quod factum damnari non potest, nisi & David seditionis ac perduellionis insimuletur, (quod tamen ne suspicari quidem licet) & prudens Abigail mendacij arguatur, quæ Davidem, justa defensione adversus injustum persecutorem utentem, bella Domini gerere apertè professa est. Habemus & aliud exemplum evidentissimum de oppido Lobna, quod domicilium erat Sacerdotum. Illud enim defecit ab Jorã sexto Davidis successore, ne amplius illi subesset; ejusq; defectionis causa in ipso historię contextu exprimitur, nempe quod rex Joram, Dominum Deum patrum suorum dereliquisset. At cum ad sacerdotes oppidum ipsum pertineret, clarè liquet longè diversum esse hoc Lobnensium factum ab Edumæorum defectione, quæ sub eodem Rege & eodẽ tempore accidit. Neq; enim verosimile est Edumæos ab Israelitarũ subjectione sese subtraxisse, ut vero Deo adhęrerẽt, cui nun-

1. Sam. 23. v. 9.

1. Sam. 25. v. 28.

2. Chrõ. 21.12

quam

quam ex animo servierant, sed odio duntaxat Israelitarum & recuperandæ libertatis cupiditate. At sacerdotes, vel illi saltem (si hos prius secessisse arbitrabimur) qui post Deû Lobnæ dominium obtinebant, pietatis suę egregium specimen ediderunt, cum simul & Deo & tyranno parere non valentes, hujus jugum excusserunt, ut in Dei cultu & obsequio permanerent. Hæc duo exempla, præter suprà citatas rationes, ita sunt certa, & authentica, ut sola (meo judicio) sufficere possint, ad obfirmandas inferiorum Magistratuum conscientias: quoties eos necessitas cogit, post tentata omnia illa remedia, ad arma confugere, ut suos adversus Tyrannidem manifestam tueantur, ac conservent, non concitandæ, sed potius vitandæ seditionis gratia: sicut majorum nostrorum ætate eorum tyrannis, qui in Helvetios dominabantur, occasionem Magistratibus municipalibus dedit, vendicandi sese in eam libertatem qua hodie fruuntur.

Repetitio VI. Quæst.

Superest ut de tertio subditorum genere loquamur, qui etsi revera ac certo quodam respectu supremorum Magistratuum obedientiæ subsint, alio tamen respectu, maximè rebus angustis extremisque, constituti sunt defensores ac protectores jurium ipsius supremæ potestatis, ut summos Magistratus in officio retineant, *Ordines sive status ad frenandos supremos magistratus.*

rius constituti, possunt ac debent omnibus modis illis resistere cũ in Tyrannos degenerant.

ant,eosq; si opus erit & coerceant,& mulctent. Hic verò meminisse oportet eorum quæ suprà dicta sunt, nempe populũ extitisse priusquam magistratus ullus esset, & propter populũ Magistratus creatos,non contra,populum propter Magistratum. Quantumvis enim quidã populi à suis regibus originem traxisse videantur (ut à Romulo populus Romanus creatus fuisse dicitur,quia prius originalis populus non fuerit, sed multitudo quædã ex varijs gentibus & populis collecta) id tamẽ ad alios trahi haudquaquã potest,ut indeRegula generalis constituatur. Præterea ne Romulus quidẽ in has gentes collectitias, nisi ex ipsarũ consensu dominatus est Inde sequitur Magistratuum omnium,quãtumvis supremorum,ac potentium authoritatem, à publica eorum authoritate pendere,qui ipsos ad hunc dignitatis gradum evexerunt; nõ contrà. Ac ne quis objiciat,hanc quidem primam fuisse Magistratuum originẽ, sed postea populos sese prorsus eorum potentiæ, & arbitrio subjecisse, quos pro summis Magistratib9 recepissent,& omnẽ suam libertatem sine exceptione illis omnino resignasse. Nego primum, certò de hac omnimoda abdicatione constare; quin contra affirmo, nullam gentem (quandiu jus & æquitas viguerunt) Reges suos aut creasse, aut approbasse nisi certis appositis conditionibus. Quas si illi manifestè violant, efficitur ut qui hanc in illos authoritatẽ cõferre potuerunt,non minus potestatis in ea illis rursus adimenda

menda retinuerint. Quod ut clarius appareat, dispiciamus an non per omnes ætates, inter famosissimas quasque Nationes & magis notas, perpetuo usu hoc comprobari possit.

I. *Exempla Romanorũ tempore regũ. Liv. lib. 1. ab V. C.*

Ducamus autem exordium a Romanorum Regno, ac deinde imperio, licèt hi vetustiores non fuerint. Titus Livius initia Romani Regni describens, refert cum centum illi, inter reges nominati, qui post Romuli (primi hujus populi progenitoris) mortem populo per vices præerant, plebi non placerent, communi cõsensu statutum, ut deinceps Reges suffragiis populi crearentur; & senatus authoritate firmarentur. Idem de Tarquinio Superbo ultimo Romano rege loquens: *Neq; enim* (inquit) *ad jus Regni quicquam prater vim habebat, ut qui nec populi jussu, neq; authoribus patribus regnaret.* Ac mox multa recenset quę ab illo cõtra majorum instituta fierent. *Hic enim*, inquit, *regum primus, ut traditur, á patribus morem de omnibus Senatum consulendi solvit, Rempublicam domesticis consiliis administravit, bellum, pacem, fœdera, societatesque per se ipse cum quibus voluit injussu populi, ac Senatus, fecit diremitq;.* Ex quibus verbis satis constat Romanorum Reges nõ nisi certis conditionibus fuisse admissos, quas si nõ præstarẽt, populus juxta civiũ distinctos ordines convocatus, nõ minus ad illos exauctorandos, quam ad eos constituendos, potéstatis haberet: quod erga illum ipsum Tyrannum facto ipso satis demonstrarunt. Cæterum præter id

quod Seneca ex liberis Ciceronis de Republica annotavit: nempe, provocationem fuisse à Rege ad populum (quod in causa capitali Horatij sororicidæ factitatum est, qui à delegatis per Tullum Hostilium Regē judicibus damnatus, à populo postea est absolutus) præter id, inquam, testatur etiam Dionysius Romulum, dũ cum suis, de statu Romano constituendo cõsilium cœpisset, pronunciasse, Regem quidē custodem esse Legum: at interim penes populum relictam potestatem fuisse creandorum Magistratuum, Legum constituendarum, & indicēdi belli. Quod primis Gallicæ Monarchiæ architectis pro archetypo fuisse verisimile est, ut infrà docebimus. Adhæc ex Collatini, qui primus cum Bruto consul fuit, historia patet, populum, (cujus appellatione non tantum status ille plebejus, quem hodie tertium appellamus, intelligendus est, sed tres illi simul ordines qui Romæ erant, nempe Patricius, Equestris & Plebejus) eandem authoritatem in Consules quoque habuisse: quamvis illi suprema in Republica potestate potirentur, ubi Dictatore carerēt. Id enim testatur etiam Livius his verbis: *Timēs Consul ne postmodum privato sibi, eadem illa cũ bonorum amissionis additaque insuper alia ignominia, acciderēt, cõsulatu se abdicavit.* At Collatinus nullius criminis incusabatur, sed suspectum erat duntaxat populo Tarquiniorum nomē, è quorũ familia erat Consul Collatin⁹: inde ergo facilè est colligere, multo magis hoc jure popu-

Consulatum potestas. lib. 2 ab V.C.

re populum usurum fuisse, si quis consul alicujus criminis reus esset peractus: quamvis ex Legum præscripto exspectandum esset, ut (quia temporarium magistratum gerebant) tempus statutum implerent, priusquam causam dicere cogerentur. Fateor quidem Decemviros postea creatos, à quibus ad alium Magistratum non erat provocatio: verum cum alternatim imperarent, licebat ab unius sententia ad alterum appellare: tantùm abest ut cujusquam immensa, & nullis limitibus conclusa potestas, Pop. Rom. unquam placuerit: quin tandem etiam Decemviros ipsos officio sese abdicare coegit.

Quod verò ad Dictatoris potestatem attinet, verum est quidem ab illo nõn licuisse ad alium provocare: sed hæc dignitas non nisi extrema aliqua necessitate laborante, & pene oppressa Repub. in usu erat, & id quidem ad brevissimũ tempus, semestre scilicet. Sed (quod etiã majus est) si quando ab suprema potestate ad populũ provocatum est, censensit ille ultrò: ut ex ijs quæ Romæ anno ab V. C. CCCCXXIX. inter L. Papirium Dictatorem & Qu. Fabium contigerunt, videre est. Quid si ulterius progredi libet, & ad Cæsares usque pertingere: Etsi Julius Cæsar Rempub. vi potius, quàm voluntario populi assensu occupasset; videri tamen voluit à populo juxta antiquas consuetudines, dignitates omnes, & munera, quæ obtinebat, cõsecutus, & ob id duntaxat reprehensus existimatur à multis (ac etiam tandẽ jure occisus) quod

Dictatores.

Exẽpla temporea Cæsarum.

Julius Cæsar.

nimis

nimis multas dignitates cumulasset. Augustus ejus successor adoptatus quidem ab illo fuit, sed non hæres Imperij relictus ideo persuadere conatus est, se jure, & à populo obtinuisse, quod vi ocuparat. Nec Tyberius alia ratione ei successit. Et post eum Caligula summo tum Senatus, tum populi consensu Cæsar est appellatus. Claudius verò primus quidem imperium militari & coempto favore obtinuit, at non nisi consentiente populo illud rexit, qui tum volens sese in miseram servitutem præceps dedidit. Nero autem illi succedens, cum veneno illum sustulisset, imperium aperta violentia occupavit. Sed ejus exitus exemplũ nobis singulare suppeditat ejus authoritatis quam Senatus adhuc tum retinebat. Nam is jure suo utens (quod diu quasi sopitũ delituerat) dicitur nominatim, Neronem populi Romani hostem prius judicatum, capite damnasse. Unde apparet ipsos etiam Cæsares Tyrannos factos, juridicè & coerceri & damnari potuisse: ipsorum que imperium etsi latissimè ex lege Regia, propter Augustum lata, & propter Vespasianum confirmata) pateret, certis tamẽ limitib⁹ definitum, nec sine exceptione probatum fuisse: quandiu juri & æquitati locus fuit. Ecquid enim aliud est Tyrannis quā potestas adversus leges sese exerens? de cujus amplitudine & expansione nobis dicere non est propositum (quę enim effrenæ cupiditatis & malitiæ Tyrannorum meta esse potest?) sed de legitima tantum

Augustus. Tyberius. Caligula. Claudius. Nero.

regum

regum aliorumque principum potestate legibus finita, atque hæc quidem de Romanis.

Exēpla ex Atheniensium Republica.

Athenienses porrò cum abrogatam Democratiam in Aristocratiam commutassent, Triginta primum viros, postea decem tantum publicæ gubernationi præfecerunt, ut ipsorũ historiæ perhibẽt: quos, cũ authoritate sua abuterentur, deinceps & ab officio removerunt, & dignis suppliciis etiam affecerunt, eodẽ scilicet jure in eo utentes, quo illos primũ creaverant.

III. Exēpla à Lacedæmoniis petita.

Notum est etiã Lacedæmonios, Reges suos pro arbitrio ex Heraclidarũ familia eligere solitos. Quod mutare Lysandrum voluisse tradit Plutarchus, sed frustra. Rege autem certis conditionibus electo, Ephoros constituerunt, qui Reges in officio retinerent, ac veluti habenis frenarent. Hi porrò alios modò expulerunt, modò capitis supplicio affecerũt, donec tandẽ proditione Cleomenis Tyrãni, omnes occiderentur: quo facto Lacedæmon simul cũ dominatione libertatem amisit. Venit autẽ hîc mihi in mentem pulcherrimus ille Xenophontis locus, quo de Lacedæmoniorũ Republica verba faciens tradit, Regem & Ephoros singulis mẽsibus sese mutuo jurejurando obligare consuevisse, hoc quidem omnium civium, illum proprio suo nomine: ac Regem quidem hoc juramento polliceri, se ex præscripto constitutarum legum regnaturum: Ephoros autem se civitatẽ illi conservaturos, si jurisiurandum servasset.

Veniamus nunc ad Israeliticã πολιτείαν, omnium

IIII. Exēpla ex Israelitarū monarchia. Israelitarum Monarchia omnium felicissima cur extitetit. Iosu. 2.16.

mnium quæ unquam fuerunt, perfectissimam, si ea Israelitæ contenti fuissent. Hoc vero primum eā veluti supra sidera evehit, quod ab initio Deus ipse æternus, ejus unicus Monarcha fuerit: non eo tantum nomine, quod ipse rerum omnium supremum dominium obtineat, sed singulari quodā modo, nempe: quod leges per Mosem visibiliter Israelitis constituerit, quod populum suum per Jehosuam in terrā promissam exerto veluti brachio introduxerit, quod deniq; illis præfuerit, eosque rexerit, in eorum scilicet persona, quos ipse immediatè ad illius gubernacula præfecisset, qui Judices vocabantur. Eo igitur tempore πολιτεία Israelis verè Monarchia fuit (quamvis Deus quorundam ministerio pro beneplacito suo uteretur) quod si regna omnia hunc Monarchā haberent, vel saltem omnes Monarchæ hoc ab summo mundi totius domino, se Regi semper paterentur, non minus superflua esset hæc, de qua agitur, quæstio, quam ēa nunc pernecessaria esse agnoscitur. At enim fœlix ille hujus Reipubl. status (qui nulli unquam prǫter huic populo obtigit) stupendo, & insolenti modò mutatus est.

Quomodo abolita fuerit Israelitarū Monarchia. 1 Sam. 8.4.11.

Nam reliquarum gentium Monarchiæ in Tyrannidem, ipsorū Monarcharum culpa, deflexerunt: At Israelitæ, cum tantū bonū non agnoscerent, verum illum suum Monarcham, qui Tyrannus fieri nunquam poterat, veluti invitū adegerunt, ut ipsis Regem ex hominibus constitueret, sicut & reliquis populis. Dominus ergo tan-

go tandem illorum votis annuit, sed in ira & indignatione sua: non quasi statum Monarchicum per se eo facto damnare voluerit, sed quia hæc mutatio à populo cerebricoso & refractario esset profecta. Interea hoc dissimulari nec potest, nec debet: Regẽ nullum à condito mũdo (etiam si optimum quemq; seligas) extitisse, qui sua authoritate nõ fuerit aliquatenus abusus, adeo ut omnino fatendũ sit, (id quod Philosophi etiã sola ratione naturali instructi agnoverunt) Monarchicã dominationem perniciem ac interitum potius populo afferre quàm præsidium & salutem, nisi habenis quibusdam coarctetur, quibus fiat, ut maximum illud bonum quod ex ea potest emanare, colligi: & ingens malum, quod alioqui omnino ex illa cõsequi necesse est, vitari & impediri possit. Utor hac præfatione, de Israelitici Regni primordiis sermonem ingressus, quoniam horum omnium clara illic exempla extant: ad quæ ut tam Reges quàm populi solicitè animadverterent, esset operæpretium, ne alios ab aliis opprimi tam sæpe contingeret: sed potius utrisq; Dei (à quo solo omnis manat tranquillitas) gloria, ita curæ esset, ut & qui imperant, & qui parent, simul pacificè sese tueri satagerent. Verum ut eò redeam, unde sum digressus: Dominus meritò in populum suum ira percitus, ut quid illis ex temerario illo quo agitabantur, affectu, expectandum esset clarè ostenderet, prædicit illis per Samuelem miris omnino verbis,

Monarchia quomodo & quando perniciosa.

Jus Regium è Samuele prædictum quale.

bis, quod sit jus illud futurum, quod historia jus Regis vocat: nempe in summa, Regem pro libidine & personas, & bona subditorum usurpaturum, & ad suos usus conversurum: quod certè Tyrannicum est potius, quàm Regium. Quis enim meritò dubitare ausit, Dei solius esse meram suam voluntatem loco rationis obtrudere? cum nihil justum dici possit, nisi quod prius Deus voluerit: Dei enim solius voluntas vera est ac certa omnis justitiæ regula, ut ab initio dictum est. Contra verò hominibus accidit quorum etiam ratio justis, ac sanctis legibus, subjici, & moderari debet, in iis præcipuè, qui aliis præsunt: adeò ut toto cælo errent, qui Samuelis verba ita accipiunt, quasi is author Regibus esse voluerit, quidlibet audendi: aut quæcunq; illi cæca volũtate egerint, approbarit: juxta execrandum impuræ illius incestuosæ dictum: *Si libet, licet*: quod, proh dolor! plusquã satis nostro hoc seculo jactatur, & præstatur. Quinimo ita accipiẽda sunt Samuelis verba, quasi Israelem increpans, diceret: *Non sufficit vobis Deũ ipsum pro Monarcha vestro habere, ut fuit hactenus peculiari quodam favore: sed alium ac talem expetitis, qualem habent reliqui populi* continget ergo vobis talis: At audite rursus, quid juris ille in vos sit usurpaturus, & qua æquitate ac justitia vobis dominaturus. Hunc esse sensum verborum Samuelis experientia ipsa posteà ostendit. Dico igitur: quamvis Deus nominatim Davidem elegisset, oportuisse tamen

Reges Juda à populo electi.

David. 2 Sã. 5.1.

ſe tamen cum etiam à populo eligi: qui in eo eligendo rectè, prout debuit, Dei voluntatem ſit ſecutus. Idem accidit quoque in Salomone, qui à Deo primùm electus, à populo ſecundario Rex creatus fuit. Et in genere: quamvis diadema regium ex Dei mãdato, hæreditario jure ad familiam Davidis pertineret, populus tamẽ, ut ſuprà à nobis oſtenſum eſt, ex demortui Regis liberis eum eligebat, quem regnare mallet. Idque duplici obligatione interveniente, ut patet ex hiſtoria Joas. Nam tam Rex, quàm populus, ſolẽni jurejurando Deo primùm pollicebantur ſe leges ipſius tam Eccleſiaſticas, quàm politicas obſervaturos. Adhibebatur poſtea & aliud juramentum mutuum inter Regem ipſum, & populum. At verò, dixerit quiſpiam, eratne propterea jus populo (id eſt, ordinibus populi) in eum quem elegerat, cum officium non præſtaret, animadvertere? Erat profectò, quod quatuor exemplis potiſſimum probari poteſt. Si enim licuit Davidi adverſus Saulis tyrannidem ſeſe tueri, ut paulo antè viſum eſt; & Lobnenſibus ab obedientia Jorami deficere (qui tamen inferiores tantum Magiſtratus erant) nonne inde meritò colligam, Regiis ordinibus multò etiam plura ipſo jure licuiſſe? Huc quoque pertinet id quod prudenti Jojadæ ſacerdotis conſilio, ab ipſis ordinibus adverſus Athaliam (quæ Regina conſtituta, ſex integris annis Regnum adminiſtrarat) patratũ fuit. Deniq; Amaſiæ exẽplum multò eſt adhuc

Joas. 2. Reg. 11. & 17.

Populi Iſraelitici poteſtas in profligandis damnandisve Regibus.

Athalia.

Amaſias. 2. Reg. 14. 19.

apertius, quam Hierosolymitani ad necem vsque sunt insectati. Quod si id per seditionem factum quispiam arbitretur, & non legitimè, is quæso diligenter ad sequentes rationes attendat. Nusquam dicitur Amasias à seruis domesticis occisus (sicut id patri suo Ioas contigisse, & Ammoni Manassis filio, legimus) sed potius communi quodam Hierosolymitanorum consensu: neque id occultè, & quasi per insidias (qui fuit quam plurimum Tyrannorum exitus) sed via aperta, & velut publica authoritate: nec subito aliquo tumultu, sed postquam ille fuga sese in vrbem Lachis recepisset, vnde & ipsius cadauer reportatum, & in patrum suorum sepulchrum conditum scribitur. Nihil denique hîc, neque ante, neque post Amasiæ mortem conspicitur, quod seditionis suspicionem habeat: sed omnes circumstantiæ evincunt cuncta potius consilio, & meditata deliberatione, Hierosolymitanorum (simul tacito fœdere, tanquam præcipua ordinum pars, conjunctorum) tentata, & patrata fuisse, etsi id extra ordinem, & quasi perfunctoriè acciderit: nullo certè priuato odio, sed propter ipsius impietatem, qua præcipuam iuramenti sui partem violarat. Ideòque nuspiam legimus post ejus mortem vel querimoniam ullam, vel inquisitionem, vel denique pœnam aliquam adversus cædes authores procuratam, aut irrogatam vel à populo, vel ab ipsius liberis fuisse: quemadmodū post mortem Ammonis & Joas contigit.

Qualis fuerit Amasiæ occisio.

2. Par. 25. 27.

contigit, in quorum conjuratos occisores, etsi domesticos, justis pœnis fuit animadversum: quamvis uterque illorum improbus fuisset. At contrà, mortuum hujus cadauer equis in Jerusalem revectum fuisse legimus, ob reverentiã tum Regiæ dignitatis, tum familiæ: & Azariã ipsius filium à populo Juda universo Regem illi suffectum. Quod rursus planè ostendit id, quod à potiore ordinum parte (nempe à Jerosolymitanis) factum fuerat, communi postea consensu confirmatum fuisse: ut justa de causa, & per eos, executioni mandatum, quibus id liceret. Hinc igitur concludo, ordines seu status populi Israelitici jus habuisse, & ex familia Davidis sibi Regem, quem vellent eligere, & electum postea vel eiicere vel supplicio etiam, prout res ferebat, afficere. *2. Reg. 12. 10. 14. & 21. 24.*

Sic nostra memoria Dani Christiernum crudelissimum Tyrannum non solum Regia dignitate priuarunt, sed carcere conclusum ad mortem usque detinuerunt, translato Regno ad sapientissimum justissimumq; Regem illius auunculum, ejusque, qui nunc regnat, auum. *V. Exemplum ex Danorum regno.*

Quod ad Suedos quoque attinet, satis norunt omnes quomodo nostra ætate Gostavus se, suosque à Danorum subiectione liberarit: & etiam num hodie Suedi Regem suum captivum asservant, ob non satis prudenter administratum Regnũ, quod ad fratrem ipsius trãslatum est: cui Dominus benedicat. *VI. Suedorum exempla.*

Scoti etiam superioribus annis Reginã suam *VII.*

Scotorũ exẽpla. abdicarunt, & perpetuo carcere damnaverunt: quod quamplurimorum turpium adulteriorũ, atq; etiam crudelissimæ cædis mariti sui accusaretur: quæ accusatio si legitimè probata est, audeo dicere, rectiùs eos factùros fuisse, si in eã promeritas pœnas exercuissent.

VIII. Exempla ex Angliæ regno. Cæterum quod ad Angliæ Regnum omnium quotquot hodie in universo orbe visuntur felicissimum, atque utinam in ea felicitate diu perduret, spectat etiam si ad eum, qui Regio sanguine proximior est jure successionis illud devolvatur: apparet nihilominus, tum ex multis historiis memoratu dignissimis, tum ex Polidori testimonio, in vita Henrici, huius nominis primi, Anglorum regis, omnem ferè regnandi authoritatem à consensu Parlamenti (ut vocant) pendere. Et sanè si conferre libet beatam illam tranquillitatem (qua jam multis annis fruuntur, sub benignissimo & pacatissimo serenissimæ Reginæ Elizabethę dominio) cum miserando & infelici statu, tot aliarum regionum, ipsa experientia docebimur, quam sit ea moderatio Regiæ potestatis utilis, & beata, si modò ea rectè exerceatur, & Reges ipsi Deum timentes, populique sui amantes, sustineant se ab illa, non regi tanquam pupillos (ut aulici adulatores, qui planè lachrymis miseræ plebis pisto saginantur) loqui solent, sed dirigi & moneri, ea tamen reverentia & obedientia, quæ Majestati ipsorum convenit, ac debetur.

De

De Polonis porrò si quis hactenus dubitavit, Num in eligendo certis conditionib. Rege, ipsi hoc jus retinuerint, ut à juramento ipsis discedere liceat, si ille promissis non steterit, poterit id clarè intelligere ex ultima illa electiõe, qua sibi Henricum Regis Gallorum fratrem in Regem cooptarunt. Atq; in eo mihi planè convenit cum Episcopo Valentino (hujus electionis pro Rege suo, procuratore) qui in oratione ad Polonos habita, & vulgo excussa eos hoc nomine maximè laudat, quod regum suorum potestatem sapientissimis suis legibus coarctarint, & quasi finibus circumscripserint. *IX. Exẽpla à Polonorum institutis.*

Simili ratione Veneti (quorum Respublica, si ex eventis judicandum est, omnium felicissimè, & sapientissimè; secundum hominum prudentiam constituta, & moderata existimatur) Ducem supremum sibi creant, non tanquam Idolum aliquod, aut spectrum (ut quidam in rebus politicis parum exercitati scribere ausi sunt) sed tanquam principem ac Monarcham, à quo citra ullum tyrannidis periculum, omnes Monarchiæ commoditates, percipiant. Jam verò sicut Consilium illud quod vocant generale, Ducis eligendi omnem authoritatem habet (servatis tamen ritibus ad hoc apud ipsos institutis, & usitatis) ita illud ipsum Consilium sibi jus istud retinuit (sine quo facilè reliqua omnia in nihilum abirent) Nempe illius ipsius Ducis deponendi & puniendi, si quid tyrannicum vel moliatur vel patraverit: quem-

admodum id exemplis & facto sæpè comprobatum est. Videant igitur hìc reliqui Italiæ populi, qui tam subtiliter de humanis rebus disserere, & ratiocinari sunt soliti (editis etiam plerisq; de civili gubernatione libellis) an in hac re æquè prudẽter sese omnes, ut Veneti, gesserint.

XI. *Exẽpla ab Hispanorũ Regibus.*

Quid verò de Hispanis dicemus? Status certè jus Regni diu fuit perturbatissimus & valdè inquietus, quod pleræque barbaræ nationes, tum ex Septentrionibus, tum ex Africa illuc veluti diluvio quodam exundarint, sicut id tum certissimæ historiæ, tum ipsorum idioma testantur. At fatendum est omnino Gentem hanc præ cæteris semper fuisse sagacem, & providam. Et quamvis verum sit illud Aristotelicum, *natura Barbaros mancipia potius esse, quàm subditos*: Hispani tamen hactenus (quæcunque tandem barbaries regionem eorum invaserit) in Politiæ constituendæ ratione plerisque populis erubescendi occasionem præbent, eosque merito pudefaciunt. Id verò ut probem, citabo duo testimonia præ cæteris insignia, & quæ literis aureis insculpi publicis tabulis mererentur: ut & Reges justè ex iis imperare, & populi vicissim rectè obedire, docerentur.

Prius testimonium sumptum est ex quarti Concilii Toletani, c. 74. quod habitum est anno Domini D.C.XLIIII. juxta Sigeberti supputationẽ. Verba autem Synodi, tũ ex viris Ecclesiasticis, tum ex reliquis Regni ordinibus coactæ,

ctæ, sic habent: *Nullus apud nos sub præsumptione regnū arripiat, nullus excitet mutuas seditiones civium: nemo meditetur interitus Regum; sed defuncto in pace Principe, primates totius gentis, cum sacerdotibus, successorem Regni cōsilio communi constituant: ut dum unitatis concordia à nobis retinetur, nullum patriæ gentisq; dissidium per vim, atque ambitum moliatur. Quod si hæc admonitio mentes nostras non corrigit, & ad salutem communem cor nostrum nequaquam perducit, audi sententiam nostram. Quicunque ergo ex nobis, vel totius Hispaniæ populis, qualibet cōjuratione, vel studio, sacramentum fidei suæ (quod pro patriæ gentisque Gothorum statu, vel conservatione Regiæ salutis, pollicitus est) temeraverit, aut Regem nece attrectaverit, aut potestate Regni exuerit: aut præsumptione Tyrannica regni fastigium usurpaverit, anathema sit in conspectu Dei patris & Angelorum: atq; ab Ecclesia catholica, quam perjurio profanaverit, efficiatur extraneus & ab omni cœtu Christianorū alienus, cum omnibus impietatis suæ sociis, quia oportet ut una pœna teneat obnoxios, quos similis error invenerit implicatos. Quod iterum secundo replicamus, dicentes: Quicunq; à modo, &c. Et ideo, si placet omnibus qui adestis, hanc tertio iteratam sententiam, vestra vocis consensu firmate. Ab universo clero, vel populo dictum est: Qui contra hanc nostram definitionem præsumpserint, anathema Maran-atha, id est, perditio in adventu Domini, sint: & cum Juda Iscariot partem*

 tem

tem habeant ipsi & socii eorum. Amen. Quapropter nos ipsi, & sacerdotes omnes sanctam Ecclesiam Christi ac populum admonemus, ut hac tremenda & toties reiterata sententia, nullum ex nobis præsenti atque æterno condemnet judicio: sed fidem promissam erga gloriosissimum Dominum nostrum Sisenandum regem custodientes, ac sincera illi devotione famulantes, non solum divinæ pietatis in nobis clementiam provocemus, sed etiam gratiam antefati Principis percipere mereamur. Te quoque præsentem Regem, ac futuros ætatum sequentium Principes, humilitate debita deposcimus, ut moderati & mites erga subjectos existentes, cum justitia & pietate populos à Deo vobis creditos regatis, bonamque vicissitudinem, qua vos nobis constituit, largitori Christo rependatis, regnantes in humilitate cordis, cum studio bonæ actionis. Nec quisquam vestrûm solus in causa, capitum aut reum sententia ferat, sed consensu publico cum rectoribus ex judicio manifesto, delinquentium culpa patescat: servata à vobis in offensis mansuetudine, ut non severitate magis in illis, quàm indulgētia polleatis, ut dùm omnia hæc (authore Deo) pio à vobis moderamine conservantur, & Reges in populis, & populi in Regibus, & Deus in utrisque lætetur. Sanè de futuris Regibus hanc sententiam promulgamus, ut si quis ex eis contra reverentiam legum, superba dominatione, & fastu regio in flagitiis, & facinore, sive cupiditate, crudelissimam potestatem in populis exercuerit. Anathematis sententia à

Christo

Christo Domino condemnetur, & habeat à Deo separationem, atque judicium, propter quod præsumpserit prava agere, & in perniciem regnũ deducere. De Simithilane vero qui propria scelera metuẽs, seipsum regno privavit, & potestatis fascibus exuit, id cũ Gentis consultu decrevimus, ut neque eum, vel uxorem ejus, propter mala quæ commiserũt, neq; filios eorum unitati nostræ unquam consociemus, nec eos ad honores, à quibus ob iniquitatem dejecti sunt, aliquando promoueamus. Est hoc sanè singulare exemplum: cui decretum aliud sextæ Synodi Toletanæ adiiciam, in quo postquam de exigendis Judæis è regno statutum esset, adduntur sequentia. *In cassum bonum agitur, si non ejus providetur perseverãtia: Ergo postquám ordine præmisso ad gubernacula accesserit Regni, si ipse temerator hujus extiterit promissi, sit anathema. Maran-atha in conspectu sempiterni Dei, & pábulum efficiatur ignis æterni, similiq; cum eo damnatione perculsi sint, quicunque sacerdotum, vel quilibet Christianorum ejus implicati fuerint errori.* Cap. 1. Ex his facilè judicari potest quæ sit ordinum Hispaniæ in suos Reges authoritas, si quid cõtra jusiurãdum commiserint: cum ex jure Feudorum (quæ etiam Regna Imperia complectũtur) Vasallus excommunicato Domino servitium non debeat, imò sacramento fidelitas sit absolutus: ut habetur *lib. 2. Feud. tit. 28. §. 1.*

Alterum testimonium, quod proferre sum pollicitus: Formula illa est insignis, quã Arra-

gonii hodie etiã(nisi fortè non ita pridem mutata est)non solum in Regum suorum inauguratione usurpant, sed etiam in conventibus illis triennalibus iterant, in quibus Rex sese apud suos ordines sistere solet, tum etiam ut suis jus dicat, tum ut ab iis jus suum recipiat. Ibi enim post multas peractas ceremonias, inter eum quem justitiam Arragonensem vocant (qui supremæ potestatis personam refert, cuique reges jurejurando se obstringere coguntur) & Regem ipsum, vel creandum, vel jam creatum, Formula hæc totidem verbis pronuntiatur.

Formula qua Hispaniarũ Reges inaugurantur. NOS QUI VALEMOS TANTO COMME VOS, Y PODEMOS MAS QUE VOS, VOS ELEGIMOS REY, CON ESTAS Y ESTAS CONDITIONES, INTRA VOS Y NOS, UN QUE MANDAMAS QUE VOS: Id est, *Nos qui tanti sumus quanti vos, & plusquam vos possumus, Regem vos eligimus, his atq; his conditionibus: Inter vos & nos, unus majore est imperio, quàm vos.* En quo usque Hispani suos Reges in honore habuerint, prout debuerunt.

XII. Exẽpla è sacro imperio. Quid plura? Norunt omnes qua sit authoritate cœtus ille Principum toto orbe illustrissimus, septem videlicet Electorũ imperii, tam in eligendo Imperatore, quàm in eo, quoties opus est, abdicando: sicut Adolpho, anno M. CC.XCVI. & Venceslao anno M.CCCC. Imperatoribus accidit. Erat autem tale jusiurandum, quo se tunc Reges seu Cæsares Germaniæ obstringebant, quale describitur in Tractatu, cui titu-

titulus est, *Speculum Saxonicum lib.3.parag.54.* Cum enim Rex eligitur, cogitur publico juramento fidelitatem, & hominium (seu, ut vulgus vocat, *homagium*) imperio præstare: ac polliceri se totis viribus promoturum juris administrationem: atque adeò omnes injurias propulsaturum, & deniq; omni studio, & conatu jura Imperii conservaturum.

XIII. *Exempla Regum Gallorum & antè, & postquã Frãcis cõjungi fuere.*

Accedo jam ad Francos: apud quos, priusquam in Galliam venissent, Reges ordinibus populi sui submissos fuisse, testis est Julius Cæsar lib.5.cap.8. de bello Gallico, dum Ambiorigis Eburónum (sive ut hodie vocantur *Leodiensium*) Reguli, in quadam oratione verba recensens ait, sua esse ejusmodi imperia ut non minus haberet in se juris multitudo (legitimè scilicet coacta) quàm ipse in multitudinẽ. Idem etiam probatur ex verbis Vercingentorigis Regis Arvernorum caussam suam in cœtu publico tuentis, ut ea ab eodem Cæsare recitantur li.7.c.4. Postea verò Galli & Franci sub uno Frãcogallorum nomine coierũt in unum. Quorũ regnum cũ singulari Dei beneficio diutissimè prorogatum, & conservatum fuerit, nunc quidem ita nutare videtur (quacunque tandem ex parte culpa hęreat) ut certissimum ejus excidiũ proximè timendum sit, quod tamen vix accidere potest, nisi cum ingenti reliquarum orbis partium mutatione. Cæterum quæ mihi nunc de eo dicenda sunt, satis suspicor quibusdam grata & accepta, quibusdam verò ingratissima

& inauſpicata, futura. At nihil dicenti niſi quod res eſt, ſpero quidem Deum mihi adverſus omnes calumnias fore propitium. Quamquam igitur Francogalli Reges ſuos primùm ex Merovei familia, deinde ex Caroli Magni poſteris, ac tandem ex Hugonis Capeti ſucceſſoribus eligerent, ita tamen ab initio Monarchiam ſuam conſtituiſſe dico, ut Reges ipſorum non ſolo jure ſucceſſionis regnarent, ſed ſi ſimul conſenſu Ordinum Regni electi forent. Sic Pharamundus electus ſolio Regio ſublimatus fuit, anno Domini CCCCXIX. Sic Pipinus anno D. CCLI. ipſorumque liberi Carolus, & Caromannus anno D. CC. LXVIII. Ac tandem anno D. CC. LXXI. Carolus in fratris partem ex ordinum authoritate ſucceſſit. Quam authoritatem ſecutus ipſe poſteà, nempe anno D. CCC. XII. Ludovicum filium ſuum Imperii hæredem inſtituit: cavens nominatim teſtamento ſuo (ſicut Nauclerus, qui ſcriptis illud prodidit, teſtatur) ut populus (id eſt ordines ipſi) quem mallet ex filiorum ſuorum liberis in Regni ſucceſſorem eligeret, præcipiens etiam Patruis, qui tum ſupervixiſſent, ut ejuſmodi electioni aſſentirentur: quod factum equidem notatu eſt digniſſimum, & ad totius hujus quæſtionis ſtatum decidendum accommodatiſſimum. Atque tale fuit Francogallicorum Regum juramentum teſte Aymoino, qui Carolum Calvum dictum ſic loquentem inducit: *Quia ſicut iſti Venerabiles Epiſcopi uni-*

Naucl. Vol. 2. generatione 28.

Aymoino lib. 5. c. 21.

ex ipsis voce dixerunt & certis indiciis ex nostra unanimitate monstraverũt, vos acclamastis me Dei electione ad vestram salvationem, & profectũ, atq; regimẽ, & gubernationẽ hoc advenisse, sciatis me, honorem & cultum Dei atq; sanctarum Ecclesiarum Domino conservare adjuvãte, & unumquemq; vestrum secundũ sui ordinis dignitatem, & personam, juxta meũ scire & posse, honorare & saluare, & honorabiliter salvatum tenere velle: & unicuiq; in suo ordine secundum sibi competentes tam Ecclesiasticas quã mundanas legem & justitiam conservare. In hoc ut honor Regius & potestas, ac debita obedientia atq; adjutorium ad regnum mihi à Deo datum continendum ac defendendum, ab unoquoque vestrum secundum suum ordinem ac dignitatem atq; possibilitatem mihi exhibeatur, & sicut antecessores vestri Jure, fideliter & rationabiliter, meis antecessoribus exhibuerunt. Hæc ille totidem verbis.

Eos ipsos verò ordines potestatem regum, quos elegissent, abdicandorum habuisse, si quid peccassent, infinitis exemplis constat. Childericus propter flagitia, & libidinis publico Consilio Regno motus, & expulsus est anno CCC.LXI. eique Gilo substitutus, qui ex Merouei familia nõ erat. Et Childericus anno D.LXXVIII. & Theodoricus anno D.C.LVII. Quinimo anno D.CCC.XC. ordines neglecto Carolo Ludovici Balbi filio Eudeñ siue Odonẽ in Regem elegerũt. Legimus etiam Hugonem

Capetum Regno privasse Carolũ Lotharij fratrem, cum ille negligentius & veluti cunctãdo rem ageret, & ad concilium deferret, sperãs scilicet fore, ut Regni ordines illorum controversiã, pro assueto more, dirimeret. Ac in summa, si regnum Francogalliæ electione non conferebatur, dicendum esset neque Pipinum, neq; Capetum quicquam juris in eo habuisse, cum neque ex Merovei masculis hæredibus successores deessent Pipino regnum usurpante: neq; ex Caroli Magni filiis, cum Capetus Regium diadema sibi vendicaret.

Porro quod attinet ad eorundem ordinum authoritatem, qua vel Regni præcipuas dignitates & officia conferebant, adimebantque: vel saltem sollicitè animadvertebãt, quo modo se Reges tam in iis conferendis, adimendisve, quam in tributis exigendis, aut in aliis Regni præcipuis negotiis, tum belli tum pacis tempore gererent: Ea, inquam, authoritas vetustissimis & valde authenticis Historiis satis superque testata est: quæ planè eorum assentatorum impudentiam satis arguunt, qui hodie ex ruinis tanti tamque sapienter constituti Regni, suam potentiam per fas nefasque augere non desinunt. Et sanè quod nostris temporibus, is qui sanguine est proximior, non convocatis ordinibus, in Galliæ Regnum succedit, novamque rerum faciem inducit, pro eorum libidine, qui ejusmodi successoris favorem ac gratiam captaverint: Quodq; comitia publica statuto

tempore amplius non indicuntur; sed tum duntaxat, quum id commodum quibusdam videtur, qui inde proprias commoditates, & securitates aucupantur: Quod præterea, quoties ordines coguntur, id fit non tam ut de publicis rebus seriò decernatur, quàm dicendi caussà, ut scilicet longis affectatisq; orationibus Rhetorum (imò Sophistarum potius) more, tempus & actio omnis eludatur: Quodque illic ii judices sedeāt, in quos præcipuè omnes accusationes, & querimoniæ intenduntur: denique quod tum bella, tum pax, aut induciæ decernuntur; tributa & actiones imponuntur; leges de rebus tam publicis, quàm privatis figuntur, & refiguntur; dignitates & præfecturæ, omnia item munia publica electis vel conferuntur, vel adimuntur, pro quorundam tantum) sive virorum, sive mulierum, nobilium sive ignobilium, proborum sive improborum) arbitrio, qui apud rerum Dominos majore pollent authoritate & gratia (utpote per quorum aures & oculos duntaxat isti & audiant & videant) hæc, inquam, omnia à majorum sanctis moribus & agendi ratione quàm longissimè dissident, & cum primariis legibus quibus Gallicæ Monarchiæ fundamenta nituntur, planè ex diametro pugnant. Jam vero Jurisconsultis omnibus, qui cum scientia juris bonam conscientiam conjunctam habent, disputandum relinquo, num ulla quantumvis longi temporis præscriptio jure aliquo vel divino,

vel

vel humano locum hîc habere possit, vel debeat. At enim quod hodie adhuc Reges, cum solenni ritu unguntur, juramentum præstant (cujus formula utinam publicè excuderetur, ut omnibus innotesceret) & quod præterea singulis civitatibus sua privilegia, item publica munera Regni officiariis cõfirmare postquam regnum sunt adepti, consueverunt (etsi hîc multa fiunt per abusum quæ minimè sunt probanda.) Quod denique si reges minores sunt ætate, status ordinesque Regni communi consilio statuunt, ad quem illius administratio pertineat: hæc, inquam omnia, reliquiæ sunt adhuc pristinæ illius authoritatis, qua ordines pollebant, & quæ nunc paulatim abit in nihilum. Nondum tamen ducenti anni præterierunt, cum ab ipsis ordinibus Caroli V. (qui *sapiens* cognominatus est) testamentum rescissum fuit, nempe anno MCCCLXXX. Quid amplius? anno MCCCCLXVII. quum Ludovicus hujus nominis XI. (qui quantum potuit Monarchiam Gallicam in Tyrannidem transformare conatus est, quod Regii Parasiti Regem emancipare seu servitio eximere, appellant) meritò accusaretur, quod pessimè Regnum administraret, dati sunt illi ab ordinibus apud Turones convocatis XXX. viri tanquam curatores, à quibus se regi & gubernari pateretur. Verum est quidem, ipsum postea facilè ab illis sese expedivisse, utpote cui (Claronensis Idoli prætextu, quod summa super-

Alias, xxxvi.

per-

perstitione colebat) juramenta omnia & promissa, non nisi ludus & jocus essent: sed tanto cum ipsius præjudicio, & infelici successu, ut præter infamiam, qua etiamnum hodie notatur, quamdiu vixit nulla unquam quiete aut pace frui potuerit: & in ipsa adeo morte expertus sit, quid valeat à subditis potius timeri quàm amari. Et quandoquidem de juramenti violatione mentio incidit, addere libet aliud exemplum valde memorabile: Carolus hujus nominis VII. dum adhuc Delphinus esset, nefario consilio Joannem ultimum Burgundiæ ducem è Gallicorum regum prosapia ortum, coram se miserè trucidari jussit contra fidem, pacem, atque amicitiam paulò antè prope Melodunum juratam. Hoc perjurium deinde (quamvis tanto Dei judicio Dux ille esset dignissimus) multis animarum millibus fuit in Gallia expiatum, cum totius penè Regni subversione. Et Carolus ipse Rex eò adactus miseriarum, ut à patre suo primùm exhæredatus, capitalem suum hostem postea Regno inaugurari Lutetiæ conspexerit, ac proinde Biturigum ipse, potius quàm Galliæ rex diceretur. Tandem verò pacem multo suo dedecore redimere coactus est, ut ex tractatu apud Atrebates concepto, apparet: In quo (etsi ipse rex cum duce Philippo, Joannis interempti filio, tãquam subdito suo transigeret) hac clausula nominatim expressa habetur: *cui*, inquit, *rex ipse assentietur, & diplomate suo com-*

Insigne exemplũ ultionis diuinæ in perjurum principem.

comprobabit. Quod si verò hanc transactionem ab ipso violari contigerit, ipsius clientes, feudatarii, & subditi, præsentes & futuri illi deinceps neque obedire neque inservire tenebuntur, sed Duci potius Burgundiæ, ipsiusq; successoribus, adversus ipsum omnem obedientiam præstabunt: cuncti deniq; illi ipsi clientes, beneficiarii, subditique ab omni fide, jurejurando, obsequio, promissionibus, & obligationibus, ac quibuscunque officiis, quibus Carolo Regi devincti prius essent, liberati, immunes, ac prorsus soluti hoc casu habebuntur: ne deinceps illis quicquam horum fraudi, aut oneri imputari, aut ab illis culpa ulla exigi possit. Quin imo hoc ipsum jam jam facere Carolus Rex illis præcipiat, & liberos absolutosque ab omnibus juramentis, & obligationibus pronunciet, si quid tale evenerit. Hic scilicet fuit exitus violatæ fidei Regiæ improbo consilio. Hæc autem pacta conventa, quia bona fide in posterum observata fuerunt, maxima Regno quies & pax obtigit. Porrò si æquum, tunc visum est, hanc clausulam inseri accidentariæ huic promissioni, quę ad Regni administrationem propriè non pertinebat, an minus æqua legitimaque illa promissio, aut conditio censenda erit, quam populus à Rege suo dum vel crearetur vel inauguraretur, fuerit stipulatus: cum & æquitate maxima & naturali ratione nitatur: videlicet ut Rex ex Legum præscriptis (quarum ipse summus est, esseue de-

bet, custos & protector) omnem suam administrationem moderetur?

Huc ergo omnium supradictorum summa redit: summum Imperium ita demum esse penes Reges aut alios supremos Magistratus, ut siquidem illi optimas leges juratasque conditiones transgredientes in apertos Tyrannos degenerent, nec sanis consiliis auscultent, liberum licitumque sit inferioribus Magistratibus tum sibi, tum iis quorum curam gerunt, providere & publico Tyranno obsistere. Ordines verò vel status Regionis quibus hæc authoritas à legibus est collata, eatenus sese tyranno opponere atque adeò ipsi justas, & promeritas pœnas, si opus erit, irrogare & possunt & debent, donec res in pristinum statum restitutæ sint. Quod si præstiterint, tantum abest ut seditiosi, aut perduelles habendi sint, ut contrà officio suo & juramento (quo & Deo & patriæ sunt obstricti) probè defuncti tum demum censeri debeant. Ac quamvis jam suprà evidentissimis Regnorum & Imperiorum, tam veterum quam recentium, exemplis harum rerum praxim comprobaverimus, ne tamen quisquam obiiciat legimus potius quàm exemplis judicandum, addam ad majorem sententiæ nostrę confirmationem quamplurimas & alias rationes. Dico enim primum duas esse propositiones, quas æquitas ipsa jusve illud naturæ (à quo uno pendet totius humanæ societatis

Epilogus ac conclusio de authoritate ordinũ.

I. Ratio à jure & æquitate naturali.

cietatis

Conditiones pacto addita si non impleantur, irritum erit pactum si parti læsæ placuerit.

cietatis conservatio) in dubium vocari non patitur: quarum prior est, in omnibus pactis, & conventionibus, quæ mutuo ac solo consensu inter partes contrahuntur, eos ipsos per quos obligatio contracta est, eandem solvere & dirimere posse, quoties id ratio postulat. Itaq; quibus est potestas Regis creandi, iisdem quoq; ejus abdicandi jus erit. Altera verò: si quæ est justa solvendæ conventionis aut pacti occasio, qua obligatio ipsa per se evanescat, & pro nulla habeatur, hanc unam esse, si essentiales conditiones, propter quas propriè obligatio contracta est, manifestè violentur. Ostendant igitur qui eo usq; Regum ac supremorum Magistratuum authoritatem evehunt, ut dicere audeāt, illos non alium quàm Deum solum Judicem habere, cui factorum suorum rationem reddere teneantur: ullam gentem usquam fuisse, quę scienter, & absque metu, aut vi aliqua, sese arbitrio supremi alicujus Magistratus submiserit, non addita expressè, aut tacitè subintellecta hac conditione, *ut ab eo justè, & ex æquo regatur & gubernetur.* Quod si quis exemplum aliquod proferat populorum, qui bello superati sese iis omnino conditionibus jurati submiserunt, quas victores proponerent: non satis mihi fuerit cum Jurisconsultis respondere, ea quæ vi, injustove metu extorta sunt, pro legitimis non esse habenda (fateor enim Theologiam, quæ conscientiarū est Regula, non facilè permittere, ut ejusmodi Juramēta temere violentur.)

Nulli unquā Reges admissi, nisi aut expressè aut tacitè sub intellecta conditione, si justè sanctè que populos rexerint.

tur.) Sed addam preterea, etiamsi populus quispiā scienter & sponte rei per se evidenter irreligiosæ, Juriq; naturali contrariæ, assensum prębuerit, nullam esse ejusmodi obligationem: tantum abest ut dubitari jure possit, an ea valida ac rata sit existimanda, quæ per vim ac metum, aut aperta fraude & malis artibus contracta fuerit. Hæc enim generalis juris & æqui regula communibus, naturæ principiis subnixa (quæ adhuc post lapsum in homine, quantumvis corrupto resident) tam certa firmaq; est, ut nihil quo illis apertè adversetur & repugnet, pro justo & rato inter homines sit habendum. Hoc porrò de rebus penitus injustis atque manifestè religiosis intelligendum est, quas nemo non videt (nisi sensu communi prorsus destitutus) non posse bona conscientia à quoquam vel exigi vel præstari. Tale fuit pactum quod primis temporibus inter Minoen Cretensis insulæ Regem, & Athenienses intercessisse ferunt: nempe ut quotannis illi septem adolescentes, septemque puellas adducerent, ut vel à Minotauro devorarentur (sicut fabulæ tradunt) vel (quod magis est credibile) ut illius libidini, atque Tyrannidi inservirent. Ejusmodi etiam fuit conditio ab Ammonitis, habitatoribus Jabes proposita, fore scilicet ut illis parcerent, atque illos in suam tutelam reciperent, si modo singuli alterum sibi oculum eruerent. Minusque adhuc tolerabilis fuit conditio civibus Hierosolymitanis

Conditiones apertè irreligiosas & contra conscientiam, nullius esse momenti.

1. Sam. 11.2.

ab

1. Machab. 1. 55. ab Antiocho execrando Tyranno propoſita, & a pleriſque eorum promiſſa, ut ſcilicet conſervandæ vitæ ſuæ gratia, veram Religionem abjurarent. Si verò conditio à victore propoſita, & à victis promiſſa, difficilis eſt duntaxat atque dura, vitæque hujus tantum incommoda continens, concedo eo caſu juriſiurandi potius rationem habēdam, quam ullorum commodorum, vel incommodorum. Ezech. 16. 17. Quam ob cauſam Deus acriter Sedechiam, ultimum è familia Davidis Regem, increpavit & punivit, quod contra juratam fidem à Chaldæorum Rege defeciſſet. Gabaonitæ certè etſi Joſ. 9. 25. in duriſſimam ſervitutem à Joſua adacti, nuſquam de eo conqueruntur. Præcipuè verò cum de Religione agitur, ſummopere cavendum eſt, ne quis temerè ab iis quæ Deo juratus promiſit deficiendi licentiam captet. Qua in re tamen modus quoque ejuſmodi ſervandus erit, ut quemadmodum nihil facilè in Religione quiſquam immutare debet: ſic (quoniam non niſi cum maximo diſpendio in ea decipi poſſumus) nemo pertinaciter ea tueatur, quæ impiè & illicitè Deo promiſſa, obtentu Religionis fuiſſe conſtiterit. Quod quia non ſatis cautè hactenus animadverſum fuit, multę graves ac periculoſæ in mundo converſiones acciderunt.

Verum demus, fuiſſe gentem aliquam, quæ aut imprudentia, aut blandimentis, aut denique, quia bonum principem ſemel ex quapiam

fami-

familia nacta, nimia facilitate præsumpserit: tales quoque semper futuros omnes illius posteros: sese omnino, nulla expressa conditione, cuipiam submiserit, an propterea dicemus Principi illi omnia licere, quæ libuerint? An ne potius ea quæ natura sua, sancta sunt & legitima, tanquam expressa habenda erunt? Quorsum enim alioqui res evadet? aut qualis demum vita hominum futura est? Si Princeps hujusmodi eousque licentię proruperit, ut subditorũ parentes truculentus occidat, uxores ac filias cõstupret, domos ac possessiones expilet, denique singulos pro arbitrio jugulet: quia scilicet populus, ipsius probitate confisus, hunc ab initio sibi Principem sine ullis conditionibus assumpserit?

Adhæc iniquissimum sanè fuerit, universæ alicui genti ac populo id denegare, quod æquitas ipsa privatis personis (quales sunt minores mulieres, mente capti, & qui ultra dimidium justi pretii se fraudatos conqueruntur) ultrò concedit, maximè si de mala eorum fide constiterit, quibus se ejusmodi personæ obstrinxerunt. An verò quisquam magis improbæ fidei reperiri potest eo Tyranno, qui sit usque adeo impudens, ut persuasum esse velit, sibi omnia licere per fas nefasque; quia scilicet aut ita cum populo pepigerit*, aut à majoribus suis talem potestatem acceperit? Fateor equidem interea (sicuti abunde suprà demonstratum est) authoritatem ordinum sive statuum

Il. à Cõparatis. l. Cõparat. qualis. Populus in integrũ potius esse restituendos quàm privatos homines.

tunc

tunc implorandam, & interponendam: ne privatis hominibus quicquam ex seipsis aggredi aut moliri in statum publicum liceat, neve inferiores Magistratus vocationis suæ cancellos transcendant.

Comparatio cũ alijs hominib. qui inferiores in potestate habent.

Sed quæro pręterea: *an major sit subditorum erga Regem obligatio, quàm liberorum erga parentem, mancipiorum erga dominum, aut libertorum erga patronum, qui eos manumisit?* Audiamus verò inprimis quid Cicero, ęquitate & ratione ductus, scribat de officio filiifamilias, cujus pater vi, patriæ suæ dominium usurpare contendat: *Si Pater*, inquit, *dominationem manifesta vi occupare, aut patriam prodere tentet, an filius tacebit? Minimè, sed patrem supplex rogabit ne id faciat: si autem precibus nihil profecerit, accusabit illum, atq; minis terrebit, quod si eò jam res processerit, ut periculum sit ne tãdem patria obruatur, vita patris salutem patriæ præferet.* En qualis fuerit ejus viri sententia, non solum rationi consentanea, sed etiam maximæ authoritatis.

II. Cõparatio Quid liberis in patrem liceat.

Quod verò ad servos seu mancipia attinet: jure Romanorum cautũ est, ut servus, cui Dominus ægrotanti opem non tulerit, liber habeatur. Et quod etiam majus est, servo ex juris scripti dispositione, Dominum læsæ Majestatis reum accusare licet. Quis verò hoc crimine magis tenetur, quàm Tyrannus omnia jura tam diuina quàm humana manifestè pervertens? Sed apud quem, inquies, accusabitur? Respondeo, vel apud eos qui cum

III. Cõparatio Quid servis in Dominos.

ejus

ejus creandi potestatem habuerint, habent etjam judicandi ipsum authoritatem: vel apud eos qui præcipui sunt supremæ potestatis defensores, & à quibus nulla est provocatio. Sic quāvis Liberti omnem Patronis suis observantiā debeant, adeòut jure ordinario non nisi civiliter cum eis agere possint; certis tamen de causis (utpote si atroci aliqua injuria à patrono fuerint affecti, eumve in adulterio cum uxore deprehenderint (possunt capitalem accusationem adversus eos, ex jure civili instituere. His argumentis ago, non ut conscientiam legibus civilibus, aut Philosophorum dictis tanquam regulis certissimis astringam: sed duntaxat ut evidentissimè ostendam, quam iniqua sit eorū opinio; qui nullam prorsus hominibus viam relinquunt; qua cursum imminentis vel apertè grassantis tyrannidis abrumpere valeant, quātumvis crudelis & iniqua illa fuerit.

IIII. Comparatio. Libertis in Patronos.

Certè quod excipere solent, *Regem legibus non astringi*, in genere nec potest nec debet accipi, ut Regum assentatores, Regnorumq; eversores occinūt: Nam ut taceā tot, omnium ferè nationum, exēpla quæ suprà allata sunt, quorsum tot graves veterum Jurisconsultorū sentētiæ, è jure naturæ excerptæ? Cujusmodi sunt, *eos qui leges ferunt, legibus quoque obtemperare*: Et, *quod quisque juris in alium statuerit, ipse ut eodem jure utatur*: Et, *nihil Imperio magis conducere quàm ut Rex Legibus utatur*: dignā denique vocem esse, *Principem legibus sese subditū*

Ad Varias objectiones solutio. I. Ob.

Quomodo intelligi oporteat Reges legibus non subjici.

profiteri? Itaque quod alibi à Jurisconsultis dici videtur, *Principem esse supra Leges, aut Principem legibus esse solutum*, non nisi de legibus civilibus, deq; particulari & privatorum jure est intelligendũ: Verbi gratia, de testamentis; de detractione Trebellianæ, aut Falcidianæ: non autẽ de jure publico, & ad statum, ut dici solet, pertinente, multoque minus de jure naturali, aut divino: cui cum omnes & singuli homines subjiciantur, quatenus homines nati sunt: omnino efficitur, aut reges homines non esse, aut illos hoc jure teneri.

II. Ob. Quæ sit inter jus Regnorũ & jus gentiũ differẽtia.

Si quis rursus objiciat, jus illud publicum, & ad statum populi, aut gentis pertinens (de ejusmodi enim loquimur) longè esse diversum à jure naturæ, ac gentibus omnibus communi: Verum id [illegible] in esse quibusdam in rebus fatebor, sed ita ut omne illud discrimen, in circũstantiis hæreat, quæ efficere nequeũt, quin generalis illa æquitas, & ἐπιείκεια firma constansque eousque maneat, ut omni politia; quæ illi adverseur (veluti, exempli causa, si manifestæ impietates. latrocinia, ejusq; generis facinora, tum adversus Deum, tum adversus jus gentium ac bonos mores, probarentur) prorsus sit & dãnanda, & abjicienda.

III. Ob. Ordines supra Reges esse.

Posset & illud excipi, supremum Magistratum reum quidem esse, si aliter quàm dictũ sit, dominetur. At non habere alium Judicẽ, quàm Deum ipsum: quod Davidis quispiam exemplo probaverit, qui cum esset adulter, & homicida

cida nefarius, à nemine tamen mortalium judicatus fuit. Sed respõdeo primum: ex supradictis satis perspici Gentes ipsas populiq; ordines jus sibi plerunq; retinuisse frenandorũ Principum, cui nulla vel vetustas, vel tẽporis præscriptio obesse possit. Deinde multũ interesse inter eum qui crimen aliquod semel, aut etiam repetitis vicibus cõmiserit, & eum qui ex professo omni scelerum generi sit addictus: Item, inter Principem vitæ flagitiosæ, & eum qui justam omnem gubernandi rationem in regno suo evertat: neque enim supremum Magistratum censuerim ꝑ privatis delictis (& quæ propriè personalia sunt) eodem modo, quo subditos coercendum, sed tamen posse usque adeò perditũ fieri, ut meritò pœnis ac suppliciis in eũ animadverti & possit & debeat. Quanto igitur æquius fuerit, cum de publico statu agitur, ut his quibus hoc officii incumbit, liceat ꝓvidere & omnino satagere, ne quid Respubl. detrimẽti patiatur? quod ni fecerint, perfidi & in Deũ, & in Patriam (quibus se juramento obstrinxerũt) habeantur. His distinctionibus probè expẽsis, & ad Davidis mores in genere (nec nõ ad publicam illam satisfactionem, quàm de admissis publice agit pœnitentiam) comparatis: nemo mirabitur non fuisse quicquã grauius adversus eum statutum, vel tentatum. Præterea falsa est in universum ejus argumẽti conclusio, ex qua infertur, non debuisse pœnas de delicto aliquo sumi, quia scilicet sumptæ non sint.

Non omnes Principes flagitiosos statim & Tyrannos esse.

Cur David neque de adulterio, neque de homicidio damnatus fuerit.

IIII. Ob. De Turcica Tyrannide. Sed nec deerunt etiam fortasse qui Turcarum Imperatoris in suos subditos authoritatem prætexant. Quibus uno verbo responsum velim, ejusmodi imperium neque Regium neque humanum dici mereri, sed prorsus barbarum, Tyrannicnm, brutum atq; execrandũ: eò maximè, quod cùm cæteræ Monarchiæ, & imperia (quantumvis multis vitiis obnoxia (instrumenta tamen fuerint ad humanam societatem conservandam idonea: contra, Turcicã hanc tyrannidẽ appareat horrendũ esse Dei flagellum, quo Deus mundo huic extremam ruinam, & eversionem justo suo judicio minitetur. Itaque clara voce & sonora profiteor, si qui hodie reperiantur, qui Regibus suasores sint, ut inde gubernationis suæ exemplar, & typum effingant, eos tanquam publicos humani generis hostes habẽdos, & exterminio ꝓfligãdos.

V. Compar. Quid uxori in maritum liceat. 1. Cor. 7. 15. Cæterũ ut comparationes supra institutas de jure privatorum in privatos persequar, an ulla strictioris juris obligatio inter homines dabitur quàm Matrimonii? (in quo Deus ipse tanqã hujus contractus præcipuus autor intercedit, & per quod qui duo erãt, una caro fiunt.) At in matrimonio etiam ipso, si pars una alterã deserat, eã quæ deserta est Apostolus, ab omni obligatione liberã pronunciat: quia deserens præcipuam matrimonii conditionem violat. Fingamus verò quempiam profiteri, se velle uxorem apud se retinere, idque conari: si tamen innotuerit, ideo uxorem hunc appetere, ut illi mor-

Ali mortem inferat, vel eã alia via de medio tollat: annon pro desertore manifesto habendus erit? At certè huic diversa non est Tyrannorum mens, quum non alia ratione subditos in potestate habere contendant, quàm ut miseris suis cupiditatibus indulgentes, eos ad internecionem usque persequantur & opprimant: quidni igitur idẽ de utriusque statuant, qui judicandi authoritatem obtinent? Quod si ne Ecclesiastici quidem canones, uxorẽ quæ tuto apud maritum degere nõ potest, cogendã esse statuunt ut cum illo habitet: cur inferiori Magistratui, sibi suisq; providere non concedetur, & adversus manifestum Tyrannum ad ordines recurrere?

Adhæc, cum & Regna, & Imperia ipsa, in feudis censeantur (quæ supremæ potestati hominis & fidelitatem seu subjectionem, & servitutem etiam debeant) videamus quale sit Jus Feudorum. Ex lib. igitur 2. *tit.* 26. §. *Domnio*, & *tit.* 47. apparet Dominum nõ minus in Vassallum (sive clientem) crimen perfidiæ committere posse, quam Vassallum in Dominum: quo casu feudum quidem domini, ad Vassallum non devoluitur, sed redit ad directũ feudi Dominum, à quo primario illud dependet, vel ad Domini agnatos. Hoc tamen certum firmumque manet, Dominum perfidiæ convictum, omne suum jus amittere, quod in Vassallũ habebat. Cujus rei ratio ex eo pendet, quod Dominus in omnib⁹ vicẽ fideli suo reddere debet,

Quid Vassalli in Dominos feudi juris habeant.

alioqui meritò maleficus censetur, ut habetur in *tit, 6. de forma fidelitatis*, ad finem. Dico igitur in proposita quæstione, Regem vel etiã Imperatorem, cujus dominatio à suprema pendet potestate, si in crimen illud perfidiæ erga Vassallos suos, hoc est subditos, inciderit (quod utinam nunquam accidat) amittere feudum suum, non ut Vassallis adjudicetur: sed ut de eo disponant, ii, qui supremam illam potestatem referunt. Ut verò hujus argumenti firmitas cognoscatur, notandum est: ejusmodi indirectos (seu ut vulgò vocant *subalternos*) Dominos, nullum præstare jusjurandum Vassallis, cum eos investiunt, adeò ut quod diximus observari adversus eos qui crimen perfidię admittunt, nõ alia quam naturalis illius æquitatis ratione nitatur, quę etsi expressa non fuerit, per se tamen semper subintelligenda veniat. Quid igitur (ut à minori ad majus fiat comparatio) statuendum erit de eo, qui in crimen illud lapsus est erga subditos, quibus se expresso jurejurando devinxit? Præterea etsi demus Dominum in crimẽ illud perfidiæ nunquam posse ita incurrere adversus Vassallum, ut jus feudi amittat: At nemo dubitat Vassallum hujus criminis reum adversus Dominum suum, feudo meritò privari. Cum ergo Imperator ipse, ut suprà annotatum est, subjectionem (seu *hominium*, ut vulgus appellat) Imperio debeat, utpote, cujus ipse sit primus, & supremus Cliẽs: (qua cõditione etiam Reges in regnis suis esse multo majo-

majori, aut saltem pari ratione æstimandum est) quis dubitet, quin Imperatores, aut reges à feudis suis decidant, si eo usque perfidiæ proruperint, ut in manifestos, & deploratos Tyrannos degenerent? quandoquidem id experimēto ubique comprobatum fuisse ostendimus. *VIII*

Comparat. Denique cum apud saniores omnes, eorum etiam qui se *Catholicos Romanos* vocant, tum certis rationibus, tum infinitis exemplis jampridem constitutum sit & persuasum: conciliū Oecumenicum seu generale, esse supra Papā, eumque deponendi saltem propter crimen hęreseos potestatem habere: consequens est profectò, aut Reges majoris authoritatis quā pontifices, crimenq; hæreseos minus quàm Tyrānidis crimen esse: aut populus tantundem saltē potestatis habere in Reges Tyrannos factos, quantum habet concilium in Pontificem hæreticum. Hæc est igitur nostra de hac quæstione sententia, qua quæritur, quid juris habeāt subditi, (cujuscunq; status fuerint) in supremū magistratum, qui Tyrannus evidens sit effectus.

QVÆST. VII.

Quid tum agendū, cum Tyrannus ordinario remedio per conniventiam ordinum coërceri non potest [sic: margin reads "Quid tum agendū, tum ordi- nes ço gi contra Tyrannū"]

Superest tamen adhuc in hac disputatione non exigua difficultas. Quæritur enim, *Quid tum fieri debeat cum Tyrannis eousque potentia excrevit, ut Ordinum conventus* (quod legitimū remedium adversus eam esse diximus) *prorsus vel connivventia, vel metu, vel malitia valentioris multitudinis ita impeditur, ut cogi nullo modo possit?* Respondeo privatos quidem homines, ni-

non poſſunt. Quæ privatorum remedia legitima & neceſſaria.

ſi vel ab inferiori Magiſtratu, vel à ſaniore ſtatuum parte (de qua mox fuſius) authoritatem habeant: nihil hìc remedii juſti habere, quàm reſipiſcentiam cum patientia & precibus conjunctam, quas Deus utique non eſt aſpernaturus, & ſine quibus reliqua omnia remedia quãtumvis legitima, Dei maledictioni ſuberunt. Nihil tamen impedit quin privatæ conditionis ſubditi ád intermedios Magiſtratus confugiãt eosque de officio ſuo interpellent: qui ſi vel omnes, vel ſanior ipſorum pars, privatorũ eiuſmodi opera uti voluerint, ſatis ſuprà oſtendi quid hi & Deo & patriæ debeant. Sanè inferiorum Magiſtratuum partes ſunt, concordibus animis ſimul ſtatuum conventum urgere: ſeſeque interea quantum & poſſunt & licet, adverſus manifeſtam tyrannidem tueri, & conſervare: denique ſingulis quoque ordinib. hoc officii incumbit, ut legitimũ ac generalem omniũ ordinum conventũ ſerio procurent; ne improbi, bonos; tardi, diligentes; multitudo potiorẽ, ſanioremque partem; aut impediant aut removerentur. Quinetiam privati quique in ejuſmodi neceſſitate, Magiſtratibus ſuis ſubalternis ſeſe adjungere tenẽtur, & officium ſubditorũ præſtare: &, ſi res poſtulet, licebit etiam ſaniori parti oppreſſæ, auxilia aliunde conquirere, præſertim apud Regni cõfœderatos & amicos Ad cujus ſententiæ confirmationẽ citabo probatiſſima aliquot exempla. Ecce duæ integræ Tribus Ruben, & Gad, & dimidia Tribus Manaſſis,

cum

cum Idololatriam incidisse existimarentur, à reliquis omnibus tribubus armis impetuntur. Veruntamen nulla tribus, in aliam jus potestatemque habebat, cum omnes duodecim non nisi unum universitatis corpus constituerent. Hinc igitur apparet, potiorem partem posse alterá in ordinem cogere non exspectato omniũ communi consensu, si simul omnes convenire non possint. Idem etiam in bello justissimè ab undecim tribubus adversus tribum Benjamin suscepto, videre est, cum hi horrendum facinus in Gibea patratum defenderent. Quid si ergo aut duæ illæ tribus cum dimidia Manassis, aut tribus ipsa Benjamin in fratres & consanguineos suos tyrannidem affectassent? Sic & Romani, Constantini opem adversus Maxentium imploraverunt, cum Occidentis imperium obtinens, crudelissimum Tyrannum apertè ageret. Quod bellum nõ solum Deo propitio, & votis ipsorum favente gestum est, sed habet etiã ab omnibus historiographis approbationis testimonium. At Constantinus supremum imperium in Maxentium non habuit, cum hic non minus summum Principatum in Oriente, quàm ille in Occidente obtineret. Quo jure verò aut quo titulo Occidẽtis Imperium adeptus est Carolus Magnus? Nisi quod à potiore Italiæ parte, ac nominatim à Patriciis Romanis (qui tunc nõdum, ac ne multis quidem post annis in potestatem Pontificum venerant) adversus Longobardorum Tyrannidem evocatus

Exemplum Jos. 22. 12. Potior saniorq́ pars alterum ad officium compellere in negotio aperto potest. II. Exẽplum. Jud. 20. III. Exemplũ. Potissimã & magis sanã partem auxilia aliunde posse expetere. IIII. Exemp.

catus est, propter Orientalium Imperatorum ignaviam, qui in Græcia delitescebant? Existimo igitur sententiam meam hactenus abunde confirmatam probatamq; esse, modo hæc tria axiomata constanter in omnibus hisce definitionibus, retineantur, nempe:

Tres exceptiones semper retinenda.

Tyrannidem manifestam notamq; esse oportere: nec prius ad arma progrediendum esse, quã cætera remedia omnia tentata sint: ac denique quã probè exploratum fuerit, non solum quid liceat, sed etiã quid expediat, ne remedia ipso morbo periculosiora existant.

Responsio ad objectiones quæ contra fiunt.

Reliquum est opinor, ut pro hujus tractationis catastrophe argumentis præcipuis respondeamus, quæ in contrariam sententiam adduci solent, præter ea quæ incidenter jam & per occasionem attigimus.

I. Ob. Supremorum Magistratuũ potestatem infinitam nõ esse.

Jactari verò illud inprimis solet: *Magistratuum esse, maximè supremorum, præcipere, & imperiũ exercere.* Assentior & ipse; sed addo hanc potestatem legibus tum divinis, tum humanis esse definitam.

II. Ob.

Addunt præterea: *si reges in Tyrannos degenerent, neminem quidem iniquorum mandatorũ ministrum esse au fieri debere: sed subditorum esse pati, ac supremi Magistratus mores patienter ferre non sese illis ulla vi opponere.* Istud ego nisi adhibitis superioribus distinctionibus non facilè concesserim. Quarum summa est, privatas quidem personas (nisi authoritate legitimi alicujus magistratus inferioris, vel ordinum gentis il-

tis illius, tueri se possint (aut omnino secedere, usque dum melior illis aura affulgeat, aut colla jugo subdere debere, à Deo patientiam assiduis precibus poscendo, & interim sub ipsius correctionibus proficiendo. Magistratuum autem inferiorum partes esse, bonas leges, quarum defensionem ipsi juraverint, strenuè adversus omnes tueri, pro ea quam quisque in statu publico statione sortitus est: & huc in genere omnes incumbere, ne leges ac conditiones quibus status publicus nititur, ulla vi, vel externa, vel interna, labefactentur. Denique Imperatores, Reges, aliosve supremos Magistratus summa potestate ita potiri, ut siquidem interea cōspicuum sit, eos quam regendam provinciam susceperint, potius depopulari, jurique ac rationi versutè, & impotenter adversari, & quod jurati promiserint protervè transgredi, possint ac debeant ad officium etiam armata manu (si aliter fieri nequit) reduci, compelli, adigique, ab iis, qui eos ad hanc dignitatem certis conditionibus promoverunt.

III. Ob. Davidē intra cācellos suæ vocationis cōstitisse, dum se adver sus Saulem tueretur.

Ad hæc communiunt sese exemplo Davidis, cui ètsi jam regni successio promissa esset & ducis præcipui officio in bello fungeretur, dum tamen tyrannicè impetitur à Saule, tantæ apud se authoritatis unctum Domini fuisse ostēdit, ut deprehensum neque ipse lędere, neque ab aliis lędi voluerit: sed extemplò illum mortis supplicio affici jusserit, q de eo ab se occiso gloriaretur: illum denique, quantumvis iniquis-

1. Sam. 24.7. & 26.4. 2.Sam.1. 16.

ſsimum Tyrannum, vivum & mortuum honore maximo ſit proſecutus. Cuncta hæc, ego non invitus agnoſco, & fateor etiam Fidem, Patientiam, ac bonitatem Davidis dotes fuiſſe incõparabiles & commendatiſſimas, quas deceat omnes Chriſtianos quam maximè imitari, & in exemplar ſibi proponere: addo etiam omnibus promiſcuè ſive ſuperioribus, ſive æqualibus, ſive inferioris conditionis bona pro malis rependenda eſſe. At nego interim patientiam, & manſuetudinem, quæ in Chriſtianis requiritur, impedire, quominus quis legitimis remediis uti poſſit, ad propulſandam injuriam, quæ illi infertur. Licitum eſt ſanè rem ſuam in judicio ab injuſto poſſeſſore vendicare, & apud ſummum magiſtratũ de injuriã inferioris conqueri: Quidni igitur eadem ratione apud ordines adverſus Tyrannum jus experiri licebit? Quod ſi præ tyrannide nulla ad juſtitiam via pateat, tantum abeſt, ut Davidis exemplum, iis quæ à nobis dicta ſunt adverſetur, ut manifeſtè etiam pro nobis faciat. David enim Saulis furori ita ceſſit, ut interim militum copias non parvas ſecum aggregarit: quibus haud dubiè liberius ad ſuam, ſuorumque vitam aſſerendam uſus fuiſſet, ſi eò neceſſitatis à Deo adactus foret, ut non niſi conſerta manu vim ſibi illatam valuiſſet propellere. Quod vero Tyranni vitæ cum in manũs ſuas incidiſſet, pepercit, id certè meritò & pro officio fecit: Saul enim ſolium adhuc Regium obtinebat: neque vel Davidi,

vel

vel cuiquam alteri jus fuit Regnum illi aut vitam adimere, sed solius Dei, aut ordinum, ut suprà ostensum est. Cæterum longè aliud est adversus Tyrannum, vel in judicio, vel appositis armis, sese tueri, aliud ex professo aliquid, aut in tyranni vitam, aut in ejus ditionem moliri.

Ajunt postmodum, Sedechiam Regem Juda graviter fuisse reprehensum atque mulctatum, quod contra jusjurandum à Chaldæorum Rege defecisset: qui tamen legitimus Judææ Dominus non erat, sed apertissimus alienæ ditionis usurpator. Quomodo igitur plus licebit subditis adversus legitimum Regem, qui Tyrannus evaserit? Respondeo, Sedechiam expresso Dei mandato, ac etiam præstitó juramento, sese cum suis Regi Chaldæorum subjecisse, qui nullam non solvendi tributi occasionem præbuisset. Quæ circunstantiæ, convincunt omnino Sedechiam, & ejus populares tanquam reos tum defectionis, tum perjurij. Deinde concedo etiam non licere subditis a juramēto suo discedere: neq; probo, quod dici solet trito proverbio, *Frangenti fidē, fides frangatur eidē*: contrà enim censeo, non licere unquam fidem justè datam fallere: sed nego fidē à subditis falli, aut violari erga Tyrannū, quoties singuli ipsorū intra metas vocationis suę sese continentes, cursum tyrannidis impedire conātur. Est enim Regula generalis, pactum sub conditione vel expressa, vel tacitè subintellecta,

IV. Ob. Sedechiam non debuisse à Rege Chaldeorum deficere

2. Paral 36.13. Ezech. 17.12.13 14.

contractū ab eo solvi qui conditionē violarit, non autem ab eo qui, cum sub conditione tantum obligatus esset, ab obligatione liber fit: nō per se (esset enim perfidus) sed per eum ipsum, qui prior rupit vinculum obligationis, nempe conditionem appositam. Supremo igitur Magistratu, Tyranno facto, ipse suo perjurio populum à juramento liberasse censendus est, non cōtra, cum populus meritò in eum suo jure utatur.

V. Ob. Jer. 29. 7 Judaeos servos Babyloniorum fuisse nedum subditos.

Prætexunt ad hæc mandatum Dei, qui jubeat nominatim Israelitas preces pro pace & felici statu Nebuchadnezaris crudelissimi Tyranni fundere: nedum ut Judæis ab illius obedientia & imperio sese subducere licuerit. Cōcedo id quoque: at primum respondeo, Judæos non solum subditos privatæque conditionis, sed etiam plerosque servos fuisse sub Chaldæorum Imperio. Jam verò suprà à nobis positum est, privatæ conditionis hominibus non licere in suos Magistratus insurgere, vel sese illis aperta vi opponere: multò minus servis in dominos, quantumvis duros iniquosve: quandoquidem hi & corpora ipsorum & bona in sua potestate habeant. Hoc præceptum ergo iis, quæ supra à nobis sunt posita, nihil derogat. Præterea repeto rursus, Judæos (quod in tota hac historia maximè est observandum) in potestatem Chaldæorum expressa Dei voluntate venisse, quæ illis, per Prophetas sæpe fuit prædicta: tam abest igitur, ut Sedechiæ & reliquæ

multi-

multitudini licuerit tempore captivitatis Tyrannidi Chaldæorũ resistere, ut ne antea quidem bona conscientia potuerint sese illis opponere, aut urbem Hierusalem adversus illorũ oppugnationẽ protegere, quandoquidem præceperat Deus nominatim per Jeremiam, ut urbem in manus Chaldæorum dederent, seseque illis ultrò subjicerent. *Jere. 38.*

Hic etiam frustra regerunt quidã, hanc eandem Dei voluntatem in omni Tyrannide locum habere, cum nulla vel sine, vel præter Dei voluntatem obtingat. Possem enim hoc idem argumentum in Tyrannos retorquere: quoniam minus à Dei voluntate pendet, quod Tyranni à suis subditis & popularibus expelluntur (ut plerisque accidit) quàm quod populos tyranni sæpenumero opprimant. Sed verior hæc erit responsio, si dicamus, Dei voluntatem eatenus nobis spectandam, quatenus ipse nobis eam patefacere dignatus est; alioquin nullum erit tam atrox facinus, quod Divinæ voluntati imputari non possit (cum ne ea quidem, quæ maximè fortuita censentur, casu vel fortuitò contingant.) Hinc fit, ut qui latronibus publicis occurrit (à quibus nemo trucidatur, nisi id divina voluntate permittente) justam illis ac inculpatam tutelam ex legum authoritate opponere valeat: nempe, quia speciale à Deo mandatum nemo habet ut sese à latronibus ultrò jugulari patiatur. Idẽ est omnino judiciũ de ordinaria illa, de qua loquimur, adver-

VI. Ob. Dei providẽtiam justã defensionem nõ prohibere.

adversus tyrannos defensione. Quæ tamē tum
2. Paral 11. 4. demum locum habere desinit, cum de Dei contraria voluntate apparet, sicut evenit in eo Sedechiæ facto, de quo proximè diximus: & prius
1. Mach 12. etiam in Roboami ipsius antecessoris causa: qui jure alioquin decem aliās tribus à se deficientes fuisset insectatus, nisi Deus id fieri expressè vetasset. At contra Mathathīas ipsiusq; liberi summa laude digni celebrantur, quod sese crudelissimo tyranno Antiocho tam cordate opposuerunt, nullo id vetante Dei mandato, etsi absq; illius justo judicio populum Dei non invasisset Antiochus, & plerisq; etiam probaretur, gratusq; esset.

VII. Ob Decem tribus justam causam injustè adversus Roboamū persecuti sunt.

Obijciunt hoc quoque, Israelitarū defectionem illam à Roboamo, quanquā iniquo exactore, maximè improbari. Respondeo & ipse, dupliciter in eo peccasse Israelitas. Primum, quod non convocatis Israelitici populi ordinibus (quo Roboamum sive volentem, sive nolentem ad officium cogerent) novum Regem eligendo, Regnum illud, quod unicum esse Deus voluit, in duo discerpserint. Deinde, quod à Davidis familia (quam non ignorabant ad regnum à Deo ipso fuisse selectam) discesserint. Sed hæc adversus nos minimè militant. Nec quicquam
1. Reg. 21 v. 30. etiam juverit Jeroboami vocationem ab Ahia Propheta ipsi patefactam, prætexere, quandoquidem tota historia satis testatur, non eò respexisse populum cum a domo Davidis rebellaret, & Aburamum quæstorem occideret, sed viam, qua

am, qua sunt ingressi manifestã fuisse defectionem: cum potius legitimo justoque armorum usu tyrannidi occurrere & potuerint & debuerint. Ita fit sæpe aliquid injustè quod tamen per se justum esse nihil prohibet.

Contendunt insuper & illud pro se facere, Quod divi, Petrus & Paulus jubent apertè preces pro regibus ac aliis magistratibus fieri, qui tamẽ ipsorum tempore non solum Ethnici, sed immanissimi adeo tyranni erant. Fateor sanè: sed præterquam quod ad privatas personas adhortationes illæ diriguntur (quibus nullum aliud remedium quàm preces & patientiam reliquum esse semper diximus) meminisse hîc quoque oportet, cum dicimus, Magistratus inferiores, aut Regni alicujus ordines posse, imò & debere tyrannidi obsistere: id neque officio privatorum Christi fidelium quicquam detrahere, quo vetantur malum malo rependere, sed in bono vincere malum, & pro inimicis etiam orare: neque Magistratuum ejusmodi defensionem prohibere, quin pro conversione etiam ipsius Tyranni, cui resistunt, apud Deum sint supplices: illique resistendo, quantam fieri potest reverentiam ex animo & verè exhibeant. Quanquam & illud notandum fuerit, posse Tyrannum eo usque impietatis provolui, & tam execrandas in Deum inimicitias exercere, ut nominatim adversus eum publicas preces & execrationes concipere non solum liceat, sed sit etiam aliquando operæ pretium: quod

VIII. ob. 1. Pet. 2. 1. Tim. 2. 2. Quo sensu accipiendũ, Quod jubentur fideles pro tyrãnis orare.

exem-

exẽplo suo olim vetus ac primitiva Ecclesia palàm testata est, quũ Juliano Cæsari cognomine Apostatæ, non solum publicè imprecata, sed etiam exaudita est.

IX. Ob. Quid Judæi adversus Rō: seditionem moventes à Christo differãt qui sese illis volens sub misit. Matt. 17.27 Act. 5 36.37. Rom. 13

Citant deniq; Christi ipsius exemplum qui tributum Tyberio Cæsari, quamvis injusto Judæ usurpatori monstroque potius quàm homini, pependit, cum constet ex adverso quotquot Romanis Imperatoribus per seditionem restiterant (quales inprimis memorãtur Judas ille Galonites, Theudas, aliique factiosi: ac tota tandem Judæorum natio, ne falsam Ethnicorum Religionem amplecti cogeretur) miserè periisse. Quibus respondec: magnũ esse discrimen inter Jus Regium & tyrannidem: itaq; quamvis Jesus Christus cæli terræque Dominus esset: ad quem etiam, tanqũam ex Davide prognatum Regnum Judæorum potius quàm ad Romanos, vel ad Herodem, jure pertineret: quia tamen non ideo in mundum venerat, ut humano more dominaretur, sed ut quasi privatus hac in parte, & prærogativæ Davidicæ familiæ renuncians, vitam hic degeret: ideò suo illo exemplo confirmare voluit, justè Regibus, ac principibus tributa ac reliqua subsidia, & deberi & persolvi. Quanquam enim Romani Imperatores injustè ab initio Regnum Judęorum invaserunt: ejus tamen legitimi tandem Domini evaserunt, partim justo Dei judicio, partim consensu, & approbatione, si non omnium, at certè valentioris multitudi-

nis Ju-

nis Judęorum, quod satis apertè significarunt, cum omnes fere acclamarent: Non habemus Regem nisi Cæsarem. *Joan. 19*

Quæst. VIII.

Quid liceat adversus injustos exactores.

Quid si verò, dicet quispiã, Princeps populum minis injustisque tributis opprimat? Tunc ubi decenter admonitus fuerit, possunt certè ac etiã debent, ii qui prima ac summa valent authoritate ex Regni legib. publicæ utilitati consulere. Sed & hîc notandũ est: Principẽ qui ejusmodi in rebus modum excedit (quia aut prodigus, aut avarus, aut aliis est vitiis deditus) non statim pro Tyranno esse habendũ: Tyrãnidis enim index ac veluti individuus comes est, obfirmata malignitas, quæ ad statũ publicum, legesq; (quibus Regnũ ceu fundamẽtis constat) evertendas totis viribus enititur. Addo & istud, quamvis justa occasio opponendi sese manifestæ tyrannidi quandoq; offeratur, meditandã tamẽ subinde, atq; si fieri potest sequẽdam, eximiã illam ab homine Ethnico prolatã γνώμην: *Omnia prius experiri consilio sapientem, quam armis, decet.* Itaq; cũ imaginẽ Cęsaris in templum inferre conaretur Petronius, justam quidẽ videbãtur habere Judæi ad arma capessenda occasionem (ut suadebat Mathathiæ zelus) potius quàm ut templum Dei idolo violari paterẽtur: at multo prudentius consilium

Non omnem Principẽ exactorem, pro tyranno habendum.

Non quicquid licet, idẽ semper expedit.

inierunt,

inierunt, cui etiam Deus benedixit, cum Petronio libere judicarent, nolle se equidē adversus ipsum pugnare: verum nunquā passuros quandiu essent superstites idolum illud in Templo collocari. Cæterū etsi Albini & Flori exactiones æquissimam illis denuo querimoniarū causam præberent, & tūm quoque de rebus ad Religionem pertinentibus quadantenus ageretur omnia tamen Judçorum acta satis ostenderūr, non aliud eos, quam meram defectionem, ac rebellionem affectasse, quæ cum legitimis, de quibus diximus, remediis, nihil haberent commune.

Quæst. IX.

An subditi cum Principibus possint pacisci.

Respondendum est porro nunc illis quoque, qui existimant nō decere subditos cum superioribus pacisci. Quæro igitur primū quibus nitantur fundamētis? Si enim rationibus agendum est quales queso illas satis firmas prætexent? *Subditorū est*, inquiūt, *á Principū suorū authoritate, & mādatis pendere, nō cōtra.* Unde cōsequens est, posse quidē subditos modestè ac reverēter Principib. suas exponere querimonias, atq; illis liberè suū consiliū impertiri, si rogentur: at minimè ulterius progredi Respondeo: Non licere omnino subditis Magistratus suos sive inferiores sive supremos, nisi cum summa reverentia accedere: idque non solum propter

metum

metum indignationis eorum, sed etiã propter conscientiam, ut docet Apostolus, cũ hæc Potestas à Deo sit constituta. Ast nego ex hoc fundamento talem posse necti consequutionem: Oportere ergo Subditos, quoties de rebus politicis & ad statũ, ut dicitur, Regni pertinẽtib⁹ agitur, ubi quod justum & æquum, legibusq; (sub quibus Princeps ille electus & constitutus fuit) consentaneũ ipsis videtur, modestè ac reverenter illi exposuerint, deinceps necessario sese illius arbitrio totos subijcere, idq; omnino absq; ulla exceptione sequi, quód illi fuerit cohibitum. Quinimo contra liberè assero: nullã ipsi injuriam fieri, si ad officium compellatur: & ubi nullus amplius rationi locus superest, ulterius etiam adversus eum fiat progressus. Siquidem cum non nisi certis conditionibus administratio illi sit commissa: minimè censendum est, novas pactiones cum ipso iniri, quoties interpellatur ut vel priores conditiones ratas habeat, easque deinceps observet: vel alteri locum cedat, qui de illarum observatione magis sit futurus sollicitus. Quod si exemplis probandũ est arbitror satis multa suprà à me allata esse, quibus cõstet apertè, nulla ratione nulloq; usu aut benè cõstitutę Monarchiæ ulla experientia niti, aut defendi eorum propositionẽ posse, qui audent affirmare, sufficere cunctis debere subditis nudam Regis sui voluntatem. Rom. 13.

QUÆST. X.

An, qui propter religionem persecutionem patiuntur, adversus Tyrannos sese tueri salva conscientia possint.

Reliquum est tandem, ut maximi momēti Quæstionem solvam, quæ quæritur, *an Tyrannidi, veram religionē impetenti atque etiam quoad potest opprimēti, liceat juxta superius positas conditiones distinctionesque, armata manu obsistere, & persecutioni obviam ire?* Dubitandi hæ præcipuæ causæ esse possunt: Primum cum Religio ad conscientias pertineat, quibus nullo modo vis inferri potest, nō videtur illa ullis armis stabilienda aut defendēda: quàm ideo prædicatione verbi Dei, precibus, ac patientia hactenus potius propagatam cōspicimus. Extāt præterea loci permulti in scripturis quibus ostenditur quanta sit inter regna hujus Mundi, & Regnum Christi spirituali, differentia. His denique subjiciuntur exempla sanctorū Prophetarum, ac ipsius demum Domini nostri Jesu Christi, penes quem, etsi omnis foret authoritas, potentia & virtus, nunquā tamen ipse hāc defensionis rationē est aggressus, quemadmodū nec ipsi Apostoli, nec subsequētes ulli Martyres: usque adeò ut ne integræ quidem Christi fideliū legiones, armis instructissimæ mortem oppetere recusarint, potius quàm exerto gladio adversus hostes veritatis ipsos insectantes,

Causa dubitādi.

tes,

tes sese defenderent. Respondeo primum: absurdam esse, imò etiam falsam eorum opinionem, qui putant Media illa, quibus propriè res ac negotia hujus mundi defenduntur (qualia sunt tum Judicia, tum arma non modò differre à mediis, quibus spiritualia defendi possunt, sed cũ illis velut ex diametro pugnare, adeoq; iis adversari, ut nullum possint aut debeãt illa, in Religionis negotio locum habere. At ego contra, Præcipuum optimi cujusq; Magistratus munus esse dico, ut quicquid mediorum authoritatis, & potentiæ, illi à Deo concessum est, hoc totum omnino conferat, ut inter sibi subditos Deus ipse verè agnoscatur, agnitusq; tanquam summus regum omniũ rex, colatur, & adoretur. Itaque qui talis erit, non solum omnes Jurisdictionis suæ vires, legumq; authoritatem, adversus veræ Religionis contemptores, perturbatoresve (qui censuris admonitionibusque Ecclesiasticis nullum locum relinquunt) exercet, sed armata etiã manu in eos animadvertet, qui aliter ab impietate cohiberi nequeunt. Ad cujus sententiæ confirmationem scriptura ipsa, & rationes, & exẽpla innumera nobis suppeditat. Rationes quidem sunt hujusmodi. Cum finis omnium benè constitutarũ Politiarum non sit simpliciter hujus vitæ tranquillitas (ut quidam Ethnicorũ Philosophorũ sunt arbitrati) sed Dei gloria, ad quã tota hæc hominum vita dirigenda est: Inde consequitur, Eos qui populis præsunt, omnia sua studia omnes-

Media civilia non pugnare cum Religiosis mediis.

Potissimum munus Principis purã Religionẽ inter suos tum conservare tũ propagare.

Ratio 1.

q; facultates à Deo acceptas, huc referre debe-
re, ut purus Dei cultus, à quo ipsius gloria pen-
det, maximè apud eos quos in potestate habet
Ratio 3. conservetur, promoveaturq;. Deinde, ut demus
ultimum politiarum finem esse hujus vitæ qui-
etam conservationem; fatendum tamen fuerit,
ejus & obtinendæ & conservandæ unicā hanc
esse rationem, si Deus vitæ nostræ tum author,
tum moderator piè, rectèq; colatur. Testimo-
nia autem seu exempla sunt propè infinita in
scripturis. Patet enim inprimis Patriarchas il-
Exēpla. lös Veteres summos fuisse simul, & sacerdos, &
Magistratus apud suos: quod de Melchisede-
Gēn.14 cho & Heli nominatim traditur: & quamvis
18.1.Sā. distincta posteà duo hæc munera fuerint à Do-
4,18. mino, hoc ideo non accidit, quod illa inter se
pugnarent: sed quod unus vir, utrique exercen-
.II do vix sufficeret. Præterea cum Rex jubetur vo-
Deut. lumen legis apud se habere, ut dies & noctes in
17,18. illius se electione exerceat, non tanquam à pri-
vato homine istud exigitur, sed tanquam à Re-
III. ge & publico Magistratu. Porrò inter leges,
Deut.13 quarum executio demandatur Magistratibus,
illæ præcipuæ habentur, quæ veræ Religionis
contemptores morti adjudicāt. Quarū obser-
vationem in Davide cernimus, qui totum Dei
cultum certis legibus sanxit: in Salomone qui
mandata patris in transgressores implevit. Itē
in Edictis regū Asæ, Josapbat, Ezechiæ, Josiæ;
imo etiam Nebuchadnezaris, & Darii, cum à
Daniele Propheta ad Deum adorandū persua-
deren-

derentur. Postremo cum Apostolus affirmat reges, & principes à Deo in hoc esse constitutos, non ut honestè tantum, sed etiam ut piè vitam transigamus, (hoc est ut non solum sicut probos & honestos homines decet, cõversari in hac vita, sed etiam ut religiosos & secundum pietatem in Deum vivere possimus (non est dubium quin totam hanc quæstionem paucissimis verbis definierit. Hinc videmus prisca Concilia adversus hæreticos, non authoritate Romanorũ Pontificum (qui nondum tales deprehensi fuerant, quales longo pòst tempore innotuerunt) sed Imperatorũ mãdato fuisse coacta hoc remedio, ex piorum Episcoporũ suasionibus cognoscerent. Extant quoque innumeræ constitutiones, & Ecclesiastici Canones tam ab Imperatore Justiniano, quàm ab ejus successoribus atq; etiam à Carolo Magno, alijsq; editi, qui idem comprobant. Quorsum verò hodie etiam Monarchæ à Romana illa meretrice tam furiosè incitantur, ad eos quos ipsi *hæreticos* vocant, igni ferroq; persequendos, & eliminandos, nisi quod hoc ipsorum muneris esse cõtendit? Qua in re optimo quidem & certissimo nititur fundamento, sed quo non minus quàm innumeris alijs veritatis testimonijs abutitur, ad suas scilicet impietates & blasphemias vel stabiliendas, vel tuendas. Sed quorsum, inquies, tam prolixa digressio? neq; enim quæritur, *An reges aut Magistratus pietatem tueri, & promovere debeant; sed an subditi adversus persecutores sese armis*

IIII. 2. Tim. 2.v.2.

Verã religionẽ non esse

quidem vi & armis introducendā sed jam receptā conser- vari & defendi armis posse ad- versus tyran- nos, nihil pro- hibet.

tueri possint? Respondeo ergo ad id quod priore loco supra fuit propositū: aliud esse religionem nunc primū in aliqua regione introducere: aliud eam jam alicubi receptā conservare, seu collapsam hominumq; aut conniventia, aut inscitia, aut malitia, sepultam velle restituere. Nam plantandā quidem ac propagandā ab initio sola spiritus Dei virtute confiteor, idq; verbo Dei ad docendū, arguendū, hortandumq; idoneo. Hoc enim propriū Spiritus sancti opus est, instrumentis spiritualibus utentis. Itaq; pij principis qui suos ab idololatria & falsis superstitionibus ad verā religionē pellicere cupit, partes erunt, curare primū, ut illi veris firmisq; argumētis in pietate instituantur: Sicut è diverso Subditorū partes sunt, veritati rationiq; assentiri, ac facilè cedere. Tandē verò Princeps pijs sanctisq; edictis, verā religionem stabilire sataget, adversus eos qui mera pertinacia illā impugnabunt eive resistent. Quemadmodū nostris temporib. in Anglia, Dania, Suedia, Scotia, & maxima Germaniæ atq; Helvetiæ parte factū cernimus adversus Pontificios, Anabaptistas, aliosq; hæreticos. Quorum exemplū si reliquæ nationes sequi mallēt, quā Romanę illi, tam sanguinariæ meretrici fidere, & obsequi: ne major in toto orbe tranquillitas, tam in statu religionis, quā Politiæ cōspiceretur? Quid igitur Subditis erit agendum, si contrà ad idola colenda à suo Magistratu cōpellantur? Certè nō patitur quidem ratio, ut principem ad mutationem omnimodam

modam ſtatus ſui aſtringant; quinimo aut perſecutionẽ patienter ferre (dum interea Deũ purè colant) aut omnino ſolũ vertere, novaſq; ſedes quęrere neceſſe habebunt. At ſi edictis legitimè rogatis & publica authoritate conſtitutis confirmatiſq;, ſemel puræ religionis liberũ exercitiũ fuerit conceſſum; tum principẽ dico ad eorum obſervationem tanto magis obligari, quanto negotiũ religionis, maioris eſt præ cæteris omnibus rebus momenti: adeo ut illi fas non ſit, ea pro ſuo arbitrio, & ſine cauſæ cognitione abrogare, ſed eadem autoritate duntaxat intercedente, qua ab initio fuerunt ſancita. Si ſecus fecerit, manifeſtã tyrannidem ipſum exercere affirmo: cui ſeſe opponere (adhibitis tamẽ ſupradictis obſeruationibus) eo etiam liberius licebit, quo animarũ ſalutem, conſcientięq; libertatẽ debemus pluſquã res, ullas quantumvis optabiles, chariorẽ pretioſioremq; habere. Nemini igitur iam mirũ fuerit, quod Dominus noſter Ieſus Chriſtus, Prophetę itẽ ac Apoſtoli, reliquive martyres, cum priuati eſſent homines ſeſe intra metas vocationis ſuæ continuerint. Et quod vel ad illos ſpectat, qui publicũ gerebant munus; vel ad legiones illas, quæ cũ ducibus ſuis martyriũ in media acie ſunt perpeſſæ, nulla oppoſita defenſione, etiãſi qui illas inſectabantur edicta in fauorẽ Chriſtianorũ prius facta violaſſent (ut ſub Diocletiano & Iuliano Imperatorib. pręſertim accidit.) Duplex eſt, inq̃, de illis reſponſio. Nam primò etſi quidam Imperato-

peratores ante Diocletianũ, persecutiones aliquatenus lenijssent(ut fecisse Adrianũ, Antoninum & Alexandrũ constat)publicũ tamen religionis Christianę exercitiũ nunq̃ quisquam eorũ concesserat. Deinde repeto hic quoq; illud, non quicquid licet, idẽ quoq; semper expedire. Neq; enim dixerim semper necesse esse, religionem publicis edictis concessam, armis adversus manifestã tyrannidẽ tueri & retinere: sed illud tamen fas esse,& licere, prȩsertim illis quib. hoc onus incumbit, & quibus Deus opportunitatẽ dederit: ut Lobnensiũ exemplum adversus Joramum,& Jerosolymitanorũ adversus Amasiam, bellumq; Cõstantini adversus Maxentiũ rogatu civium Romanorum susceptum (de quib. suprà) abundè evincunt. Hinc cõficio, inter Martyres censendos esse non solũ eos, qui tyrannidẽ hostium veritatis, nulla alia defensione, quã patientia pervicerunt: verum ètiam illos qui legũ aut eorũ quibus jus est leges tueri, authoritate, ut par est, suffulti, manus suas Deo ad defensionem veræ religionis cõsecrarunt. Atq; hæc quidem hactenus ad hanc postremam objectionẽ respondere placuit, in eorũ gratiam qui eam in mediũ proponunt, ut cõscientiæ suæ consulant quia verentur nempe, ne contra Deũ peccent, si quid ejusmodi tentaverint. Ad genus verò illud hominũ quod attinet, qui aliud mundo emolumentũ non præstant, quàm quod innocuo sanguine omnia complent: principum autoritate abutentes, ut ex eorũ ruinis, sua cõmoda venentur, & augeant: quiq; interim tanta sunt impudentia,

Qui martyres censendi.

dentia, ut his objectionibus eos impetere, & oppugnare audeât, qui nō ultrò sese illis jugulandos præbent, suā scilicet crudelitatē & effrenem licentiam, prętextu religionis & zeli, falsò palliantes. Hoc inquā genus hominum nō alia responsione dignarer, quā ea quæ prædonib. meritò fieret, qui mercatores alióſve viatores in jus vocarent, quod non nisi gladio accincti ad sui defensionē itineri sese cōmitterent, illis hoc nō licere contendentes, etsi ipsi quodvis genus armorū ad illos jugulandos usurparent. Quin mihi isti execrandum illum Fimbriam Romanū (cujusmodi sicarios, ære cōductos, multos hodie videre est) in memoriā reducunt: cujus tam insolens fuit audacia, aut potius impudens protervia, ut cum tempore Syllanæ proscriptionis Scævolā, (virū inter Romanos cives eximia tum virtute, tum probitate clarū) vulnere sauciandū curasset, nec ut optabat illo interemptus esset: conqueri, illiq; minari audebat, futurū ut in judiciū abs se quasi maxima injuria affecto, vocaretur, quod sicam ad præcordia usq; non ultro admisisset. Cū ejusmodi verò hominibus, quia superflua, & inutilis foret omnis disputatio; omnes non tam ad propriā ipsorum conscientiā (qua pleriq; jam prorsus destituuntur) quàm ad illius tribunal mihi sunt relegandi: cujus summum imperiū judiciumque, ipsos vitare nequivisse, & tempus & res ipsa tandem certo experimento comprobarunt.

F. I N I S.

INDEX QUÆSTIONUM, QUIBUS TOTUS HIC TRACTATUS CONTINETUR, & absolvitur.

INDEX

INDEX OBJECTIONUM QUIBUS IN SINGULIS QUÆSTIONUM RESPONSIONIBUS, occurritur.

INDICIS FINIS.

1968

